Biekorf. Jaargang 34

bron
Biekorf. Jaargang 34. Van Poelvoorde, Brugge 1928

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bie001192801_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. BIEKORF

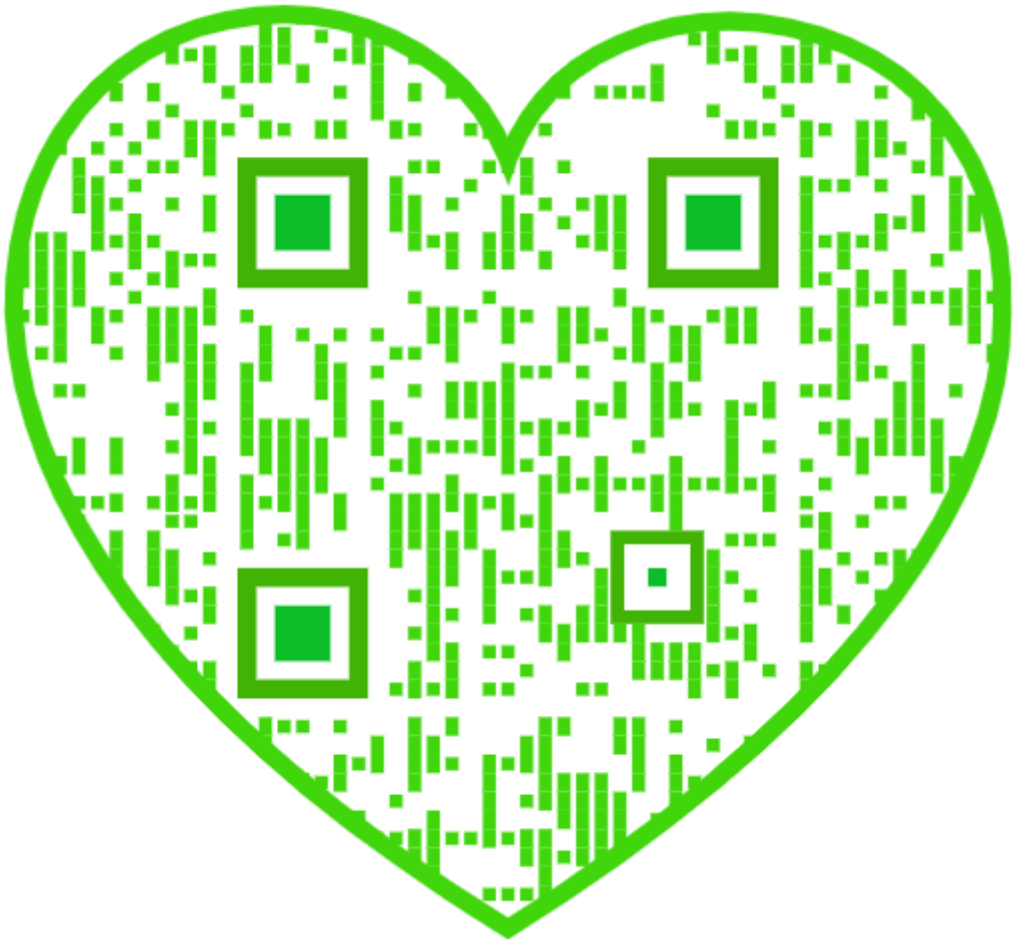

[Nummer 1]

Om te weten wat Vlaamsch is.

We zeggen 't allang, en we gaan 't dit jaar als 't God belieft nog alsanmaar voortzeggen: om te weten wat vlaamsch is, vlaamsch van geest en ook van uitinge, men luistere naar het volk.

Gèèn-vlaamsch is b.v. wat mijn neve mij te Nieuwdage voorlas: ‘Lieve Peter, wat roep ik U op heden heel gelukkig toe: zalig heilvol jaar lieve Peter. Dat Jesus zoet over U zijn besten zegen late dalen en U nog lang aan mijn liefde moge bewaren. Steeds wil ik braaf zijn vlijtig leeren en altijd blijven... Uw lief doopkind, Jacques Tuymelboom’. Daarop heb ik hem gezeid: - Kotje, wie heeft er u dat geleerd? - De Juffrouw, zei de knaap, en hij voegde erbij: ik kan nog eentje! - Wat voor eentje? - Zeer lieve Peter, hoemeer da' je geeft hoe beter; geef'-je me niet, dan zijt gij mijne lieve Peter niet! - ...En, wie heeft er u dàt geleerd? - Veva, Peter. (Veva is hunne kindermeid).

En daar zi'! Daar hadt ge 't werk nu van de Juffrouw, de deftige Leervrouwe, en 't werk daarna van Veva de ongeleerde kindermeid. Het eerste doende om deugd te stichten; en het tweede ondeugend boos. Maar 't eerste onwaar, en fransch van draai, kruimeloos en stijde; en 't ander waar en volksch en vlaamsch, en dies alleen gegeerd.

Wilde men toch in 't leeren de taal van 't volk involgen!

Intusschen, beste Lezer-hier, wij aan U, wij wenschen U

op zijn vlaamsch: *een zalig Nieuwjaar, gezondheid en lang leven, en* (zoo het onze oude menschen zeiden) *den hemel als ge doodzijt*!... of zooals onlangs nog een oude brugsche zeide: *een zalig Nieuwjaar, veel geluk en zegen, en van uw bedde naar den hemel*!... Invlaamsch.

Oortijdsche Kustdorpen bij de Panne

DE geschiedenis den kustvlakte wordt nagenoeg geschetst als volgt: opkomst der zeekust, dieper in zee, als nu; daarachter moerassige vlakte, waarin de turf tot stand komt en waar de menschen wonen van in den jongen steentijd tot op het einde van den roomschen tijd.

Na den roomschen tijd, doorbrake der zee; aanspoeling van een tweeden bodem, boven den eersten, meest bedricht en bewoond door Friesen en Saksen; vorming der hedendaagsche kust.

Wij beginnen te meenen dat het wel anders zoude kunnen gegaan zijn.

Nu ziet men eenen kustdam. Ze noemen dat in 't fransch *cordon littoral*. 't Is inderdaad gelijk ne kommel, tusschen zee en land gespannen.

Op het einde van het vierde aardkorstelijk tijdvak, was het zoo niet.

Hoe was het dan?

Er was om zeggens geene kust. De zee spoelde 't land in door menigvuldige zoutwaters en vloedgaten en meest nog bij schrikkelijke stormwinden.

De menschen woonden toch in de zeevlakte en zelfs soms dicht bij de zee en dieper in zee dan nu.

Hoe woonden zij?

Ze woonden, waar ze konden op den vasten bodem; 't waren hier en daar platen, die boven 't water uitstaken.

Waar ze geenen vasten grond en vonden, vestigden zij zich, zoo Strabo zegt, op eilanden in de moerassen.

Dat waren eilanden die ze zelf maakten.

Ze maakten een *crannog* of paaleiland, zoo er in 1904, een te Zeebrugge gevonden wierd ofwel ze maakten paaldorpen.

Men heeft eeuwen lang verteld dat de Morienen in hunne moeren verscholen zaten, maar nooit iemand heeft gezeid of uitgeleid hoe dit mogelijk was.

Zoo is het gekomen dat sommige woonoorden bleven bestaan tot heden, zooals de keltische dorpen Wenduine en Knocke, dat sommige oortijdsche woonoorden, als deze van de Panne, die wij zullen bespreken, bewoond waren van op het einde van den bronstijd tot in de Middeleeuwen.

't Is ook aldus gebeurd dat binnenspoelende waters, op zekere plaatsen, eene laag aangespoelden grond aanbrachten. Een tweede bodem kwam aldus tot stand boven den ondersten. Daarbij komt het dat men in den ondersten bodem keisteenen gerief ontdekt en roomsche oudheden, en op den bovensten bodem, dikwijls op stellen en terpen, friesche dorpen bespeurt en friesche boerenwoningen.

Neemt dat gansch de zeevlakte overstroomd is geweest, omstreeks de jaren 400: hoe konden daar woonoorden voort bestaan? Hoe zouden er later keltische dorpen, die overstrooming overleefd hebben? Hoe zouden daar frankische oudheden gevonden worden, zoo dit soms het geval is?

De bedrijvigheid der inwoners heeft, in den loop der tijden, te grooten deele den kustdam, die hedendaags bestaat, tot stand gebracht en ze heeft ook aan de zeevlakte, haar hedendaagsch uitzicht gegeven.

***

Van vóór 1886 en tot in 1906, wierden er aan de Panne, vier oortijdsche woningen ontdekt en nagespoord.

Ze liggen in de pannen, tusschen de duinen, van aan de Panne tot aan Bray-Dunes.

Het eerste en bijzonderste woonoord ligt 3800 m. Noord-West van den toren van Adinkerke en 300 m. van de striep van 't hoog water op het strand.

Het tweede ligt 250 m. verder.

Het derde ligt 600 m. van het eerste verwijderd, op fransch grondgebied.

Het vierde ligt 1600 m. van dit laatste, 900 m. te Noorden van den toren van Bray-Dunes en 250 m. van de hoogwaterstriep.

Het werd in 1906 ontdekt en opgespoord.

***

Wat heeft men in die verschillige woonoorden zooal gevonden?

Wij zullen eenige vondsten melden.

1° Schelpen van *cardium edule*, ook beenderen van runders, schapen, geiten, verkens, peerden, herten en hazen. Men vond ook overblijfselen van twee visschen, waaronder den rog.

2° Veel scherven van vaatwerk, van den eersten en tweeden ijzertijd en van het romeinsch tijdvak. Een scherf draagt den onbekenden vaatwerkstempel, IMPE.

3° Eene spinspilschijf in gebakken aarde.

4° Stukken lava van Niedermendig.

5° Twee merkweerdige keltische munten die men toeschrijft aan de *Ambiani*.

6° Roomsche munten.

7° Stukken van frankische beenen kammen. Zoo een frankischen kam heeft men ook gevonden bij de Leie, toen men de nieuwe brug maakte tusschen Oesselghem en Zulte.

8° Angelsaksensche munten uit de 6e, de 7e en 8e eeuw, met of zonder beelden van koningen.

***

Wat men nog verzameld heeft en soms in tamelijk groote hoeveelheid, 't zijn rollekens in gebakken aarde van 2 centimeter doorsnede en 10 centim. lang.

Waartoe hadden die rollekens gediend?

't Waren er die meenden dat die rollekens op nen hoop gegoten wierden in de moeren, om den bodem steviger te maken.

Dan had men nog eene tweede veronderstelling gedaan.

Men meende dat die rollekens gestelmatig bijeen verzameld wierden.

Men zou daarmede een slag van holden, rechthoekigen stapel gemaakt hebben, dien men alsdan begoot met zeewater.

Als men die zuil met al die stokjes opgerecht hadde, ontstak men vuur eronder: het water verdampte en 't zout bleef aan de rollekens kleven.

Dit zou men vooral in het Halstatt-tijdvak gedaan hebben, den eersten ijzertijd, die duurde van 900 tot 500 jaar vóór Christus.

Hadde men immers geene opschriften ontdekt met de melding van *Salinatores civitatis Menapiorum* en *Salinatores civitatis Morinorum*?

In den loop van 't jaar 1927, hebben M. Rahir en zijne medewerkers, 17 weken lang, nieuwe opsporingen gedaan in 't eerste en 't bijzonderste woonoord van de Panne.

M. Rahir is bewaarder van 't Jupelparkmuzeum te Brussel.

Die geleerden hebben eene wondere ontdekking gedaan.

Eene oortijdsche pottenbakkerij is aan 't licht gekomen. Zij dagteekent van 't einde van den bronstijd en van den eersten ijzertijd.

Zij is dus 3000 jaar oud.

Nu weet men met zekerheid waartoe die aarden stokjes gediend hebben.

Men heeft bewaarde driepikkels gevonden in gebakken aarde.

Op de schijve dezer driepikkels, stelde men de groote vaten om ze te laten droogen, vooraleer ze te bakken: 't en is daar geen twijfel aan: de schijve

van den driepikkel staat gemerkt op het grondvlak der vaten.

De mindere potten wierden als volgt gebakken.

Men legde eene vierkante aarden plaat op den grond; in de hollekens dier aarden plaat, zette men de aarden rollekens recht, waarvan wij gesproken hebben; als die rollekens nu rechtstonden, zette men daar den pot op, dien men gedraaid had; hij moest daar eerst droogen; als hij droog was, werd er vuur onder gemaakt en 't potteken werd stillekens gebakken.

't En kan nog eens geen twijfel bestaan; 't zijn hollekens te zien in de kleine vaten en in die hollekens past de scherpe top der aarden rollekens.

Vele versieringen van 't vaatwerk van 't einde van den bronstijd en van de beide ijzertijden, werden daar ook waargenomen en vermeerderen nog in hooge mate, het belang der ontdekking.

Men heeft ook, in de nabijheid, stapels kleiaarde gevonden, waaruit de potten gebakken wierden.

***

Vroeger gold West-Vlaanderen niet op het gebied der oortijdkunde.

De waarheid is, dat er in de laatste jaren, vele zeldzame dingen, in 't land van Biekorf uitgekomen zijn.

Men vindt er 't geheim der oortijdsche pottenbakkerij.

't Eerste paaldorp van België wierd er opgespoord.

Het eerste *crannog* van 't Vasteland wierd er ontdekt.

Een der schoonste keisteenen pijltoppen van de wereld, komt uit West-Vlaanderen.

't Eenigste pijltopke, met twee vlerkjes en zonder steertje, van egyptisch maaksel, in België gevonden, komt van Ingoyghem(1).

J. CLAERHOUT.

(1) Inlichtingen: A. DE Loë. *La station préhistorique, belgo-romaine et franque de la Panne*. In *Bulletin de la Société d'Anthropologie de Bruxelles*. T. XX, 1902. - IDEM *Fouilles à la Panne*, In *Bulletin des Musées royaux à Bruxelles*, 6e jaar no 1, Oct. 1906. - IDEM. *Notions d' Archéologie préhistorique, belgo-romaine et franque*. Brussel, 1921. Bl. 148. - E. RAHIR. Brief van 9 Nieuwjaarmaand 1928. - Voor de *salinatores* en voor merkweerdige romeinsche oudheden in West-Vlaanderen gevonden, raadpleegt: G. CUMONT. *Comment la Belgique fut romanisée*. In *Annales de la Société royale d'Archéologie de Bruxelles*. T. XXVIII (1914-1919). - Voor de geschiedenis der zeevlakte: A. RUTOT. *Antiquités decouvertes dans la plaine maritime*. In *Bulletin de la Société d'Anthropologie de Bruxelles*. T. XXI, 1903.

Iets van ‘Bonhomme Noël’

WE lezen in een fransch blad, van een Waal, alzoo: ‘Depuis, on fait de Noël un vieux bonhomme à barbe blanche, avec une hotte et une verge de houx dans la main. C'est fort joli, sans doute, mais le sens même de la fête [de Noël] en est détourné sans profit pour personne’.

In Walenland is het zoo, maar hier in Vlaanderen ook.

En: ‘sans profit pour personne’? Ik denk dat 't is in 't voordeel: van hen die doen om den aantrek en den bijval van Kerstdag aan de Kerke te ontfutselen, ttz. om Kerstdag en ons kerstenvolk maar-los te krijgen van het Kindetje en van de Kribbe, en van 't Stalleken en de Sterre, en van de Herderkes en de Drie-Koningen, van 't Engelke Gabriël en... van heel dien uitstraal immers van ons oud en christelijk Geloove.

Wie dat doet? Is - niet te lande, maar in d'steê - de nieuwe winkels en de nieuwe rijkeliên: beiden immers uit ‘voornaamheid’ (meenen zij), maar onwetens opgestoken (meenen wij) door het Kwaad, door-als-'t ware een onbekende macht die heur leute daarin heeft, en die dat alzoo-maar ingeeft om den Kerstdag te ontkerstenen!

Kerstgeboomte en Kerstman zijn hier vreemde: komen uit de ketterstreken, over Frankrijk, naar hier toe. Tweemaal vreemde! En onze onbezonnen Vlamingen, - zij, weerom het meest van al, die hier trouwens uit ‘voornaamheid’ reeds zooveel ontvlaamsching stichtten - doen weer mee!...

Schamel-schamel Vlaanderen toch. 't Is de eenvoudigheid die 't rechthield, ons zoo-schoone Vlaanderen! Schoone *zijnde*, 't toogt maar schoone, zeg' wanneer? als 't eenvoudig uit dat 't *is*. Moet het *schijnen* iets te zijn, schijnen, iets dus wat het *niet en is*, wat gewordt er? eerst van al 't verliest zijn schoonte, en ten tweede 't blijkt vervalscht en oneigen

dus, en nietig. Wie niet zijn wil wat hij is, die wordt eindelijk niemendalle. Is 't niet zoo?

- Doch, men denkt zooverre niet!

- Neen, maar moet zooverre denken. Laten we op onszelven letten, tot in 't minste. Zoo b.v.: 'k heb een vriendhier,... en die 't niet zal kwalijknemen dat ik dit-nu van hem zegge,... eenen vriend-hier die hierboven (Biekorf, 1927, 354) op ‘Kerstavond’ wonderlieve dingen vond, en die ze even diepbewogen overzong, immers, zoo hij altijd doet, zwierig vervig en eenvoudig (misschien echtst van-al-hier vlaamsch). Welaan: wis, als Vinder had hij 't recht - en hij ook hij dacht niet verder - van ‘Kerstavond’ voor te stellen als ‘Noël’ daar-straks vernoemd: als ‘vieux bonhomme à barbe blanche’ met ‘une hotte de houx’ ‘in de handen’. Maar, voor de verergernis, was 't niet beter zulke beelden niet aan 't volk te leeren kennen? 't Zijn gevaarlijke, en niet vlaamsch... Doen we wat we kunnen toch, allen, om dat àl niet vlaamsch te maken.

't Mocht een keer gezeid, nietwaar?

T. RAEPAERT.

Atlantis

't **I**S heel dikwijls de moeite weerd de oeroude overleveringen aan de huidige wetenschappelijke gegevens te toetsen: dan komen we telkenmale tot het besluit dat iedere algemeen verspreide overlevering op een feit berust en dat het een grove fout is haar zoo maar dadelijk naar het land van de verdichtsels te verzenden.

'k Hebbe 'n voorbeeld bij der hand: 't geheimzinnig Atlantis waarover de oude Middellandsche volkeren vertelden dat het in de oertijden een groot eiland was liggende ten westen van de Zuilen van Herkules (straat van Gibraltar) en bewoond door een machtig en krijgshaftig volk: de Atlanten die op een nacht tijdens een schrikkelijke aardbeving met have en erve in zee verzwolgen werden.

Wanneer we de beschrijvingen van 't verzonken Atlantis lezen bij de oude schrijvers (Theopompos, Plato) dan komen wij onwillekeurig onder den indruk

van de nauwgezetheid der gegevens en van het schrikwekkende der ramp, en onmiddellijk rijzen de vragen: steunen die verhalen op een geschiedkundig feit? Heeft Atlantis ooit bestaan en waar lag het?

In den loop der tijden hebben weinig geleerden ontkennend daarop geantwoord. Steeds heeft men algemeen 't geschiedkundig feit aangenomen, maar toen het er op aan kwam Atlantis zijn plaats op den aardbol te wijzen heeft men veelal aan de verbeelding vrijen teugel gelaten bij gebrek aan vasten wetenschappelijken ondergrond. Zoo de groote Vlaming Abraham Ortelius(1) aanzag 't verhaal over Atlantis als een zinspeling op Amerika!

Zoo ook de geleerde leeraar aan de hoogeschool te Upsala: Olaf Rudbeck die in 1675 een boek uitgaf: ‘Atlantica’ waarin hij ten overvloede meende te bewijzen dat Atlantis het Skandinavische schiereiland geweest was!

Maar we moesten wachten tot op onzen tijd dat de reusachtige vooruitgang van de wetenschappen als aard- zee- en sterrekunde de oplossing van zulk een moeilijk vraagstuk hebbe mogelijk gemaakt.

Vóór eenige jaren heeft men de zaak ernstig aangevat; en uitermate belangwekkend is 't hoe men stillekes aan 't geheim van 't verzwolgen Atlantis aan 't ontsluieren is, uitgaande van het standpunt dat de overlevering(2) te duidelijk spreekt om elders te gaan zoeken als ten Westen van Spanje en Marokko in den Atlantischen Oceaan.

'k Ligge hier met 'n dieptekaart van dezen oceaan voor mij: 't is opvallend dat zijn bekken over heel de lengte uit twee reusachtige valleien bestaat die ∩-vormig de richting van de vastelanden volgen, en door een hoogen middenkam van elkaar gescheiden zijn. De nauwere maar scherper afgebakende oostvallei

(1) Beroemd aardrijkskundige aan 't hof van Filips II; gestorven in 1598.
(2) Zie Plato in zijn Kritias.

is over heel haar lengte een vulkanische lijn, evenals de beruchte vuurgordel in den Stillen Oceaan. Dat bewijzen de talrijke onderzeesche uitbarstingen door de zeelieden waargenomen en de talrijke vuurbergen op de eilanden van af Jan-Mayenland en IJsland in 't Noorden tot Tristaô d'Acunha, Diego Alvarez en Goughland in 't Zuiden.

Laat ik nu een tweede belangwekkend feit vaststellen op de wereldkaart. Nagenoeg evenwijdig met den Evenaar ligt er rond den aardbol een diepe inzakking volgens een lijn die loopt door Midden Amerika, door de Middellandsche zee, Klein Azië, de Perzische golf, de groote diepten (9000 m.) boven Australië en door het middengebied van den Stillen Oceaan. Dat is de groote Middellandsche dieptegordel waarvan het ontstaan ter oorzake van de aswenteling der aarde tot in de oudste tijden van de geschiedenis der aardkorst moet teruggevoerd worden.

Om nu op 't onderwerp terug te komen, is 't niet treffend dat we volgens de overlevering Atlantis moeten gaan zoeken juist op de plaats waar de Atlantische vuurlijn en de Middellandsche dieptegordel mekaar snijden: plaats die daardoor een van de meest onvaste gebieden van de aardkorst is: plaats waar, uit de groote diepte, als scherpe spitsen, Madeira, de Azoren, de Kanarie en Groene Kaapeilanden omhoogrijzen alsof ze de laatste getuigen van een groot verzwolgen land waren.

En wonder: door de grondige studie van de aardlagen op die eilanden en op de huidige kust van Marokko zijn de aardkundigen tot het besluit gekomen dat er werkelijk in dat gebied groote grondverzakkingen hebben plaats gegrepen waarschijnlijk heel in 't begin van 't vierde en jongste tijdvak uit de geschiedenis van de aardkorst.

Ook de steenkundigen (Termier) en de dierkundigen (Louis Germain in 1911) houden staande dat er maar één veronderstelling mogelijk is: deze over een verzwolgen land.

Zoo is men er stilaan toe gekomen met groote waarschijnlijkheid de aardkundige geschiedenis van die onvaste streek op te stellen:

In 't midden van het derde tijdvak waren deze vier eilandgroepen tot één groot land vereenigd dat ten Noorden met het Iberische Schiereiland en ten Zuiden met de huidige Noord-Afrikaansche Westkust verbonden was en westwaarts reikte tot aan de Bermuden en de Antillen.

Maar op het einde van het derde tijdvak begon de verbrokkeling: door het ontstaan van de groote scheuringen en inzakkingen die de twee Atlantische bekkens hebben gevormd werd dit land van de vastelanden losgemaakt en wat ervan overschoot, grooter dan West Europa, was waarschijnlijk het Altantis der oude volkeren.

Is de mensch getuige geweest van de schrikwekkende ramp die toen dit land geteisterd heeft? Thans kan de wetenschap enkel antwoorden dat het mogelijk is[(1)]. Maar 'k meene dat het bestaan van de overlevering zelf een duidelijk jawoord geeft.

Hoe lang reeds behoort die ramp tot het verleden? Plato schreef in zijn tijd: 9000 jaar. Maar dat is meer dan onvoldoende: meer 'n kunnen we nog niet zeggen.

Doch 't is te hopen dat eens de wetenschap hand in hand met de volkerenkunde de geheimen zal ontsluieren die nog samen met de wijde wateren der zee Atlantis bedekken: 't verzonken Atlantis dat ons voor oogen stelt de schrikkelijke lessen die af en toe aan 't menschdom gespeld worden.

JOZEF DE LANGHE.

Een molen is duist menschen

DEZE grondstellinge vernamen wij eens al zittende te Heer de Flou's onder gevrienden, alwaar zij

(1) De mensch is op aarde gekomen rond het begin van het vierde tijdvak.

gaandeweg als ‘welbekend’ beginsel werd opgehaald door iemand... die er niets-méér afwist. Aanstonds gevraagd aan ouder menschen, of zij dat zeggen kenden; zij zeiden: ja; maar wisten ook niet verder.

‘Een molen is duist menschen’: dat klinkt als volksgeleerdheid, gelijk een reke talwikschap uit rechtsof huishoudkunde.

Is dat een overblijfsel soms van ergens-eens-geweest een gebruikelijke schatting uit het middeleeuwsch verleden? Werd dat zoo geacht *in stad*, als stadsgeplogenheid, van overouds? En dan, gold dat ook later *in den buiten*, ‘later’, 'k meen in de XVIIIe eeuwe, toen 't molenrecht stilaan begon geen banrecht meer te wezen? Omtrent-géén-tijd nog vóór den oorlog, kwam ik alzoo op 't spoor van een geding (waarvan de stukken ookal nu vernietigd zijn) van een geding geweest op 't laatste van de XVIIIe e., tusschen den Heer van Becelaere en daar-een dorpeling, en gaande over dat deze laatste een molen wilde zetten tegen de Plaatse albij omleege de Sleerin, waartegen de gezeide Heer die reeds een molen elders had, van rechtswege wilde opkomen. 'k En kan 't nietmeer aaneenbrengen waarop dat 't was dat deze dorpeling steunde, maar was 't voor hem geen sterkmakinge van te kunnen zeggen: ‘een molen is duist menschen,... dus meer dan duist mag nogeen zijn’, vermits er toen te Becelaere (Biek. 1927, 206) een goê-1200 menschen waren? Hoe 't afliep staat me niet meer voor. De molen toch zal er gekomen zijn, want ookal even vóór den oorlog, effen-neere de Sleerin, gaande naar de Cavers toe, stond er een oud en lang en wit gebouw met den open langs den weg, toentertijde een driewoonste geworden, en dat heette ‘'t Molenhuis’.

Beziet de schets van Brugge nu, door Marcus Gerardus (uit 1572): daar telt ge staan, voor Brugge, als ik me niet vergis, 25 windmolens en nog-een buiten stad op Sinte-Kruis is 26, en wel een watermolen, 27; dit ware toen een 27000 menschen. Te

Damme evendaar 1 molen, ware een duizend menschen. Te Sluis daar ook 2 molens, ware een tweeduist menschen... 'n Schijnt dat waarlijk niet aannemelijk?

Als 't waar was, dat beginsel werd belangrijk in 't berekenen van bevolking.

Weet iemand iets daarover?

L. DE WOLF.

De Volksoptelling in West-Vlaanderen in 1814-1815

IN Biekorf 1927, blzn 203-207, gaf ik de eerste volksoptelling in het Leyedepartement, 't jaar 1796. Toen de Fransche troepen in 1814 ons grondgebied hadden moeten verlaten, werd er nogmaals een volksoptelling gehouden.

De registers ervan berusten op het staatsarchief te Brugge.

Deze optelling werd nauwkeuriger opgemaakt dan de vorige van 1796. Voor iedere gemeente bestaat er een en soms meer registers, die door het gemeentebestuur opgemaakt zijn. In deze registers is elk blad verdeeld in twaalf kolommen: 1° het nummer van ieder inwoner, 2° naam der straat of sectie waarin hij woont, 3° nummer van zijn huis, 4° zijn naam en voornaam, 5° zijn ouderdom, 6° zoo hij eigenaar, huurder of achterhuurder is van het huis, 7° zijn beroep, 8° zoo hij een patente bezit (als hij door zijn beroep daartoe verplicht is) of (als hij werkman is) een werkboekje bezit, 9° zijn geboorteplaats, 10° welke papieren hij heeft (indien hij vreemdeling is), 11° 't getal zijner kinderen onder de twaalf jaar, 12° opmerkingen.

Dank aan de volledigheid der registers vermag ik voor iedere gemeente het volgende aan te stippen:

totaal *inwoners* (I.), het getal inwoners boven (b.) en onder (o.) de twaalf jaar. Het getal *gezinnen* (G.), hoeveel gezinnen er eigenaar (e.), huurder (h.) en achterhuurder (a.) zijn. Het getal *huizen* (H.) der gemeente, en, daar waar ik het heb kunnen vinden, hoeveel van die huizen onbewoond waren (ob.). Eindelijk (K.) de bedeeling der kinderen onder de twaalf jaar, ttz. aanwijzing van het getal *huizen met een, met twee, met drie enz. kinderen beneden de twaalf jaar*: telkens stel ik daartoe een eerste getal (de hoeveelheid kinderen, 1, of 2, of 3 enz...), en, mits een komma, daarna een tweede getal (de hoeveelheid huizen waarin dat eerste getal kinderen zijn).

Hier nu, vooraan een algemeen voorbeeld mijner aanwijzingen. Ik stel zoogenomen: Gemeente Assebrouck: I. 621: b. 492, o. 192. G. 97: e. 15, h. 82, a. 0. H. 118, ob. 19. K. 1, 23; 2, 12; 3, 13; 5, 4; 6, 4; 10, 1. Dit bediedt: Totaal inwoners (I.) 621: daarvan zijn boven de twaalf jaar (b.) 429, en onder de twaalf jaar (o.) 132. Gezinnen (G.) 97: daarvan zijn eigenaar (e.) 15, huurder (h.) 82, achterhuurder (a.) 0. Getal huizen (H.) 118: daarvan zijn onbewoond (ob.) 19. Getal kinderen onder de twaalf jaar: 1, 23 = 23 huizen met 1 kind; 2, 12 = 12 huizen met 2 kinderen; 3, 13 = 13 huizen met 3 kinderen; 5, 4 = 4 huizen met 5 kinderen; 6, 4 = 4 huizen met 6 kinderen; 10, 1 = 1 huis met 10 kinderen.

Om een overzicht te hebben van de bevolking onzer provincie tot aan den belgischen tijd, stel ik tusschen haakjes voor iedere gemeente het getal inwoners in 't jaar 1831, voor de steden geef ik er het getal gezinnen en huizen bij. Deze inlichtingen heb ik ontnomen aan het werk van PH. VANDER MAELEN en Dr MEISSER. *Dictionnaire géographique de la Flandre Occidentale* (Brussel, Etablissement géographique. 1836, een bkdeel, 8°, IV + 237 en 121 blzn). Zie in dit werk de bevolkingstafels op bl. 93-98 van het eerste deel (Coupd'oeuil sur la Province de la Flandre Occidentale), alsook iedere gemeente in 't bijzonder in het tweede

deel (Dictionnaire géographique de la Flandre Occidentale).

Arrondissement Brugge

Opmerking. De registers van Wenduyne en Nieuwmunster waren te kort op het Staatsarchief, het bestuur van deze gemeenten heeft met de meeste welwillendheid de noodige inlichtingen verschaft waarover ik hier beiden nog eens oprecht bedank.

De eigenaars, huurders en achterhuurders der gemeenten Oostkerke, Wenduyne, Zedelghem en Zuyenkerke waren niet aangeduid in de registers dier gemeenten, en zijn dus niet opgegeven hierachter.

De volledige optelling voor Brugge en Thourout wordt aangegeven vóór die van hunne cantons, met daarna de indeeling hunner zelfde bevolking onder de verschillende cantons waar zij bij behoort.

Cantons.

Ardoye.
Ardoye: I. 6495: b. 4439, o. 2056. G. 1189: e. 393, h. 721, a. 75. H. 1260, ob. 53. K. 1, 244; 2, 194; 3, 177; 4, 108; 5, 64; 6, 17; 7, 3; 8, 1; 10, 1. (7363).
Coolscamp: I. 2211: b. 1537, o. 674. G. 383: e. 153, h. 221, a. 8. H. 391, ob. 16. K. 1, 77; 2, 65; 3, 51; 4, 50; 5, 18; 6, 4. (2554).
Eeghem: I. 1669: b. 1187, o. 482. G. 287: e. 106, h. 181. H. 299, ob. 10. K. 1, 58; 2, 63; 3, 37; 4, 24; 5, 12; 6, 4; 7, 1. (1827).
Swevezeele: I. 3820; b. 2744, o. 1076. G. 678: e. 272, h. 404, a. 2. H. 695, ob. 12. K. 1, 140; 2, 91; 3, 114; 4, 55; 5, 26; 6, 8; 7. 2. (4433).
Stad Brugge
Brugge: I. 32047: b. 25628, o. 6419. G. 8450: e. 1106, h. 4981, a. 2363. H. 6897, ob. 345. K. 1, 1312; 2, 822; 3, 518; 4, 276; 5, 120; 6, 25; 7, 7; 8, 1. (I. 42198. G. 10137. H. 7333).
Brugge (*1*^{e} *cant*.)
Assebrouck: I. 621: b. 429, o. 192. G. 97: e. 15, h. 82. H. 118, ob. 19. K. 1, 23; 2, 12; 3, 13; 4, 13; 5, 4; 6, 4; 10, 1. (862).
Brugge (sect. A. en B.): I. 9884: b. 7488, o. 2396. G. 2755:

e. 387, h. 1425, a. 943. H. 2100, ob. 101. K. 1, 448; 2, 273; 3, 200; 4, 101; 5, 63; 6, 8; 7, 5.
Oedelem: I. 3190: b. 2163, o. 1027. G. 553: e. 225, h. 328. H. 623, ob. 64. K. 1, 116; 2, 80; 3, 92; 4, 68; 5, 36; 6, 11; 7, 1. (4066).
Ste Kruis; I. 1196; b. 837, o. 359. G. 200: e. 40, h. 118, a. 42. H. 175, ob. 10. K. 1, 52; 2, 32; 3, 32; 4, 19; 5, 8; 6, 4; 7, 1. (1497).
Sysseele: I. 1286: b. 847, o. 437. G. 221: e. 70, h. 147, a. 3. H. 232, ob. 9, K. 1, 44; 2, 41; 3, 32; 4, 27; 5, 12; 6, 7; 7, 1; 8, 1. (1540).

Brugge (*2*^{e} *cant*.)
Beernem; I. 2359: b. 1625, o. 734. G. 432; e. 125, h. 284, a. 23. H. 411, ob. 10. K. 1, 79; 2, 83; 3, 64; 4, 38; 5, 17; 6, 8; 7, 2. (2953).
Brugge (sect. C.): I. 7035: b. 5574, o. 1461. G. 1819: e. 250, h. 1044, a. 525. H. 1398, ob. 82. K. 1, 262; 2, 176: 3, 140; 4, 59; 5, 28; 6, 6; 7, 1; 8, 1.
Oostcamp: I. 3272: b. 2309, o. 963. G. 609; e. 192, h. 401, a. 16. H. 562, ob. 28. K. 1, 122; 2, 76; 3, 85; 4, 54; 5, 25; 6, 13; 7, 4. (3945).
St Joris: I. 725: b. 560, o. 165. G. 148: e. 59, h. 89. H. 158, ob. 13. K. 1, 40; 2, 23; 3, 15; 4, 5; 5, 2; 6, 1. (1227).
Waerdamme: I. 635; b. 451, o. 184. G. 113: e. 26, h. 87. H. 113. K. 1, 28; 2, 19; 3, 15; 4, 9; 5, 5; 6, 2. (810).

Brugge (*3*^{e} *cant*.).
Brugge (sect. D.). I. 7815; b. 6428, o. 1387. G. 1894: e. 321, h. 1174, a. 399. H. 1658, ob. 89. K. 1, 262; 2, 176; 3, 140; 4, 59; 5, 28; 6, 6; 7, 1; 8, 1.
Jabbeke: I. 1169: b. 821, o. 343. G. 204: e. 90, h. 114. H. 218, ob. 15. K. 1, 34; 2, 31; 3, 22; 4, 22; 5, 11; 6, 5; 8, 1. (1447).
Lophem: I. 1024: b. 704, o. 320. G. 168: e. 35, h. 133. H. 176, ob. 13. K. 1, 37; 2, 28; 3, 28; 4, 27; 5, 2; 6, 3; 7, 1. (1226).
St Andries; I. 963: b. 667, o. 296. G. 153: e. 33, h. 120. H. 174, ob. 18. K. 1, 26; 2, 27; 3, 19; 4, 16; 5, 9; 6, 2; 7, 2; 8, 3. (1430).
St Michiels: I. 726: b. 495, o. 231. G. 128; e. 15, h. 112, a. 1. H. 147, ob. 14. K. 1, 27; 2, 27; 3; 15; 4, 10; 5, 7; 6, 5. (914).
Snelleghem: I. 564: b. 432, o. 132. G. 88: e. 37, h. 51. H. 90, ob. 2. K. 1, 15; 2, 9; 3, 12; 4, 8; 5, 3; 7, 1; 9, 1. (705).
Varssenaere: I. 632: b. 450, o. 182. G. 90: e. 36, h. 54. H. 97, ob. 3. K. 1, 18; 2, 19; 3, 16; 4, 9; 5, 6; 6, 2. (742).

Zedelghem: I. 1636: b. 1361, o. 275. G. 390. H. 399, ob. 15. K. 1, 66; 2, 48; 3, 23; 4, 8; 6, 2. (2895).[1].
Zerkeghem: I. 608: b. 413, o. 195. G. 104: e. 28, h. 76. H. 109, ob. 2. K. 1, 22; 2, 13; 3, 19; 4, 8; 5, 8; 6, 3. (796).

Brugge (*4*e *cant.*).

Blankenberghe: I. 1627: b. 1199, o. 428. G. 345: e. 30, h. 314, a. 1. H. 403, ob. 34. K. 1, 81; 2, 64; 3, 49; 4, 18; 5, 2. (1801).
Brugge (sect. E.): I. 5051; b. 4169, o. 882. G. 1430: e. 95, h. 955, a. 380. H. 1247, ob. 57. K. 1, 190; 2, 145; 3, 49; 4, 38; 5, 12; 6, 6; 7, 1.
Clemskerke: I. 767: b. 532, o. 235. G, 139: e. 57, h. 73, a. 9. H. 128. K. 1, 25; 2, 21; 3, 20; 4, 15; 5, 6; 6, 3. (867).
Houttave: I. 587: b. 414, o. 173. G. 105: e. 27, h. 77, a. 1. H. 109, ob. 3. K. 1. 18; 2, 15; 3, 10; 4, 8; 5, 9; 6, 3. (656).
Meetkerke: I. 327: b. 238, o. 89. G. 66: e. 15, h. 51. H. 70, ob. 2. K. 1, 10; 2, 12; 3, 7; 4, 3; 5, 3; 7, 1. (419).
Nieuwmunster: I. 286: b. 194, o. 92. G. 46: e. 4, h. 40, a. 2. H. 44. K. 1, 4; 2, 8; 3, 6; 4, 9; 5, 2; 8, 1. (340).
St Pieters: I. 637: b. 453, o. 184. G. 110: e. 11, h. 97, a. 2. H. 122, ob. 13. K. 1, 20; 2. 25; 3, 7; 4, 9; 5, 6; 6, 2; 7, 1; 8, 1. (800).
Stalhille: I. 507: b. 349, e. 158. G. 91: e. 30, h. 37, a. 4. H. 91, ob. 2. K. 1, 19; 2, 13; 3, 18; 4, 5; 5, 4; 6, 2; 7, 1. (587).
Uytkerke: I. 477: b. 378, o. 99. G. 86: e. 11, h. 72, a. 3. H. 91, ob. 7. K. 1, 12; 2, 14; 3, 5; 4, 8; 5, 1; 7, 1. (577).
Vlisseghem: I. 628: b. 478, o. 150. G. 110: e. 6, h. 99, a. 5. H. 110, ob. 4. K. 1, 25; 2, 17; 3, 11; 4, 8; 5, 4; 6, 1. (743).
Wenduyne: I. 183: b. 134, o. 49. G. 37. H. 41, ob. 4. K. 1, 7; 2, 10; 3, 3; 4, 2; 5, 1. (214).
Zuyenkerke: I. 656: b. 415, o. 241. G. 112. H. 111, ob. 2. K. 1, 14; 2, 15; 3, 17; 4, 13; 5, 9; 6, 2; 7, 3; 8, 2. (764).

Brugge (*5*e *cant.*).

Brugge (sect. F.). I. 2262: b. 1969, o. 293. G. 552: e. 53, h. 383, a. 116. H. 494, ob. 16. K. 1, 102; 2, 51; 3, 21; 4, 4; 5, 2.
Coolkerke: I. 784: b. 569, o. 215. G. 139: e. 10, h. 129. H. 157, ob. 15. K. 1, 36; 2, 28; 3, 24; 4, 5; 5, 5; 6, 1. (900).
Damme: I. 760: b. 560, o. 200. G. 132: e. 29, h. 100, a. 3. H.

[1] Dit laatste getal schijnt wat overdreven te zijn.

140, ob. 9. K 1, 25; 2, 28; 3, 17; 4, 7; 5, 3; 6, 3; 7, 1. (832).
Dudzeele: I. 1406; b. 1014, o. 392. G. 219: e. 61, h. 153; a. 5. H. 248, ob. 15. K. 1, 58; 2, 35; 3, 28; 4, 24; 5, 12; 6, 4. (1709).
Heyst: I. 532: b. 363, o. 169. G. 103: e. 46, h. 51, a. 6. H. 102, ob. 7. K. 1, 26; 2, 15; 3, 11; 4, 8; 5, 6; 6, 3. (700).
Houcke: I. 113: b. 77, o. 36. G. 21: e. 1, h. 20. H. 29, ob. 4. K. 1, 5; 2, 5; 3, 4; 4, 1; 5, 1. (148).
Knocke: I. 810: b. 548, o. 262. G. 137: e. 98, h. 38, a. 1. H. 144, ob. 5. K. 1, 33; 2, 26; 3, 19; 4, 17; 5, 5; 6, 3; 9, 1. (1004).
Lapscheure: I. 596; b. 428, o. 168. G. 113: e. 11, h. 101, a. 1. H. 144, ob. 4. K. 1, 24; 2, 24; 3, 13; 4, 7; 5, 2; 6, 2; 7, 1. (693).
Lisseweghe: I. 1029; b. 742, o. 287. G. 201: e. 49, h. 136, a. 16. H. 182, ob. 3. K. 1, 47; 2, 28; 3, 26; 4, 14; 5, 5; 6, 3; 7, 1. (1250).
Moerkerke: I. 2129: b. 1546, o. 583. G. 379; e. 85, h. 280, a. 14. H. 379, ob. 17. K. 1, 80; 2, 58; 3, 48; 4, 32; 5, 17; 6, 5. (2659).
Oostkerke: I. 707: b. 514, o. 193. G. 128. H. 127, ob. 5. K. 1, 18; 2, 18; 3, 14; 4, 10; 5, 6; 6, 2; 7, 1; 8, 1. (816).
Ramscapelle: I. 340: b. 241, o. 99. G. 63: e. 22, h. 41. H. 66, ob. 6. K. 1, 14; 2, 10; 3, 9; 4, 5; 5, 1; 6, 1; 7, 1. (379).
Westcapelle: I. 894: b. 672, o. 222. G. 149: e. 62, h. 83, a. 4. H. 177, ob. 17. K. 1, 28; 2, 27; 3, 19; 4, 13; 5, 5; 6, 1. (1162).

('t Vervolgt).

J. DE SMET.

Hoe 't met ons ‘zaksken’ zit

(vgl. Biek. 1927, 254, 284)? Of men dat dwaze ‘Zakskensstraat’ zal uitdoen, en vervangen als voorheen door ‘'t Zakske’, 'n weten we nog niet.

Maar 't schijnt: eerlang zal de geheele reeks der brugsche straatnamen voorgoed heroverzien zijn, gekeurd dan en gebruikt worden. Te beter.

't Zullen daar nog ongetwijfeld aardige stuks uitkomen. B. v. wat gedaan met ‘Malbergplaats, Place Maubert’, en onder 't volk ‘*de Platse-Mollenburg*’? Men heeft daarin vermoed den ouden-ouden Malberg. Maar: 't volk zou dan

gezeid hebben de Malbergplaats; en aan een anderen kant, 't is vast dat in de XVI[e] eeuw (GILLIODTS, *Les Reg. des Zestendeelen... de... 1580*, bl. 53) men zei van overouds de ‘Plaetse Maubert’. En 'k liet me dan gezeggen van een die 't wilde weten dat die name ‘Plaetse Maubert’ de oudste, en totnog wellicht de meeste bastaardstraatnaam was van Brugge ...doch niettemin geschiedkundig van weerde, dewijl die ‘Plaetse Maubert’ de naam was van een slag van kaberdoesje ten tijde der Burgonders vanuit Parijs alhier verland, en druk bezocht, zoodat die name en datwel op zijn fransch aan heel de ‘[strate]-Plaetse’ bleef: ‘Plaetse Maubert’.

Zijn 't prullen die ik mededeel? Of is het werkelijk waar?

Wat gaan ze daarmee doen?

B.

Jaarlijksche Geestelijke Afzondering

IEDER jaar, in de eerste dagen
hoor ik wondre stappen gaan,
bij mijn zielehuis vertragen
en vóór 't deurke stille staan.
En daarop volgt, heimlijk-zachte,
na een langen oogenblik,
't welgekende, 't langverwachte
Vaderlijke handgetik...
'k Open 't deurke zonder dralen
en ik zie, met stil gejuich,
Jesus in mijn woning dalen
met Zijn hemelsch bouwgetuig.
'k Valle, zwijgend vóór Hem neder
in het bloedig avondrood
en Hij fluistert Godlijk-teeder:
Kind, zeg mij uw' zielenood!...
Welkom, stamel ik bewogen,
welkom, Meester in mijn huis,
'k zal U spreken, ingetogen,
't deurken toe vóór vreemd gedruisch!...
'k Dank U om de goede dagen
van het vlugvervlogen jaar

waar mijn huisje, spijts de vlagen,
    stevig bleef en zonneklaar,
en zoo dikwijls in zijn muren
    vangen mocht het stralend Licht
dat in de eerste morgenduren
    glanzen komt uit Uw Gezicht!
Regens kwamen, stormen vielen
    somtijds op mijn' zieledak,
- vaste schijnen menschenzielen
    en ze zijn zoo broos, zoo zwak -
en 't gebeurde, in wilde dagen,
    dat door 't stormen neêrgedrukt,
steenen op de vloeren lagen
    uit de daking losgerukt;
ja, 't gebeurde dat de wanden,
    door dit storten blootgemaakt,
losten in hun' sluitverbanden
    tot in 't merg van 't steen geraakt;
dat het vloerblad werd geschonden
    door 't geweld dat neêrwaarts sloeg
en het huisje, dòòr zijn' wonden,
    jammerlijk, zijn' onmacht kloeg!...
Dan, o Jesus, in die stonden
    heb ik eenen kreet geslaakt
en in U die kracht gevonden
    die weêr alles veilig maakt!
En ik zag dan vóór mijn' oogen
    't huisje, lijk een jaar geleên,
toen het Zonlicht, uit den hoogen,
    brandend op zijn' daking scheen,
toen het vloersteen en de wanden,
    rotsevast en ijzersterk,
kwamen uit Uw' vrome Handen
    als onbreekbaar metselwerk...
't Metselwerk is recht gebleven,
    lieve Jesus, spijts 't orkaan,
doch het storremt wild in 't leven,
    zal 't orkaan nooit wonden slaan,
of en heeft het geen geslegen,

lichte wonden, onbemerkt,
lichte schade, licht gedregen,
die heel traag den val bewerkt?...
'k Heb betrouwen, doch wil waken,
en ik bid U, kom elk jaar,
wat er viel weêr rechte maken,
Goddelijke Metselaar

JOS. VANDEN BERGHE.

Kom', weer de vuilnis buiten

... voor als de vuildienst komt. Al ...uit de 'vlaamsche' nieuwsbladen: ''t Zijn vreemde *elementen in hun natuurlijk milieu*; *gedekt door hunne parlementaire onschendbaarheid*; zij hebben *van deze creatie een echte kunstgebeurtenis gemaakt*; eene *journalistische herdenking* (= souvenir journalistique); een invloedrijke *personaliteit*; hem is een eigen *sfeer aangewezen*; de koning heeft 3 tochtjes gemaakt *zonder accident*; geen gevaar voor het leven van beide *gedetineerden*; de Litauers zagen zich genoodzaakt *het vuur te openen*, waarop de Polen dadelijk *riposteerden*; de *blijvende posten moeten de vlottende massa der occasioneele toehoorders consolideeren*; *in een teere harmonie imponeeren* zijne werken door een *ambacht* (= métier! opmaking) *van een uitzonderlijke oprechtheid*; *Kabinet* van den *Conservator* (waarom niet nog gezeid "du"? opdat het toch zou vlaamsch schijnen, en meer Cabinetachtig klinken?); hij vraagt *de serieering der jeugdige delinquanten*; geen enkele *evasie heeft zich onder de penalisten voorgedaan*; de politie *tot aan de tanden gewapend*; hij werd *voor een conjonctuur geplaatst* die hij zeker niet wenschte; *pompeuze frazen*; onze *premier* sprong ter hulp van *zijnen second*; *revanche nemen*; de grenzen zijn *allersoliedst gegarandeert* [zoo]; die stemming is *een dekpan op het hoofd van...*; een *droevig koppel* (= triste couple)!; *op 't supreme oogenblik een organisatorische compromis*; in de *Wapens van Brugge* (= aux Armes de Bruges); bewijs van *ancienneteit*; de politie *bewaart een groot stilzwijgen rond dit afsterven*; wat een *kreatie*!; *wat vandaag doen* (= que faire aujourd'hui); zij *betalen hun tol aan het oogenblik*; een *enthusiaste goed georganiseerde actie*; ten slotte eenige *ephemeriden*; het komt tot een *proces-verbal de carence*; *Passons*!'

A peste... libera nos Domine!

BROM.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. 1926-1927, XXXIII, 372*).

FIKTRINE-Pee Bakker's was 'n keer overgesteken naar stad, een bezoek komen doen naar Ida heur zuster die diende. En Ida zei: ‘Gauw, zei ze, Fiktrine 't is avond, we gaan de winkels eens 'zien, en hoe schoone da' ze dat kunnen verlichten’. Fiktrine trok op, mee, een straat of twee verre; en ze zag, en ze gaapte derbij, dat 't inderdaad van 't schoonste was dat ze ooit had gezien.

- Maar, zei ze, die menschen steken daar geld in zou 'k denken? Ze verliezen daaraan?

- Ja ze! Jamaar 'k en zegge niet... maar da's voor den *uitklink*, zei Ida, ze winnen dat weer al een ander kant.

Uitklink?... ‘Reklame’ zeggen de andere Vlamingen.

L.D.W.

Mowgli

(*Vervolg van 1927, XXXIII, 376*).

BINST dien tijd waren *Hathi* en zijn drie zoons de vier windgewesten ingeslagen, en in hun zwijgenden gang aan 't schrijden door de valleien op een wijl van daar. Ze trokken verder en verder, twee dagen lang - dat wil zeggen een groote zestig mijlen ver - door de Jungle; en ieder stap dien zij zetten, en ieder wiegen van hun log gevaarte werd geseind en nagegaan en besproken door *Mang* en *Chil* en het Apen-volk en al de vogels. Dan gingen zij aan 't weiden, en weidden in stilte, zoo een

week lang. *Hathi* en zijn drie zoons zijn daarin lijk *Kaa*, de Rotsslang. Zij zijn nooit haastig totdat ze ertoe gedwongen worden.

Als die tijd om werd - niemand wist waar het ontstaan was - maar een nieuws deed de ronde in de Jungle dat er beter voedsel en water te drinken was in die en die vallei. Het zwijn - dat, zonder twijfel, tot de uiteinden van de wereld zou loopen om een vollen balg te krijgen - kwam eerst af, bij benden, schoffelende over de rotsen; en de reeën volgden, met de kleine wilde vossen die azen op de lijken en de afgeleefden uit de kudden; en de breed-geschouderde *Nilghai* liep in éénzelfde richting als de reeën, en de wilde buffels uit de zompen kwamen achter de *Nilghai*'s. Het minste onraad zou ze teruggejaagd hebben, die verspreide, zwervende driften die graasden en drentelden en dronken en weerom graasden; maar van met dat er een de trompe stak, daar verscheen entwie om ze tot bedaren te brengen. Den eenen keer was het *Sahi*, het stekelverken, met een heel voer nieuws over malsch voedsel juist een stapke verder; den anderen keer slaakte *Mang* een blijden kreet en wiekte neder in een boschgrazinge om te toonen dat zij heel vrij was; of 't was *Baloo*, met wortels in zijn muile, die kwam aandraven langs een groote bedeesde kudde, om ze te verschrikken en ze stommelings terug te doen sputteren op den rechten weg. Veel van die dutsen eerzelden achteruit of liepen weg of verloren de goeste, maar er bleven er zeer veel over om verder op te rukken. En als het nog tien dagen geduurd had, was de toestand ongeveer de volgende. De reeën en de verkens en de *Nilghai* waren altijd maar aan 't rondwielen in een kring van een acht tot tien mijlen doorsneê, terwijl de vleescheters daarrond schermden op de uiteinden van dien kring. En 't middelpunt van dien kring was het dorp, en rond het dorp waren de velden aan 't rijp worden, en in die akkers zaten er mannen op wat ze *manchans* heeten - dat zijn stand-

plaatsen in den vorm van duivekeeten, uit gevlochten stokken boven op vier staanders - om er de vogels en andere gevlerkte dieven te verschuwen. Daarom hield men op, de reeën te stillen. De vleescheters waren dichte achter hunne hielen, en ze duwden ze vooruit en binnen den kring.

't Was helledonker toen *Hathi* en zijn drie zoons afgezakt kwamen uit de Jungle, en de *manchan*-staanders omverre trokken met hun snuit, en die vielen neer lijk de geknakte steel van de dolle kervel in den bloei neervalt, en de mannen die aftuimelden hoorden het dof gegorgel der olifanten in hun ooren deunen. Daarna brak de verschuwde voorwacht van de legers reeën binnen en stroomde neer over de dorpsgrazingen en de beploegde akkers; en de wilde ever met de scherpe hoeven kwam meê, en wat de reeën spaarden vertrappelde het zwijn, en af en toe kwam een noodgehuil der wolven de kudden opschrikken, zoodat ze wanhopig weg en weer schoffelden, en de jonge gerst vermoordden, en de dijken van de watering-vaarten wegstampten. Vóór 't breken van den dag hield de drukking aan den buitenkant van den kring op, en de ring kwam open langs een kant. De vleescheters waren achteruitgetogen en hadden een gat ten zuiden vrijgelaten, en heele drommen bokken vluchtten weg langs daar. Anderen, die stouter waren, bleven liggen in de struiken om den volgenden nacht hun kermis voort te zetten.

Maar 't werk was zoo goed als af. Toen de dorpelingen 's morgens ontwieken zagen zij dat hunne vruchten verloren waren. Dat beteekende dood als zij er niet uittrokken, want jaar in jaar uit leefden zij zoo dicht bij den hongerdood, als de Jungle dicht bij hen lag. Toen de buffels uit weiden-gingen, vonden de hongerige beesten de grazingen verlaten door de reeën; en ze dwaalden weg naar de Jungle toe en lieten zich medeslepen met hunne wilde maten; en bij 't vallen van den avondschemer, de drie of vier kachtels die het dorp nog had lagen in hun stal

met gekloven kop. 't Was maar *Bagheera* die zulken trek kon geven, en *Bagheera* alleen was onbeschaamd genoeg om het laatste rif op de open straat te sleuren.

De dorpers hadden den moed niet om nachtvuren aan te leggen in de velden, zoodat *Hathi* en zijn drie zoons de rest gingen sprokkelen; en waar *Hathi* sprokkelt, daar moet er niemand achterkomen. De mannen besloten te teren op hun voorraad zaaigraan totdat de regens weer uitgevallen waren, en dan als knecht werk te zoeken om alzoo 't verloren jaar in te halen. Maar terwijl de graanboer aan 't peizen was op zijn welgevulde graanbakken, en op den prijs dien de verkoop hem zou opleveren, was *Hathi* bezig met zijn scherpe slagtanden gaten te boren in de leemen schuren, en de groote berdelen koffers, met koeimest belegd, en met de kostbare waar gevuld, te splenter te slaan.

Toen ze die laatste ramp ontdekten, was het aan den Brahmin's beurt te spreken. Hij had zijn eigen goden aangeroepen, zonder dat ze antwoordden. ‘'t Is mogelijk’, zegde hij, ‘dat het dorp onwetens een van de Jungle-goden beleedigd heeft’, want 't leed geen twijfel, de Jungle was tegen hen. Ze zouden dus den hoofdman halen van den dichtsten stam dolende Gouds - 't zijn kleine, wijze en koolzwarte jagers, die in 't herte van de Jungle leefden, wier voorouders afstammen van 't oudste ras in Indië - de oeroude eigenaars van 't land. Zij ontvingen den Goud hertelijk met hetgeen zij nog bezaten; hij bleef staan op één been, met zijn boog in zijn hand en twee of drie giftige pijlen door zijn haarkuif, en hij keek half schuchter half misprijzend naar de angstige dorpelingen en hun verwoeste velden. Zij wilden weten of zijn goden - de oude goden - kwaad op hen waren, en welke offers zij hun moesten brengen. De Goud en sprak niet, maar raapte een rank op van *Karela*, den wijngerd met den bitteren wilden pompoen, en vlocht die kruiswijze vóór de tem-

peldeur voor het beeld van den starenden rooden Hindoegod. Dan stak hij zijn hand door de ijdele lucht in de richting van den weg naar *Kaniwara*, keerde terug naar zijn Jungle, en sloeg het Junglevolk gade dat langs daar aan 't afdrijven was. Hij wist, wanneer de Jungle op gang is, dat witte menschen alleen in staat zijn die af te keeren.

't Was nutteloos naar uitleg te vragen. De wilde pompoen zou groeien waar zij hun god vereerd hadden, en hoe vroeger ze het dorp ontruimden, hoe beter.

Maar 't is lastig een heel dorp te ontwortelen. Zij bleven zoo lang als er hun eenig zomervoedsel overbleef, en ze trachtten noten te rapen in de Jungle, maar schaduwen met glariënde oogen loerden op hen, en zweefden hen voorbij zelfs te middagstonde, en toen ze verschrikt binnen den dorpsmuur terugsnelden, waren de boomtronken waar ze vijf minuten te voren voorbijgekomen waren gestreept en bekorven met den klauw van een of ander breedgeschoeiden poot. Hoe meer ze binnen huis bleven, hoe driester de wilde spoken werden die sprongen en bulkten op de grazingen bij de *Waingunga*. Zij en hadden den moed niet om de achtermuren van hun ledige stallingen die uitgaven op de Jungle te berdelen en toe te pleisteren; het wilde zwijn trappelde ze neer, en de wingerd met zijn knoopen en wortels kroop achter en wierp zijn armen over den nieuw-veroverden grond, en het spichtige gras volgde met zijn haar rechte. De ongetrouwde mannen liepen het eerst weg, en maarden te allenkante dat het dorp tot ondergang gedoemd was. Wie kan er vechten, zegden ze, tegen de Jungle of de Jungle-goden, als de dorps-cobra zelf haar hol verlaten had in de zate onder den peepul? Hun beetje handel met de buitenwereld verzwond in dezelfde maat als de gaanpaden door 't open veld versmalden en voor 't oog verdwenen. En het nachtelijk trompetten van *Hathi* en zijn drie zoons verontrustte hen niet meer;

't was niet noodig dat ze nog afkwamen. De vruchten boven den grond en het zaad in den grond waren weg. De verste velden waren reeds hun aflijning kwijt, en 't was tijd zich te verlaten op de hulp der Engelschen te *Kaniwara*.

Naar ouder gewoonte, stelden ze hun weggaan uit van dag tot dag, tot ze verrast werden door de eerste regens, en dat de daken door de gaten den vloed binnenlieten, de grazingen een voet diep onder water stonden, en alle groenigheid met geweld opschoot na de hitte van den zomer. Dan waadden ze 't dorp uit - mannen, vrouwen en kinderen - door den verblindenden warmen morgenregen, maar wierpen - hoe kon 't anders? - nog een laatsten afscheidsblik op hunnen thuis.

Zij hoorden, toen de laatste familie met pak en zak aan de poorten de rij sloot, een gekraak van neerstortende balken en strooien wanden achter de dorpsvesten. Zij zagen een glimmende zwarte schoft een oogenblik uitsteken, doorweekte riet uiteenbersten. Dan niets meer. Daar was nieuw gekraak, gevolgd door een gil. *Hathi* was de dakingen der hutten aan 't aftrekken geweest, lijk wij waterleliën trekken, en de weerbots van een balk had hem gekneusd. Hij had nog dat te kort om zijn volle kracht te ontketenen, want onder al wat er in de Jungle leeft is de razende olifant de moedwilligste verdelger. Hij stampte achteruit tegen een leemen muur die afbrokkelde met den slag, en al instortend wegsmolt tot gele modder onder den regenvloed. Dan wielde hij rond al gillend, en baande een weg door de enge steegjes, drumde tegen de hutten rechts en links, ruttelde aan de gespleten afhangende deuren, en liep de afdaken omverre; en intusschen kwamen zijn drie zoons al loeiend achter, zooals ze geraasd hadden bij de verwoesting van *Burthpore*'s velden.

- De Jungle zal deze notenschelpen wel verzwelgen, sprak een rustige stemme, te midden het puin. 't Is de ringmuur dien gij moet omver leggen. En

Mowgli, druipend van den regen die over zijn bloote schouders en armen stroelde, sprong af van een muur die zich juist aan 't neerleggen was lijk een afgematte buffel.

- Alles op zijn tijd, hijgde *Hathi*. Ha! 't Was dat mijn slagtanden rood waren te *Burthpore*! Naar den ringmuur, kinders! Met den kop! Al te gâre! Gauw!

De vier stootten, kop bij kop; de vestingmuur bultte uit, spleet en viel, en de dorpelingen, stom van ontzetting, zagen de wilde met klei bestreken koppen van de afbrekers in de gapende bres. En dan vluchtten zij, huis- en haveloos, naar de vallei toe, terwijl hun vergruizeld uiteengeslagen en vertrappelde dorp wegsmolt achter hun rug.

Een maand nadien was de plaats een hobbelige berm, begroeid met teer groen jong dons; en op 't einde van de Regens was de welig tierende Jungle in vollen bloei op de plaats waar de riester zijn voren trok geen zes maanden her.

W.-J. D.

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van 1922-1927, XXXIII, 380*).

*1915. Donderdag, 13*n *in Bloeimaand*. O.-L.-H. Hemelvaart. Nacht evenstil geweest. Aangezien van gevaarswege het beter gaat 's morgens dan verder op den dag, heb ik de laatte van de missen veranderd. De Eerstemisse ten zessen (en de kerk was halfvol), en de Hoogmis ten achten (de kerke tweederden van vol). Ruim 150 HH. Nuttingen.

Ten achten, daaromtrent, eenige schrootbommen, in en bij den Vyver om het hof van J. Verschelde's: waar immers sedert eenige dagen, niet langer nog, buischers staan die even-nu-ook geweldig aan 't leelijkdoen zijn.

Ten zevenen aan den avond, zet de Duitsche schietmacht een heftigen aanval in naar Wytschaete-Kemmelwaard. 'n Verwòed-dingen is 't, alzoo een stonde lang. En... spijtig nog, ze hebben onze engelsche stukken getroffen, en vier ervan te zwijgen geleid. Met den donkeravond is alles weer stil.

Sedertdat Yper verlaten is, komen nogal menschen van Yper-Kruisstrate naar hier naar-de-kerk. Ik ben hun dichtste priester-nu.

14^{n}, *Vrijdag*. Vannacht, tegen den eenen, weerom gewekt van de bommen, een halvenstond lang: vijf komen er, al Heer Nollet's leerhuis, een heel nieuwen kant totheden gespaard gebleven. Van schâ: de putten zijn groot; geen ongelukken echter, al keerden even toen onze grachtmakers-burgerlui aldaarvoorbij naar huis.

Met mijn eerw. en wakkeren vriend den Herder van de Clytte ga ik naar den Scherpenberg wandelen. 't Weder zit helder. Ongestoord geraken we boven, en zien ver-en-breed alover de slagreke. Een overheid, daar ookal ten naargange, steekt ons zijn verrekijker tegen. We zien heel duidelijk Zonnebeek-toren maar met de naalde af, ook Dadizeele-of-Meenen, Komen-belgsch, Komen-fransch. We zien ook bommen-en-gesmijt ontploffen boven Yper. We hooren dat Zondag laatst, de Duitschen zijn gekomen totaan Kruiskalsijde, 't spoorhof van Zillebeke; dat er voort is gevochten geworden, totdat ze weer totaan 't Hooge verdreven zijn. Heerlijk. Voldoende. 't Deed deugd. Alevenwel toen we daalden weerom, en dat ik thuis was gerocht, tegen den achten alverre, daar vond ik weere wat-anders. Ten zessen-'n-half of entwat, waren zeven schrootbommen komen aanbrokken-vliegen boven het dorp, alomendom mijn eigene doeninge. Heel mijn boven door, en buiten op den dam, heb ik meer dan vijftig kogels kunnen oprapen. Evenzooveel gaten in mijn dak. Te Brigou's een ijzeren smijtklomp, aldoor het dak, dweersdoor alles in huis. Een legergast gekwetst, erg. Nog drie jonge

meisjes gekwetst, twee van Noyelle's en een Haezebroucknege: twee van de drie erg, maar geen-een doodelijk. De vier gewondenen heeft men naar De Clytte gevoerd, naar den verpleegstand. Een van de drie meisjes was 's anderdags al weere. Maar de andere twee hebben nog wat moeten krasselen: 't eene, dat-eerste z'n-zuster, in 't gasthuis te Hazebrouck; 't ander te Reninghelst in een gewonen-mensch-'s huis (zooals nu ook wordt gedaan sichtend dat alle ziek- en verpleegzalen vol zijn).

Van dezelfde schermutselinge heeft de Burgemeester, in zijn weide, een koeie doodgehad, en twee stijf-geschonden.

('t Vervolgt).

[A.V.W.]

Mengelmaren

Hulde tewege aan A. De Cock.

EEN Berek van kunstkenners en volkskundigen daartoe samengekomen, stelt voor dien allernederigsten en toch allerverdienstelijksten Zamelaar zoo-b'hoort te verheffen: immers door een eerebeeld te Denderleeuw, nog door een gedenksteen te Herdersem, verder door een heruitgave van zijn ‘Volksgeneeskunde’, en eindelijk door een stichtinge voor driejaarlijksche keurvragen.

En dat Berek wenscht dat we zijn onderneming aan onze geachte Lezers doen kennen, en die hun aanbevelen.

't Is geren gedaan. ‘Biekorf’ en ‘Volkskunde’ van De Cock deden het goed tegare. De Cock's werken 'n gingen we niet effenop in elkeen's handen steken, maar dat loog meer aan 't vak dan wel aan hem die de meêgaandste mensch van de wereld was. Zelfs daar waar zijn wijsgerige beschouwingen ons niet aannemelijk voorkwamen, nog 'n konden we nooit nalaten in hem te bewonderen den goeden hertelijken stillen geleerde, die, weinig-uit achter betwisting of uitdieping van wezenis en wetenschap, met zulk een klein behulp als dat het zijne was van voorgeleerdheid, tijd en

geld en ondersteuning, alleen door zijn geduld, zijn gullen omgang met de menschen, zijn nederige aanhoudendheid en zijn generigheid, ertoe gekomen is schier heel het Vlaamsche volksleven gezant geboekt en ingeschikt te krijgen.

Ja wis, om zijn verdiensten die reeds onschatbaar zijn, en ook omdat hij mag als voorbeeld gelden - in onzen tijd van uithang en geblaas - als voorbeeld voor de jongeren die moeten leeren stringtrekken, veelmeer dan ze nu doen, in stilligheid en neerst aan al dat deugt en schoon is daarom, met hert en ziele, ja we zeggen aan ons Lezers: staat bij, en steunt die Hulde aan De Cock, en ondermeer stort ook entwat opdat ze wel gelukke.

(Dit laatste kan op t^k 204398, ter beschikrekening van Heer P. Luyckx, Wenemaerstraat, 58, te Gent).

BIEKORF.

Boekennieuws

Uit Opdebeek's Wetenschappelijke Reeks... door H. de Roover (vgl. Biek 1927, bl. 318 en de vorigen).
Is. Van Beugem. *Katoen van Vezel tot Weefsel*, 48 bl. met afbb.

Van ouds tot heden, en de wereld door: kweek, bewerking, omverkoop en verder verbruik. Links en rechts wordt geleerd in hoever dat ons Land daarin meedoet. Overvloedig geteeken en talwikkinge.

Buitengewoon leerzaam, hoe ook beknopt en eenvoudig.

***

Aldrigh O'Flanders, O.S.N. *Devotion to Irish Saints in Belgium*. - *The Irish Rosary*, Dublin, S. Saviour's Priory, 1927, bl. 102-105.

We zien dat onze vriend en medewerker O'Flanders, in Ierland alwaar hij vertoevende is, hem immervoort aan het rapen en gâren houdt van àl wat overblijft van de bandenvoorheen tusschen Ierland en Vlaanderen. In bovengenoemd opstel laat hij ginder vernemen (uit RdH. meest) wat er hier nog geweten is van de h. Brigida (wier kleedsel in S. Salvator's te Brugge bewaard en vereerd wordt) en van s. Brendan en van s. Fiacre.

L.D.W.

Beveneiken

IN Korenmaand laatstleden stortte een Duitsch vliegtuig neder te *Sevenoaks* in Engeland.

Bij ons kennen wij Seveneeken.

Dat is een hoopje eiken dat vroeger door onze heidensche voorouders vergoddelijkt wierd.

Uit den gallischen tijd kent men eene schriftelijke toewijding aan den god *Sex arbores*.

Zulke godheden waren ook *Zeveneiken, Septaubres* (Limousin), en *Les sept arbres* (Tarn-en-Garonne).

Aldus te lezen bij A. LOGNON; *Les Noms de lieu de la France*, 1e aflev. Parijs, 1920, bl. 162.

Vele dorpen dragen den zelfden naam in Duitschland o.a. *Siebeneichen*, bij Meissen, in Saksen.

J CL.

Wild-e 'en muilpere ...of 'en appel?

DIENAANGAANDE (vgl. Biek. 1927, 352) krijgen we mededeelingen 'n beetje van alle kanten... welke we bestemmen voor den naasten keer; en krijgen wij ook, met dank, het volgende:

‘“Wilde” is te splitsen niet “wil-de”, als gezet werd (ald.), maar *wild-e*: *wild*(*t*) is 't werkwoord; *-e* (Hgd. ihr) is 't voornaamwoord’.

J. VERCOULLIE

[Nummer 2]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Ter wille van onze geëerde nieuwe-Inteekenaars. Zij zullen hooren-zeggen of hebben hooren-zeggen dat Biekorf gekant staat tegen Algemeen Ndl., of tegen Beschaafd Ndl, of hoe men dat heeten wil; en dat hij is voor ‘Plat’, in 't bezonder voor ‘plat Wvl.’. Ons antwoord daarop is: Niet waar! Hij 'n doet: Biekorf en is tegen 't Algemeen Beschaafd niet, noch en is ook voor het Plat. Maar hij en wil *niet* dat dit Algemeen kome uitsluitelijk uit levenlooze *woordenboeken*, zoogezeid aangevuld door een immer-aanwassenden vloed van ‘*geïnternationaliseerde, gemoderniseerde en scientifiek doende*’ bastaard-gezegden die als 't al uitkomt allemale een snofmatige napratinge zijn van het fransch of liever van 't beulemansch. 't Vlaamsch dat Biekorf wil, is het vlaamsch uit den mond van den on verbasterden Vlaming, mits de noodige ontruwing en kuisching eraan. Biekorf die een westvlaming is, betracht dit hier in Westvlaanderen, met de hope dat anderen dat ook elders voor-ginder gaan doen. En om hem sterk te maken daartoe, bij steunt op het gezond verstand en op 't innig taalgevoel, ook en niet het minst op het woord en het voorbeeld van G. Gezelle die nooit anders' gewild heeft.

Nog over ‘den Eed’ en Vicaris Generaal J.F. De Gryse

(† 16 APRIL 1811)

BIEKORF (1927, XXXIII, 226... = J. De Smet) had het over de nog al besproken persoonlijkheid van De Gryse. Het past nu juist dat ik nog een en ander van hem en over hem bezit, en ik voldoe geern aan het bestuur van Biekorf, met daarover mededeeling te doen.

Vooreerst, deze Jacobus-Franciskus De Gryse (niet Jean-François, zooals hij vermeld staat in de lijst der beëedigden bij Archives Modernes, liasses 1e série, n° 484) is niet te verwarren met zijn broeder, insgelijks priester, Josephus-Ignatius, geboren te Roeselare 21 Maart 1755, en schielijk overleden te Sint-Jooris-ten-Distel 5 Mei 1809. Deze werd priester met dispensatie voor den leeftijd, onderpastor te Hooglede en pastor te Sint-Jooris[(1)].

Terloops nog gezeid, Josephus-Ignatius heeft, voorzeker tot het bekomen van zijn priesterschap, in het bisschoppelijk Seminarie te Brugge zijn theologische theses verdedigd, juist zooals het nu nog pleegt te gaan te Leuven. Deze gedrukte theses liggen nog bewaard:

> *Theses Theologicae de Sacramentis in genere et tribus primis in specie quas praeside Rev. adm. eruditissimo Domino Willebrordo Joris. S.T.L., Ecclesiae Collegiatae B.M.V. Canonico et Seminarii Episcopalis professore, defendet Ignatius De Gryse*,

(1) De brief uit Rome waarbij de dispensatie toegestaan werd ligt hier nog. Die werd, onder Pius VI, gegeven op 22 Aug. 1777. De brief is voorzien met het placet van het bisdom Brugge, geteekend 7 Sept. 1777, de mandato J. Fr. De Gryse, secret. (zijn broeder).

Roulariensis, ejusdem Seminarii alumnus, Brugis in Seminario Episcopali die 18 Aug. 1777, horâ nonâ ante et tertiâ post meridiem.

Het stuk beslaat 6 groote gedrukte bladzijden met de breede uiteenzetting van 4 theses. Het begint met een algemeene hulde van alle Brugsche Seminaristen aan Mgr Brenart, pas tot Bisschop van Brugge verheven(1).

De gebroeders Jacobus-Franciskus en Josephus-Ignatius, deden den Eed, alsook hun neef Antonius-Franciskus. (Die werd geboren te Roeselare 2 Aug. 1773, en stierf pastor te Leffinghe 17 Dec. 1850).

***

Om nu terug te keeren tot Vicaris Generaal De Gryse, hij werd geboren te Roeselare in Sept. 1741, wat Pastor Ant. Xav. Debie, pastor rollariensis, bevestigt in een uittreksel van het Roeselaarsch doopregister van Sept. 1767. Een diploma van 1 Dec. 1763 getuigt dat hij Magister Artium werd aan de Hoogeschool te Douaai. (Aldus bevestigt *Eruditissimus Dominus Lienard, Linguâ Graeca Regius Professor, Artium Magister et pro tempore venerandae Facultatis Artium Decanus in Alma Universitate studii generalis oppidi Duacensis, Atrebatensis Diaecesis*.

Op 17 Dec. van hetzelfde jaar 1763, werd hij Baccalaureus in de Godgeleerdheid ook te Douaai. - Een perkament van 13 April 1768 zegt dat hij op 12 April van dat jaar zijn exaam voor Licentiaat in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Leuven afgelegd heeft.

De brief waarbij hij kanunnik werd van de kathedraal van Sint-Donatianus te Brugge, spreekt op 15 Maart 1779, geteekend door Mgr Brenart, Bisschop, en door P.S. De Pauw, Can.-secret. Toen was J. Fr. De Gryse, professor aan het Bisschoppelijk Seminarie. Te dezer gelegenheid werd hem een gedicht opgedragen (rijmstoffe door Deugd tot Eere,

(1) Gedrukt te Brugge bij Joseph De Busscher, Via Jacobaeâ.

Simmacus-boek 1 c., 14 v.): ‘Den Heere Jacobus-Franciskus De Gryse, licentiaat in de Heilige Godsgeleertheid, Professor van het Bisschoppelijk Seminarie, geestelijken Boekkeurder(1) en Secretaris van Mgr Brenart, XVII bisschop van Brugge, Cancelier van Vlaenderen’.

Zijn gezag te Brugge was zeer groot, zoodat men hem, vond Pastor Slosse ergens, den zwarten bisschop placht te noemen. Hij heeft in de beroerde dagen van zijn tijd zuur en zoet beleefd. Sommigen vermoedden in alle dingen zijn hand en zijn bemoei ing. Hij, de zoon van een wever te Roeselare, werd verweten heerschzuchtig te zijn: alzoo, aanzien als de opsteller van den Herderlijken Brief van 4 Januari 1790 uitgegeven door Mgr Brenart en waarin men dacht lasterende dingen te moeten vinden tegen het huis van Oostenrijk. Dat moest hij eenigszins ondervinden op 5 Aug. 1791, toen de prinses Marie-Christine Brugge kwam bezoeken.

't Was ook in dien tijd dat het volgende versje gemaakt werd:

Monseigneur is den besten man
dien men op d'aerde vinden kan,
zelfs als ik wel oplette,
my dunkt dat aen dien goên Prelaet
den myter niet te wel en staet
't waer best een slaepcornette.

In 't mandement De Gryse zeyd
dat hy zugt met bitterheid
voor onze zwaere zonden.
Nogtans als men er wel op let,
die bitter zugt word nooit zoo vet
heeft me altyd ondervonden.

***

In Oct. 1794, was Mgr Brenart, geboortig van

(1) Zoo draagt een boek van P.-F. Valcke, Dec. Roul., Pastor in Rumbeke de goedkeuring van den Can. Cath. Libror. Censor J.-Fr. De Gryse, 26 Oct. 1785. Het boek heet *Speculum et Idea boni Pastoris*. Het draagt ook de goedkeuring van J.-B de Haversbeke, Libr. Cens. Regius.

Leuven, gestorven te Anholt. De Gryse, Vicaris generaal en aartsdiaken, werd Vicarius Capitularius, samen met Petrus De Pauw, Will. Jooris (reeds boven vernoemd) aartspriester, en Petrus Van Parys.

Hij deed zijn eed 18 Nov. 1797 (zie Biekorf, als bovenvermeld). De Franschen maakten het hem toenmaals niet lastig en hij ging naar Oostcamp wonen. Een heele pak brieven door hem in dien tijd geschreven zijn nog bewaard en onderteekend: De Grijse *arsd*. (aartsdiaken) of Vic. Gen., met een klein nijdig geschrift(1). Dit tot in 1802. Vanaf 1803 teekent hij: De Grijse, pastor van Caprijke in O. Vl., waar hij stierf den 16 April 1811. Geheel deze briefwisseling is gericht tot 'Myn Heer De Neckere, meyer, (soms advokaet, soms rentier, soms rechter der stede Van Ende) tot Roeselare'. Het gaat er over familiezaken en pachten en renten, enz.

Zijn groot gezag en het feit van zijnen 'Eed' hebben natuurlijk wel andere geestelijken beïnvloed, benevens zijn broeder en zijn neef. Misschien wel Pastor Vynaegie van Wynghene en dan ook Pieter-Frans-Winoc Geeraert, kapelaan te Hondschoote, waarover L. De Wolf spreekt in Biekorf 1914-1919 (bl. 325-334, en bl. 352-356).

Hij zelf werd geweldig aangevallen en overal verdacht gemaakt. Hij werd belasterd met het woord en met de pen. Hij liet dan ook niet na even woord en pen te gebruiken om zich te verdedigen. Twee nog bewaarde druksels door hem uitgegeven leveren daar het bewijs van.

Vooreerst een los dubbel papier (11 cm. × 20 cm.) in het Vlaamsch en in het Fransch gedrukt (à Bruges, chez F. Van Eeck, Rue Haute). De titel luidt: 'Lettre du citoyen J.-F. De Gryse, archidiacre du diocèse de Bruges à la Municipalité de cette

(1) Op 14 Februari 1802 spreekt hij van zijn geldnood. Hij heeft 'penningen noodig om het huijseken te voltrekken, dat Jck ben gepraemt geweest te bouwen voor myn eygen wooninge, by gebrek van andere occasiën'.

commune. Le citoyen J.-F. De Gryse, à la Municipalité de la commune de Bruges. Citoyens Administrateurs...'. Dan op het daaraangehecht ander blad: 'Vertaeling van den Brief van den Burger J.-F. De Gryse... aen de Municipaliteit van het zelve Gemeente ...Burgers Administrateurs... (Bruges ce 28 Brumaire an 6, ou 18 Nov. (v.s.)'.

Daarin verdedigt hij zich aangaande het feit dat hij zijn eed deed. Hij legt de beteekenis uit die aan den eed te geven is. Het was om grootere onheilen te voorkomen, en hij meent geen innerlijk-kwade daad daarmede te stellen. Het is wel waar dat de wetten eischen een verklaring of eed 'van haet aen het Koningdom, van aengekleventheid en getrouwigheid aen de Republyke en aen de Constitutie van het 3^{e} jaer'. Doch de wetgever, zoo meent De Gryse, die 'den egten uytlegger is van synen wille' heeft anders niets willen eischen dan een eed die 'zig besluyt in maetregelen van gemeyne veyligheid en de openbaere ruste tegen het misbruyk dat ik zoude konnen doen van myne bedieninge'.

Hier volgt nu het factum in zijn vlaamschen tekst:

'Den Minister van eenen Godt van Vrede en Eendragt, van eenen Godt, die door syn eygen zelfs het voorbeeld gegeven heeft van de volmaekste onderwerpinge aen de Wetten van den Staet, kan niet te omzichtig zyn alswanneer den Wetgever, die zonder onderscheydentheyd alle Godsdiensten aenveerd, van hem eyscht eenen buytengewoonen Eed.

Indien hy voorziet dat syn voorbeeld invloed kan hebben op het gedrag van syne Mede-broeders, alsdan moet hy syne voor- en omzigtigheyd verdobbelen.

Indien hy ten lesten vind, dat de gevoelens van agtbaere en verlichte menschen op den zelven Eed tegenstrydig zyn, alsdan moet hy zig wapenen met een buytengewoone voorzigtigheyd, en ten gronde on-

derzoeken waer in bestaet het nieuwe en onbekende het gone den Wetgever van hem afeyscht.

Ik geloove aen deze pligten voldaen te hebben. Ik hebbe rypelyk onderzogt de Wet van den 7 Vendémiaire 4de jaer, en de gone van den 19 Fructidor lestleden.

In myne hoedaenigheyd van Minister van den Catholyken, Apostolyken en Roomschen Godsdienst, de gezeyde Wetten eysschen van my eene Verklaeringe of Eed "van haet aen het Koningdom en aen de Regeeringsloosheyd, van aengekleventheyd en getrouwigheyd aen de Republyke en aen de Constitutie van het 3de jaer".

Den gemeynen roep, de uytlegginge van alle de persoonen die in openbaere burgerlyke Bedieningen gesteld zyn, de Centrale Administratie van het Departement der Leye, in haere proklamatie van den 5 Vervol-dag, en bovendien de Wetgevers zelfs, leggen my den zin uyt van den gevraegden Eed.

De Wet van den 7 Vendémiaire, op de veyligheyd van de Godsdiensten, zegt in eygen woorden "dat de Wetten waer naer men zig moet voegen in het oeffenen van de Godsdiensten, niets vast en stellen op het gone alleenelyk eygen is aen het gebied der gedagten, nog op het gone 'er gemeyn is tusschen den mensch en de voorwerpen van synen Godsdienst, en dat zy maer alleenelyk voor oogwit hebben en geen ander oogwit konnen nog mogen hebben, als eene waekzaemheyd besloten in de paelen van openbaere veyligheyd en gemeyne ruste.

Dat men van de Ministers van alle Godsdiensten alleenelyk eene lautere Burgerlyke verzekeringe vraegt tegen het misbruyk 't gone zy zouden konnen doen met hunne Bedieninge".

Ik zien in die uytlegginge, gegeven door den Wetgever zelfs, geheel den zin van het gone hy eyscht. Hy is den egten uytlegger van synen wille. In borgerlijke zaeken niemant heeft diesaengaende meerder recht als hy zelfs.

Ik ben in myn gemoed overtuygt, dat den Eed die hy van my afeyscht zig besluyt *in maetregelen van gemevne veyligheyd en de openbaere ruste tegen het misbruyk dat ik zoude konnen doen van myn bedieninge*.

Men zoude konnen, op voorwendsel van eenen nieuwen Godsdienst op te rechten, de ongehoorzaemheyd aen de Wetten, den opstand tegen de geconstitueerde magten, de erstellinge van het Koningdom in Vrankryk en zelfs van de regeeringsloosheyd en alle haere schrikkelyke gevolgen prediken.

Tegen deze omwentelinge van het order, wiens publyke vaststellinge de goddelyke Voorzienigheyd schynt goed te keuren, alswanneer men alle Godsdiensten aenveerde, zoo wel die opgerecht zyn, als die zouden konnen opgerecht worden, daer moest eene paele, eene verzekeringe zyn van de gemeyne ruste.

Deze verzekeringe vinden de Wetgevers van de Fransche Republyke hier in, dat alle persoonen, die eene openbaere bedieninge, hoe genaemt, bekleeden, onderworpen zouden zyn aen het gone de Wetten van den 7 Vendémiaire en 19 Fructidor voorschryven. In het voorschryven van den Eed door deze laeste Wet opgeleyd, ben ik in myn gemoed overtuygt, dat zy van my niet en eyscht als een beëedigde Verbintenisse van noyt mede te werken aen de herstellinge van het Koningdom of de Regeeringsloosheyd in Vrankryk, en van de gemeyne ruste niet te stooren door middelen tegenstrydig aen de goede veyligheyd van eenen Republykaenschen Staet.

Aengezien in het tegenwoordig order van publyke zaeken deze vreemdzaeme gemoeds-gesteltenissen de gone moeten zyn van allen waeren Christenen, en dat zy ook de myne wezen, zoo geloove ik ten gronde en rypelyk genoeg overwogen te hebben het gone den Wetgever van my eyscht, om niet langer te wachten van my daer aen te onderwerpen.

En opdat niemant eenige twiffelagtigheyd op myne

gevoelens diesaengaende zoude konnen werpen, zoo bidde ik U-lieden van aen mynen brief alle de openbaerbeyd te geven die gy zult geraedig vinden.

Heyl en Broederlykheyd.

Jacques-François De Gryse Brugge den 28 Brumaire 6de jaer, of 18 November (v.s.)'

Zulks bewijst dat De Gryse het noodig vond in Brugge-stad zijn verdediging te bewerken tegen al wat aldaar over hem werd gezeid.

Daarmede echter was de zaak niet effen.

Er verscheen naderhand een lasterbrief tegen den Vicaris-generaal. Daarin werd hij beschuldigd van valschheid, daar hij in zijn brieven naar Rome - eerst naar Pius VI, later naar Pius VII - den toestand slecht geschetst had en met bedriegerij was omgegaan door subreptie en obreptie. Hij had immers op 19 Maart 1799 verlenging gevraagd van zijn machten om het bisdom Brugge te besturen, terwijl de mede-Vicarissen waren 'als gereputeerde tegenstrevers aen de Wet van 19 Fructidor van het 5e jaer, nu reeds 3 maend geproscribeert en daerom opgesloten of zoodanig verdoken dat het phisiekelyk of moralelyk onmogelyk is tot hun allen toevlugt te nemen, zoo verre dat de zorge van diere nu ligt op den onderschreven alleen als fonctionaris publiek'.

Het lasterschrift ken ik niet, doch de nieuwe verdediging van De Gryse schijnt wel bij het eerste zicht een sterk stuk van redeneering en van zelfverweer, met een beroep op het voorbeeld der Vicariaten van Luik en Doornik: 'Noyt heb ik den eed gedaen in eenen ongeoorloofden zin, nogte iemand, zoo ik meyne, onder alle Geestelyke, die zich aen de Wet onderworpen hebben...'. Hij heeft het overigens te Rome niet verzwegen dat hij 'den eed van 19 Fructidor ontloken hadde'. Hij had zelfs er bij opgestuurd 'een afdrukzel' van zijn brief van 18 Nov. 1797, waarbij hij het publiek inlichtte. (Zie dezen brief hier-

boven, gericht tot de Municipaliteit van Brugge). Hij steunt op Augustinus en Thomas van Aquino, en maakt onderscheid tusschen den *materiëelen en letterlyken zin* en den *wettelyken* zin in der. Eed van 19 Fructidor, tusschen de beëedigden van 19 Fructidor en de constitutioneele zweirders, enz., enz.

De toon blijft kalm en priesterlijk. Op het einde schenkt hij vergiffenis aan den nameloozen lasteraar, dien hij toch zijn *broeder* noemt, en ‘vergeeft hem uyt'er herten’ want ‘hy weet niet wat hy doet’.

Geheel het schrift draagt als titel:

Antwoorde aen zeker lasterschrift voerende voor Titel: Waerschouwinge aen de Roomsch-Katholyke nopens de nieuwe bedriegeryen der zweirders, en in het byzonder nopens die van M^r De Gryse, in het licht gegeven door den zelven tot zyn verdediginge. - Gedrukt tot Gend by de Weduwe de Goesin, regt over den ouden Raed.

Het stuk beslaat 18 bladz. (11 × 20 c). Ongedagtee kend. Waarschijnlijk van 1800 of misschien van 1801.

Hoe hij den eed herriep staat in Biekorf, 1927, 230-231.

Thorhout.

A. DECOENE.

Vastenavondwijn

O blanke God in gulden krans
Die schittert op de altaren
in stroomend licht en donkren glans
van zware winterblâren,
die Zonlicht in den winter zijt
en klaarte in korte dagen,
ik kome, vóór den Vastentijd,
Uw gloriezegen vragen
en mijne ziel, eer rouw en boet
den edik schenken zullen,
met 't zoet-zijn van den Hostiegloed
als met een wijndrank vullen.

Want vreugdevoorraad moet er, ach,
    bestaan voor veertig dagen,
daar eerst op Witten Donderdag
    Gij weêr in 't goud zult dagen!...
Ik vange dus, mijn glorievorst,
    het glinstren van Uw Wezen
met nooit gebluschten liefdedorst
    en nooddruft nooit gespezen,
en vinden 't andren, wijl ik dank
    en smeek binst lange stonden,
het goed te zwelgen aan den drank
    van Vastenavondzonden,
of zoeken andren lavenis
    in aardsche druivenvruchten
die groeien in de wildernis
    of onder koude luchten,
ik vind het toch zoo Hemelsch zoet,
    o Goddelijke ranken,
te drinken 't levengevend bloed
    van Uwe Liefdedranken!...
Ontwijkt de koude strate thans,
    gij Vastenavondgekken,
en komt hier in den Zonneglans
    de warme beiers trekken,
wier sap geen brand en wekt in 't bloed
    van vleeschelijk beminnen,
maar frissche neschheid dauwen doet
    op stilgeworden zinnen!
Komt gij ook die in God gelooft,
    doch dorstig staat naar wijnen
die rijzen u naar 't ijdel hoofd
    en vlug in damp verdwijnen;
laat staan één stond die goedren al,
    dien beker vol van zorgen,
en drinkt den kelk die blijven zal,
    niet ommekantlen morgen!...
Zóó zal, wanneer gij beiden gaat
    naar 't Feestmaal, zondaars, wroeters,
de Feestzaal die te ledig staat

van bidders en van boeters,
van zielen overrompeld zijn
die om verlessching komen
en overvloedig zal de Wijn
op Vastenavond stroomen!

JOS. VANDEN BERGHE.

De stichting der Leuvensche hoogeschool

werd in September 1425 door een bode van den hertog van Brabant te Kortrijk bekend gemaakt: 'Den VI^{sten} dach inde maend voorseid [September] ghegheven eenen messagier die brieven brochte vanden heere van Brabant, biddende dat hy zine brieven slaen mochte ande deure vander kercke [S. Maartens], omme te kennen te doene dat men eene groote scole houden zoude in Brabant, in hofscheden 12 sc.'.

(Kortrijk, *Gemeenterekening* 1425-26, f. 36 v.).

A.V.

De Duinheer Thomas Gabyt stierf hij den marteldood?

IN de Bernardijnerabdijen wordt volgens oude gewoonte nog elken dag in den refter op de wijze als het martyrologium in de kapittelzaal na de Primen de elogia gezongen der heilige zalige en door godsvrucht en deugd roemwaardige personen der orde, die voorkomen in het *Menologium Cisterciense*.

Dit werk, een foliant, werd 1630 te Antwerpen bij Plantyn uitgegeven door den Bernardijn CHRYSOSTOMUS HENRIQUEZ, die in enkele jaren (hij overleed 1632 te Leuven in het college der abdij Alne) met rusteloozen ijver een groot aantal werken deed uitkomen over de heilige personen der orde. Het *Menologium*, het moge krioelen van fauten, onjuiste data en gegevens, is nog altijd een onschatbaar werk, onmisbaar voor allen die zich met hagiographie der Cisterciënserorde inlaat.

De opzet van het werk is uitmuntend; in de steeds alle dagen weerkeerende lofprijzingen gebruikt Henriquez zulk een rijke verscheidenheid van latijnsche uitdrukkingen, dat men verbaasd staat. De aanteekeningen bij elken persoon zijn talrijk, en de aangeduide schrijvers en bronnen zoo opgegeven dat men steeds kan nagaan in hoever men de gegevens van den schrijver moet bijstemmen. Henriquez vertrouwde echter te veel op schrijvers en vooral op de Cisterciensers Montalbo en Britto, die annalen en kronieken der orde schreven welke weinig betrouwbaar zijn.

Het werk van Henriquez werd officieel in de orde. Niet alleen omdat het in het Duitsch is vertaald, of omdat andere schrijvers voor hunne werken in den zelfden zin en met hetzelfde doel gemaakt het Menologium tot grondslag gebruikten, maar omdat het opgenomen is in het officieele Martyrologium Cisterciense. In kleine letter, met verkorte elogia voor elken dag is het in de uitgaven van 1689, 1880, afgedrukt voor hen die den tekst van het Menologium te uitvoerig vinden[1], of, zooals men thans gerust kan zeggen, voor hen die geen Menologium ter beschikking hebben.

Op 13 Mei hooren wij steeds vanaf den lessenaar in den abdij-refter het volgende uitgalmen:

> [Blz. 159] ‘Dunis in Flandria beatus Thomas martyr, qui post longam in eremo Dunensi excercitiorum spiritualium experientiam a suis superioribus in Angliam missus, eo tempore quo ecclesia Anglicana a fide majorum deflectere incipiebat, pietatem quam imbiberat non modo inter persecutionum fluctus non deseruit, sed ad eam omnes invitans, veritatemque Ecclesiae Catholicae et Romanae Sedis auctoritatem libera voce praedicans, iniquorum judicum furorem contra se convertit. A quibus comprehensus et incarceratus et ad

(1) Subjecimus brevem quandam virorum ordinis sanctitatis fama illustrium relationem, ad aedificationem privatam eorum quibus non vacat legere operosum volumen Chrysostomi Henriquez. (Monitum kalendarii seu mart. Cist. 1689).

> supplicium ductus, primum suspensus et semivivus in frustra divisus felici agone consummato coronam immortalitatis promeruit'[1].

Het Martyrologium aan een anderen kant heeft:

> 'Dunis in Flandria B. Thomae Monachi et Martyris qui in Anglia ab hereticis comprehensus pro fide catholica quam strenue propugnabat, crudeli morte interemptus est'.

In de aanteekening (a) zegt Henriquez: De prenten, die genoemd worden *Trophaea Ecclesiae Anglicanae* stellen zijne marteling voor; en over hem handelen: Angelus Manrique, *Laurea Evangelica*, lib. 3, disc. 7; Barnabas de Montalbo, lib. 2, cap. 37; Aubertus Miraeus, lib. 5. *Originum Monasticarum*, cap. 15; Theodorus Pybes, in *Tractatu de inventione corporis sancti Isdesbaldi*.

In de volgende aanteekeningen (b) en (c), vermeldt hij, dat Thomas naar Engeland werd gezonden als bestuurder naar de bezittingen der abdij op het eiland Scapeia, welke de abdij, onder den abt Elias, van den engelschen koning had verkregen; maar dat helaas koning Hendrik VIII deze had afgenomen, hij die den Z. Thomas van Duinen, proost en bestuurder aldaar, om zijn geloof door ophanging om het leven bracht, 'qui beatum Thomam Dunensem ibidem praepositum et aeconomum nostrum fidei causa suspendio sustulit. Haec ille (Theodorus Pybes).' Tevens verwijst Henriquez naar zijn vroeger werk *Fasciculus Sanctorum ordinis Cisterciensis*, waar het verhaal van de bevrijding van den engelschen koning Richard door den abt van Duinen te vinden is.

In dien foliant *Fasciculus Sanctorum Ord. Cist*. uitgekomen te Brussel in 1623 wordt, wat Henriquez niet opteekent, met eenige andere bewoordingen hetzelfde verhaald met aanduiding der zelfde schrijvers als in het *Menologium*. Th. Pybes was aldaar niet vermeld, omdat het boekje van dien Duinheer, versierd met een fraaie houtsnede, een lactatio s. Bernar-

(1) *Menologium Cist*. 159.

di, eerst uitkwam ‘Brugis apud Guillielmum de Neue Typographum iuratum sub signo solis, anno 1624’.

Henriquez nu vond overal in de abdijen zijner orde steun en hulp voor de uitgave zijner levens der heiligen welke hij meestal ontleend heeft aan de nog bewaarde handschriften. Meermalen zoo vertoefde hij in Ter Duinen, toen dit gevestigd was op het hof ten Bogaerde bij de bouwvallen van de weleer zoo machtige abdij, of sedert 1627 in Brugge toen het aldaar overgebracht was geweest. Hij kende en schatte de geleerde en vrome monniken van Duinen zeer hoog. Th. Pybes de Adama van Roermond was doctor der godgeleerdheid, tevoren pastoor, een man ervaren in de theorie en praktijk van het leven. In dien tijd leefden de abten Adrianus Cancellier, Bernardus Campmans, en de prior Antonius Andries, heilige mannen. Vóór de uitgave van zijn *Fasciculus* verbleef de spaansche Bernardijn een jaar in de abdij als kind van den huize. Hij draagt het eerste deel op aan den abt Cancellier; en het tweede aan diens opvolger Bernardus Campmans, tevens een brief van vertroosting erin opnemend voor den prior en de Duinheeren wegens het verlies van hun vader Cancellier. Op het titelblad der beide deelen is met andere heiligen de zalige Robertus van Brugge afgebeeld. Welaan, in het zelfde jaar 1623, gaf hij een kopergravuur uit door Lucas Vorsterman, voorstellende den H. Bernardus omgeven van eenige monniken, martelaren der orde, staande tegen den stam van eenen boom, die in zijne verspreide takken medaillons heeft waarop de verschillende martelaren der orde zijn voorgesteld. In een onderschrift draagt fr. Chrysostomus Henriquez deze plaat op aan den abt van Duinen Adrianus Cancellier. Een dezer medaillons stelt een monnik voor met nimbus, stralenkrans om het hoofd, een palmtak in de hand en een zwaard gestooten in de borst en met het onderschrift: B. Thomas Dunensis. Deze voorstelling aardt eenigszins op de volgende. Namelijk: in de abdij ter Duinen te Brugge, thans seminarie, hangt in een der

leeszalen een portrettenrij der beroemde mannen van de adbij: en een der schoonste van deze is, zooals het opschrift aanduidt, Thomas Gabytus, een nog jeugdige monnik, met een engelsch uiterlijk, die een palmtakje in de hand houdt.

In *Fasciculus* II, bl. 376-77, geeft Henriquez den tekst der aangehaalde schrijvers in zijn geheel. Barnabas de Montalbo, lib. 2, cap. 37, zegt hij. verhaalt: 'Ex monasterio sanctae Mariae Dunensis martyrio affectus est Beatus Thomas Monachus Cisterciensis'. - Angelus Manrique, *Laurea Evangelica* discurs. 7, lib. 3, zegt: 'Sanctus Thomas Monachus coenobii de Dunis Martyr'; en in de aanteekeningen: 'Palmam Martyrii hujus, referunt imagines quae vulgo Trophaea Ecclesiae Anglicanae nuncupantur'. - Miraeus in *Originum monasticarum* libri IV. (Col. Ag. 1620) lib. 5, cap. 15, blz. 354, zegt: 'Beatus Thomas Monachus Dunensis et Martyr de quo vide Trophaea Ecclesiae Anglicanae in aes incisa, et Montalbum t. I, lib 2, cap. 37'.

THEODORUS PYBES in zijn werkje met ongenummerde bladzijden beweert het eerst, dat Thomas op het eiland Scapeia proost en economus was, ten tijde dat koning Henricus VIII deze bezitting der Vlaamsche abdij afnam en den Duinheer om het geloof deed ophangen. Henriquez volgt dezen in zijn *Menologium*. Theod. Pybes kan de traditie der Duinheeren in den tijd der vervolging einde 16^{e} eeuw overgenomen hebben. Hij was rector te 'Sonnebeek', pastoor te Duinkerken en trad dan 1615 in de abdij van Duinen.

D. CAROLUS DE VISCH, die reeds ten tijde dat de werken van Henriquez en het boekje van Pybes verschenen, monnik in Duinen was, schrijft van D. Thomas Gabyt hel volgende in zijn *Compendium chronologicum abbatiae B.M. de Dunis*[(1)]: 'De abt Petrus Hellinck 1566-68 heeft onder zijn bestuur niemand

(1) Ed. Brux. 1660, blz. 95.

aangenomen als novice, dan zekeren Engelschen monnik, die wegens het schisma van Hendrik VIII uit zijn vaderland verbannen was. Hij ontving hem onder zijne gehoorzaamheid en lijfde hem bij de abdij van Duinen in: namelijk Thomas Gabytus, die daarna als martelaar stierf ten tijde van koningin Elisabeth op het eiland Scapeia waar hij het opzicht had over onze goederen'. *De Visch* is de eerste die het martelaarschap stelt onder Elisabeth.

('t Vervolgt).

A.-J. FRUYTIER, Bernardijn.

Over Atlantis

schreef J. De Langhe in het vorige nummer (bl. 8-11) hoe dit oude vraagstuk: 'wat was, waar lag Atlantis' sedert eenige jaren weer in den smaak der geleerden is. Nevens den Noor Rudbeck die zijn Skandinaafsche schiereiland voor Atlantis hield, moge ook eens herinnerd worden aan een Vlaming die ten overvloede meende te bewijzen dat 'de lage landen bij de zee' het oude Atlantis zijn. De Gentenaar Karel-Jozef De Graeve (1751-1806), oudlid van den Raad van Vlaanderen, schreef een uitgebreid werk waarin hij Atlantis als het vaderland der oude goden en mythologische helden beschouwt en die godenbakermat en Elyseïsche wereld, na eene onuitputtelijke bewijsvoering, stelt in de mondingsvlakte van de stroomentrits Schelde-Maas-Rijn. Die geleerde fantasia werd onmiddellijk na Schrijvers afsterven uitgegeven aldus: *République des Champs Elysées ou Monde Ancien*. A Gand. De l'Imprimerie de P.-F. De Goesin-Verhaeghe, Rue Hauteporte, N° 229. 1806. Het werk omvat drie deelen van 38-270-xlviij, 254-xlj, 268-lviij blz. Dit letterkundig curiosum werd eens uit zijn vergetelheid gehaald vóor vijfentwintig jaar door den advokaat F. De Laet in de studie: *Le Pays des Atlantes on la Patrie des Dieux* (L. Herreboudt et fils. Rue Eeckhout, 10, Bruges. 1902. 75 blz.) welke hij op het Oudheidkundig en Geschiedkundig Congres te Brugge in Oogstmaand 1902 voorlas.

A.V.

Nog een veriemanding,

te voegen bij die van Biek. 1927, 12 en 319 (en aldaar aangeduide meer): 'Dat is een *Pieter Nauwynck*'! zeggen ze van een wrek, al Becelaere.

N.L.

Over de ‘Plaetse Maubert’

te Brugge (gaandeweg boven herinnerd, op bl. 18-19), staat 't eene en 't ander te lezen bij E. VAN DEN BUSSCHE *La Place Maubert à Bruges* (in ‘La Flandre’ 1879, x, 171-180). Ten anderen 't nieuws hierbovenvermeld zal nog uit dit opstel ontstaan zijn als uit een ver onthouden, een beetje duister-weg. 't Besluit van VdB. was dat die benaming, inderdaad uit het fransche volksleven overgenomen, alhier zal ingebracht zijn alreeds ter XIIIe eeuw op 't laatste (toch niet ervóór) als - neemt - ten tijde van de Châtillon.

T.R.

Waar is dat naartoe?

WAT? Dat oud *poortegebouw* met eraan - nauwelijks erboven uitkijkende, en voorzien van twee smalle dagvakken - dien ouden vierkantten *toren*, immers van ‘*Charles de Blende a*^{o} *1623* (*of 1624?*)’ zooals daarop stond; met verder daarachter àl bilken; en in den naasten bilk medunkt 'n geestig boeredoeningsken omgeven door een wal? Allegare stond dat langs den Blankenbergschen steenweg, rechtover daar te weten waar nu de ‘Tuinwijk’ is van Sinte-Pieter's.

Dat was tochwel een echt oud leengoedje, een oorbeeldstúk ja van een dergelijk gedoentje?

En bovendien dat was van de de-Blende'n, een zeer verdienstelijk volk geweest, roemvol bekend in Brugge's stadsverleden en in de Kerkgeschiedenis. (Vgl. daarover RdH. II, 363-364).

...En... onlangsleên, aldaar eens gaande, 'k en zag het nietmeer weer. Is 't lange weg, 'k en wete 't niet. Maar 't is toch weg, lijk weggetooverd nog een keer, eer dat 't 'en mensche weet. 't Staat nu een nieuw huis daar.

't Verdwijnt zooveel alzoo - in 't stille - te Brugge en in den omtrek...

...Wat al niet ging gebeuren ten tijde dat er min, ja vele min, gedaan wierd voor ‘de Kunste’ (kunst-in-de-lucht te weten), en meer gedaan om Brugge brugsch te houden.

***

- Ja inderdaad, 't verdwijnt zooveel... zei mij een oude bruggeling met wien ik sprak daarover. En waar is dat naartoe, zei hij, dààr in de Dweersstrate, rechtover Vlietinck's vroeger, ter poorte van ‘De Meiboom’ in, die *gevel van omtrent de 1480 met daar een dagvak in*, van sneê een lijk aan Bladelin's, albuiten in de Naaldestrate? 't En zijn zooveel geen zulke meer dat er moet mee gespeeld worden. Welaan, da' 's ookal weg... voor 'n ‘garage’, of rijtuigboeie, of inloop, of hoe men het wil heeten. In God-ze'-naam! Maar waar is 't dagvak henen? Zeere ook-maar weg?... eer dat het iemand weten zou?

Aai dan! En ons ‘Commissiën’? Berekken, Kunstgebouwen, Stedenschoon, Stadsuitzicht, wat weet ik meer?

't Verdwijnt zoovele!... En ge 'n hoort gij nooit noch voor- noch tegenspreken. De nieuwsbladen? Die handelen op bevel. Wordt iets versmeten of verdaan aan Brugge, er wordt nietmeer gevraagd als eertijds, of 't goed is voor de Bruggelingen? 't Volstaat, als 't deugt voor de ‘Berekkers’! Maar die Berekkers, hoe bekwaam zij mogen wezen, hebben zij dus de Stad in pacht? En kénnen - er zijn ook vreemden onder - en kénnen, zeg ik, al die Heeren Brugge, den géést van Brugge, ons volk's gehechtheid aan zijn oude stuks, dàt-rechts waardoor (zonder Berekken), ons oude Brugge het Brugge wierd en bleef, waaraan zij nu, alleen, willen te schikken hebben? Kom', zegt, wat houdt dat in: àl onze kleine schoonigheden, gedenkenissen, overblijfsels, alzoo zonder geruchte maar-alsan laten dempen, laten-ofwel-helpen duiken onder nieuwe Kunst (kunst-uit-de-lucht, geen brugsche)? Is dat ‘onze’ oude kunst berekken?

Men zegt ook ‘rekken’ tegen dood-doen. Ik vrees dat 't dàt zal wòrden. En 'k raas erom.

...Zoo sprak die oude man. De gramschap deed hem overdrijven. Maar was er niet entwat-van waar?

Ik raas maar-mee met hem; en anderen ook, verhoop ik; totdat het betere.

B. DE BEER.

Van Kattekerkhoven.

IN Biekorf (1927, XXXIII, 335) wordt gevraagd waar-allemaal dat er nog ‘Kattekerkhoven’ zijn? En of, daar, die naam Kattekerkhof telkens een oordnaam is, ofwel of hij er niet enkel een beeldsprakelijk woord is om te zeggen b.v.-een klein stukske land?

Nu is daarsedert het 7e boekdeel uitgekomen van K. DE FLOU's *Wdb. der Top*., - weer een zevende deel van die wonder ontzaggelijke verzameling oordnamen waar een mensch van verslegen staat, dat er immers toch-zooveel is in te vinden en zoo leerzaam aaneen gebracht. Wat een zee van aanwijzingen tewege, voor àl die nog achterkomt en die hem met tale of naamkunde of geschiedenisse bezig wil houden. Gelukkige achterkomers! En gelukkig Westvlaanderen, wederom gebaat boven àl, dank aan nog een keer een-van-zijn-mannen's stil werk en standvastigheid -.

Welaan in dat zevende boekdeel, aangaande van Kattekerkhoven, er staan-er daar tiene vermeld (uit Belle, Becelaere, Dadizeele, Cassel, Dickebusch, Dranoutre, Kemmel, Reninghe, nog Kemmel, en Westnieuwkerke): allemaal stukken land ofwel weiden. En niet zeggelijk is 't wat een aanzienlijk getal weer-andere oordnamen, gemaakt met 't woord ‘Katte-’, er daar nog anderszins bij en omtrent staan: namelijk Kattebeken, -bergen, -bilken, -boomen, -bordeelkens, -bosschen, -broucken, -bruggen, -buizen, -burgen, Kattedeien, Kattegaten, -gemeten, -grachten, -helsten, -hovekins, -kapellen, -kasteelen, -knokken, -kouters, -koten, Kattelaeren, -Jaeyen, -meerschen, -molens, -moortelkens, Kattenaeren, -dijken, -hoeken, -velden, -vlieten, -padjes, -pieren, -plassen, -plecken, -polders, -pitten, -pitsticken, Katterochen, -heulen, -steerten, -sticken, -straten, -stronten, -tongen, -vaerten, -voorden, -wallen, -weedekens, -wegen, -wegels, -wijtels! Daar zijn ten anderen ook Katers, Kateringen, Katerhoeken, -straten, -stukken enz. (velemin in getal toch).

Voorwaar de katten hebben gehuisd in Westvlaanderen. Maar rechts, 't is er nu allegare zooveel van, dat we er geen aankomen meer aan en zien om te durven veronderstellen dat àl die oordnamen, telkens en uitsluitelijk, een beeldsprakelijk gedacht inhadden van ‘klein’. Er moet meestendeel sprake zijn werkelijk van katten.

Waarom dan, ten einde er een slot aan te krijgen, niet eenvoudiger nog een uitweg gezocht eerder-door langs de Volkskunde? Wat is de kat al niet geweest in de Volkskunde? Voornamelijk in zake gespuis en gespook?

En oprecht, om een voorbeeld te geven, daar vind ik staan bij de Flou een ‘Kattekerkhof’ te Becelaere: ‘eene plaats... à Becelaere, le long de la drève allant au château... an V’. Die naam ging dus mee in 't jaar V, toen 't Kasteel er nog stond. Maar die naam, zou ik durven beweren, is thans van geen mensch meer gekend. En waar dat dit Kattekerkhof zou kunnen geweest zijn? Wanneer ik nu heel het einde van die oud-beruchte vóóroorlogsche boeken-dreve bedenke, dat zal misschien nog wel zijn op 't oud ‘Galgeveld’ (Biek. 1921, XXVII, 274). Ditzelve was een slag hille, 'n drooggerzige bunte, metende een zevental roên in de doorsneê; die lag (voor wie oud-Becelaere gekend hebben) tegen aan ‘Seven Vermeulen's kapelleken’ - een klein kapelleken boven op een stake aan Vermeulen-zijn uitweg aldaar -; immers op uw linkerhand thalvenwege als ge kwaamt van 't gewezen Kasteel (Biek. ald. 273-vlgg.) en dat ge gingt naar de Pint; rechte daarover, al den anderen kant van de Dreve, was 't Vijverstuk (Biekorf, 1922, XXVIII, 47). Zoo, 't en was-lijk maar die ‘plekke’ die daar lijk bloot lag in heel die streke van hout en van boschgrond; en 't was daarvan dat Napoleon Warlop de toenmalige boschwachter me meermaals verteld heeft, dat hij altijd gehoord had - maar hij 'n kost het lijk-niet-wel meer aaneenbrengen - dat er daar entwat was geweest van een galge en dat dit lijk een ‘galgeveld’ was.

Daaromtrent-ook is 't geweest, of daar in den omtrek, dat het liefs-al duivelde en spookte. In Biekorf (1921, ald., 275-276) staan er àl zulke dingen uiteengedaan, immers van dààr uit de Dreve: als van den dezen met zijn geiten-lammerken daar, die 'n beetje bedronken in 't afkomen was van al-Plaatsewaard (niet van al den Keibergwaard, zooals daar kwalijkgezet staat), en die tegen aan 't Kapelleken (van Seven Vermeulen's voornoemd) een geitenjong tusschen zijn beenen kreeg, en het maar 'n ontkwam toen hij thuis was en dat hij hem lei op zijn bedde heel ontnuchterd van schrik, waar dat hij... het meende weer vast te hebben, doch dat het nu zijn eigene katte was! 't Heeft daar wat gebeurd in die streke.

Zoo, 'k vrage: verkeer en gespuis, 'n Galgeveld, en Kattekerkhof... 'n Is dat niet genoeg om...? Maar ik en durve niet verder besluiten. 't Begint te gelijken aan gissing.

't Verband, tusschen naam en gespuis, is ten minste waarschijnlijk. Doch wat ware de zin dan?

L.D.W.

R. de Flou 'doctor honoris causa' van Leuven

EVEN hierboven zei L.D.W. een woord over 't belang van 't werk van heer Karel de Flou. En nu vernemen wij uit de Bladen dat hij door Leuven verheven is geworden, honoris causa, tot 'Doctor' in Wijsheid en Boekwezen. We wenschen hem hertelijk geluk voor die eere. Deze wordt hem door eenieder gegund. Niet het-minst-nog door ons. 't En is eigenlijk niet-zooveel voor dien eernaam, of 't en ware dat deze 'n verlang-van-leven beteekende; maar we hebben er oprecht onzen deun in, omdat we weten hoedat er in Biekorf niemand en is die niet al jaren 'n wenscht onzen Vriend 'en keer openlijk gehuldigd te zien, wat nu toch eindelijk gebeurde. We 'n gaan hier nu niet beginnen zijn schoone daden uit te halen, zijn werken en zijne verdiensten: hij en ware er niet mee gediend. Doch uitterherten herzeid: we zijn om die vereering verheugd, danig verheugd. Biekorf en K. de Flou doen 't immers zeer wel tegare... trouwens zoodanig, dat Biekorf zonder KdF. het soms zoo gemakkelijk niet had. Een raad- en een moedgever is hij, en hij geeft soms nog 'watanders' erbij; hij is voornamelijk een wonder geleerde, die uittermate vele gezien en gelezen heeft, en die dat allemaal onthield, en die 't toch zoo gulhertiglijk meedeelt. En ge 'n kunt gij hem nooit-niet bedanken daarover: voor 't aanhooren van dankliederen 'n heeft hij noch lust noch tijd over. We zijn blij hem hier

eens nu te kunnen bedanken spijts hem,... samen met dezen die hem thans gaan-vereeren ookal-wellichte spijts hem. Dat ze hem nochtans niet te erg en vermoeien!

God geve hem nog lange jaren gezondheid, en krachten genoeg om alleszins nog zijn Woordenboek, - hij is aan den helft nu ervan - zijn ontschatbaar Oordnamenboek ten einde te krijgen. 't Is 'tgene hij liefstnog zal hooren, en 'tgene dat wij allen voor hem zoo geren bekwamen.

BIEKORF.

En mag ik nu ook nog wat zeggen?...

Dat stuk over KdF. in de Bladen schijnt van Leuven te komen. G'hoort het aan de tale die vlaamsch schijnt te zijn, maar, waar dat er metterdaad entwat achterzit van ‘internationaal-scientifiek's’, ttz. bijgevolge van fransch', of liever beulemansch'. Eenige uittreksels hier:

> Alle Vlamingen zullen dit hoog wetenschappelijk gebaar naar waarde weten te schatten,... zullen geestdriftig toejuichen bij het zoo wel verdiende eerebewijs, dat aan hun (Voorzitter) te beurt valt.
> In den loop van den Zomer zal te Brugge een grootsche plechtigheid op touw gezet en een openbare hulde gebracht worden aan den man, die steeds in stille (en vaak miskende) nederigheid heeft gewerkt en door de meesten eerst op den avond van zijn leven werd begrepen.
> Met het oog op deze viering zal een Comité tot stand komen, waarvan nu reeds de heeren C., H., VH. het Eere Voorzitterschap hebben aanvaard.
> Les Flamands sauront apprécier à sa juste valeur ce geste d'une portée aussi hautement scientifique,... ils applaudirontavec enthousiasme l'honneur si bien mérité qui vient d'échoir à leur (Président).
> Dans le courant de l'été il s'organisera à Bruges une cérémonie grandiose où l'on apportera un hommage public à l'homme, qui toujours sut travailler dans le silence, modestement (souvent méconnu), et qui par la plupart ne fut compris qu'au soir de sa vie.
> Eu vue de cette solennité il se créera un Comité, dont déjà C., H., VH. ont accepté la Présidence d'honneur.

Over de getroffen schikkingen zullen op tijd en stond de gewenschte inlichtingen verstrekt worden, opdat deze wetenschappelijke plechtigheid met passenden luister gevierd worde.
Sur les décisions qui seront prises, l'on fournira au bon moment les renseignements désirables, pour que cette cérémonie scientifique puisse se passer avec tout l'éclat qui convient.

Ainsi soit-il!

Sterk hei? Dat is vlaamsch van ‘Vlaamsche Geleerden’ die zeggen alleen nog te zijn om te weten wat ‘vlaamsch’ is!

BROM.

De Volksoptelling in West-Vlaanderen in 1814

(*Vervolg van bl. 18*).

Ghistel.
Bekeghem: I. 347: b. 242, o. 105. G. 62: e. 5, h. 57. H. 64, ob. 1. K. 1, 10; 2, 9; 3, 6; 4, 8; 5, 3; 6, 2. (459).
Eerneghem: I. 1948: b. 1300, o. 648. G. 340: e. 155, h. 181, a. 4. H. 365, ob. 10. K. 1, 76; 2, 47; 3, 39; 4, 38; 5, 19; 6, 13; 7, 4; 8, 1. (2419).
Ghistel: I. 1858: b. 1268, o. 590. G. 319: e. 90, h. 226, a. 3. H. 323, ob. 16. K. 1, 53; 2, 50; 3, 38; 4, 31, 5, 14; 6, 7; 7, 3; 8, 1. (1479).
Leffinghe: I. 1368: b. 895, o. 473. G. 248: e. 56, h. 192. H. 248, ob. 8. K. 1, 45; 3, 41; 3, 27; 4, 31; 5, 14; 6, 7; 7, 3; 8, 1. (1479).
Leke: I. 988: b. 684, o, 304. G. 181: e. 65, h. 116. H. 184, ob. 1. K. 1, 45; 2, 31; 3, 22; 4, 14; 5, 9; 6, 5. (1083).
Mariakerke: I. 364: b. 238, o. 126. G. 67: e. 31, h. 36. H. 71, ob. 2. K. 1, 18; 2, 10; 3, 11; 4, 6; 5, 5; 6, 1. (411).
Moere: I. 920: b. 643, o. 277. G. 162: e. 49, h. 113. H. 178, ob. 13. K. 1, 26; 2, 29; 3, 19; 4, 16; 5, 8; 6, 3; 7, 2. (1066).
Oudenburg: I. 1001; b. 712, o. 289. G. 172: e. 49. h. 113. H. 178, ob. 13. K. 1, 26; 2, 29; 3, 19; 4, 16; 5, 8: 6, 3; 7, 2. (1066).
Roxem: I. 313: b. 234, o. 79. G. 49: e. 23, h. 26. H. 53, ob. 4. K. 1, 9; 2, 9; 3, 7; 4, 5; 5, 1; 6, 1. (445).
St Pieterscappelle: I. 226: b. 153, o. 73. G. 42: e. 20, h. 22. H. 42. K. 1, 6; 2, 4; 3, 8; 4, 2; 5, 3: 6, 2. (217).
Slype: I. 982: b. 688, o. 294. G. 180: e. 25, h. 115. H. 255, ob. 71. K. 1, 42; 2, 31; 3, 14; 4, 23; 5, 7; 6, 1; 7, 1; 8, 1. (1085).

Snaeskerke: I. 414: b. 298, o. 116. G. 77; e. 35, h. 42. H. 74. K. 1, 21; 2, 9; 3, 9; 4, 6; 5, 5; 6, 1. (496).
Westkerke; I. 786: b. 516, o. 270. G. 129: e. 73, h. 56. H. 138, ob. 11. K, 1, 18; 2, 21; 3, 21; 4, 17; 5, 9; 6, 2; 7, 2; 8, 1. (1029).
Wilskerke: I. 191: b. 142, o. 49. G. 29: e. 16, h. 13. H. 30, ob. 1. K. 1, 5; 2, 4; 3, 3; 4, 4; 5, 1; 6, 1. (190).
Zande: I. 477: b. 327, o. 150. G. 87; e. 22, h. 65. H. 88, K. 1, 14; 2, 14; 3, 12; 4, 9; 5, 3; 7, 3. (533).
Zandvoorde: I. 403: b. 282, o. 121. G. 73: e. 41, h. 31, a. 1. H. 70. K. 1, 12; 2, 14; 3, 4; 4, 7; 5, 4; 7, 3. (518).
Zevecote: I, 551: b. 380, o. 171. G. 102: e. 28, h. 74. H. 103. K. 1, 15; 2, 22; 3, 16; 4, 8; 5, 4; 6, 1; 8, 1. (624).
Oostende.
Breedene: I. 1802: b. 1276, o. 526. G. 354: e. 147, h. 182, a. 25. H. 360, ob. 31. K. 1, 86; 2, 51; 3, 47; 4, 26; 5, 10; 6, 6; 7, 1. (2159).
Oostende: I. 10012; b. 7607, o. 2405. G. 1994: e. 297, h. 745, a. 752. H. 1385, ob. 75. K. 1, 466; 2, 305; 3, 214; 4, 102; 5, 41; 6, 10; 7, 2. (I. 11328. G. 2471. H. 1447).
Steene: I. 368; b. 271, o. 97. G. 62: e. 19, h. 43. H. 63. K. 1, 19; 2, 7; 3, 11; 4, 4; 5, 3. (461).
Ruysselede.
Ruysselede: I. 5796: b. 4116, o. 1680. G. 1048: e. 410, h. 638. H. 1023, ob. 9. K. 1, 257; 2, 178; 3, 129; 4, 99; 5, 39; 6, 11; 7, 3: 8, 1. (6545).
Wynghene: I. 5703; b. 4029, o. 1674. G. 1041: e. 401, h. 631, a. 9. H. 1051, ob. 34. K. 1, 213; 2, 187; 3, 131; 4, 104; 5, 46; 6, 8. (6715).
Thielt.
Pitthem: I. 5164: b. 3694, o. 1470. G. 923: e. 247, h. 667, a. 9. H. 880. K. 1, 218; 2, 172; 3, 124; 4, 66; 5, 40; 6, 12. (5774).
Thielt: I. 9960: b. 7340, o. 2640[1]. G. 1876: e. 438, h. 422, a. 21. H. 1840, ob. 58. K. 1, 310; 2, 283; 3, 203; 4, 167; 5, 70; 6, 12; 7, 4; 8, 1; 9, 2; 11, 1. (I. 11519. G. 2274. H. 1961).

Stad Thourout

Thourout: I. 5794: b. 4132, o. 1662. G. 1077: e. 491, h. 571, a. 15. H. 1067, ob. 36. K. 1, 257; 2, 184; 3, 118; 4, 102; 5, 40; 6, 12; 7, 1; 8, 2. (I. 7469. G. 1254. H. 1230).
Thourout (*1*e *cant*.)
Cortemarck: I. 3469: b. 2424, o. 1045. G. 595: e. 205, h. 390.

[1] Deze twee getallen zijn niet geheel juist, daar er 9 gezinnen zijn met samen 26 kinderen, waar de ouderdom der kinderen niet aangegeven is. Deze 26 kinderen zijn in b. meegerekend.

H. 614, ob. 13. K. 1, 115; 2, 91; 3, 93; 4, 51; 5, 30; 6, 13; 7, 3; S, 2. (4015).
Handzaeme: I. 2153: b. 1575, o. 578. G. 371: e. 99, h. 272. H. 377, ob. 1. K. 1, 88; 2, 43; 3, 43; 4, 39; 5, 19; 6, 2, 7, 2. (2646).
Lichtervelde: I. 5092: b. 3692. o. 1400. G. 873: e. 407, h. 466. H. 956, ob. 33. K. 1, 140; 2, 126; 3, 110; 4, 93; 5, 49; 6, 9; 7, 1. (5659).
Thourout (stad): I. 1664: b. 1183, o. 481. G. 352: e. 154, h. 183, a. 15. H. 319, ob. 7. K. 1, 75; 2, 61; 3, 32; 4, 34; 5, 12; 6, 2.
Thourout (*2*e *cant*.)
Aertrycke: I. 2055: b. 1439, o. 616. G. 367: e. 135, h. 226, a. 6. H. 374, ob. 2. K. 1, 71; 2, 48; 3, 59; 4, 39: 5, 13; 6, 5; 7, 3. (2687).
Couckelaere: I. 3072: b. 2105, o. 967. G. 502: e. 102, h. 400. H. 498. K. 1, 108; 2, 73; 3, 85; 4, 56; 5, 33; 6, 5; 7, 3; 9, 2. (3916).
Ichteghem: I. 2488: b. 1695, o. 793. G. 467: e. 271, h. 196. H. 477, ob. 25. K. 1, 74; 2, 90; 3, 69; 4, 43; 5, 22; 6, 7; 8, 1. (5659).
Ruddervoorde: I. 2691: b. 1942, o. 749. G. 495: e. 161, h. 317, a. 17. H. 488, ob. 18. K. 1, 108; 2, 94; 3, 62; 4, 47; 5, 12; 6, 2; 7, 1. (3636).
Thourout (buiten): I. 4130: b. 2949, o. 1181. G. 725: e. 337, h. 388. H. 748, ob. 29. K. 1, 182; 2, 123; 3, 86; 4, 68; 5, 28; 6, 10; 7, 1; 8, 2.

Overzicht der bevolking van het arrondissement Brugge:

Totaal inwoners: 171,860 zielen.

Totaal gezinnen: 31,156; daarvan waren er 8671 eigenaars, - 18,339 huurders, - en 3479 achterhuurders[1].

Totaal huizen: 29,526.

Kinderen onder de twaalf jaar: in het arrondissement waren - 6188 huizen met *een* kind, - 4628 met *twee* kinderen, - 3574 met *drie* kinderen, - 2385 met *vier* kinderen, - 1038 met *vijf* kinderen, - 338 met *zes* kinderen, - 84 met *zeven* kinde-

[1] De eigenaars, huurders en achterhuurders der gemeenten Oostkerke, Wenduyne, Zedelghem en Zuyenkerke zijn er niet bij gerekend, als boven gezeid werd.

ren, - 25 met *acht* kinderen, - 6 met *negen* kinderen, - 2 met *tien* kinderen, - 1 met *elf* kinderen.

In 1831 telde het arrondissement Brugge: 199, 191 zielen.

(*'t Vervolgt*).

JOS. DE SMET.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 22 en de vorigen*).

KEN'-JE Mele onze maarte, vroeg mij een kennisse? Met fransch en kan ze geen weg. Maar ze 'n zit niet in met de nieuwigheden. Ze doopt ze-zij zooals het heur voorkomt ...in 't vlaamsch.

- Lijk een Vlaminge die niet'-beter en weet dan dat heur tale toch dient voor entwat.

- Inderdaad. 't Is waar ook. Dezen morgen, sprekende van mijn ‘gillette’, ze smeet zij maar uit: Mijnheer, uw *scheers-op-e'-stokske*...

- Lekker en lief! Lijk een spekke zoo zoet. Ze dacht allicht op een ‘schete-op-e'-stokske’... en dat is werkelijk vlaamsch, en zeer goed!

L.D.W.

En ken'-je Maderus?

(Stemz. op -e-). Dat is de groote klokke van de Discalsen te Brugge. Als ze aanzet om te luiden, geheel 't geweste van de Ezelstrate steekt zijn vinger omhooge, kijkt staal en zegt met zijn ooren gerecht: ‘ne', Maderus gaat-op!’

Vanwaar komt die Maderus?

M.

***

'n Nieuwe drinkmate.

Ze hebben een nieuwe mate ingesteld al 't Ypersche. Te weten *een pot*. Een pinte geldt 0.35 fr.; een pot gaat er 0.85, en is veel grooter ook, al verre lijk vóór den oorlog een ‘wekedagsche pinte’.

N.L.

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van bl. 30*).

*1915. Zaterdag, 15*n *in Bloeimaand*. 'n Avondgeschotje, anders niets.

*Den 16*n, *den Zondag*. 'n Stond-of-een van den nacht weeral drie bommen aan Burgemeester's dreve. 't Is de tijd van de delvers die keeren, en van de vechters die gaan.

Wèl volk in de kerke. De hoogemisse ten achten.

'n Schuwen achter-den-vieren! Vijf-en-twintig schroot-bommen tusschen de Millecruysse en den steenweg naar Kemmel. Wat later vier duitsche vliegers: met schietjacht erachter... ten oorlooze.

*Maandag, 17*n. De menschen meer en meer, en ze mogen, liggen met de vreeze voor 's nachts. We 'n zijn met geen vijftienen meer die nog slapen op Plaatse.

Waarlijk ten tienen-'n-half weeral drie bommen, alleszins dichte. Ten drien-'n-half, drie nog een keer, en 'n stondvierde erop drie wederom. En deze drie laatste, ho zoo gruwelijk dichte; 't scheen alsof het op 't huis was; en, achter de ploffinge telkens, bleef het dan ringaaneen-voort een aanhoudend gerammel van steen, en van glas, en van ijzerbucht en van wat weet ik alnog; en na de derde der bommen werd het dan een kraken en buischen. En kloppen? Was 't kloppen? Sloegen ze nu op de deur? Ik stille; 'k hield het wat uit nog, maar trok toch eindelijk zien. Een vuile smachtige reuk eerst! En een helderte alom! 't Is dat het brandde? 't Brandde inderdaad. Stalling en scheure van de Wede Bryon, een veertig stappen van tmijnent, stonden in laaienden gloed. 't En was geen blusschen meer aan. Maar moedige lieden deden reeds àl wat ze konden om 't huis te vrijwaren, dat er ook al van wist: met ge-

stadig-maar water, alsan-maar water te gieten tegen den hoek van 't gebouw, hebben ze 't eindelijk gave gehouden.

't Is dat de vijand er nu ookal-brandbommen bij doet.

Nog een bomme is gevallen zes meter af van de scheure, op een boom van 60 meterhonderdste doorsneê, die 'rad in twee'n geslegen ligt, 't langste deel een zestal meter vooruit, en 't ander - wegende wel een 150 duistwicht - een 40 meter verder. Nog bommen: in 't hoveke van Th. Debaene, dan bachten zijn huizen ernevens, dan te Cam. Ollevier's op het kot, dan bij Jul Gonthier's, dan op de boeie van J. Thevelin's, allemaal bommen van 15 tot 20 meter-honderdste doorsneê. Onzen schrikkelijksten nacht totnutoe.

(*'t Vervolgt*.)

[A.V.W.]

Wild-e 'en muilpere... of een appel?

‘Biekorf,

ER is wel geen been aan gebroken en 't Land niet in gevaar, maar vinde 't toch verkeerd in Mengelmaren dingen opgenomen te zien, om 't even van wààr ze komen. Dit “procédé” is “anti-wetenschappelijk” heet het bij geleerde taalspeurders en vak-folkloristen, en er is iets van: omdat men een woord of spreuke éénmaal en door één persoon hoort gebruiken, is het niet voldoende om dit als gangbare munte te boeken. Overal te lande ontmoet men soms “fantasten” die woorden gebruiken op hun eigen manier, en spreuken... verzieren of uitvinden, los weg lijk sommige veugels die “zot” schuifelen. Dezulke stichten verwarring en hunne spreuken zijn zonder weerde voor de opgeteekende verzameling.

Ik heb het over die “muilpere” die zoogezeid eene variante zijn moet in het spelletje om aan een

kind een *appel* te beloven (Biek. 1927, 352). Ik woon nu zoowat 25 jaar in Ingoyghem en make er een vak van om te *luisteren*, en kenne *muilpere* enkel met de bediedenis van: een vage, een kaaksmete, een saverlante, een tatse, savelette (soufflet Fr.?) gelijk 't bij Kiliaen geboekt staat: “muyl-peere = Alapa L.”. 't Spelletje met de opgeblazen kaken is bij mijn wete, hier op onze streek, gelijk overal elders, om een ingebeelden *appel* te geven. Voor alle zekerheid heb ik er nog de drie schoolmeesters bijgehaald en ze zijn eenparig van meening: muilpere in die beteekenis van uwen inzender, nooit gehoord te hebben.

Groete genegen.

Ingoyghem.

STYN STREUVELS.’

Vriend Styn mag zeggen wat hij wil, dat is hier wel een... ‘muilpere’. Op onze rechterkake!... Straks bieden we hem onze linkere.

Maar eerst, wat 't in die spreuke zijn moet, een muilpere of een appel?

- Een muilpere, zei PR. D.D.
- Een appel, zei reeds N.L. (Biek. ald. 352). Dat was te Becelaere.
- Te Ingoyghem toch een appel: STYN STREUVELS.
- Te Kortrijk ‘in mijn jongensjaren, ook 'n appel’: P.-P. D.
- In Holland[sch Limburg] was 't een appel. Men vroeg ‘moet-je een appel hebben?’. Men blies de kaken op, en sloeg. Dat werd gedaan, om elkaar voor den gek te houden. Iets anders dus, maar 't zelfde: L.-J. LAURENSE.
- Enz.

Dank om al die mededeelingen. 't Is nu aan Pr. D.D. zijn ‘muilpere’ weer goed te maken, indien hij wil verkoopen.

... Nu voor Styn Streuvels en gevrienden. Wat het opnemen betreft van dergelijke spreuken, zonder die zelf eerst waar te keuren, of zoo te schijnen toch, dat is bij ons een opzet.

Zelve alles waarkeuren, ten uitersten, in 't minste, 'n kunnen wij hier niet. Waarom? De tijd ontbreekt, en de uitslag... 'n loont dannog haast-nooit al de gedane moeite: veelal 'n komt geen antwoorde op uw vragen, of, komt er iets, 't is iets dat u niet voort en helpt. Daarom beslisten wij weleer: maar liever op te nemen - als 't toch niet àl te wreed en is - àl 'tgene dat men inzendt, doch onder 't handteeken en de verantwoordelijkheid van hem-die-'t inzendt zelf. Wie dezen dan wil tegenspreken, kan. De menschen spreken geren tegen. Vraagt iets, ze 'n weten 't niet; zegt iets, ze weten 't àl, en beter;... en ze spreken tegen, met woord en wederwoord;,.. en zoo geraken we ten laatste nog-best-van-al aan waarheid en aan wal.

Biekorf 'n is geen woordenboek; een speurboek liever is hij, met zeg en tegenspraak. En komt er strijd omtrent, te beter: waar strijd is, is er leven, en Biekorf is voor... leven.

Wat aangaat dan de meeninge van zoogezeide zeer geleerde ‘taalspeurders, vak-folkloristen’, enz., 'n pakt die meeninge maar niet van te-hoog op. Wij, we zijn dertig jaar al doende, ook met zamelen en zanten en insgelijks met wetenschappelijke volkskunde, en... we wachten gerust het meestendeel van deze Heeren af. 't Was geestig. Telkens toen we hun zeiden in Zitdagen en Tijdbladen: ‘komt, laten we nu eens spreken van ‘procédé's’ en ‘wetenschap’, daar zei er een: dat is voor ‘specialisten’, en de anderen dropen stille weg.

We 'n zijn niet verre nog voor wetenschap in Volkskunde, in geen land nog, en ergst misschien in 't onze.

Biekorf mag voortdoen zoo. 't Is beter in het rapen bij 't koorn kaf te hebben, wat laterhand gezift kan worden, dan eerst te ziften zaad voo zaad, en ondertusschen den grooten hoop allengs te zien verloren gaan

BIEKORF.

Mengelmaren

Onder gevrienden

DE *Boekenschouw* der *AnEm., 1926*, is even uitgekomen. Zeer aangenaam.

Die Bksch. is begonnen 't jaar 1905, met het doel de, liefhebbers wetenschappelijk in te lichten eerst en vooral over den *inhoud* en de *verdiensten*, en verder dan... desnoods, zoover als noodig dus... over de ergerlijkste *gebreken* der verschillende uitgekomene werken. Zóó zal het doel geweest zijn, ongetwijfeld, want zoo wordt de boekbeschouwing opgevat in de wetenschap. Dat is ten anderen hoogstnuttig, aanmoedigend en leerzaam. 't Zou minder nuttig zijn, 't zou zelfs kunnen schadelijk worden, alleszins ontmoedigend en ontstichtend, als nu in zulke Bksch. iemand verzuimde te wijzen (wat nochtans de ware kunst en de groote moeilijkheid is) op den wezenlijken inhoud en den verdienstelijken kant van de werken, en als hij meer deed om te steunen (trouwens wat gemakkelijker is en dus blijkbaar aanlokkelijk) op de gebreken alleen van die werken. Bovendien welke glibberige baan om begaan! Hoe gauw kon die eenzijdigheid immers niet aanzetten om de gewenschte bedilling te bouwen op een grond van wanredeningen, als begripverwisseling, of zin verrekking, of beginselverlokking, of andere nog. Destemeer zou dat-lichtwel aantrekkelijk worden wanneer deze die 't vangt niet altijd op alles òf kan òf mag antwoorden.

Mogen we vragen, onder gevrienden, aan deze onzer makkers welke de Bksch. der AnEm. opstellen daar meer dan ooit op te letten, omdat er lijk-een-beetje gevaar komt dat er sommige brave menschen beginnen te vreezen door hen - mogelijks - alzoo niet-heel-wetenschappelijk behandeld te worden? 't Ware jammer voor hun eigen gezag, en voor de weerde hunner schoone onderneming.

'N VRIEND.

[Nummer 3]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Een vriend die aan 't opmaken is van iets-uit-de-zee voor in Biekorf, stuikt op een woord gebruikt bij de visschers, en vraagt: is het boekvast dat woord, mag ik het bezigen? - Hoort! altijd diezelfde bekommernis! Men heeft ons geleerd dat het ‘vlaamsch’ alleen dàt is wat staat in de Woordenboeken!... Maar als van Dale, Koenen en Anderen nooit hadden geleefd of ten minste gewoordenboekt, 'n ging er gèèn vlaamsch hebben bestaan? De eene of andere heer Beulemans mag alledage-goed meer en meer fransche woorden insmokkelen, ‘litteraire aktualiteiten’ en andere, niemand-ooit vraagt of deze in het woordenboek staan. Mag die verfranschte Beulemans meer dan een invlaamsche visscher die nooit-el 'n hoorde of 'n sprak of 'n kende als zijn onverbasterde vlaamsch?... 'n Woordenboek? Is goed om te zeggen wat reeds is geboekt, maar niet om te helpen uitsluiten wat niet is geboekt! Geboekt-zijn en vlaamsch-zijn is 'tzelfde niet.

Palmhout

DE mis is gedaan
en de dorpsklokke zindert...

Ze en luidt nog geen feeste
ze luidt nog verhinderd;
de strengen en bellen
gaan hooger vandaag,
maar Vasten is 't immer
en 't luiden nog traag.
Wel zit reeds de zon
in 't geluchte te lonken
en strooit ze door 't takwerk
haar' schuchtere vonken,
wel storen er kruiden
in beemd en in bosch
en schudden er takken
hun bladerkes los,
maar spijts al die vreugde
die speelt door de luchten,
spijts Paschen die nadert
in vogelgeruchten,
toch drijft er alomme
nog naarheid en nood:
de week is begonnen
van Kristus-zijn Dood!...
En vredig, niet-vreugdig,
langs straten en wegen
bewegen de menschen
in wordenden zegen;
zij hebben hun' handen
vol takken, vol groen
en, ware 't geen Vasten,
't zou jubelen doen...
Zij zullen het palmhout
gesneên op hun' landen,
zóó 't sneden vóórdezen
hun' ouderen handen,
gebracht, lijk z' het brachten,
naar 't kerkegebouw,
besprenkeld, gezegend
met wierook en dauw,
zij zullen dit hout,

zóó ze 't doen sedert jaren,
nu weêr, voor een jaar,
als God's zegen bewaren,
het vesten, betrouwvol,
zóó een en zóó al,
op akker en hoving,
op schuur en op stal...
Ze voelen 't, de vromen,
dan mogen de plagen,
de rampen, de ziekten
vernielinge dragen,
dan mag het ook bliksmen
op schuur en op huis,
zij hebben het takje
dat bloeit naast het Kruis.
Komt dood in de kamer,
benaârt zij een sponde,
zij nemen het hout
en het hout doet de ronde,
en staat er, in 't jaar,
eene kist onder 't dak
ze zeegnen de lijkbaar
met water en tak...

O Palmhout dat opbloeit
in hutten en hoven,
dat praalt als een zinbeeld
van Vlaandren's gelooven,
dat, steeds onveranderd
en steeds onverwelkt,
uw takken bewaart
en uw' blaadjes ontkelkt,
ge zijt, als 't Geloove,
zoo sterk en onroerbaar,
lijk God hier in 't land
zoo gevest en ontvoerbaar;
gij zijt als de Hope
zoo groen en zoo frisch;
zoo blijde als de Liefde

die zegepraal is!
O Palmhout, o Zinbeeld,
o Zegen des Heeren,
blij? Vlaandren beschermen,
het blijft U vereeren!

JOS. VANDEN BERGHE.

Wielsbeke

WILLE is een oude germaansche mansnaam die heden nog bestaat, omdat hij als maagschapsnaam gebezigd wordt.

Wielsbeke, *Wilesbeke* in eene gedaante van 1075, beteekent de beek van Wille.

Ge zult zeggen en met schijn van recht: een mansnaam in een beeknaam, dat en is niet waarschijnlijk.

Doch zulk een uitleg gaat mank.

Vele jaren zijn verloopen vooraleer wij dat raadsel konden oplossen. 't Is nochtans eenvoudig, maar 't is op de eenvoudige dingen dat men niet en komt.

't Grootste deel der mansnamen zijn godennamen. 't Waren eerst godennamen en vele godennamen werden aan de menschen gegeven.

Daar bestond een god Wille bij onze heidensche, germaansche voorouders en die godsnaam werd aan de menschen gegeven, die den name Wille droegen en nog dragen als maagschapsnaam.

Bij onze heidensche voorouders waren de bronnen en de waterloopen de goden toegewijd. Een beek werd den god Wille toegewijd en 't is aldus dat de dorpsnaam Wielsbeke, tot hedendaags, de gedachtenis bewaart van den godsnaam Wille, die onder de gedaante van *Vili* in 't oud Noordsch te voorschijn komt.

Wie was die god Wille?

Dat staat te lezen in een Eddagedicht, de *Völuspâ* genoemd.

't Is gelijk een vertelselke. Daar was een germaansche god met name Bur.

Let er wel op dat er, in 't Oosten, in de nagelschriftelijke oorkonden, ook een god Bur vermeld wordt.

Bur had een zoon, Bor genoemd.

Hij is ook niet vergeten. Hij diende als voornaam, later als maagschapsnaam, bij ons en ook bij de Kelten. *Borius* is eene oude gallische geslachtsnaam.

Die Bor huwde eene reuzendochter Bestla genoemd.

Dit dit huwelijk sproten drie zonen: Woden, Wille en Veie. 't En zou ons niet verwonderen stak die laatste godsnaam als mansnaam in den dorpsnaam Vinkhem, vroeger Veiingenheim: woonplaats der afstammelingen van Veie.

***

't Zijn vele voorbeelden van waterloopen die godennamen dragen, omdat ze de goden toegewijd waren.

Wij zullen een zonderling voorbeeld aanstippen.

Daar wierden vroeger vele menschen Kalle genoemd, vermoedelijk naar den godsnaam Kalle, die heden onder het volk nog bekend staat en genoemd wordt.

Het is een watergod tegen denwelken men de kinderen waarschuwt, als ze dicht het water gaan.

Beken aan dien god toegewijd noemde men Kalle of Kallebeek. Dit erkent Hoogleeraar Carnoy voor de Kallebeek van Hemixem.

Dus een duidelijk bewijs van het verband tusschen godennamen, mansnamen en vloednamen.

't Wonderste van al is dat dit eigenste verband ook bij de Chamieten van 't oud Chaldeën waargenomen wordt.

Een werkman met name Kal treft men aan op een nagelschriftelijk tafeltje van de stad Umma. Die oude stad, nu Djoha genoemd, lag in 't Noorden der stad Ur. Dat tafeltje dagteekent van 2400 jaar vóór Christus, uit de tijden van het tweede koninklijk geslacht der stad Ur, die ons zoo vreemd niet is, aan-

gezien zij nog in de kerkelijke gebeden voor de stervenden genoemd wordt.

Die werkman won dagelijks 3 *qa* bier, 2 *qa* brood, 5 *gin* ajuinen, 3 *gin* olie en 2 *gin* zout. Een *qa* woog 7,1 grammen en een *gin* 14,2 grammen.

't Bestond ook in 't Oosten een welbekende watergod Kal genoemd.

Een der vier Paradijsstroomen, de Euphraat, heeft ook in de oostersche overleveringen, den godsnaam Kal verworven en gedregen.

Hommel zegt het uitdrukkelijk in zijn befaamd werk *Ethnologie des alten Orients*.

De paradijsstroomen staan ook met edelgesteenten en kostbare steensoorten in verband. Ge moet er niet aan twijfelen, want dit staat in den bijbel te lezen (*Gen*. II, 11-13).

't Is aldus dat de paradijsstroom Kal, in nagelschriftelijke oorkonden, in verband staat met den steen *kal* genoemd. Die steen kal is de ‘diorite’ of groensteen, die zeer kostbaar was in Chaldeën, omdat zij hem uit Arabie moesten halen.

Wij richten hier eene vraag tot heer Jan Lindemans.

Hij zegt dat kal in 't oud vlaamsch ook steen beteekent. Wij vragen hem met hoogleeraar Carnoy, waar hij die beteekenis gevonden heeft, want dit is zeer belangrijk.

Intusschen weten wij door Kiliaen dat kal ook het kernel eener pere beteekent.

Beteekende kal ook steen 't ware eene gelijkenisse te meer tusschen ons oud vlaamsch en de oudste overleveringen van het Oosten[(1)].

J. CLAERHOUT.

(1) Inlichtingen; Naam Wielsbeke. Biekorf, 1893, bij voeg bl. 80. - Voorde Edda is het nutteloos naar eene uitgaaf te verzenden. Elkeen kan deze raadplegen die hij onder handen heeft. De Edda bevat godenliederen en heldenliederen. Een der godenliederen heet de *Völuspâ*. De afkomst van Wille staat ook te lezen in: *Grundriss der germanischen Philologie*. D I. 1e uitg. bl. 1113. Dit werk is algemeen bekend. - Wegens de Kallebeek, zie A. CARNOY. *Origine des Noms de Lieux des environs de Bruxelles*. Brussel. A. Bieleveld, 1927, bl. 61. - Wegens den werkman Kal: CHARLES-F. JEAN. *Sumer et Akkad*. Parijs. Paul Geuthner, 1923, bl. 107. Dat boekwerk bevat veel belangwekkends nopens de sumerische eigennamen. - Wegens den stroom Kal, zie: HOMMEL, hooger aangestipt; Deel I, bl. 274. Dat is een werk van onschatbare weerde over de volkenkunde van het Oosten.

Vloekmatige schrikgezegden, slacht van ‘Serninongsche stro(p)band, 't zwijn z'n ziele’ (Biek. 1921, xxvii, 18-20).

Hier een uit Knocke, namelijk: *Jan Vermortje's huis en Va(a)rtje's ovekot!*
Is dat... iets van 'n huis dat vermo(o)rd is, en staat lijk een ovekot?
[J. DE LANGHE].

De Duinheer Thomas Gabyt stierf hij den marteldood?

(Vervolg van bl. 49).

TOEN Claudius Chalemot, abt van Columba, uitgaf *Series Sanctorum et beatorum virorum sacri Ord.-Cist*.(1) herhaalde hij op 13 Mei het elogium van Henriquez op den Martelaar ‘Thomas Dunensis’. Op dien dag herdenkt hem ook de Wettinger monnik, Jos. Meglinger, in het *Annus Cisterciensis* (deel I, blz. 371)(2). Met uitgezochte latijnsche bewoordin-

(1) Nova editio, 1670, blz. 180; de eerste editio was van 1666.
Het *Menologium* van Henriquez werd vertaald in het Duitsch door den Bernardijn D. Th. Zellbacher. Praag, 1730. De *Series* van Chalemot door D. Nivardus Henrici, Keulen, 1686.

(2) Het *Annus Cist*. kwam uit in het Duitsch te Constanz 1700. Volgens D. Dom Willi, *Album Wettingense* (Limburg 1904) 111, is het latijnsche *Annus Cist*. gedrukt 1672 te Wettingen. Het exemplaar van Bornhem heeft het jaartal 1682.

gen weet hij den marteldood van Thomas te beschrijven, o.a. hoe zijn tong in verscheidene stukken uit zijn mond werd gerukt. Hij stelt ook de marteling en dood van Thomas onder koningin Elisabeth 1580.

De Bollandisten in *Acta Sanctorum* (Antw. 1680) noemen Thomas onder de praetermissi van 13 Mei, en verwijzen naar het *Menologium Benedictinum* van G. Bucelinus. In dit *Menologium*, uitgegeven Veldkirche 1655, worden alle heiligen, enz., der verschillende orden en congregaties van de Benedictijner familie vermeld, en op 13 Mei (blz. 351) uitvoerig Thomas de martelaar van Duinen in Vlaanderen. Het is bijna geheel een herhaling van hetgeen Henriquez ons mededeelde.

De Duinheer Nivardus van den Hove, gaf een leven uit van den Zaligen Idesbaldus, 1687, dat meerdere malen herdrukt werd. In de lijst der abten, ingelascht in het werkje, verhaalt hij van Thomas Gabytus hetzelfde als Car. De Visch.

Men vindt dan ook Thomas op 13 Mei in den kalender der Cisterciënser-orde aldaar uitgegeven en in andere dergelijke kalenders b.v. in *Het leven van den H. Bernardus* door Gaspard Verstockt rel. v. de abdij Onse Lieve Vrouwe ter plaetse van St. Bernaert op 't Scheldt T'Hantwerpen 1650. Ook in een nieuwen kalender omstreeks 1850 gedrukt, komt hij voor als zalig.

In het maandschrift *Cistercienser Chronik* dat uitgegeven wordt door de abdij Wettingen-Mehrerau, verscheen (1902) een studie over een belangrijk aantal Cisterciënser-martelaren in Engeland[(1)]. Dit in verband met het verschijnen van het werk van P. Spillmann, *Die englischen Martyrer unter Heinrich VIII und Elisabeth* (2^{e} Aufl. Freiburg 1900)[(2)]. Tho-

(1) Jg. XIV, S. 274-281.

(2) Ook uitgekomen in *Stimmen aus Maria-Laach*. Erganz.-Heft, N^{r} 10, Heft 38.

mas uit de abdij van Duinen wordt in het opstel van de Cistercienser Chronik vermeld, in navolging van het *Menologium Cisterciense*, met de opmerking dat hij niet genoemd staat in dat werk van P. Spillmann. Bovendien zegt de schrijver, P. Anton Weiss der abdij Rein, dat met Scapeia het eiland Shoppey in de monding der Theems zal bedoeld zijn.

Dom F. Gasquet(1) noemt Thomas Gabytus van Duinen niet in zijn werk, doch onder de talrijke Cisterciënser-martelaren die hij opsomt, zegt aldaar: in 1579 zuchtte een monnik van 70 jaar, Thomas Rede, in de gevangenis van Marshalsea, maar waarschijnlijk was hij een Cisterciënser van de abdij Hayles. Verder verzekert hij, bl. 176, dat het niet mogelijk is het getal te schatten van de kloosterlingen, die geslachtofferd werden tijdens de vervolging in Engeland.

Is het nu niet vermetel om, nadat wij dit alles nagegaan hebben, nog te twijfelen aan de marteling van Thomas Gabytus, monnik van Duinen in Vlaanderen? En toch, ofschoon ik niet wil gerekend worden tot het gilde der, zooals men in het fransch zegt, 'dénicheurs de Saints', moet ik met de volgende getuigenis voor den dag komen;

De E. Heer A. De Poorter vond in de bibliotheek te Brugge ingeschoven in het handschrift n^{r} 563 een oud papier met schrift uit de 16e eeuw, waarop het volgende(2): 'Cy sensuyt le catalogue des religieulx de Dunes trespassés depuis l'an mil cincq cens soixante et dix jusques à l'an mil cinq cens et quatre vingt'.

Men vindt aldaar 29 namen.

N° 17 is: 'Domp. Gerard Borluyt mourut à St Omer, en l'an 1579 au moys Juing';

(1) *Henry VIII and the english monasteries, an attempt to illustrate the history of their suppression* (London, 1879), overgezet in het fransch 1884.

(2) Uitgegeven, *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, LXVI (1923), 150.

N° 18. ‘Gabitus Anglus mourut en la mesme année, a Douay’.

Ik stond wel verbaasd, toen ik dit las.

Uit die lijst blijkt dat tot in 1577 nog enkele monniken in de Duinen-abdij bij Coxyde verbleven In 1578 en 79 werden allen op de vlucht gedreven, overal verspreid, en de abdij totaal verwoest. Gabytus had dus een toevlucht gezocht in Douai, en was daar overleden, stervende een natuurlijken dood.

Slaat men de *Chronica Abbatum* open, uitgegeven met het *Cartularium* (Brugge 1864), dan vindt men als supplementum op de *Cronica* een lijst der monniken naar het handschrift van Duinen n° 131 (A) en n° 133 (B). Aldaar, blz. 79, over den abt D.P. Hellinck wordt aangeteekend in A: ‘Hic nullum e seculo ad religionem suscepit sed unum tantum religiosum Anglum propter schisma a natali solo exulem excepit qui vocabatur Thomas Gabitur’. In B: ‘Nullos recepit religiosos praeterquam quemdam Anglum Thomam Gabytur’. Petrus Hellinck was abt van 31 Dec. 1566 tot zijn dood 16 Aug. 1568. In dien tijd valt dus de komst van Thomas Gabytus in Duinen. Hendrik VIII stierf 27 Jan. 1547. De vervolging van Elisabeth dateert van 1559. Het is onder haar, dat Thomas als kloosterling (?) heeft geleden en zijn vaderland moest verlaten. Waarschijnlijk behoorde hij tot de zelfde orde als de abdij van Duinen, waar hij opgenomen werd. Niets vermelden de handschriften A en B van zijn martelaarschap. Ook van de bezitting Scapeia in dien tijd vindt men niets vermeld in de uitgegeven bronnen der abdij van Duinen. De uitgegeven of vermelde oorkonden betreffende Scapeia en de kerk Estkirche aldaar, zijn alle van de 13^{e} eeuw. Daar mij echter een gezaghebbende geschiedvorscher verzekerde, dat hij in het archief van Duinen een stuk gezien heeft over de teruggave van Scapeia ten tijde van koningin Maria, willen wij daarop niet verder ingaan, maar hierover nadere inlichtingen afwachten.

Over den Duinheer Thomas Gabyt, dien wij niet meer als den marteldood gestorven kunnen beschouwen, vernemen wij dan wellicht, voornamelijk over de vervolging en ballingschap door hem geleden, nadere bijzonderheden.

A.-J. FRUYTIER, Bernardijn.

Oud leengebruik in Zeeuwsch Vlaanderen.

- In de rekening van Zande, den grooten Uithof der Duinenabdij in Hulsterambacht (nu: Kloosterzande), over het jaar 1560, wordt nog het volgende, blijkbaar zeer oude leengebruik vermeld:

'Willem de Win tere Gheerolfsone houdt in pachte van der kercke [= de Duinenabdij] een leen groot 5 ghemete, byden welcken leene hij alle jaere ghehouden es telcken onser Vrauwen Lichtmesse t'Zande te bringhen een wassen kersse van drie ponden, ende daer inne te steken eenen zelveren pennynck, ende ter doot van elcken sterfvelicken te betaelen naer costume.' (Archief van het Brugsch Seminarie. Fonds van de Duinenabdij. Titel: *Zande*. Rubriek: *Rekeningen*, n. 13, fol. 40 v.).

A.V.

***

De stichting der Leuvensche Hoogeschool.

Betreffende het stukje oorkonde (boven, bl. 44) over de bekendmaking te Kortrijk in 1425 van de stichting der Leuvensche Hoogeschool, laat ons E.H.A. Vander Heyde weten dat zulks reeds geboekt staat sedert 1 in de 'Kleine Kerkelijke Geschiedenis' (bl. 62) van Th. Sevens en A. Vander Heyde. En dus... - Nu, te beter. Doch wat in een schoolboek voorkomt kan men nog eigenlijk niet aanzien als uitgave van oorkonden, wel echter wat in Biekorf - en met die bedoeling - gesteld staat.

Kraaie

Periit memoria eorum... cum sonitu (Harpzang 9-7).
Aan Eerw. Heer J. ONGHENA, Herder, Wonterghem.

O mijn zwarte glimmende kraaien,
tertend hongerig en verlaân, al-

over de bilken![1] -
warm gekleed gij,
met dat kleed dat ongenaaid, zoo
zochte en dicht uw lijf beveiligt; -
kloekgelet, gespierd, gestaalbekt,
peutert ge diepe in gers en kruid, op
zoek naar voedsel. -
O geen sneeuw, die
dwangmacht over 't veldgebied, geen
sneeuw, mijn kraaien, 'n fluistert u toe nog:
''t is al *'t mijne* hier'! -
Grauwe grachten
scheên de perken waar ge zorgend
bij malkaar zijt,
waar ge stil en vol geduld, den
grond bewandelt. -
Dáár geen mensch, geen mensch die mikt, en
't rookend roer nog in zijn hand houdt;
dáár geen schuw dat blekt en vendelt,
dáár geen arms die opengaan, geen
kindergetier van:
'*gei*!... *goe-ei*!... verlaat de bezaaidheid!' -
Glimmende kraaien,
vast, generig, wakker en waakzaam
blijft uw aleenzijn,
midden de bilken. -

***

Hooge in de lucht, in halfvervrozen
winterlucht,
schuiven twee schimmen, drijven twee zwierende
donker gedaanten; -
d'eene zwoegt,... zwoegt en zwicht,
d'andere stevent, koppig en oolijk,

(1) BILK, weide waar 't gers niet 'n wordt afgemaaid; hooger en drooger als de *meerschen* die wakke gronden zijn, waar 't hooi wordt opgedaan. (Scheldemeerschen - Leiemeerschen - Mandelmeerschen). Eigennamen; Bilcke - Bulcke - Vanden Bilcke - Vandenbulcke.

onbermhertig. -
Oorloge daar, en oorloge zonder
staan of genade!
sluikschen aanval, koen verweren,
misdaad, onschuld,
stoornisse ach! waar 't al ongestoord was!
vrijgaan, vrijgaan, moet de *kraaie*,
grijpen, grijpen, wilt de *stekker*. -
***
Lang en lastig,
draaiend en drukkelijk streeft dien tweestrijd
boven de bilken! -
heldere lucht, gij halfvervrozen
winterlucht,
helpt, helpt de krankende kraaie!
strooit wat nevel,
zet den deugniet op èn doolspeur! -
***
Onder de zusters, tusschen de grachten, geen
eene die kijkt, en zegt in heur eigen:
'o 't kon *ik* zijn!'
glimmende kraaien, schouwt naar omhooge en
schat de leegte
waar ge vrij loopt! -
***
Trage deinen die wijkende wezens... en
wisselen nijdig, 't opgaan 't nedergaan
van hun zwaaimacht!
O de stekker, de roover, die 't uithoudt,
vee dig en knap, met vier in zijn vuisten, met
oogen die zwemmen in spiedenden bloedlust!
O de kraaie, de kraaie die lam wordt,
lam en radeloos, dwaas bij 't schijveren
van heur zinnen! -
't Twijfelen ook, heur troostelijk twijfelen,
't slingeren tusschen *ja* en *neen*, be-
geeft,... begeeft,... en

stillekes aan vergaat heur hope,
drupt de zeilkracht uit heur slagen! -
Varende vogels,
sprakeloos blijft ge,
sprakeloos waar uw sprake 'n baat toch
bij dat worstelen,
deur die zee, die voedsterdiepte
van uw zwijgen!
.....
Op dat *zwijgen*, almedeens nu,
losgebrokkeld over de bilken,
hooge uit den hemel,
valt het akelig stemgeluid, den
heesche schreeuw, de laatste roep van:
moord!... *moord*!...

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE.

Moers-Nieu-Capelle, Moers-Oudecapelle.

In ‘den van ouds vermaerden dixmuydschen Almanach voor het jaer ons heere Jesu-Christi 1830’, die te Diksmuide bij P. Stock en Zoon, op de groote Markt het licht zag, leest men, in de lijst der parochiën onder de ‘Dekenye van Veurne’, de twee volgende opgaven van pastoors:

‘*Moers-nieu-capelle*, F. de Molder.
‘*Moers-oudecapelle*, J. Sioen’.

Is er onder de lezers van *Biekorf* iemand uit het Diksmuidsche, die ons den uitleg dezer ongewone bijnamen van *Nieuwcapelle* en *Oudecapelle* kan verschaffen?
K. DE FLOU.

De sprekende Vogel

DAAR was een keer een koning en hij hadde twee kinders eenen zoon en eene dochter, en hij woonde in een prachtig kasteel omringd van een uitgestrekt wonder schoon park. In dat park groeiden al de

schoonste bloemen van de wereld, en daar stonden ook de zeldzaamste boomen die men vinden kon. Onder andere stond er daar een boom die gouden appels droeg. De koning was vol bewondering voor dien boom, en hij stelde wachten opdat niemand die kostelijke vruchten zou komen stelen. Alle morgende deed hij zijne wandeling in zijn park, en als hij aan dien boom kwam telde hij die appels om te weten of de wachten goed gewaakt hadden.

Op een morgen telde hij nog eens zijne lieve appels en daar was een weg. Hij telde en hertelde en 't was zeker: er was een appel weg en gestolen. Hij ondervroeg de mannen die de wacht gehouden hadden: maar zij en wisten van niets; zij hadden geheel den nacht gewaakt en niets gezien. De koning schoot in zulke gramschap dat hij ze allen in 't gevang deed opsluiten en nieuwe aanstelde. 's Anderendags ging hij wederom zijne appels tellen, jamaar, daar was nog eens een appel te kort. - Schoone wachten, riep hij vol gramschap, slapers zijt gij, ik zal u leeren, en hij deed ze ook in een gevang opsluiten.

Zijn zoon die daarbij stond vroeg aan zijnen vader om den volgenden nacht te mogen waken.

- Gij waken, die gewoon zijt alle nachte op een zacht bedde te slapen, 't zou wat zijn!

Maar de jongen sprak zoo schoone en zoo lang dat zijn vader eindelijk overkwam en hem liet waken over zijne lieve en kostelijke vruchten.

De jongen, goed gewapend met pijl en boog, hield de wacht, en bleef zoo wel wakker dat hij geen oog en versloeg van den boom. Om middernacht hoorde hij al met eens een geruchte, hoog in de lucht. Dat geruchte naderde en geleek aan 't geruchte van een vliegenden grooten vogel; en inderdaad, 't en sleepte niet lang aan of hij zag eenen vogel met uitgestrekte vlerken zweven en dalen in de takken van den boom.

- Lief appelke, gij zijt het mijne, sprak de vogel en hij trok een af en vloog weg de lucht in.

Jamaar de koningszoon die een goede schutter was schoot en de pijl vloog dweers door zijne vlerken en daar viel eene pen uit, maar 't was er al mede. Hij liep met die penne naar het bedde van zijnen vader en vertelde wat er gebeurd was.

- Ik verschoot, vader, zei hij, omdat die vogel sprak net als ik en gij, en dat deed mijn hand een weinig beven anders had ik hem wel doodgeschoten.

De koning was zeer voldaan.

- Ha! jongen, sprak hij, gij ten minste zijt een wakkere waker, ik ben tevreden over u; maar ik en zal geen ruste noch vrede meer kennen tot dat ik dien vogel heb. Wie zal mij dien wonderbaren vogel kunnen brengen?

- Ik, vader, ik wil dien vogel gaan zoeken, al moest ik geheel de wereld doorreizen.

- Gij, jongen, u en laat ik niet gaan, er kan u een ongeluk overkomen, en gij zijt mijn eenige zoon en mijn opvolger.

- Ik zal met mij twee dappere ridders meenemen, vader, weest zonder vreeze; en hij sprak zoo lang en verstandig dat zijn vader op een laatste toestemde.

Zoo, de koningszoon koos twee ridders uit en hij vertrok.

Toen zij al lange gereisd hadden en moede nederzaten om te rusten onder eenen grooten boom, besloten zij elk eenen verschilligen weg in te gaan om beter en rapper te kunnen zoeken. Zoo gezeid zoo gedaan. En de twee ridders vertrokken eerst, elk op zijnen kant, terwijl de koningszoon nog wat bleef rusten en overleggen alwaar hij hem zou richten.

Terwijl hij daar zat en peinzen, sprong er nu almedeens een vos uit het kreupelhout. De jongen en heeft niets te verletten, en hij legt aan om den vos te schieten.

- Wilt mij toch sparen, kermde de vos, ik kan u van groot nut zijn; spaart mij en laat mij spreken.

- Welja, ik wil u sparen, antwoordde de koningszoon, komt nader! Wat wondere dieren zijn er toch op de wereld!

De vos kwam dichte voer hem staan en sprak:

- Ik zoek u sedert lang; maar gij waart nooit alleen. Die twee ridders zijn valschaards en schurken, en zullen slecht eindigen; maar gij zijt goed en eerlijk, en daarom wil ik u helpen. Gij zijt op zoek achter den sprekenden vogel die de gouden appels uit uwen vader's hof kwam stelen. Welnu omdat gij op mij niet geschoten en hebt, wil ik u helpen. Luistert en doet al wat ik u zeg of anders zult gij kwalijk varen.

- Spreekt, edel en wonderbaar dier, ik luister.

- Dien sprekenden vogel zult gij vinden, in een koninklijk slot veel honderde uren van hier. Hij zit in eene houten muite, en daarbij hangt er eene kostelijke gouden muite: deze gouden muite is ijdel; zwicht u, dat gij den vogel niet verandert van muite of het zou u berouwen. Dat kasteel is bewaakt; daar liggen wel vijftig mannen gewapend aan de ingangspoorte: maar en vreest niet, gij zult ze allen in diepen slaap vinden. Hebt gij mij wel verstaan?

- Ja gewis; maar dat kasteel, zegt gij, staat honderden uren van hier. Gij en zegt niet waar, en hoe daar gerocht?

- Ik zal u daarheen brengen, zei de vos. Kruipt op mij, ik zal u dragen gelijk een pluimke; in een haai en een draai zijt gij er.

De jongen liet hem gezeggen en strekte hem uit op den vos zijnen rugge, en het dier begon zoo zeere en vlug te loopen over stok en steen, haag en veld, dat zijn haar zoefde in den wind, en dat de koningszoon hem met alle twee zijn handen moest vasthouden aan de ooren van den vos, en dat zijn adem bijna afgesneden was.

(*'t Vervolgt*).

J. LEROY.

[Trouwen]

TROUWEN *eet* menschen,
en *sch*... slunsen.

(Becelaere).

Wat Fransch is... Vlaamsch is! Slaat 't Vlaamsch dood!...

‘*Causerie: Journalisme*’! Wie onzer Lezers, meer, welke Vlaming ter wereld kan zeggen of zulks fransch is, of vlaamsch is? Wie kan dat zeggen? Gaat het maar aan! Jamaar-ja zegt eens! Fransch? Neen, dat is eigenlijk vlaamsch, ‘degelijk beschaafd algemeen zoogezeid-nederlandsch’. Dat was een ‘vlaamsche’ voordracht tewege, aldus aangekondigd in mijn Brusselnederlandsch dagblad! - En een *panne* van... een *aviateur*? En een *lugubere temptatie*! En zooveel frank per *kuinlaal* (= quintal)!! En de *inspectie* over de *remonte*, het *materiaal*, en de *comptabiliteit* van de *nationale gendarmerie*! En 't *verdikt* (= le verdict)!! En F.T.'s *oeuvre*! En zijn ineengedoken *lors*! En het *tracé* van het *kanaal*! En de *promotrice* samen met de *Akademische auctoriteiten*! En de *intellektueele mediocriteit*, welke een teeken is (zei iemand de Reynolds na, in De Standaard 14-2-28) van volksverbastering ontstaan door taalverbastering! Hei zi'! Die mannen kunnen dat zeggen met een effen gezicht, al zelve doende om de taal te verbasteren. Die mannen! Al uitstekers die in 1930 van voren gaan-staan om Gezelle den taallouteraar te verheerlijken! Al ‘leiders’ die heeledagen aan den kop moeten zijn daar waar wordt geijverd voor 't vlaamsch aan de Hoogleergestichten... Als 't in die vlaamsche leergangen maar-zulk een vlaamsch, en geen beter zal wezen, rechtuitgezeid, 'k heb-ik er liever fransch; dan mogen we dat nog-ten-minste bevechten!... ‘Vlaamsch’! Vlaamsch, voor die mannen? ‘Vlaamsch’ is slechts een wijze om, door wat vlaamsche klanken vreemddeftig uit te blinken bij franschuithangend volk dat hun... in 't fransch... te machtig is, doch immers anderszins met fransch genoeg erbij toch, om voort te kunnen afblijven van vlaamschen boer en burger die hun... in 't vlaamsch... te sterk zijn! Het ‘vlaamsch’ voor hen *is fransch*... maar *niet in* 't fransch,... neen liever *in* het vlaamsch... *met* tochnog fransche woorden! Dat kunnen is ‘voornaam’ zijn!! - Nu krijg ik even nog de mare, van een van hen die, bij den doop, zijn zoontje geheeten heeft ‘*Walthère*’! - Al-hei, al-hei! Toe gauw! Slaat dood! Hoe meer het vlaamsch vermoord ligt hoe ‘degelijker’ 't leeft.

BROM.

[Voor een ‘si’]

‘'k **E**N zegge dat niet voor 't eene of 't ander, 'k *zegge dat voor een ci*’ (Assebroucke). Wat is die *ci*?

De Volksoptelling in West-Vlaanderen in 1814

(*Vervolg van bl. 59*).

Arrondissement Kortrijk.

In het register van de stad Kortrijk, was de bevolking niet aangegeven volgens de secties, het was dus onmogelijk bij ieder der cantons Kortrijk, het getal inwoners van de stad, die erbij behooren, aan te geven.

Avelghem.

Avelghem: I. 4085: b. 2760, o. 1325. G. 724: e. 421, h. 303. H. 701, ob. 25. K. 1, 183; 2, 142; 3, 103; 4, 84; 5, 24; 6, 13; 7, 1; 8, 1. (4711).

Autryve: I. 1035: b. 695, o. 340. G. 203: e. 34, h. 169. H, 214, ob. 14. K. 1, 31; 2, 28; 3, 41; 4, 21; 5, 8; 6, 1. (1212).

Bossuyt: I. 542: b. 376, o. 166. G. 92: e. 13, h. 79. H. 100, ob. 5. K. 1, 7; 2, 11: 3, 17; 4, 12; 5, 5; 6, 1; 7, 1. (579).

Caster: I. 1283: b. 912, o. 371. G. 234: e. 102, h. 132. H. 226, ob. 5. K. 1, 69; 2, 42; 3, 34; 4, 11; 5, 8; 6, 3; 7, 2. (1441).

Heestert: I. 2453: b. 1708, o. 745. G. 467: e. 177. h. 248, a. 42. H. 435. K. 1, 95; 2, 84; 3, 55; 4, 51; 5, 19; 6, 3. (2846).

Kerkhove: I. 1205: b. 900, o. 305. G. 238: e. 101, b. 134, a. 3. H. 238, ob. 1. K. 1, 62; 2, 52; 3, 26; 4, 9; 5, 3; 6, 2. (1364).

Moen: I. 2082: b. 1445, o. 637. G. 403: e. 158, h. 245. H. 395. K. 1, 69; 2, 77; 3, 56; 4, 36; 5, 14; 6, 5; 7, 1. (2305).

Tieghem: I. 1484; b. 2138, o. 654. G. 401: e. 160, h. 241. H. 411, ob. 12. K. 1, 94; 2, 81; 3, 68; 4, 35; 5, 6; 6, 4. (2469).

Waermaerde: I. 1163: b. 771, o. 392. G. 194: e. 105, h. 89. H. 194, ob. 8. K. 1, 36; 2, 43; 3, 33; 4, 23; 5, 12; 6, 2; 7, 1. (1342).

Harelbeke.

Beveren: I. 1315: b. 957, o. 358. G. 220: e. 57, h. 163. H. 231, ob. 9. K. 1, 45; 2, 41; 3, 28; 4, 20; 5, 9; 6, 5; 7, 2; 8, 1. (1509).

Deerlijck: I. 4435; b. 3130, o. 1305. G. 849: e. 230, h. 619. H. 871, ob. 23. K. 1, 179; 2, 151; 3, 129; 4, 72; 5, 25; 6, 4. (5188).

Desselghem: I. 1565: b. 1122, o. 443. G. 294: e. 46, h. 248, H. 299, ob. 16. K. 1, 44; 2, 48; 3, 41; 4, 26; 5, 11; 6, 2; 9, 1. (1948).

Harelbeke: I. 3442: b. 2347, o. 1095. G. 701: e. 175, h. 522, a. 4. H. 633. K. 1, 149; 2, 112; 3, 92; 4, 63; 5, 24; 6, 10; 7, 2. (4289).

Wareghem: I. 5564: b. 3826, o. 1738. G. 913: e. 119, h. 695, a. 99.

H. 891. K. 1, 150; 2, 165; 3, 143; 4, 102; 5, 38; 6, 25; 7, 8; 8, 2; 9, 1. (6345).
Ingelmunster
Cachtem; I. 1510: b. 1034, o. 476. G. 289: e. 89, h. 200. H. 297, ob. 1. K. 1, 47; 2, 53; 3, 52; 4, 28; 5, 13. (1755).
Emelghem: I. 1689: b. 1240, o. 449. G. 325: e. 109, h. 209, a. 7. H. 324, ob. 13. K. 1, 72; 2, 58; 3, 28; 4, 26; 5, 11; 6, 3. (1803).
Ingelmunster: I. 5438: b. 3706, o. 1732. G. 999: e. 340, h. 641, a. 18. H. 993. K. 1, 225; 2, 167; 3, 128; 4, 97; 5, 58; 6, 15; 7, 3. (5855).
Iseghem: I. 7650: b. 5266, o. 2384. G. 1430: e. 430, h. 1000. H. 1450, ob. 47. K. 1, 294; 2, 265; 3, 207; 4, 121; 5, 65; 6, 18; 7, 2; 8, 1. (I. 8380. G. 1674. H. 1538).
Stad Kortrijk
Kortrijk: I. 15497: b. 11529, o 3968. G. 3036: e. 582, h. 2186, a. 268. H. 3138. K. 1, 517; 2, 355; 3, 295; 4, 226; 5, 95; 6, 30; 7, 7; 8, 3; 11, 1; 23, 1[1]. (I. 19036. G. 4134. H. 3937).
Kortrijk (*1*e *cant*.)
Bavichove: I. 983: b. 706, o. 277. G. 163: e. 35, h. 128. H. 162, ob. 1. K. 1, 36; 2, 23; 3, 19; 4, 19; 5, 10; 6, 2. (1132).
Ceurne: I. 2192; b. 1550, o. 642. G. 387: e. 100, h. 287. H. 374, ob. 7. K. 1, 66; 2, 57; 3, 65; 4, 41; 5, 17; 6, 3. (2497).
Hulste: I. 2079: b. 1445, o. 634. G. 394; e. 90, h. 304. H. 479, ob. 29. K. 1, 81; 2, 71; 3, 52; 4, 34; 5, 19; 6, 4. (2339).
Kortrijk: 1e, 2e en 3e sectie.
Lendelede: I. 3563: b. 2642, o. 1101. G. 673: e. 202, h. 448, a. 23. H. 643. K. 1, 151; 2, 97; 3, 95; 4, 53; 5, 35; 6, 10; 7, 1; 8, 1; 9, 1. (3970).
Kortrijk (*2*e *cant*.)
Aelbeke: I. 1675: b. 1243, o. 432. G. 361: e. 127, h. 234, H. 358. K. 1, 56; 2, 57; 3, 39; 4, 28; 5, 3; 6, 3. (1831).
Herseeuw: I. 1899: b. 1298, o. 601. G. 419: e. 175, h. 244. H. 421, ob. 10. K. 1, 72; 2, 79; 3, 52; 4, 34; 5, 11; 6, 4. (2167).
Kortrijk: 4e en 5e sectie.
Luigne: I. 1290: b. 986, o. 304. G. 312: e. 110, h. 197, a. 5, H. 303. K. 1, 56; 2, 52; 3, 27; 4, 12; 5, 3. (1505).
Marcke: I. 1289: b. 952, o. 337. G. 257: e. 40, h. 217. H. 267, ob. 8. K. 1, 47; 2, 46; 3, 35; 4, 12; 5, 4; 6, 3; 7, 1. (1511).
Moeskroen: I. 4860; b. 3472, o. 1388. G. 971: e. 358, h. 613. H. 980, ob. 60. K. 1, 165; 2, 152; 3, 121; 4, 83; 5, 31; 6, 8; 7, 3. (5536).

[1] Dit was in een weezenhuis.

Kortrijk (*3*e *cant*.)
Belleghem: I. 2888: b. 2042, o. 846. G. 572: e. 158, h. 413, a. 1. H. 552. K. 1, 108; 2, 77; 3, 77; 4, 43; 5, 30; 6, 4; 7, 1. (3182).
Coyghem: I. 820: b. 593, o. 227. G. 158: e. 31, h. 122, a. 5. H. 154. K. 1, 15; 2, 21; 3, 24; 4, 14; 5; 6; 6, 2. (926).
Dottenijs: I. 3722: b. 2588, o. 1134. G. 760: e. 277, h. 483. H. 741. K. 1, 154; 2, 123; 3, 99; 4, 74; 5, 19; 6, 7; 7, 2. (4286).
Helkijn: I. 973: b. 703, o. 270. G. 180: e. 65, h. 115. H. 187, ob. 5. K. 1, 33; 2, 28; 3, 25; 4, 15; 5, 8: 6, 1. (1029).
Kortrijk: 6e en 7e sectie.
Rolleghem: I. 2071: b. 1452, o. 619. G. 441: e. 132, h. 309. H. 428. K. 1, 70; 2, 62; 3, 58; 4, 34; 5, 12; 6, 8; 7, 1. (2202).
St Denijs: I. 3194; b. 2229, o. 965. G. 587: e. 110, h. 477. H. 632, ob. 31. K. 1, 140; 2, 81; 3, 85; 4, 72; 5, 24; 6, 6. (3648).
Spiere: I. 997: b. 721, o. 276. G. 194: e. 33, h. 161. H. 203, ob. 12. K. 1, 25; 2, 31; 2, 23; 4, 20; 5, 6. (1076).
Kortrijk (*4*e *cant*.)
Anseghem: I. 3813: b. 2610, o. 1203. G. 662; e. 271, h. 390, a. 1. H. 701, ob. 39. K. 1, 175; 2, 127; 3, 81; 4, 72; 5, 33; 6, 7; 7, 4; 8, 1. (4397).
Ghijselbrechteghem; I. 441: b. 275, o. 166. G. 90: e. 30, h. 60. H. 60. K. 1, 23; 2, 15; 3, 12; 4, 13; 5, 5. (514).
Ingoyghem: I. 1917: b. 1282, o. 635. G. 343: e. 111, h. 230, a. 2. H. 349, ob. 7. K. 1, 72; 2, 54; 3, 48; 4, 50; 5, 16; 6, 4; 7, 1. (2205).
Kortrijk: 8e en 9e sectie.
Ooteghem: I. 2222: b. 1604, o. 618. G. 393: e. 123, h. 270. H. 398. K. 1, 91; 2, 82; 3, 66; 4, 27; 5, 9; 6, 2. (2398).
Sweveghem: I. 4504: b. 3149, o. 1355. G. 898: e. 237, h. 653, a. 8. H. 905. K. 1, 198; 2, 131; 3, 121; 4, 67; 5, 38; 6, 10; 7, 2. (5094).
Vichte: I. 1121: b. 763, o. 358. G. 200: e. 44, h. 154, a. 2. H. 199. K. 1, 63; 2, 36; 3, 22; 4, 22; 5, 9; 6, 4. (1456).
Meenen
Bisseghem: I. 568: b. 408, o. 160. G. 98: e. 28, h. 70. H. 100. K. 1, 18; 2, 13; 3, 13; 4, 12; 5, 2; 6, 2; 7, 1. (669).
Dadizeele: I. 1551: b. 1207, o. 344. G. 315: e. 72, h. 242, a. 1. H. 318. K. 1, 75; 2, 46; 3, 37; 4, 12; 5, 1; 6, 1; 7, 1. (1772).
Lauwe: I. 1727: b. 1290, o. 437. G. 422: e. 140, h. 239, a. 43. H. 379. K. 1, 72; 2, 57; 3, 45; 4, 18; 5, 6; 6, 1; 8, 1. (2373).
Ledeghem: I. 3221: b. 2322, o. 899. G. 617: e. 205, h. 412.

H. 619. K. 1, 126; 2, 108; 3, 77; 4, 56; 5, 10; 6, 4; 7, 4. (2637).
Meenen: I. 6015: b. 4221, o. 1794. G. 1140: e. 187, h. 756, a. 197. H. 907. ob. 24. K. 1, 222; 2, 202; 3, 137; 4, 91; 5, 51; 6, 17; 7, 4; 8, 1. (I. 7608. G. 1339. H. 780).
Reckem: I. 1450: b. 1041, o. 409. G. 335: e. 135, h. 196, a. 4. H. 337. K, 1, 66; 2, 52; 3, 37; 4, 17; 5, 8; 6, 2; 8, 1. (2130).
Wevelghem: I. 3312: b. 2340, o. 972. G. 581: e. 144, h. 419, a. 18. H. 606. K. 1, 112; 2, 93; 3, 86; 4, 61; 5, 32; 6, 2. (3709).

(*'t Vervolgt*).

J. DE SMET.

Nog een woord over den Boerenkrijg in het Leyedepartement *(Vlg. Biekorf 1926, blzn. 169-184 en 217-227).*

IN de laatste *Boekenschouw* van de *Annales de la Société d'Emulation* (*jaar 1926*), onder n^{r} 163, geeft de eerw. heer P.A. eene beoordeeling op de bijdrage die ik in *Biekorf* (1926, 169-184) stelde over den Boerenkrijg in het Leyedepartement; en benevens op goed dat hij ervan weet, wijst hij op enkele gebreken ervan. Hier een klein antwoord als 't zijn mag. Onze twist kan nog het vraagstuk vooruithelpen.

Eerst: Schrijver heeft geen ongelijk wanneer bij beweert dat ik zijn *Geschiedkundige Boekenschouw* niet genoeg geraadpleegd heb. Inderdaad; nu, ik bedoelde ook niet zooveel een volledige studie te maken, wel echter uit officieele fransche stukken te laten zien hoe de F r a n s c h e n dien opstand aanzagen, zooals ik in eene nota te kennen gaf. Zekerlijk heeft de beoordeelaar niet diep deze nota doorgrond, en tot tweemaal toe vraagt hij *tot wat nut* èn die fran-

sche stukken èn hun korte inhoud daar voorkomen, doch een derde maal voegt hij er evenwel bij dat die bijdrage niettemin toch *een zeker nut* hebben zal!

Eerw. Schrijver valt daarna deelen aan uit den grond zelf van het vraagstuk.

> 'Wel is waar, zegt hij, heeft de Boerenkrijg hier niet gewoed lijk in de Kempen, maar gewis is de strijd meer geweest dan men soms wel denkt.'

Ik ben het daarover niet eens met eerw. heer P.A., ik denk dat die strijd hier nogal wat overdreven geweest is toen men er de verhonderdjaring van vierde.

Wat mij echter het meest opviel, is het volgende zeggen van den Schr.:

> 'Een officieel bescheid hadden we hier willen vermeld zien en benuttigd maar vinden het jammerlijk niet. Tot nu om zeggens is het door niemand aangehaald noch gebruikt; we bedoelen de uitspraak van den rechtbank der Somme in zaak schadeloosstelling voor de schade geleden in onze gouw onder den Boerenkrijg. P. Verhaegen, *La Belgique sous la domination française* (1792-1814), T. III. *La guerre des pavsans*. Bruxelles, 1926, blz. 567 kent het stuk, doch schijnt het niet gezien te hebben. In alle geval benuttigt hij uitspraken van andere gouwen maar van deze voor West-Vlaanderen geen woord (bl. 578-581). Gewis valt er op de aangegevene cijfers van geledene schade veel af te dingen, maar telkenmale wij het stuk, waarvan een afschrift in ons bezit is, vergeleken hebben met andere oorkonden uit eene of andere gemeente, telkenmale hebben we bestatigd dat wij in die uitspraak wel juist de gemeenten vinden die aan den Boerenkrijg hebben medegedaan, en dat wij er ook gemakkelijk kunnen de vooraanstaande republikeinsgezinden uit ieder gemeente in vinden. Die

uitspraak ware eene staving en volledigingen van Sch.'s opgave onder bijlage III.'[1].

P. Verhaegen, in het boven aangehaalde werk (blz. 572-583), zegt hoe die schade door de republikeinen binst den Boerenkrijg geleden, door bijzondere commissarissen vastgesteld werd. De aangevingen dezer laatsten waren fel overdreven, en de burgerlijke rechtbanken van het oude Frankrijk die met die zaken gelast waren (voor ons departement die van de Somme [Amiens]) velden hun oordeel zonder de betrokkene gemeenten te hooren. Deze gemeenten wilden vaneigen niet betalen en vliegende kolonnen werden belast met dit geld te innen. De heer Verhaegen voegt er nog bij hoe later onder het Consulaat deze sommen erg verminderd werden, en dat er toen ook overeenkomsten tusschen de betrokkene partijen gesloten werden[2].

In ons departement was het ook zoo. N^{r} 1947 der eerste reeks liassen van het modern archief, berustende op het Staatsarchief te Brugge, houdt de brieven in, door de betrokken cantonale besturen van het Leyedepartement aan het middenbestuur te Brugge gezonden, toen hun het bedrag kenbaar gemaakt werd, welke zij, volgens de uitspraken van de rechtbank van de Somme, als schadeloosstelling moesten betalen. Enkele cantons weigerden beslist dit bedrag over de belastingsbetalers te verdeelen (o.a. Thielt, Zonnebeke, Rousselare, Thourout).

Al de veroordeelde cantons gingen in beroep.

Ik geef hier een uittreksel uit den brief door het bestuur van het canton Rousselare aan het middenbestuur gezonden op 17 frimaire VIII; de meeste

(1) Bijlage III gaf de 65 gemeenten waar de stormklok geluid of de vrijheidsboom omgehakt werd, en in dewelke de Franschen na 11 november 1798, den staat van beleg lieten voortduren.

(2) Zie in VERHAEGEN, a.w. op blz. 577. wat Beyens, gewezen aanklager bij de rechtbank van het Scheldedepartement, schreef over de schandelijke overdrijving der gevraagde schadeloosstelling.

brieven van de andere cantons zijn nagenoeg van denzelfden inhoud: ‘L'acte d'appel a été insinué au commissaire central, et vous avez approuvé par vot e arrêté du 6 frimaire le même appel; par conséquent citoyens administrateurs, nul (sic) taxe ni recouvrement n'a été faite jusqu'à ce qu'un autre tribunal aura approuvé ou désapprouvé le dit jugement après que nous aurions donné nos moyens de défenses, nous croyons qu'il n'est aucunement nécessaire de vous observer d'avantage sur les états de plusieurs individus pour la demande des dommages intérêts, car en tems et lieu, l'administration prouvera la fausseté de plusieurs demandes’.

Wat meer is, het middenbestuur van het departement dat belast was met deze schadevergoeding te innen, en dat bestond uit overtuigde republikeinen nam openlijk de verdediging op van de veroordeelde cantons. Iedermaal dat een canton aanvroeg om in beroep te gaan, nam het middenbestuur een besluit ten zijnen voordeele, welk besluit samen met de aanvraag naar den minister van rechtswezen te Parijs overgezonden werd. De ontwerpen van deze besluiten berusten op het Staatsarchief in het pak n^{r} 2026 der eerste reeks liassen van het modern archief. Niettegenstaande dit alles, werden hier toch vliegende colonnen rondgestuurd om het geld op te halen.

Het stuk heeft dus wel waarde om de vooraanstaande republikeinen in elke gemeente te doen kennen, maar wat de feiten betreft, de brief van het canton Rousselare en de andere brieven der cantons schijnen ons aan te toonen hoe zeer we daar ook op onze hoede moeten zijn.

Indien er ooit een stuk geweest is waarvan de strekking in franschen zin tastbaar is, dan is het wel die uitspraak van de rechtbank der Somme.

In dezelfde boekenschouw onder n^{r} 164, geeft ons de hooggeachte Schrijver nog een beoordeeling over de lijst die ik in Biekorf 1926, blzn 217-227 uitgaf

onder den titel: ‘Wie deed mee in den “Boerenkrijg“?’ Eerw. Heer P.A. zegt o.m. van deze lijst:

> Stellig is ze ook grootelijks onvolledig en bevat ze niet, lijk schrijver het schijnt te zeggen, ‘*al* de inwoners van het Leiedepartement die eenigzins schuld hadden aan den opstand’ (bl. 218).

Ik moet het bekennen dat ik er het woordje *al* te veel bijgezet heb, zooals ten andere blijkt uit wat ik daar ook op blz. 226 schreef: ‘Het bovengedrukte stuk is niet volledig. Uit de verslagen over den opstand die in hetzelfde pak berusten, hebben we nog de volgende beschuldigden gevonden... enz.’. Daarbij: ik heb daar zoo juist gelezen in het verdienstelijk werk van de heeren E. Hosten en E.I. Strubbe, over: *De struikroovers in Vlaanderen op het einde der XVIII*e *eeuw. De bende van Bakelandt* (Annales de la Société d'Emulation de Bruges, 1927, blzn. 103-165, ook afzonderlijk uitgekomen), dat deze bende onder hare leden drie mannen telde die deelgenomen hadden aan den Boerenkrijg en waarvan er maar één vermeld staat in boven aangehaalde lijst! Dit wilt daarom niet zeggen dat er veel schurken onder onze jongens geslopen waren.

Verder schrijft eerw. heer P.A. nog in zijn bespreking:

> ‘Ofschoon we ten volle eens zijn met schr. als hij aanneemt wat in B. 1926, bd. XXXII, bl. 216 stond, dat de naam “Boerenkrijg” maar van lateren datum is, vinden we het nutteloos over dien naam te vitten. Daarbij is het meer dan gewaagd uit bovenstaande lijst te besluiten (bl. 219) dat “de echte boeren” niet medededen aan den opstand. Er zijn er maar 3 in het stuk als landbouwers opgegeven, dat is waar, maar van het *overgroot* gedeelte der lijst wordt geen beroep opgegeven. Wat waren deze? Zoo b.v. Deynse Ignace (bl. 225) van Ardoye, slecht geschreven voor De Deyne Ignaas, was een “landwerker”. Meer nog “journalier” lijk er sommige op de lijst genaamd zijn, op den buiten

wat zijn ze? Iets anders dan boerenwerklieden? Wij gelooven het niet.'

Ik denk het ook niet. Een 'journalier' is een boereknecht, en geen 'echte boer' zooals ik dezen laatste bepaald heb op blz. 218 van 'Wie deed mee in den "Boerenkrijg"?', namelijk zeggende: 'De echte "boeren" zijn niet talrijk op den buiten, ze staan er ook in hooger aanzien dan de groote heeren in de stad.'... En zoo blijft mijne stelling staan.

Ten slotte: toch ditmaal, heeft niet de verdienstelijke schrijver een weinig te vlug geoordeeld, en mij ten onrechte veroordeeld?

J. DE SMET.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 59 en de vorigen*).

't **I**S effen lente, en 't wordt al gesproken van... van... - hoe gaan we zeggen -: 'het zomeruur' (l'heure d'été)? of 'den zomertijd' (op zijn duitsch)?

Nasten-van-Victoor's zei 't anders: 'van de *zomerlaatte*' zei hij.

Nasten van Victoor's is bakker, en wanneer hij bakt - hoor'-je wel - hij doet daar een smaakske bij van eigen-en-dwersdoor vlaamsch.

L.D.W.

Weeral Veriemandingen.

(Vgl. boven, 49, en aangewezenen).

Van iemand die op reize gaat zonder geld op zak, zeggen ze te Knocke: '*Hij slaapt te Meneere Verstraete's en drinkt te Madam Verpompe's*'.

[J.D.L.]

En van eene die 't hoog opheeft (ze zeiden daartegen te Becelaere: eene van den hoogen Oremus) hoorde 'k te Brugge: '*Madam de Minnetesse*'. Dat riekt lijk 'n beetje naar den tijd van Napoleon; mijn dagblad zou zeggen: er waait daar een 'parfum' om vanuit de 'salons'! Is Minnetesse = minaud(euse)?

[K.d.F. - L.D.W.]

Moorslede... of Brugge?

ONZE geëerde vriend, M.J. Van den Weghe, schrijft in Biekorf, 1926, bl. 2 en volgende, over het broederschap van O.L. Vrouw van Lorette, te Moorslede gesticht ten jare 1625, en besluit: '*Van dan af bezat Moorslede het eerste broederschap van O.L. Vrouw van Lorette in Vlaamsch-Vlaanderen*' ibid., bl. 3.

Het verwondert mij dat niemand in den lezerskring van Biekorf den vinger opsteekt. VERSCHELDE in zijn werk: *De Kathedrale van Sint Salvator* (1863) bl. 218, zegt uitdrukkelijk dat het Brugsche broederschap ingesteld werd in 1609. Dat wordt bewezen door de kerkrekeningen. In de kapittelakten van S. Salvators (Reg. VI, f° 100^{r}) vinden we 't volgende besluit dat ons over het ontstaan van die gilde nader inlicht.

22 febr. 1609

> Ad instantiam et requisitionem Martini de Ramakere et Georgii Meese, deputatorum ex parte Confraternitatis SS. Apostolorum Petri et Pauli, domini de capitulo, in quantum ad eos spectat, consentiunt et concedunt, ut per eamdem confraternitatem etiam instituatur in eorum sacello confraternìtas Beate Marie de Laureto in Italia et quod festum ipsius celebrabitur in festo Annunciationis ejusdem Virginis.

Dat de nieuwe gilde bloeide leeren we o.m. uit de volgende stichtingen.

26 jan. 1615

> 'Gheconsenteert aen die vande Ghilde ofte Confrerie van Onse Vrauwe van Loretta (sic) binnen deser Kercke dat zy upden eersten Zaterdach van elcke maend zullen moghen doen celebreren in

hemlieden capelle een solemnele zynghende messe, ghelyck doende zyn die vande ghilde van den H. Sacramente; behoudens dat desen dienst zal gheschieden themliede coste'

Acta Cap. Reg. VI, f. 169^{r}.

3 apr. 1617

'Gheconsenteert an die vande Ghilde van Onze lieve Vrauwe van Lorette deser Kercke van St Salvators dat men in festo Annunciationis b. Marie Virginis eerst toekomende ende voorts alle jaere zal houden een processie solemneel ommedraghende het hoochw. heyl. Sacrament des Autaers binnen den cleenen ommeganck, ende dit naer de tweede Vesperen vande feeste, mitsg. ghevende an tcommuyn telcke feeste drie ponden par.'

Acta Cap. Reg. VI, f. 201^{r}.

Die processie op O.L.V. Boodschap geschiedt nog binnen de kerk, na het Lof, maar zonder het Hoogweerdige. Ze is thans van weinig bedied: de menschen worden immers te veel afgeleid van onze eeuwenoude vlaamsche devoties door allerhande nieuwigheden. God betere 't!

Maar in 1617, acht jaar vóór dat het broederschap te Moorslede gesticht werd, hadden de Brugsche Gildebroeders van Lorette reeds hun maandelijksche mis en hun jaarlijksche processie.

Was de Brugsche gilde van Lorette de eerste van dien aard in Vlaamsch Vlaanderen? Dat durf ik niet te beweren. Te Sint-Omaers vinden we reeds een Lorette-gilde in de jaren 1400, wat bewijst dat de devotie toen reeds op weg was naar onze gewesten. Maar dit staat vast: Moorslede kan geen aanspraak maken op 't oudste broederschap van Lorette in Vlaamsch Vlaanderen. 't Is misschien jammer voor Moorslede, maar niet voor de geschiedenis der eeuwenoude Maria-devotie in Vlaanderen, die hiermede, wat den oorsprong eener bijzondere devotie betreft, eenige jaren hooger kan opklimmen dan opgegeven werd.

M. ENGLISH.

Mengelmaren

'n Opsteldiefte

VAN Heer K. De Wolf die verleden jaar in Biekorf ‘Wanne Craeye’ liet zetten, ontvangen we verzoek hier het volgende kenbaar te maken.

‘Weerde Biekorf.

Ik wil het geweten hebben, en verlang dat het voortgezeid worde, dat het buiten mijn wete en toelatinge geschied is dat er op 't einde van '27 en begin van '28, uittreksels van *Wanne Craeye* in den *Duinengalm* van Oostende, onder de hoofding “Aan de Gernaestrap”, (een vak zoogezeid voor volksluim en leute) overgenomen werden. Die uittreksels staan daar, op zulke wijze ingewerkt in den aaneenhang zelven van dien “Gernaestrap”, dat ik ongetwijfeld mocht spreken van opsteldiefte en van rechterlijke gevolgen - was 't niet geweest van 'n tusschenkomste waarom ik uit eerbied mij op dien weg heb weerhouden.

Ik had toch gewenscht en heb het gezeid, dat de Duinengalm (of zijn naamlooze kluchtmaker) eerlijk mijn name daarùit zou gewasschen hebben door eene of andere vermelding. Ik walg ervan inderdaad dat mijn werk en mijn naam ooit nog ergens zouden kunnen gemengd schijnen met den smakeloozen, gemeenen inhoud van dien onnuttigen “Gernaestrap”. Ik heb spijt erin dat er even ook daar een onhoffelijk en misschien-boosaardig gebruik is gemaakt geweest van bekende namen dààt uit de streke, namen van menschen die me nogweleens ervoor zouden kunnen aanzien.

Daar ik nu echter vanwege den Duinengalm vruchteloos deze allerminste voldoening verwacht hebbe, stel ik daartegen verzet hier in Biekorf, gelukkig ten anderen hierbij een gelegenheid te hebben om dietsch en duidelijk te maken dat ik, in het volksleven, in 't luimige eruit, ook in het grofste daarvan, alleen 't schoone wil zien en wil weergeven’.

Over die muilpere!

VANWEGE Pr. D.D.

Op de vriendelijke vraag van Biekorf (boven, bl. 62),

of ik nader bescheid kan geven betreffende mijne mededeeling gedaan in Biek. 1927, 352:

1. mag ik zeggen, wel ‘muilpere’ te kennen en inderdaad dagelijks gehoord te hebben, met den *eigenlijken zin* van kaakslag in de wending ‘'k ga ie 'n muilperi geven’;

2. houd ik staande, ook eenige keeren ‘muilpere’ gehoord te hebben *met den oneigenlijken en blijkbaar afgeleiden zin* van ingebeelde doch weggeblazen peer, (nagezegd van den ingebeelden doch weggeblazen appel) in de gewraakte wending (boven, bl. 61-62); alzoo te Heestert en te Ingoyghem, en wel van gezapige lieden. - Dat dergelijke afleidingen en naspelingen volkskundig aleens geschieden, b.v. was het ergens met bedoeling van 'n spotlustig-aangedikte bedreiging, weet iedereen. En werkelijk, tot staving van die mogelijkheid, weze hier nog bijgevoegd, dat ik voorheen in Heestert (mijn geboortestreek) zeer dikwijls heb hooren zeggen: ‘'k ga 'n keer 'n muilpeer opsteken (ook met blazing), moe'-je geen hebben?’... 't zelfde dus maar anders gezeid.

Beleefde groeten.

Volkskunde

Op de as. ‘Vlaamsche Wetenschappelijke Congressen’ te Leuven den 14-15 in grasmaand.

MEN vraagt ons de Westvlaamsche liefhebbers uit te noodigen naar de afdeelinge van Volkskunde op zaterdag, 14^{n}.

Dit willen we niet weigeren. Maar we zouden ook willen aan die liefhebbers, er meer wetenschappelijke volkskunde kunnen beloven, dan wij er zelve vermochten te genieten op enkele vorige Zitdagen, laatst onderander te Aalst.

De goê wil is er. Maar de ware volkskundigen zijn er te fraai. Ze worden er overrompeld, en ze laten hen gedoen, door de macht van de ‘meedoeners’. Overal waar dat er geroer is, daar zijn altijd gangmakers eenerzijds, en anderzijds de hoop die den zwaai geeft; maar de zwaai kan te groot worden, zoodat hij de gangmakers hindert. En hier is het zoo. Er bestaat heden in 't land een hoop menschen, ‘liefhebbers’, die voor 't oogenblik nognietzeer-wel 'n weten of zij eigenlijk meedoen aan Gewesttalenleer of aan Oordnaamkunde of aan Volkskunde. En die hoop lijkt een bare die wiegt en die weegt van het eene op het andere. En daar waar, b.v. te Aalst, alleenlijk van Volkskunde sprake moest zijn, daar spoelde die baar ookal

binnen. In een guw en een gauw het liep over; iedereen praatte mee. En het kwam hierop uit, ‘dat Volkskunde moest slachten van Gewesttalenleer en van Oordnaamkunde, en handelen als meer in die vakken. Namelijk alzoo en alzoo, zoo wierd er gezeid, deden ze voor de Gewesttalen hier, en in Holland, en elders; en voor de Oordnamen ook... enz.’. En toen dan die heeren-raadgevers twee dikke stonden-aaneen geraad en gezaagd en gezitdagd hadden, dan had men maar-van-één ding niet eigenlijk gesproken - in de afdeelinge van Volkskunde - en het was van de Volkskunde.

We 'n zeggen dit niet om die Zitdagen af te breken. Neen, we betreuren de vorige keeren-geweest toen er nog geen ‘meedoeners’ en geen zwaaimakers waren, toen de gangmakers gezapig ondereen met z'n tiental de zaken diepdenkend mochten zitten bespreken. De hier-bedoelde ‘meedoenders’-kwale (we heeten dat in Westvlaanderen een beetje ‘de Brabantsche plage’; ze zijn daar teer, aan zulke snofmatige samen werkingen), die kwale zeg ik, 'n drukt immers niet alleen op de Zitdagen. Ze hangt in de lucht. Wie 'n is ze niet geware? 't Is 'n gewikkel alom nu, van die Gewesttalenleer en die Oordnaamkunde en van Volkskunde. Iedereen ‘doet er aan’ - bovendien ‘wetenschappelijk’. - Iedereen is er sterk in. Ge wordt er benauwd voor... ook wetenschappelijk.

Welaan dus: wie wil, mag er in gaan-vermeien; wie integendeel stille en ernstige ‘wetenschap’ zoekt, die zal hem eerst nog bedenken, en zal wenschen met ons dat eerst die meedoeners-menigte overwentele naar een nieuwer geleer. - Kan er daar niemand ergens een ander-iets uitvinden, een of ander wetenschap achtig gedoen om er dat volk allemaal dat enkel maar-meedoet uit snof, onschuldig aan bezig te houden? - Dan zullen we er weerom Volkskunde, en echte, kunnen plegen met nut en met moete.

L. De Wolf.

[Nummer 4]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Kleine jongens doen geren groote werken, en rustende leerlingen kunnen met smake onverbiddelijk zijn in 't verkonden van eeuwige waarheden. Alzoo bin de verlofdagen. over de nooit-uitbesproken vrage ‘of gewesttale vlaamsch is’. ‘Neen! zeggen ze, geen vlaamsch: westvlaamsch b.v., 't westvlaamsch moet dood!’ En konden ze, ze zouden het dood...nijpen. - Knaapjes, voorzichtig, niet wreeddoen. Er is niemand die wil dat gewesttaal *hel* vlaamsch is; maar gijzelf, wanneer ge zult groot zijn, gijzelf zult bekennen dat gewesttaal toch *vlaamsch* is, niet ‘hèt vlaamsch’ maar ‘vlaamsch’. Gewesttaal is lijfschap en leven van tale. is wortel, is sap, is taaiheid en tooi van tale, is ‘taal’ in gewording,... is maar-één dingen niet, is namelijk niet 'n leest die door veralgemeenende vastzettinge, zooals uw ‘algemeene tale’, ten doode gedoemd is!

De Eerste Protestanten te Brugge

HOOGLEERAAR Pirenne, in het 3e deel zijner geschiedenis van Belgie, vertelt ons hoe de ketterij te Antwerpen reeds opkwam in 1518, hetzelfde jaar dat

Luther zijne drogredenen te Wittenberg had uitgeplakt[1].

Hij geeft ook de jaren op, waarin de ketterij in de andere steden van ons land voor het eerst vermeld wordt: te Rijssel in 1521, te Gent in 1522, te Berg-op-Zoom en te Kortrijk in 1525, te Leuven en te Breda in 1526, te Brussel, Maestricht, Valencijn, Duinkerke en Doornijk in 1527, en te Luik in 1528[2].

Brugge staat er niet bij vermeld, omdat de ketterij er slechts later begon. In papieren die nog voortkomen van wijlen E. Sanders, bediende in de archieven te Brugge, heb ik een lijstje gevonden der eerste ketters die te Brugge veroordeeld werden, alsook de straf welke deze afvalligen opgeloopen hebben.

Men ziet er dat de straffen verschillen volgens de tijdstippen en ook volgens de personen, dit is voorzeker het gevolg van de verschillige edikten tegen de ketters, die verschenen zijn van 8 mei 1521 tot 25 september 1550.

Wij zien er nog dat de brugsche ketters meest vreemdelingen zijn afkomstig uit Holland of het Zuiden van Vlaanderen.

Tusschen deze ketters vond ik ook enkele herdoopers of Anabaptisten. Dit was eene gevaarlijke sekte, die beweerde dat het doopsel welk men na de geboorte ontvangen had, van geenerlei tel was, en dat men moest herdoopt worden als men tot de jaren van verstand gekomen was. Deze laatste ketters werden overal ten strengste vervolgd, want naar het edikt van 10 juni 1535, moesten ze allen ter dood gebracht worden, zelfs wanneer ze hunne dwalingen afgezworen hadden[3].

1. Lutheranen.

Den 2 september 1527, worden Adriaan Vander

(1) *Histoire de Belgique*, 3^{e} deel (3^{e} uitgave), bl. 344.
(2) Ibidem, bl. 355.
(3) Ibid. bl. 359-360.

Ven, mesmaker uit 's Hertogenbosch; Jacob Lambrechtszuene, ook mesmaker uit Schoonhove in Holland; en Lanceloot Louchier, bonnetmaker uit Rijssel, veroordeeld om op een schavot op den burg tentoongesteld te worden. De twee eersten werden daarna voor 6 jaar uit Vlaanderen gebannen op straffe van onthoofd te worden. De derde moest blootshoofds in de eerstvolgende generale processie gaan met een keerse in zijn hand, daarna moest hij mis hooren, en op één knie komen vergiffenis vragen aan het stadsbestuur(1).

Den 12 october 1527 wordt Hector Van Dommele, hoedenmaker, nadat hij door den officiaal van Doornijk en den prior der Predikheeren, Sebastiaen De Witte, over de punten van het geloof onderzocht geweest was, veroordeeld om te midden den burg levend verbrand te worden(2).

Den 31 october 1527, wordt Martin De Smit veroordeeld om het Nieuw Testament te hebben gedrukt in de vlaamsche tale. Hij moest tweemaal vergiffenis vragen, in de eerstkomende generale processie medegaan in zijn hemd, barvoets en blootshoofds, daarna moest hij de misse hooren op zijn knien, met een brandende keerse van 4 pond in de hand. Gedurende 6 jaar mocht hij de stad niet verlaten op straffe van een kop kleiner gemaakt te worden(3).

Denzelfden dag werd Ysebrant Willem Diericxzone van Utrecht veroordeeld omdat hij het Nieuw Testament had helpen drukken in de volkstaal. Hij moest ook vergiffenis vragen op zijn knie en daags

(1) *Verluydbouc* der stad Brugge van 1490 tot 1537, bl. 196. Deze ketters staan ook vermeld in het boek van POL FREDERICQ, *Corpus documentorum inquisitionis*, 5e deel, op bl. 354, onder nr 726. Er staat daar nog een bij die ik in mijne papieren niet gevonden heb: Adriaan Peels.

(2) Ibid. bl. 196 v. Deze ketter staat ook in het werk van FREDERICQ, 5e deel, bl. 355, nr 727. Zijn 36 verdachte boeken werden met hem meeverbrand.

(3) *Verluydbouc* ibid. bl. 198.

daarna de hoogmisse bijwonen in het heilig Bloed, ook op zijn knien met een brandende keerse van een pond[1].

De 18 januari 1528, wordt Graciaen Gaignie op den burg tentoongesteld met een prente van Luther voor hem hangende. Daarna wordt hij voor 3 jaar uit Vlaanderen gebannen, op straffe van zijn hoofd[2].

Den 27 november 1528, wordt Raes De Pours van Hazebrouck veroordeeld wegens het bezitten van slechte boeken. Hij werd op den burg tentoongesteld en met roeden gegeeseld, en hij mocht de stad niet verlaten gedurende 3 jaar op doodstraf. Al zijne boeken werden verbrand[3].

Denzelfden dag en om dezelfde reden werden Andries Le Roy, van Houthem bij Komen, en Claeys Spuers op een schavot gesteld zoolang als de schepenen het zouden goed vinden. Al hunne boeken werden ook verbrand, en Andries moest 2 jaar en Claeys een jaar binnen de stad blijven op straffe van gegeeseld en daarna verbannen te worden[4]. Den 20 april 1531 werd Andries die hervallen was in de ketterij, levend verbrand op den burg[5].

Twee dagen later (22 april 1531), werd Antheunis De Cloet, mutsescheerder, onthoofd omdat hij kettersche boeken gekocht had. Zijn lichaam werd tentoongesteld op een wiel, en zijn hoofd op een stake. Al zijn boeken werden verbrand[6].

Den 22 april 1535, werd Cornelis De Clerc, helsenaar, die ketter was, en het heilig Sacrament gelasterd had, op een schavot gesteld op den burg, hij werd gegeeseld op zijn bloot lijf en zijn tong werd met een gloeiend ijzer doorstoken, daarna werd hij

(1) Ibid. bl. 199.
(2) Ibid. bl 200.
(3) Ibid. bl. 211.
(4) Ibid. bl. 211 v. 212.
(5) Ibid. bl. 225.
(6) Ibid. bl. 226 v.

voor 50 jaar uit Vlaanderen verbannen op de doodstraf[1].

Den 15 januari 1541, werd de mutsescheerder Wouter Bassee om zijn ketterij onthoofd, zijn lichaam werd ook tentoongesteld op een wiel, en zijn hoofd op een stake. Dit gebeurde op het Galgestick buiten de Bouveriepoort[2].

Den 4 oogst 1542, werd Ghijsbrecht Gheeraerts onthoofd[3].

Den 12 februari 1543 is het Jan Van Houtte, schoenmakersgast uit Meenen, die levend verbrand wordt op den burg[4].

Den 14 maart 1545, wordt de vatespoelder Roeland Van Nieuburch onthoofd, daarna wordt zijn lichaam op een wiel en zijn hoofd op een stake tentoongesteld[5].

Den 20 april daarna wordt Passchier Troye uit Nipkerke tot dezelfde straf verwezen[6].

Den 7 juli 1553 wordt Pieter Le Roux uit Fresthubert bij Bethune, levend verbrand op den burg, omdat hij het Nieuw Testament in zijn bezit had[7].

Tien dagen later wordt de goudsmid Cornelis Volckaert onthoofd[8].

Een week daarna loopen de fusteinwever Lucas Vander Carmere en de keersmaker Jan Sheer Lambrechts, beiden uit Kortrijk, dezelfde straf op[9].

Den 19 oogst 1553 wordt de wollewever en fusteinwever Pieter Van Huele uit Kortrijk veroordeeld: hij moest in zijn hemd, barbeens en blootshoofds

(1) Ibid. bl. 249 v.
(2) *Verluydbouc* der stad Brugge van 1537 tot 1555, bl. 68 v.
(3) Ibid. bl. 86 v.
(4) Idid. bl. 93 v.
(5) Ibid. bl. 122.
(6) Ibid. bl. 132.
(7) Ibid. bl. 253. (Staat ook vermeld bij JANSSEN: *Kerkhervorming te Brugge*. 1e deel, bl. 9. - B).
(8) Ibid. bl. 257. (JANSSEN: ibidem. - B).
(9) Ibid. bl. 258 v. en 259 v.

met een keerse van 3 pond in de hand op zijn knie komen vergiffenis vragen aan den burgemeester, daarna moest hij altijd nog ongekleed en met zijn keerse in de hand meegaan in de eerste generale processie en daarna met zijn keerse, die nu moest ontstoken zijn, moest hij misse hooren op zijn beide knien, en na de misse moest hij weerom vergiffenis vragen aan den burgemeester. Daarna moest hij nog gedurende 2 jaar, ieder donderdag de heilige Sacramentsmis bijwonen; op de Onze Vrouwdagen, op Kerstdag en op Paschen moest hij te biechte gaan en ter heilige Tafel naderen in zijn parochie, daarna moest hij aan de wet een bewijs brengen van zijn pastor. Gedurende denzelfden tijd mocht hij buiten de poorten van de stad niet gaan, en geen slechte boeken of geschriften lezen, noch met iemand betrekking hebben. Ieder dezer punten moest hij onderhouden of straf van aanzien te worden als hervallen in de ketterij[1].

Den 28 november 1553 werd Erasmus Vander Eecke veroordeeld om lutersche boeken te drukken. Hij moest in zijn hemd en op zijn één knie, met een keerse van 1 pond in de hand vergiffenis vragen aan de wet, en de keerse daar laten. Daarna werd hij op een schavot gesteld met een scroode voor zijn hoofd, al zijn boeken en dichtjes werden er verbrand, terwijl hij tot den bloede toe gegeeseld werd. Het werd hem verboden van nog eenige boeken, refreinen of prenten te drukken, te verkoopen of te doen verkoopen, op straffe van volgens de keizerlijke edikten over de ketterij, gestraft te worden[2].

Den 9 december 1553, werd de schrijnwerker Philibert De la Haye, afkomstig van Quesnoy-le-Comte in Henegouwen, onthoofd[3].

(1) Ibid. bl. 260 v. Hij die in ketterij herviel, wierd levend verbrand.
(2) Ibid. bl. 262 v.
(3) Ibid. bl. 264. (Staat ook bij JANSSEN, ibidem, waar nog staat een Hubrecht de drukker, hier niet aangehaald. - B).

2. Herdoopers.

Den 17 oogst 1538 wordt Margriete, vrouw van Jan Inghels den hofman, bijgenaamd de Brabandere, veroordeeld om levend begraven te worden op het Galgestik[1].

Drie dagen later wordt Eva Pieters, weduwe van Gheeraert Listync, en afkomstig uit Alkmaar (Holland), levend verbrand te midden den burg, samen met Jozyne Schricx, weduwe van den schoenmaker Jacop Vander Moze, afkomstig uit Brussel[2].

Den 21 oogst 1538 worden Magdaleene De Vos, van Oostvleteren, en Cornelie Andries, vrouw van Adriaen Adriaens uit Dordrecht veroordeeld: de eerste wordt levend begraven op het Galgestik, de tweede wordt verbrand op den burg[3].

Drie dagen later, veroordeeling van Laurentie Jans vrouw van den handwerker Wouter Heyne, uit Gapynghe in Zeeland: ze wordt ook verbrand op den burg[4].

Den 28 oogst daarna wordt Adriane Vyncx, vrouw van Karel De Vos, uit Westvleteren, tot dezelfde straffe verwezen[5].

Eenige dezer vrouwen hadden kinderen, want in de rekening der stad Brugge van 1538 worden 7 s. 4 d. betaald om twee kinderen van herdoopers in het wit te kleeden toen deze kinders in Sint Donaaskerk gedoopt werden[6].

In de rekening van het volgende jaar wordt aan de conchierge van het Sint Hubrechtshuis 10 s. betaald voor het onderhoud van vier kinders van de vrouwen anabaptisten die in den zomer van 1538 ter dood gebracht werden[7].

(1) Ibid. bl. 8 v.
(2) Ibid. bl. 9 en 9 v.
(3) Ibid. bl. 10.
(4) Ibid. bl. 10 v.
(5) Ibid. bl. 11 v.
(6) *Rekening* van Brugge, van 1538, bl. 90 v.
(7) *Rekening* van 1539, bl. 90.

Den 16 januari 1552 wordt Jan Helleman levend verbrand, omdat hij herdoopt was in 't slecht geloove[1].

***

In de papieren van E. Sanders zijn er geen andere ketters vermeld, maar ik en kan niet gelooven dat er maar zoovele geweest zijn te Brugge gedurende die jaren Wie geeft er eens de andere op?

Over de protestanten te Brugge, ware er ten anderen een geheel boek te schrijven. Het verouderde werk (1856) van JANSSEN *De Kerkhervorming te Brugge*, dat twee deelen beslaat (samen 600 blz.) is onvolledig, want de schrijver heeft geen enkele oorkonde zelf gezien. Wie is de langverwachte die ons eens dat boek zal bezorgen?

C. EVERAERT.

Skald[o]

UIT *Biekorf* 1927, blz. 258, verneem ik dat er in het oudengelsch een woord *Scald* bestond, met de beteekenis 'bieze', en dat dit woord nog voortleeft in eene engelsche gouwspraak, onder den uitgebreideren vorm *Shalder*. Of dit iets gemeen heeft met den Scheldestroom, is een vraag die ik in het midden laat. Doch is het geoorloofd te zien of wij dit woord niet in eenige oord- en waternamen kunnen terugvinden; want bieze, riet, *roos, ruisch en dergelijke gewassen leenen niet zelden hunnen naam aan de plaatsen, gronden of beken, waar zij voorkomen. Van daar namen als *Biesbosch, Biesbeek, Bieswal, Ribeke, Riethoek, Rillaer, Roozebeke, Ruischbroek*, enz.

Dit woord *Skald*[o] bestond ook bij de Nederduitschers. Jellinghaus: *Die Westfälischen Ortsnamen*, geeft onder *Schale, Scholle* (die hij vergelijkt met *Schale* = Trinkgefäss!): *Scaldi*, 890 = *Scholde*, 14[e] eeuw = nu *Schade* en *Plaggenschale. Schollbruch*, in 1234: de *Schaldbroke. Scholl-Egge*, een berg, *Schollenberg*, die *Schollenköppe*.

Een deel oordnamen in onze gewesten vinden in ditzelfde woord hunne verklaring.

(1) *Verluydbouc* der stad Brugge van 1537 tot 1555, bl. 224.

**Skald*^{o} moest worden in WVl. *schoud*(*e*), in OVl., Brab. *schouw* > *auw*, ook gesproken *âv* en *â*, in het uiterste oosten ook *schald*(*e*) *schold*(*e*). Van daar:

Schouwbroek, onder Vinderhout (OVl.),

Schaubroek, onder Zomerghem (OVl.) en familienaam *Vanschoubroeck*,

Schaedbroeck, onder Overijsche (Brab.).

Schalbroek, onder Lummen (Limb.).

In de oudere taal vindt men *Scoudebruch*, in 1216, bij Serrure: *Cartul. de S. Bavon*; en *Scoudebroeck*, in 1282, bij De Smet: *Corpus Chronic. Flandriae*.

Scaubecq, onder Sgravenbrakel, La Hamaide en Wannebecq (Heneg.). uit **Skaldbeke*. - *Escobecques* (Nord), reeds 'Escobec' in 1096 (z. de Flou), zal wel een anderen oorsprong hebben.

Schoudervliet, onder Wulpen (WVl.), te vergelijken met eng. *shalder*.

En aangezien, in onze oostelijke gouwen, soortgelijke klankwetten heerschen als in de nederduitsche taal, mag hier wellicht ook *Schollebeke*, onder Lier (Antwerp.) genoemd worden.

Schauwberg, onder Lubbeek (Brab.). Familienamen *Schauenberg, Vanschauwenberge, Vanschouwenberg*. Vgl. ndd. *Schoilenberg*.

Schaansberg, onder Leerbeek (Brab.), met analogische *s* voor *Schaanberg* = *Schauwenberg* = **Schoudenberg*. Vgl. te Brussel: *Kaanberg* = *Kauwenberg* = *Koudenberg*.

Wat is *Schoudemonthoek*, te Poperinge (WVl.)?

Schaanvorst, onder Zandhoven (Antwerp.) = *Schauwen-* = *Schoudenvorst*.

Scaltlar, ± 1220, bij Serrure: *Cart. de S. Bavon*, met *t* uit *d*, als slotklank der lettergreep. Men zou genegen zijn hiermede den gesin. *Schollaert* (ook *Scholaert* geschreven) te vereenzelvigen; deze is een naam eigen aan de oostelijke deelen van ons land, en bijgevolg vergelijkbaar met *Schollebeke* en *Schollenberg*.- De slot-*t*, paragogische of achtergevoegde *t*, is een in de brabantsche gouwspraken gewoon taalverschijnsel: *Hoeilaart*, vroeger *Holar, Hoelaer*; gslnn. *Rielaert* - *rie*(*t*)*laar, Caulaert, Van Cauwelaert = koude laar*, enz.

Het oude *Scaldi*, althans in eenen of anderen naamval, kan aanleiding geven tot eenen omgeklankten vorm, met *e* uit *a*; daarom weze hier gewezen op *Schelde*, een gehucht op Westnieuwkerke (WVl.) en op *Schellestraat* te Stockroye (Limb.). Vgl. den gesln. *Schelstraete*.

Het fransche *Escaudain* (Nord), uit *Scaldinium*, ligt wel niet op de Schelde, maar toch dichte bij, zoodat het wel mag

gelden als eene afleiding van *Scaldis*; doch verbiedt niets daarin eene mogelijke afleiding te zien van *scald*^{o} met de beteekenis; plaats waar *scald*^{o} in overvloed te vinden is.

Uit hetgeen voorgaat, mag men vermoeden dat de eene of de andere duitsche *Schalbach, Schallbach*, hier ook zou kunnen ondergebracht worden.

Uit Engeland zou ik vergelijken: *Shalbourn, Shaflleet, Shalford*; met omklank: *Shelburn*(*e*), *Sheldewick, Shelford, Shelland, Shelley*, en *Shalden, Skeldon* (-? *Scaldinium*).

A. DASSONVILLE.

Meicommuniekantjes

DE boompjes in het Meiseizoen
zijn lijk Communiekantjes.
Ze dragen, afgezet met groen
een kleed van witte kantjes.
Hun hoofd, hun lijf, hun' schouderblaân
zijn in dit kleed gewonden;
de voet alléén waarop ze staan
is donker lijk de gronden.

En teeder dat dit kleedjen is
van blanke bloesemballen!
't Is pluimgepluk, 't is sneeuw zoo frisch
pas binst den nacht gevallen
en, blaast ge op 't blad, dan voelt ge gauw
dat moest ge, ruw, het raken
het kanten kleedje scheuren zou
en 't fijne takwerk kraken!

Ze staan dáár, in den morgenstond,
de Meicommuniekantjes...
Reeds open is hun bloemenmond
en opwaard gaan hun handjes;
ze wachten, voor haar komst gereed,
tot dat de zon zal dagen
en huivren in hun maagdlijk kleed
van hongrig welbehagen.

En zie, daar rijst ze, rood en breed,
in al haar morgenglorie!
De lucht gelijkt een altaarkleed,
de lichtkrans een Ciborie...
En takken, twijgen, 't buigt nu al,
verslonden in gebeden
en, lijk een blijde tranenval,
valt dauwdrop naar beneden...

Na 't bidden rechten z' hoofd en oog,
de rei Communiekantjes
en reiken hunne tongskes, hoog,
dòòr hunne witte tandjes.
En uit de zonne daalt in 't hout,
geweldig lijk de baren
een overvloed van stroomend goud
dat 't laait in bloem en blâren,

dat 't licht en warremt te allen kant,
tot in de diepste takken,
en dat de kroonen, mild dóórbrand,
van weelde nederzakken.
En dagen lang en dagen nog
is 't vonkelen en vlammen,
de zonne stort maar immer zog
dòòr vezels en dòòr stammen.

En in de donkere uren zelf,
als 't zonlicht is gezonken,
valt immer uit het nachtgewelf
dezelfde vloed van vonken,
want is het zonbeeld heengegaan
de gloed blijft immer leven
en dag en nacht blijft in de blaân
de zonnegroeite beven...
.....
Als ik ter Nutting U zie gaan,
gij rei Communiekantjes,

dan zie 'k de boompjes vóór me staan
in 't kleed van witte kantjes
en 'k zegge, juichend om 't genot
van uwe zieleplantjes:
Bloeit immer onder 't Licht van God
met saâmgevouwen handjes!

Biedt Hem uw' zielkes rein en schoon
als blijde Lentoffrandjes,
ontvangt Hem in een bloesemkroon
bedauwd met diamantjes!
En schiet er later distelhout
in hoekjes en in kantjes,
ziet dat gij, trouw, aan 't Zonlicht houdt,
ja, blijft Communiekantjes!

JOS. VANDEN BERGHE.

De sprekende Vogel
(*Vervolg van bl. 81*).

TOEN de vos niet verre meer en was van het kasteel van den sprekenden vogel, stond hij stil en zei: gaat nu, goede ziele, maar herinnert u wel wat ik gezeid heb. Daarop sprong hij van kante en verdween.

De jongen blij van herte trok rechte naar de poorte, waar hij de vijftig mannen zag, die sliepen gelijk de vos gezeid had. Hij trad binnen en vond alle deuren wagenwijd open. Algauw kwam hij in de kamer waar die wondere vogel in zijne leelijke houten muite hing. De vogel zat met zijnen kop in zijne pluimen te slapen. Daar nevens stond die kostelijke gouden muite. - Tut, tut, tut, zei de jongen, ik zou moeten dwaas zijn om dien vogel naar huis te brengen in die versletene muite; en dit zeggende nam hij den vogel en wilde hem in de schoone muite

steken; maar de vogel schoot bij die aanraking al met eens wakker, en ging zoo bermhertig aan 't schreeuwen dat de wachten wakker schoten, den jongen gevangen namen en bij den koning leidden.

De koning eerst vol woede veroordeelde hem tot der dood; maar vernemende dat hij te doen hadde met een zoon van koninklijken bloede, verzinde hij, en hij sprak:

- Hoort, ik wil u om uwe edele afkomste sparen op voorwaarde dat gij mij hier mijn peerd, Rapper-als-de wind, weder brengt. Dat kostelijk peerd wierd mij ontstolen, en ik en weet niet waar het geblonden is; gaat en zoekt het, brengt het mij weder en den vogel schenk ik u tot belooning.

Daarop vertrok de jongen geheel ontdaan en zonder moed. Maar toen hij alzoo een dag gereisd hadde op goed-kome-'t-uit, verscheen de vos al met eens en zei:

- Wat ik vreesde is gebeurd, gij hebt den vogel willen veranderen van muite... Ik en wil u nochtans aan uw lot niet overlaten gelijk gij het verdient. Ik weet waar dat wonder peerd is; het staat in een stal op een sterk slot wel bewaakt gelijk dit: maar vreest niet, gij zult de wachten ook in slape vinden. Trekt dan maar stout en bout binnen, en gaat rechte naar den stal. Het peerd staat gereed en gezadeld met eenen versleten zadel. Rondom den stal zult gij kostelijke zadels zien hangen, let wel op, dat gij niet verwisselt van zadel anders zoudt gij kwalijk varen: legt u nu nog eens op mijnen rugge, en houdt kloek vast; want ik zal vliegen over akkers, weiden, hagen en bosschen.

De jongen kreeg nieuwen moed en kroop op den vos zijnen rugge. 't Was waarlijk vliegen dat de vos nu deed, en in korten tijd loste deze den knaap af niet verre van het sterk slot en verdween nog eens.

Welgezind stapte de jongen naar de poorte waar de wachten allen sliepen, en ging rechte naar het peerdenstal. Hij bewonderde al de kostelijke zadels

die daar hongen, en dan bezag weemoedig dien versleten armtierigen zadel die op het peerd lag. Nog eens en kon hij dat over zijn herte niet krijgen. Zoo een schoon en wonder peerd met zoo een leelijken zadel; dat en kwam toch niet overeen. En hij miek dus den zadel los en wilde hem verwisselen met den kostelijksten die daar hong. Wat zou de eigenaar van dat peerd tevreden zijn, om dien rijken zadel want hij blonk van goud en edelgesteenten. Maar nauwelijks was de versleten zadel los of nogeens het peerd ging zoo benauwdelijk aan 't schreeuwen en stampen dat de wachters weder ontwieken en den knaap gevangen namen.

De heere van het slot was razende en wilde hem op staanden voet het hoofd afslaan; maar de jongen sprak zoo schoone, en daarbij liet hij kennen dat hij van koninklijken bloede was, zoodat de slotheere hem wilde sparen op voorwaarde dat hij de dochter van den koning van 't Blauwe Land verkrijgen zou voor zijnen zoon en hier brengen.

- Dan krijgt gij dat peerd voor uwe belooning, zeide hij. Goede reize.

Al zijn moed viel in zijne schoen en hij vertrok de wereld in, niet wetende alwaar zijnen weg gezocht. De dochter van den koning van 't Blauwe Land, dacht hij, schier weenende, waar mag dat zijn?

('t Vervolgt).

J. LEROY.

De Naam ‘Astride’ in Vlaanderen.

ER wordt meer en meer alom verteld dat de naam Astride in Vlaanderen bekend was, en totheden nog is. Zulks is eenmaal gezeid geweest in ‘De Standaard’ (12-XI-26), en die mare zet voort. G. Gezelle bracht inderdaad een Astride aan den dag in zijn ‘Kleenen Hertog’; en, zegt men, thans-nog in Westvlaanderen... onderander te Staden (die ‘onderander’ is altijd te Staden) ...wordt Astride als meisjesname gebezigd.

Laten we een keer met dat bericht korte vooreinden maken.

1. Weet er iemand te zeggen waar dat GG. zijnen naam Astride heeft gehaald?
2. 'n Kan er niemand eens nazien in de geboorte- of doopboeken van Staden (en ook van andere dorpen daar waar Astriden gekend zijn) sedert wanneer (met dag en stuk), in welke mate, en uit welke reden, er die naam is gegeven?

VRAAGSTEERT.

St.-Jacobskerk te Brugge

Grafschriften

OP een handschrift te mijnent berustende, en schijnende van de hand te zijn van Pieter van Lede, lees ik als volgt:

> Copie van verscheyde koper grafschriften die gelegen hebben in den Choor van St Jacobs kerke en die met het leggen van eenen nieuwen marberen vloer weg genomen zyn en het koper verkogt in Mey 1824.

N° 1. Op eene langworpige vierhoekige koper plaet op welkers twee eynden elk twee waepenen staen en die schynen in coleuren ingevold te zyn geweest leest men tusschen de zelve:

> Cy gist noble et honorable personne S^{r} pierre de valencia Sr Deecke fs. de Sr Pierre Consul de la nation despaingne qui trepassa le 30 de juing 1615. et de noble damoiselle marie Bailleul sa compaingne f^{a} de messire Pierre chlr. S^{r} deecke Steenvoorde etc. quy trepassa le XV de decembre 1599.

N° 2. Op een ander stuk koper by forme van Lozange bevinden zig in het midden de wapens en op de vier boorden de volgende inscriptie:

> Sepulture va' joncvr' jozyne
> f^{a} scheer jans va' Wulfsberghes scheer
> Jans Lems weduwe was ov'leet
> a^{o} XV. viere den XVen in juillet.

N° 3. Op eenen blauwen steen bevond zig eenen koperen boord en op de vier hoeken en in 't midden van den boord elk een waepen, dus zes waepens en de volgende inscriptie:

> Sepulture de Jehan de tourgnes filz de Jehan natif de la Ville de peronne en son levys marchand resident en bruges lequel trespassa le XVIII. jour doctobre lan XV^{c} et XII. Cy gist mademoiselle Katherine fille de guy Strabant vefve dudict jehan de tongnes. laquelle trespassa lan mille v^{c} et.(1).

N° 4. Op eenen koperen grafsteen ziet men de waepens en de verbeeltenis van eenen man en van eene vrauw. op de vier boorden leest men tvolgende:

> Sepulture dhonorable persone S^{r} francisco de la puebla f^{s} de S^{r} ferdinando espagnol natif de la ville de Santander qui trespassa le XXIJ de janvier XV^{c} LXXVII et de damoiselle marie f^{e} de S^{r} ferry de marivoorde sa feme qui trespassa le XVI de fevrier a^{o} XV^{c} LXXII.

N° 5. Op een langworpig vierkantig stuk koper staen ter linker hand twee waepens en daer nevens tvolgende:

> |wapen| licht begraeven joncvr'. katheline sheer jans van messems dochtre. willems roelandts wyf was die ov'leed den XXVII^{en} dach van december a^{o} XV^{c} ende viere.
> |wapen| hier licht begraven joncvr'. barbele willems Roelandts dochtre dheer gillis Egghebrecht wyf was. die ov'leet den XIII^{en} in octobre a^{o} XV^{c} ende XV.

N° 6. Op een vierkantig stuk koper leest men tvolgende:

> a lhonneur de dieu et au salut de leurs ames S^{r} pierre de valence f^{s} franchois et damoiselle ysabeau f^{a} du s^{r} francisque de quintana duenas sa femme ont fondé perpetuellement en ceste eglise deux anniversaires tous les ans assavoir le XXVII jour de juing

(1) Nota het vervolg is niet vervold geweest. (Nota in 't hs.).

vigilies et lendemain les recommandations et la messe aves le plein coeur et lautel et sepulture et loffrande furni de chire et les officians la messe iront a la sepulture y lire les pseaulmes et oraisons accoustumees en semblable service et les maitres de ceste eglise se sont obiligie par leurs lectres a lentenir a leurs despens et pareillement les disch maistres de cette dicte eglise sont oblige a mectre chascune fois soixante prebendes asscavoir le XXVIII de jung LX de VIII groz chascune valissant IIII groz en pain et IIII groz en argent et le XVIII de novembre po^{r} le IIe service IIII groz en pain et II groz en argent et les distribuer chascune fois selon quilz se sont obligies par leurs lettres desquelles les maistres des povres escolliers et escollierres de ceste ville en ont une et ont prins charge que tout les susdict soit ainsy entretenu et accomply au temps advenir infalliblement dieu faice mercy a leurs ames et a tous feaulx trespasses.

Nota. De heeren kerkmeesters hadden deez koper plaeten verkogt aen Sr Jonnaert - heltzel kopergieter naer dat zy reeds het besluyt van zyne Majesteyt ontfangen hadden by welke er eene Commissie in Brugge aengesteld is tot bewaeking over de bewaering van alle stukken van oudheden en konste. Gemelde Commissie hier af verwittigd, wierd door tCollegie van stad verzocht eene vergaedering te houden en zig te begeven ten huyze van den kooper om te oordeelen of die stukken niet waerdig waeren van geconserveerd te worden.

Den 8 Juni 1824 hebben de Leden der Commissie zig begeven ten huyze van den kooper en geoordeeld die als konst stukken en voor de oudheyd moesten bewaerd worden.

Hier op hebben de heeren kerkmeesters die weder gevraegd aen den kooper en zyn den 9 Juni 1824 nae de kerk van St Jacobs wedergevoerd.

Gevolgendlyk zal hier door geconserveerd worden de gedagtenis van eenen Consul der 17 natien die

hunne Consulaets huyzen hadden te Brugge en elke natie hunne bezondere begraef plaetzen en kapellen in de verscheyde kerken en kloosters van Brugge.

Alle de bovenstaende inscriptien zyn letterlyk zonder eenige bijvoeging ofte agterlaeting nageschreven ten huyze van den kooper en waeren zoo leesbaer dat er niet eenen letter van uytgesleten was.

Die zarken uitgebroken wezende, heeft men gezien dat verscheyde gemaekt van oude zarken en van brokken en stukken met soudure aaneengebragt waeren en omgekeerd nieuwe inscriptien daer op gegraveerd waeren. De onderste deelen zyn bezonder merkweerdig voor de oudheyd en konst der gravure, maer men kan van de letters die er nog op te lezen zyn geenen volkomen zin van maeken.

***

Nr. 1, 4, 5 der hierbovenvermelde, hangen thans aan den muur in de S. Antoniuskapel. Waar zijn de andere?

K. DE FLOU.

En hoe gaan we die kerke nu heeten?

't **I**S al een keer-twee-drie dat in ‘Het Belfort’ van Brugge, iemand erop-uit is om het volk en zijne naamverminkingen voren te wezen, in 't benoemen van de nieuwe kerk en-parochie tewege, in het Stubbengeweste, op de hovenierlanden buitenaan de Ezelpoorte. De mensch en heeft geen ongelijk: ze hebben daar al genoeg gemooscht in die streke.

En hij zegt: 't is een kerke gewijd aan ‘Christus Koning’, een naam onmogelijk door vlaamsche monden behoorlijk uit te spreken... Ja, inderdaad, 't woord ‘Christus Koning’ is weeral niets anders als ‘le Christ-Roi’ ‘Christus Rex’, een uitheemsche naam bijgevolg; zien ze 't maar nu? Waarom niet ‘Christus de Koning’ of ‘Koning Christus’?

En zegt die heer: een vriendelijke naam alleszins, zou zijn ‘H. Kerst’; van inhoud ware deze voldoende, van verleden bekend, en van uitsprake volksch. Wat hij dan tracht te betoogen.

Doch, ja, meenen wij, dat wàs die naam in den tijd; is 't hij 't nog? 't Volk, van ‘Kest’, een hem thans onbekend woord, zou denken allicht op een hem nu meer-bekend woord te weten ‘orkest’!... Ware ‘Koningskerke’ en ‘Koningsparochie’ niet beter? 't Volk zou wel stilaan leeren van welken Koning er spraak is: en... dàt 't nu-nog miste in 't gedacht dat die Koning zal Leopold de IIe geweest zijn (die immers dat geweste deed aanleggen), ware dat een groote mishande?

T. RAEPAERT.

Her Herman Stekin van Scutdorpe

ONDER dien titel verscheen in de *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie*, 1927, bl. 51-72, eene wel gestaafde bijdrage van J. Jacobs, die hier reeds (1927, bl. 339-40) door J. De Cuyper vermeld werd. Die studie belangt in 't bizonder de geschiedenis van Vlaanderen en Brugge aan om het volgende.

Een Handschrift, behoorende aan den E.H. Peeters te Hechtel bij Leopoldsburg (Limburg), bevat eene lange reeks *Onderrichtingen op het Vaderons* in het Middelnederlandsch gesteld en door eene Karthuizernon van Maastricht in 1487 afgeschreven. De opsteller van die *Onderrichtingen* is ‘Her Herman Stekin, vicarius vanden cloester van sinte Annen bi Brugge, die staerff int iaer ons Heren 1428 op den 23^{en} dach van aprille’. Uit zijn opzoekingen naar den opsteller van de *Onderrichtingen* komt Schr. tot het besluit dat de Hermannus de Petra van Scutdorpe (Suitdorpe, Santdorp), die in de oude repertoria voorkomt, niemand anders is als deze karthuizermonnik her Herman Stekin, geboren te Schüttorf bij Bentheim aan de Vecht in West-Duitschland; in het Karthuizerklooster getreden te Trier waar hij een tijdlang de godgeleerdheid doceerde; in 1398 naar Brugge gestuurd waar hij als predikant een buitengewonen bijval genoot en den 23 April 1428 overleed.

Z.E.P. A.-J, Fruytier in *Biekorf*, XXXIII (1927) bl. 356-358, wil den gemelden Karthuizer uit Zuiddorpe in Zeeuwsch-Vlaanderen doen afstammen, doch hij houdt geen rekening met de bijdrage van J. Jacobs. Eerst en vooral wordt daar de titel der besproken bijdrage slecht opgegeven; die luidt: Her Herman Stekin *van Scutdorpe*, en niet: *van Suitdorpen*(1). Vervolgens herhaalt A.-J Fruytier enkel hetgene hij - volgens de traditie der repertoria en geschiedschrijvers - in het *Nieuw Nederlandsch Biographisch Woordenboek*, Dl. V (Leiden, 1921) kol 805-806, stelde. Welnu uit het kritisch onderzoek van J.J. blijkt juist dat die traditie: *Suitdorpe, Santdorp*, geen stand houdt tegenover de nieuwe biographische gegevens door hem benuttigd. Die bewijsvoering door A.-J. Fruytier verwaarloosd, moet niet herhaald: er zij hier enkel naar verwezen.

Ten slotte stelt A.-J. Fruytier de vraag naar prioriteit en oorspronkelijkheid van den Latijnschen tekst der wiegedrukken of den Middelnederlandschen tekst der handschriften(2). Die vraag wordt door J.J. (a.w. bl. 57 vv.) gesteld en beantwoord. Daar vergelijkt de Schr. den Lat. met den Middelned. tekst. Uit die vergelijking ‘volgt ontegensprekelijk dat niet Stekin, maar een schrijver uit lateren tijd het *Latijnsche* prototype onder het vertalen eenigzins gewijzigd heeft ten behoeve van minder ontwikkelde lezers’.

A. VIAENE.

(1) Ook in de *Revue d' Histoire Ecclésiastique*, bd. XXIII (1927), bl. 926-927, wordt de bijdrage van J. Jacobs door H. N[elis] onnauwkeurig vermeld: *Herman Stekin van Suitdorpe*. Eene feil in zulk een gezaghebbend tijdschrift dringt dikwijls heel ver in bij de ‘onderdanige’ leer- en leesbladen.

(2) Van een Latijnschen tekst der *Onderrichtingen* bestaan twee incunabeldrukken (1480 en 1484) en een postincunabel (1512). - Een tweede Handschrift, dat een weinig verschillenden Middelned. tekst van den Maastrichtschen bevat, berust in de Kon. Bibliotheek te Brussel. Eenige uittreksels der beide Hss. worden door den Schr. (bl. 65 vv.) vergeleken.

Voor Leuven.

Een schooiingske:

‘Ik verneem zooeven dat de Univ. Bibliotheek te Leuven een *Biekorf* heeft aangekocht, die nagenoeg volledig blijkt te zijn.

‘*Ontbreken Jig. 1, 15, 25, 26*.

‘'t Zou mij bizonder aangenaam wezen moest het U mogelijk zijn de ontbrekende jaargangen aan te vullen en daartoe *een oproep* te richten *tot de Lezers*, waarvan enkele misschien nog wel over losse jaargangen beschikken...

PROF. J. VAN DE WIJER.’

Dagen

WAAR gaan de dagen henensnellen?...
O, als de vreugden van mijn leven
De doodgedragen jaren tellen
Waar slechts een droom van is gebleven!

O laat ons gaan, lijk doolgezellen
Die 'tzelfde zieleleed beleven:
Elkander onzen droom vertellen
En onze jeugd dan wat herleven!

Dan voelden wij onz' harten blijde
Te weten dat, in vrome kracht,
Naar de Eeuwigheid zij samen schrijden.

Ons zalig droomen saamgedragen
Eén enkel uur, meer liefde bracht
Dan al de lang voorbije dagen.

Leuven.

MARIA-GODELIEVE VAN DEN IEP.

Het jongste kind van altemaal zwom in zijn bloed lijk in... 't kanaal.

(‘De moord van Thienen’).

HAD dat kind nu gezwommen in de *vaart*, liever dan in ‘'t kanaal’, dat ware een echte ramp geweest, te weten voor het lied, welke immers hier nietmeer 'n ging gevoegd hebben. Zonder dat woord ‘kanaal’ en zou daarbij voor ons dat afschuwelijk bloedbad van het kind nietmeer alzoo minder-onsmakelijk, zelfs waarhedigjes smakelijk geweest zijn. Om daar het woord ‘kanaal’ te benuttigen dat was een reden.

Maar, nu in gewone omstandigheden, waarom dat woord ‘kanaal’ gebruikt, en nooit-nietmeer-anders als dat woord ‘kanaal’, in al onze brusselsche en antwerpsche bladen? Is er wel, heel Noord- en Zuidnederland door, één woord meer-volksch dan het woord ‘de *vaart*’? Waarom nu kanaal? Tot hier in ons Brugge, waar iedereen spreekt van de Gentsche vaart en de Oostendsche vaart, en de Damsche vaart, en de Zeevaart, en allerhande vaarten en vaartjes, waarom moeten onze brugsche bladen (als ‘'t Belfort’) nu zeggen ‘'t kanaal’?... ‘Schipsdaelebrugge over 't kanaal van Oostende’?... Daar is geen reden toe, geen.

Ander nieuwsbladgekraam 'n kan ik het hier over mijn hert nietmeer krijgen nog bij te melden, zoo erg schijnt me dit, en zoo storend. Als 't heden reeds moet wezen ‘kanaal’, dan zal het wellicht morgen ‘de pont’ zijn, en ‘den ecluse, en de port, en Merbruges’?

Ho! Windmakers al, gij akelige windmakers die, om te schijnen ons vlaamsch geleerd en beschaafd te maken, het - uit luiheid en dwaasheid... en om ander's niet - het zijn jeugdigheid zijn leven ontneemt, het vermoordt en doet uitbloên, en bovendien het bespottelijk maakt zooals het kind van Thienen met uw onnoozel... ‘kanaal’! Och, als 't U belieft, beschaaft liever een andere taal, liever het fransch! Verbeulemanscht dàt als ge wilt, zooveel als ge kunt! Maar laat het vlaamsch aan de Vlamingen.

BROM.

['t Rapen van Paascheiers in 't Begijnhof te Brugge]

TOEN ik klein was, vertelt ons brugsch kindermeisje ('t is nu tegenaan twintig) mochten de arme kinders van Stad *eiers gaan rapen naar 't Begijnhof; vanals de klokken opgingen, dat ze weerewaren van Roomen*, mochten we àl binnen daar onder de boomen, en zoeken. We trokken wij op vanover s. Gillis', en 't kwamen er nog van verder.

K.D.W.

Bee-anemonen

WE wachten met ongeduld op 't uur der lage tij: dan naar 't strange. Tenden de hoofden zijn de klompers blootgekomen: groote onregelmatige steenblokken grillig dooreengeworpen; 'n schilderachtige warboel.

Op deze plaats vindt de natuurvorscher telkens nieuwe verrassingen. Deze klompers zijn inderdaad 'n zeer belangwekkende standplaats voor bijzondere levende-wezens die anders op onze kuste niet zouden te vinden zijn: planten en dieren die 'n vaste steunplaats noodig hebben welke tweemaal daags gedurende korten tijd 't zij bovenduikt 't zij aan 't gewoel der zee onttrokken wordt door 't verschijnsel der getijen.

Voorzichtjes tusschen de staakjes op het hoofd alover wieren en mosselzaad doorgestapt, over enkele glibberige steenen geklauterd, en... aangrijpend is het schouwspel! Omendom onmeetbaar verre de wiegende zee wier golvingen opspatten tegen de steenen waarop we staan: steenen grillig bezet met tallooze witkalkige zeepokken (Balanus), bekleed met bruine en roode wieren die donkerkleurig droegen in de zon en ziltig rieken, of wuiven in 't water dat over het legwerk van ontelbare mossels spoelt. Tusschen de steenen liggen hier en daar rustige plassen helder water met 'n bodem van blauwgrijs slib. Die plassen zijn zeer belangwekkend: mooie rooskleurige zeesterren krullen er de toppen van hun armen lichtjes omhoog; hier en daar loopt 'n argelooze krabbe hinkepootend voorbij terwijl de schichtige garnalen heenwippen bij de minste storing. Maar wat zijn die rijkgetinte bloemen wier kroonen op den slijkgrond schijnen te rusten terwijl hun tallooze rolvormige blaadjes sierlijk zijn uitgespreid?

Zij zijn geen planten maar echte dieren: dieren als bloemen, 't schoonste dat de waarnemer op de hoofden kan vinden. En zoo gewarig! Raak ze maar

eens aan: in één twee drie is alles wat bloem is opgevouden en ingetrokken.

Levende wezens moeten in hun natuurlijk midden bestudeerd worden, maar aangezien wij eerst en vooral moeten nader kennisse maken, zullen wij eenige van die bloemen meenemen naar huis, waar ze langen tijd in 'n glazen waterbak heel frisch in leven blijven, op voorwaarde dat hun water regelmatig ververscht worde en dat ze dikwijls goed hun maagske vullen kunnen.

In deze omstandigheden kunnen we nu goed onze zeebloemekes gade slaan: 'n rolvormig lichaam, vanonder tot 'n voet verbreed waarmede 't diertje zich aan vaste voorwerpen vastzuigt; vanboven een kroon van talrijke, soms wel honderden, voelarmpjes die kringwijsde staan rond 'n middenopening: de eenigste opening in gansch het lichaam, en die toegang geeft tot de lichaamsholte.

Ons zeebloemeke of zee-anemoon hoort wegens deze kenmerken thuis in 'n zeer belangrijke afdeeling van het dierenrijk: de Holzakdieren (in 't Lat. Coelentherata) samen met de sierlijke kwallen, met de koralen en met de Madreporen die eilanden bouwen in de warme streken.

Al deze dieren zijn volgens 'tzelfde plan gebouwd: 'n lichaamsholte met 'n mond waarrond de voelarmen (beter: vangarmen!) staan. De eenen zwemmen vrij rond: zoo de kwallen (‘gallen’ bij onze kustliên); andere staan vast en hebben al of niet een kalkachtig omhulsel (onze zee-anemonen of Actinia's, de gewone zoetwaterhydra's, de koralen).

't Is hier nu evenwel de plaats niet om over de Holzakdieren in 't algemeen te spreken; keeren we naar onze Actinia's terug.

Eenige woordjes over hun levenswijze:

We laten een kleen stukje rauw mosselvleesch op een der kroontjes vallen: 't is geestig om zien hoe de armpjes de vette brok grijpen en omknellen en mondwaarts aan mekaar doorgeven. Deze maaltijd schijnt

ons heel onschuldig: maar die aanlokkelijke bloemen zijn zeer gevaarlijke trapen voor de kleene rondzwemmende diertjes die bij een ongelukkig maar-nauwelijks tegen de armen aanzwemmen vreeselijk doodgeneteld en verslonden worden.

Doodgeneteld? Op de armen staan er kleene netelcelletjes (Knidoblasten): in elk dezer zit er een blaasje gevuld met een giftig vocht waarin er een opgerolde veerkrachtige naald ligt. Bij de minste aanraking ontrolt de naald en boort een wonde waarin het netelvocht gespoten wordt.

Om te zien hoe betooverend mooi de zee anemonen zijn, moet men den waterbak in 't donker plaatsen en er 'n helle zonnestraal laten invallen: 't is 'n zachte tinteling van wondere koleuren op edelsteenen. Het licht zijpelt door de fijnbewrochte kroontjes waarvan al de koleuren 'n ware kermis voor de oogen teweegbrengen.

Doen we daarbij in den bak eenige groen-doorschijnende darmwieren en eenige lappen purperwier; laten we daartusschen 'n paar garnalen spelen, en we hebben 'n schouwspel dat ons uren aan een stuk kan bezig houden!

De meest verspreide Actinia op onze kust is de ‘Cylista undata’: nooit hooger dan 3 cm. en met wel 200 armen. Zij is vooral aantrekkelijk wegens heur verscheidenheid van koleuren: men vindt er effen bloedroode en groene en grijsgespikkelde.

Mooier maar zeldzamer is de zeeanjelier (Actinoloba Dianthus): de vele korte en zeer fijne armpjes staan in bosselkes bijeen en lijken wel de fijn uitgesnipperde kroonblaadjes van 'n geelwitte anjelier (Dianthus).

Over een andere soort: de ‘Adamsia Rondeletii’ (soms 7 cm. hoog en met wel 700 armen!) is er iets heel bijzonders te vertellen: heur samenleven met de Eremijtkrab (Eupagurus Bernhardus), 'n vieze kwast, maar waarover... 'n anderen keer.

JOZEF DE LANGHE.

Taalvonken
(*Vgl. Biek. boven, bl. 91 en de vorigen*).

‘**D**E Boer’ van Leuven spreekt van draineering, en 'n vindt daartoe in het vlaamsch geen eigener woord. De boerinnen en hebben daar alzoo geen spel mee. Eene boerin zei ons:

- Wij hebben daar een stuk land, dat zeer nat is. Wij gaan het *buizen*.

Het landevolk en moet zijn woorden niet zoeken. Ze zitten hem gereed.

J. CLAERHOUT.

De oorlog in Dickebusch en omstreken
(*Vervolg van bl. 61*).

*1915. Dinsdag, 18*n *in Bloeimaand*. Iedereen verwachtte hem voor dezen nacht aan het slechtste. Inderdaad, ten elven omtrent, vielen weere vijf bommen: àl in één richtinge, elk entwat voorder of nader, maar geen-een rechts of links van malkaar; allegaar op wegen, in weiden of landen, van Thevelin's, van langs de Pastorij, van Amelie Devos, van 't Paradijs en van Hektoor Dalle's. Dat zou komen zegt 't volk uit Wytschaete en Houthem, 't zijn er die zeggen van de Oosttaveerne. Een geildige eikenboom van een meter dikke, lag langs den hof van de Pastorij, en is meer dan een meter versmeten.

Vandage slecht weder.

De verkoop in de winkels wordt klein: immers het leger vermindert, en de menschen worden schuw van nog op te doen. Dannog is men gestoord allerwegen. Sedert eenigen tijd nietmeer te bakken bij

dage; en anderszins ook, bij niemand geen zùlk 'en-vuur-meer dat de kave stijf rooke. Overnachte geen licht dat gezien wordt. En 't is al maanden dat de molens (op zeven duistmeter af van de slagreke) overdag nietmeer draaien 'n mogen. Ook geen waschte van witgoed meer buiten.

't Begint-lijk al scheef en krom te gaan. 't Leven keert heelemaal om. De bakkers bijvoorbeeld, 'n kunnen 't nietmeer halen om hun volk te gerieven; omdat immers de menschen, met velen, er een nieuw ambacht van maken, van het brood op te koopen om het, voor een ‘dikken’ gewin, tegen 0.70 fr. (het duistwicht) aan krijgsliên en anderen voort te verkoopen: die menschen slepen 't brood weg uit de winkels bij hoopen, zooveel als dat ze er maar kunnen gekrijgen; of ze rijden er achter met heele getrekken naar Belle. 't Leven en is hier geen makenen uitzetten meer, 't wordt allengerhand halen-en-overleveren.

In den achterhalfdag smijtinge aan 't Hemelrijk.

*Woensdag, 19*n. Nu 'n slapen er op Plaatse geen zeven meer. Ik ook niet; ik ga waar dat het kloeker is aangeleid, en meer van den werke weg dan te Madam Brigou's: nl. in 't koelruim van Meester Nollet's.

Nu evenwel bleef het heel den nacht stille.

Na de vijf-en-halfmisse, draag ik de H. Paaschnuttinge naar 8 zieken.

*Donderdag, 20*n. Niets bezonders. Entwat-van-niets valt er om het hof van den Burgemeester.

*Den 21*n. *Vrijdag*. Een beetje veel bommelinge naar Diksmuidewaard-toe. En te halfdage wat smijtsel aan 't Hemelrijk.

't Is vier weken nu dat we van de wereld niet weten: geen post of stuurdienst meer, noch marenoch waregestuur. Het zal beteren toch. De bode brengt het nu tewege allemaal naar het huis van den veldwachter; en daar kan eenieder het zijne gaanafhalen. 'n Mensche langt zijn hert uit naar al dat verachterde nieuws.

Ons dorp wordt door het Hooggezag aanzien als ‘verlaten’... al vertoeven er ruim-zooveel menschen als ten tijde van vrede; hoe is het toch mogelijk dat men niet beter en weet hoe de zaken hier staan. Onze wedde-van-geestelijk, komt af voor mijne gebuurs, niet echter voor mij. Voor de betaling der vluchtelingen, 'tzelfde. Voor schadevergoeding, weer om... En zeggen dat onze Gouwheer verblijft op De Panne. De nieuwe bestrekheer van Yper, commissaris van ons arrondissement of bestrek, Heer Albert Biebuyck die onlangsleên den Heer Merghelynck vervong, is te Watou. Het gerecht te Rousbrugge. We gaan moeten wat leven houden, dat ze ons weere geware zijn.

*Zaterdag, 22*n. De engelsche schietstukken te Van de Putte's en aan den Vijver doen-geweldig.

In den avond begraaf ik een Engelschman, een van de krijgswerkschap, en die van ons geloof is; hij was mee met onze grachtstekers, en werd den nacht voordien bij de heeredoeninge van Mad. De Gheus door een kogel gedood. Reeds vijf onzer menschen zijn op Voormezeele en Kemmel derwijze aan hun dood gerocht, anderen gekwetst.

*Zondag, 23*n. Sinksen. Eerste-mis: de kerke goedhalfvol; hoogemis: bijna geheel vol. Ruim 200 HH. Nuttingen.

In den voornacht had het nogal gebuischt naar Steenstrate toe.

Heden in den avond veel vliegers. Ten zevenenwaard ben ik langs den keizelweg aan den krijgswerf, wanneer een schrootbomme, geschoten naar een vliegtuig, doch onverbuischt terug neeregekomen, al gloeiende valt en ontploft in de weide van 't Paradijs op een 25 stappen van mij! Of ik verschoot!

Goê nieuws, zeggen ze: dat Italiën gestemd heeft mee-te-doen tegen Oostenrijk.

(*'t Vervolgt*.)

[A.V.W.]

Voor een si.

DE persoon, die te Assebroucke (z. boven, bl. 82) iets *voor een si* gezeid heeft, volgde daarin het woordgebruik en de gewoonte, die overal elders in de Nederlanden bestaan hebben van in de XIIIe eeuw. In het woordenboek van Verdam, v^{o} *Si*, vindt men voorbeelden genoeg, met de beteekenis van *voorwaarde, voorbehoud, uitvlucht*. De franschen zeiden *sans si* en *sans nul si*.

Ook in platduitsche oorkonden der XVe eeuw, door ons uitgegeven, komt deze *si* meermaals voor met de beteekenis van *uitvlucht*. Later is *si*, overal in Westvlaanderen, zooveel te zeggen geweest als een gezegde zonder waarde, ‘entwat om niemendal te zeggen’.

K.D.F.

Potjekari

DE menschen spreken dikwijls van potjekari en wij en vinden het woord nievers geboekt. Die het bezigen, weten ook, wat zij daarmeê willen bedieden.

Nu 't was peerdenloop te Marseille den tweeden Kerstdag laatstleden, en voor den prijs van 60.000 fr. liep een peerd van M. Olier, dat den name *Potkari* droeg. Men kan het gewaar worden in de dagbladen van 26-XII-27.

Ons potjekari zal wel van franschen oorsprong zijn, want *kari* staat in Littré's woordenboek met de beteekenis van sterke kruidenierswaren, dienend om spijzenovergietsel te bereiden. Kramers zegt: *kari*, mostaardpoeier uit de fransche gewesten.

Wie weet er verder bescheid?

J. CL.

- Ik, zei de hond...

‘Potjekari’ staat misschien nievers geboekt. Maar ‘Pottekarij, Pottekarie’ wel. Dit staat onderander bij DE BO. Ook bij VERCOULLIE die in zijn *Etymol. Wdb*. vermeent dat het komt ‘door invloed van pot, uit apothekerie’. 't Staat me ook lijk voor dat G. Gezelle datzelfde woord eens besproken heeft, in een voorbijgaan, onder meer woorden gemaakt uit twee deelen die beide hetzelfde beteekenen al behooren ze soms tot twee verschillende talen, zooals ‘bouteille-flessche’; en dat hij vermeende dat *pot* en *kaar* alle twee alzoo 'tzelfde waren. Ik kan echter nu niet zeggen waar ik dat in den tijd eens zou gezien hebben.

Is al drie onderstellingen dus.

L.D.W.

Mengelmaren

Boekennieuws

***Van in en rond Poperinghe*. Uit de verzameling van Hendrik Adriaen, veearts te Poperinghe. [Lichtbeelden en uitleg, op steekbladen (reeds 41) 22 × 16]. Poperinghe, Sansen, vanaf 1924. Niet in den handel.**

Wie, ‘in en rond Poperinghe’, 'n kent niet ‘Meester Adriaen’ den ruwrechtschapen gulhertigen man, den eeuwigen verzamelaar en bezorger van oudheden, nooit uitgesproken over oud-Poperinghe-en-ommelands? Sedert 1924 geeft hij nu en dan, voor de vrienden, bladjes in druk met lichtbeelden en uitleg, op merkweerdige veroorlogde kunstschatten uit de streek. Deed elk, van die 't kan, zoovéél voor zijn geweste! Die bladjes op twee touwtjes gesteken, kan men bewaren. Eerste-goê gedacht! Maar... daargelaten of 't nu allemaal waar is wat er in die besprekingskes staat, wordt er gezorgd dat dit werk en die verzameling niet eens nog uiteenvallen?

Jan Van Bossche's *Liederen en Gedichten*, opgezocht en verzameld door Ed. Van Dooren te Vracene. Gent, Van Melle, in-8^{n}, 120 bl. met deun-overnamen.

J. Van Bossche (van Vracene, 1776-1845) timmerman, en

begaafd van geest, trok het hem aan ook ‘avondschole’ te houden, maar bleef dwers en door timmerman... tot in zijn geesteswerk toe. Hier 'n wondere verzameling van zijne volks geleerdheid in overgebleven liederen en gelegenheidsstukjes.

Vanwege ‘De Sikkel’ (Kruishofstraat, 223, te Antwerpen) tal van schattig-schoone uitgaven, die Vlaanderen's boekwezen wederom veel eer en veel voordeel gaan aandoen.

- Alzoo: KATHERINA BOUDEWYNS' *Prieelken der Gheestelyker Wellusten*, met inl. en aanteek. van Dr. Hermance van Belle. (Uitgeg. voor de Seven Sinjoren). Antwerpen, 1927, kl. in-8^{n}, 176 bl. met afbb. en wdb. Fr. 35.

Nog een oude Vindster [±1520-±1603, '4...] van westvlaamschen bloede, wier zoet vloeiend en stichtend ‘Prieelken’ weldra haast verloren was.

- Alzoo ook: *Cleyne Proefstuxkens uit de Poëzie van* JUSTUS DE HARDUYN (*1582-1641*), verzameld en toegelicht door Dr. O. Dambre. Antw., 1927, in-8^{n}, 112 bl., met wdb. Fr. 35.

Die landsche geestelijk, uit een gentsch hooggeslacht en aangeland in het Dendermondsche, ‘is de schakel tusschen Van der Noot en Poirters, en baant den weg naar De Swaen en Gezelle’. Hier: een voorloopige mededeelinge van eenige uit zijn zoo lijze en toch laaiende voelgezangen.

- Dan: *Werken van* MICHIEL DE SWAEN [1654-1707], uitgeg. door Dr. V. Celen, met de medewerking van Dr. C. Huysmans en Prof. Dr. M. Sabbe. [*Levensbericht*]. I. *De Tooneelspelen*, bd. 1. Antwerpen, 1927, in-8^{n}, LXXXVI-280 bl., met afbb. Fr. 40.

In dit boekdeel (eerste van 6 teweeg): drie zijner zes oorspronkelijk-vlaamsche tooneelspelen. *De Mensch-wordingh, De Verheerlijckte Schoenlappers of de Gecroonde Leersse, Triomf van het kristen Geloof over d' Afgoderij in de Martelij en de doot van de H. Maget en Martelaresse Catharina*, zoo dicht mogelijk naar het eigenhandig stel van den Vinder. Beknopt en kieskeurig toegelicht, oordeelkundig vast. 't Beslist volledighoofdwerk teweeg over De Swaen.

- V. de Meyere. *De Vlaamsche Vertelselschat*, verzam. en toegelicht. Bdd. I en II. Antw. 1925 en 1927, in-8^{n}, 312-320 bl. Afbb. door V. Stuyvaert. Elk 32,50 fr.

Oordeelkundige uitgave van 180 ‘vlaamsche’ vertelsels.

De strijd is nog niet uitgevochten omtrent de vrage of er ‘vlaamsche’ vertelsels bestaan, en zoo ja (wat begint aangenomen te worden) vooral dan of zij ontschoten zijn aan zuidersche ofwel aan oostersche groeiten, ttz. aan fransche of aan duitsche, de vlaandersche aan de eene misschien en de brabantsche aan de andere. Heer VdM. laat meerendeels dezen twist over de afstammingen op zijde, en tracht voorgoed den ‘vlaamschen’ schat (vlaandersch en brabantsch

te zamen) vaste bijeen te krijgen. Wat reeds niet gemakkelijk gaat: want hoe moeilijk is 't niet een volksvertelsel naar voren te brengen zooals het werkelijk in den geest en uit den mond komt van 't volk, en zonder dat de vastzetter zelf iets ‘van 't zijne’ of (volgens den aard zijner eigen geleerdheid) iets ‘van vreemd's’ daaraan bijdoet? Of we hier het uitsluitelijk in-volksche en in-vlaamsche voorhanden hebben, kan nog eenigszins worden betwijfeld. Wat niet belet dat de verzameling hoogstverdienstelijk voorkomt.

- Ant. Longerstaey. *Lobbe en Sefa*['s jeugd]. Antw. [1927], 156 bl., met teeken. van Elza Van Hagendoren. Fr. 20.

Kinderlijk verhaal uit het volksleven, zooals men meer en meer pleegt in ons vlaamsche boekwezen. En dat is inderdaad smakelijk eigen. Maar waarom, als de streving naar 't eigene gaat, waarom hier uitgekomen met dat infransch en tonzent-nog-doorvreemd oorbeeld van 't kinderlijk wedervaren van twee kleinen die zijn ‘één knechtjen en één meisjen’? Wij hier, we 'n zijn daar niet voor, we hebben dat nòg gezeid; noch ook 'n zijn-we-niet voor tal van fransche woorden, op zijn antwerpsch-brusselsch her en der in de rede gemengeld, woorden die gemakkelijk konden vermeden. Enja, waarom niet: waar we doen achter iets dat volkswijsde ‘vlaamsch’ wezen moet, doen we 't toch vlaamscherwijze en niet op zijn fransch!

L.D.W.

TE Brugge. Kinders aan banke, 'n doen niet voort? Vaderen Moeder gaan zeggen: ‘Al-ha! We gaan e' keer zien; *wie gaat er 't Onze-Vrouwtje zijn uit 't glazen kastje, en wie gaat er 't Tseezetje zijn op 't ezeltje, en wie gaat er 't duiveltje zijn op 't dek?*’... - Hoe dat de sprekende kunst uit de beeldende ontstond!

T.R.

[Nummer 5]

Om te weten wat Vlaamsch is.

We 'n kunnen niet begrijpen dat zoovele Vlamingen, meenende van geleerd te handelen, het fransch en het vlaamsch aanzien als eender van aard: even gelijk als twee talen die opgemaakt liggen ten winkele, ttz. in spraak- en in woordenboeken en... nieuwsbladen. En waarom meenen ze dat? omdat het alzoo is in het fransch! 't Fransch is een tale, oprecht uit 'n winkel, trouwens uit de *Taalvroedschap* is te zeggen, die aleen mag beschikken over leest en gemaaksel ervan. Maar 't Vlaamsch? Och! hoe dat zulks niet gezien wordt: en zoo blijkbaar nochtans! 't Vlaamsch is het recht van de *taalgemeenschap*, welke immers haar schoeit en verschoeit niet met ‘koopschoen’, maar naar eigen gebruik, en naar den dunk en de maat van eenieder.

Familienamen uitgaande op -man.

SEDERT eenigen tijd staat het verzamelen en bestudeeren van plaatsnamen en andere toponiemen aan de orde van den dag. In Zweden, Denemarken

en Engeland, en nu laatst in Nederland, is de belangstelling in die soort van namen zeer levendig geworden; zelfs legt men, vooral in de twee eerstgenoemde landen, eene voortvarendheid aan den dag, die soms tot voorbarige besluiten, en vooral tot niet doordachte etymologieën, leidt. De reden daarvan is dat er te veel op homoniemen gelet wordt, en dan nog wel homoniemen uit de hedendaagsche taal, en veel te weinig op oude gebruiken, op oude woordvormen, ja in 't geheel niet op de persoons- en familienamen van vroegere en latere tijden, die in de geographische benamingen een zoo grooten, ja overwegenden, rol gespeeld hebben: de eene brengen ons toponiemen ter kennis, terwijl de andere ons leeren hoe menige plaatsnamen aan een persoonsnaam verbonden zijn geweest.

In de familie- of geslachtsnamen, die op *-man* uitgaan, staan er voor omtrent 90% met eigenlijke plaatsnamen en allerhande toponiemen in verband: *Beeckman, Bergman, Daelman, Eeckeman, Polderman, Slootmans, Vekemans, Mylleman, Perremans* behooren tot dat slag en zijn gemakkelijk te onderkennen van andere familienamen, waarvan de uitgang eveneens *-man* is, als bijv. *Veranneman, Woutermans, Timmerman, Bettemans, Coopman*, enz., die op afstamming, beroep of stand doelen.

Van eerstgenoemde soort geven wij hier een aantal voorbeelden op, met daarnevens het toponiem waarvan zij afgeleid zijn, of schijnen. En bij deze gelegenheid doen wij een oproep tot de lezers van *Biekorf*, om nog andere *man*-namen te verzamelen en hier te willen kenbaar maken; want het getal dier namen moet zeer groot zijn.

Volgens de uitkomst onzer opsporingen, zouden de *man*-namen van latere vorming zijn dan de namen, die met *van de*, of met *ver-* beginnen. In de stadsrekening van Brugge over het jaar 1302-1303 komen bij honderden namen voor, waaronder slechts 12, die op toponiemen passen, en 8 die op

wat anders zinspelen, als: *de Man, Amman, Clavman, Coepman, Woutermans, Camerman, Boterman* en *Stierman* Ook in het Renteboek van Jan van Namen, over de heerlijkheid van Wynendale, over het jaar 1388, komt er, op meer dan 250 persoonsnamen, enkel één *man*-naam voor, te weten Wouter *Boiseman*, van Hooglede. In nog andere naamlijsten vonden wij dezelfde verhouding. Voòr 1500-1600 was het nog altijd gelijk, met alevenwel eene lichte vermeerdering van *man*-namen, die door een toponiem voorafgegaan worden.

Het heeft er dus allen schijn van, dat het toevoegsel -*man* een equivalent geweest is van de voorvoegsels *van de en ver*-, en als eene verkorting gebezigd werd. Nog hedendaags is dit processus waar te nemen. Zoo kenden wij persoonlijk *Pitteman*, wiens naam *Van de Putte* was, alsook *Daelmans*, die eigenlijk altijd *Van Daele* teekende.

Wij kennen anderszins wel stam- of geslachtsnamen, als *Pieterman, Wouterman, Veranneman*, enz., alsmede spookselnamen, die ook met -*man* samengesteld zijn, als *Boeman* (uit Boe-Boe!), *Peuekelman* en *Zwarteman*. Spotnamen op -*man* bestaan en ook: zij wijzen op eigenschappen of gebreken: *Dolleman, Dronkeman, Prulleman, Lulleman, Zageman, Zotteman*. En dan komt nog de tamelijk groote groep *man*-namen, die op ambten of beroepen doelen, als: *Amman, Berman, Bootsman, Stierman, Voerman, Zutterman, Leidtsman, Hangheman, Weyman* (jager), *Timmerman* en dergelijke.

Wij kennen ook wel namen, die op -*man* uitgaan en een toponiem voorafdragen, al is 't dat wij geen equivalent met *Van- Vande-* of *Ver-* aangetroffen hebben: besluiten tot het niet-bestaan van dezulke, durven wij niet doen. Zoo hebben wij *Boterman*, maar we kennen geen *Van Boter*, al is *boter* hier als *weiland* te verstaan. Een *Jehan Zoeteman* leefde in 1286 te Landrethun-le-Nord: zijn naam kan best op *het Zoute* doelen en *Noydemans*, ook uit de XIIIe e.

doet ons aan het toponiem *node* denken. Maar, wij kennen er nog te veel voorbeelden van om ze hier op te sommen.

Er valt mede aan te merken, dat de *samengestelde* plaatsnamen, of andere toponiemen waar een *persoonsnaam* de grondslag van is, wel nooit tot een *-man*-naam zal anleiding geven. Alzoo komt er geen een *persoonsnaam* voor, die met *Isenberghe, Groenhove, Zerkeghem, Landertun, Swevezeele, Poperinghe, Isendorpe, Hoogelande, Reigersvliet*. enz. samengesteld is. Maar alle andere *enkelvoudige voorwerpsnamen* hebben ervoor kunnen dienen, zooals *Caster, beek, berg, brouc, eeeke, hove, hem, ael, polder, dijk, kassel, vliet, veld, zeele*, enz. wanneer zij zich als eerste lid van een naam voordeden.

De betrekkelijke ouderdom der familienamen kan veelal uit hun vorm blijken. *Holemans*, bestaat; *Heulemans* niet. Dit leert ons eens te meer inzien, dat de *-man*-namen reeds opgekomen zijn voòr de XIIe eeuw, toen de *o* nog niet tot *ö* of *eu* verzacht was.

Wij halen hier nu enkel de familienamen aan, die een toponiem zijn met de toevoeging van het woord *-man*.

Als wij zeggen ‘familienamen’, moeten wij de bemerking maken, dat deze soort van namen, voòr de invoering der boeken van den Burgerlijken Staat, in 1811, niet wettelijk bestond; maar dat de naamvormen waaruit zij ontstaan zijn, van veel vroeger als geslachtsnamen in de wandeling dienst deden.

In navolgende lijst zijn de stamnamen van toponymischen aard, terwijl het toevoegsel *-man* zooveel beduidt als *nabuur, gebruiker, bezitter* of *afkomeling* van de geographische voorwerpen, die erbij pasten:

Akker. Van Acker: Ackermans.
Ale, Hale. Van Hale: Alleman, Halleman.
Apel, Appel: Appelmans. Vgl. Apeldoorn.
Bauw. Verbauwe: Bauman.
Baecke: Baekelmans.
Baes: Baeseman.

Beek, Beke. Van der Beke; Verbeke: Beeckman; Bekemans.
Beers. Van Beers: Beersmans.
Belle. Van Belle, Verhellen: Belleman, Bellemans.
Bemel, Bemmel. Van Bemmel: Bemelmans.
Bergh. Van den Berghe: Bergmans.
Berck. Van Bercken: Berckmans.
Berst, Beerste. Van Beers; Van der Beerst: Beersmans.
Biere. Van Bieren: Biermans, Vgl. Bierbeek, in Brabant, en Biervliet, in Zeeland.
Beyer. Beyers: Beyermans.
Bies. Van der Biesen: Biesman; misschien ook Dienstman.
Boes: Boesmans.
Bois: Wouter Boiseman, 1388, te Hooglede. Vgl. Harlebois, onder Harelbeke, alsook de Bais-namen.
Bolle. Van der Bolle: Bolleman (XIVe eeuw).
Borre. Van den Borre: Bormans en Borremans.
Bosch, Busch. Van den Bossche; Van den Bussche: Bosmans; Buschmann.
Boter: Botermans.
Briel. Van den Briele: Brielman, misschien ook Brilleman (uitgesproken als Bryleman).
Bree. Van Bree; Breemans
Brinck. Van den Brinck: Brinckman.
Braecke. Van der Braecken: Braekman; Brakman.
Broek. Van den Broucke: Broekmans.
Brugge. Van der Brugghen; Verbrugghe: Brugmans; Bruggheman.
Dal, Dale. Van den Daele; Van Dale: Daelman.
Diele. Van Diele: Dielemans.
Dier. Van Dieren: Thierman en Dierman.
Doore. Van Doore: Doorman; Dooreman.
Dijck. Van Dycke: Dijckmans.
Dyle. Van Dyle: Dylemans.
Ee. Van der Ee; Veree; Verhee: Eemans.
Eeke. Vander Eecke; Vereecke: Eekeman; Eyckman.
Fleur. Fleurman.

Gans. Van Gansen: Ganserman.
Gheer. Vande Gheer: Gheerman.
Gerste. Gerstelynck: Gersteman.
Ghistel. Van Ghistele: Gistelman (Wdb. Top. IV, 697).
Goor. Van Goor: Goormans.
Gors. Gorsmans en Horsmans.
Gote. Vander Ghote: Gotemans.
Griete. Vergriete (te Bergen-St-Winocs): Grieteman, te Wilskerke.
Griete: Grietemansstic (Wdb. Top. IV, 919).
Haghe. Vander Haeghen; Verhaghe: Haghemans.
Hane. (Zie de vele toponiemen met hane samengesteld). Van den Haene: Haneman, hgd. Hahneman.
Haver. Van Haver: Havermans.
Heide, Hei. Van der Heyde; Verheyden: Heymans.
Helle. Van der Helle: Hellemans.
Heuvel. Van den Heuvel: Heuvelmans.
Hof. Van Hove: Hofman.
Hole (Heule). Van der Hole; Verhole: Holemans.
Hoore. Van Hooren; D'hoore: Hooremans.
Horst. Van der Horst: Horstman.
Hout. Van den Houte; Van Houte: Houttemanne.
Huis, Huse. Van Huyse: Huismans.
Huls, Hulst. Van der Hulst; Verhulst; Van Hulzen: Hulsman.
Came, Camer. Verkamer: Camerman.
Caere, Carre. Verkarre: Carreman.
Camp. Van Camp: Campmans.
Capelle. Van de Capelle: Capellemans.
Cassel. Van Cassel: Casselman.
Caster. Van Caster: Casterman.
Keere. Van de Keere: Keereman
Kelle. Van der Kelle: Kellerman; Kelreman.
Kest. Coolaer van der Kest. 1562 (Thourout); Verkest: Kesteman (Thourout). 1905.
Keure. Van der Cuere: Keuremans; Coremans.
Kinder. Van der Kinderen; Verkindert: Ernest Kindermans. 1928 (te Brussel).
Clare: Claereman.

Cley. Van der Kleyen; Vercleyen: Cleymans.
Klok. Van der clocke: Clockmans.
Klooster. Van der Klooster: Cloosterman.
Cole. Van Colen: Colemans; Coolman.
Koo. Van der Koo (1318): Coomans.
Kouter. Van der Coutere, Vercauteren: Coutermans.
Laak. Van der Laecke: Laeckman.
Laar. Van Laere: Laermans.
Land: Landman.
Lanck. Van der Lancken: Lanckman. Vgl. Lancker en Lanklaar.
Lee. Van der Lee: Leeman.
Leye. Van der Leye; Verleye: Leyeman.
Lieve. Verlieve: Liefmans.
Linde. Van der Linde: Lindemans.
Loo. Van de Loo: Loomans.
Lyncke. Van der Lyncke: Lynckeman. Vgl. Linkebeek, in Brabant.
Maes, Mase. Van der Maas, 1827: Mazeman.
Meer, Meire. Vandermeer; Vermeire: Meermans.
Meersch. Van der Meersch; Meerseman.
Merrie. Vermerrie: Merrieman. Engl. Merryman.
Modder: Tjaden Modderman.
Moere. Van der Moere: Moerman.
Molen. Van der Meulen; Vermeulen: Molemans; Meulemans.
Moortel. Van de Moortele; Vermoortel: Moortelmans.
Mos. Van der Mos. Mosmans.
Myle. Van der Myle; Vermijlen; Vermeylen: Mylleman.
Noter. Van Noter: Noterman. Vgl. Noterdam.
Outer. Van Outer: Outerman.
Paes (b.v. Paeschendale). Van der Paes: Paesmans.
Perck. Van Perck: Perckmans.
Perre. Vander Perre; Vanderper: Perremans.
Piete. Van der Piete: Pietman; Pietemans.
Pilder: Pilderman.
Pilse, Pelse: Pelsmans.
Plaets. Vander Plaetsen: Plaetsmans.
Plas. Van den Plas: Plasman.

Poel. Van den Poele: Poelman.
Poort. Van der Poorten: Poortman.
Pouck. Van Poucke; Verpoucke: Pouckmans.
Put, Pit. Van de Putte: Putteman; Putman, 1905, te Mouscron (Kiezerslijst).
Rade. Van den Rade: Rademan (XVe eeuw).
Rode. Van Roden: Rodemans; Rooman; Roman.
Rogghe, Rugghe. Van der Rugghe: Roggeman.
Rijke. Van der Rycken: Ryckman.
Rys. Van der Ryse: Rysman.
Sarre, Zarre: Sarremans.
Schate. Verschaeten: Schatteman.
Schelde. Van der Schelden; Verschelde: Scheldeman.
Schoore. Van Schoor: Schoorman.
Schot. Schote: Schotmans.
Schure. Van der Schueren; Verscheure: Schuermans.
Sip, Sepe. Van der Sepe: Sipman.
Slaeck. Van der Slaeckt: Slaeckmans.
Slee, Sley: Pieter sleyman. 1429 (Poorterie Brugge, f. 4, r.).
Sloot. Van der Slooten: Slootmans.
Stal, Stalle. Van Stalle: Stalmans (te Brugge).
Stap (Stapland). Vander Stappen: Stepman.
Sterre: Sterremans.
Stock, Stockt. Van der Stockt: Stockmans.
Straet. Van der Straete: Straetmans.
Tale. Van der Taelen: Taelman.
Thiel: Thielman.
Tiene. Van Tienen: Tienemans.
Til, Tille: Tilmans.
Torre. Van Torre: Torremans.
Tuin. Van Thuyne: Tuinman, 1723.
Vare. Van der Vaere: Vaerman.
Veke, Veken. Van der Veken: Vekemans.
Veld. Van de Velde: Veldeman.
Ven, Venne. Van der Venne: Venneman.
Vere. Van der Veer: Veremans.
Vlote. Van Vleten: Vlotemans.
Voorde. Van de Voorde: Voortman.

Vorst. Van der Vorst: Vorsterman.
Vrijde, *Vrede. Van der Vrede: Vredeman.
Vrijde: Friedmann.
Vriese. Van der Vries: Vrieseman.
Vijver. Van de Vijver: Vyvermans.
Wal. Van de Walle: Walmans.
Wei, Weide. Vander Weyden: Weymans.
Weyer. Van de Weyer: Weyermans.
Wiel. Van de Wiele: Wielemans.
Wille. Van Wille: Wylleman (te Brugge).
Wynckel. Van de Wynckele: Wynckelman.
Yper. Van Ieperen: Yperman.
Yser: Ysermans.
Zijp. Zipte, Seepe. Van der Zype; Versype: Sipman.
Zilver, hgd. Silber: Silbermann.
Zole. Van der Zole: Zolemans.

Wij hebben een vluchtig overzicht willen geven van de familie- of geslachtsnamen, die uit een toponiem als eerste lid en het toevoegsel *-man* als tweede lid, sedert de XIIe eeuw, in gebruik zijn gekomen, naast de oudere benamingswijzen *Van de*; *Var-*; en *Ver-*.

Zeker is niet alles gezegd en kan er uit verder onderzoek op andere plaatsen van ons taalgebied meer dan een verrassende bijzonderheid opgehaald worden. De familienamen werden trouwens nog zoo weinig bestudeerd! Maar bij de nakende uitbreiding van het beoefenen der Plaatsnamen, zullen deze namen als van zelf de aandacht moeten wekken.

K.D.F.

Zwin en Zwijn

DE ‘verouderde instellingen’ die de wateringen zijn, kwamen te berde in de Vlaamsche zitting van 's Lands Kamer, den 1^{n} Mei 1928.

Een onzer verdienstelijkste volksvertegenwoordigers sprak van de aderen van 't Zwijn en van een sluis ‘dat de waters van 't Zwijn tegenhoudt’ (Ann. Parlem., bl. 880).

Hij had overigens uiteengezet wat een ‘zwijn’ is, in de volgende bewoordingen:

‘Die waters zakken af naar den Riethoek, te Stalhille. Vandaar worden ze door een siphon, die onder de oostendsche vaart ligt, weggezogen en verder in de richting van Stalhille langs grachten en zwijns - zwijns zijn breede grachten - naar de Noord-Eede afgevoerd...’

Verouderde menschen spreken van ‘duikers’ die onder de vaart liggen, en van ‘swinnen’ die dienen tot het wegleiden van het water.

De boeren van 't Noorden zouden plezier beleven aan die zwijns langs dewelke de waters worden weggezogen!

Verder toch (bl. 890) is er sprake van de ‘Isabellavaart, Noordwatergang, Zuidwatergang en Zwinnevaart. Deze vaarten’ zoo sprak de achtbare volksvertegenwoordiger ‘zijn vóór honderden jaren gedolven geweest om het water noordwaarts af te leiden naar het ZWIN.’

F.M.

Kom meê!

Benedicite gelu et frigus,... GLACIES *Domino!*
(Canticum trium puerorum: 7 + 8).

KOM meê, kom meê, bewondert het wonder
in dien gracht!
Kom meê, beschouwt, erkent Gods hand in die
roerlooze pracht!
Kom meê! -

Alhier! alhier! uw oogen open, en
wordt 'et wijs!
't is winterwerk, geweven, gespannen in
't wonder van 't ijs!
Alhier! -

Gekneveld, geknoopt, en niemand die ooit de
reepen 'n ziet!
ei! 'k vrage 't u, 'k vrage 't, hoe zonder God, dat
wonder geschiedt?
Ei! 'k vrage 't u? -

O rustige rand, gebonden aan 't vlotgers
van den zoom!
O zinkenden oever, wit van de wulle en om-
goten met room!
O rustige zoom! -

Gij water en struiken, gij treiten en groen, ge-
vangen zijt gij,
geen woord, geen teeken, geen menschengedacht 'n
maakt er u vrij.
Gevangen zijt gij. -

Wat leeger zijn 't snaren, zijn 't loopende snoeren,
rechte en scheef,
of ringend, zooals ze den tijd in 't hert van de
boomen dreef.
In 't hert van de boomen. -

Te midden is 't marbel, en schoonder als ooit hier
't marbel was,
en glimmend en diep, gepoetst zonder doek, en
effen lijk glas.
't Is marbel. -

En' op dat glas, zoo veerdig geblazen, ge-
tooverd schier,
weêrschingt bij dage, weêrvonkelt bij nachte, Gods
hemelversier.
Bij dage, bij nachte. -

De brobbelkes daar, die zoekend halfwege
bleeven staan,
't zijn asemtjes nog,... geen asemtjes meer om naar
boven te gaan.
Ze blijven staan. -

Begeerten zijn 't, die stil en haperend,
diep verschuwd,
begeeren moeten, waar ze de vorst heeft

neêrgeduwd.
Begeerten. -
En verder zijn 't bobbels, gezeeld en gezet lijk
huizekes al,
waarin of waarbij er geen watergedierte ooit
weunen 'n zal.
Geen watergedierte. -

't Wordt wemelinge o! 't wordt machtigen tooi, wie
zal 't onderscheên?
De striepen, de glans, de ringen, de room; 't loopt
al deureen.
Wie zal 't onderscheên? -

Kelder-ijs, kraak-ijs, spiegel-ijs, draag-ijs,
beidt ne stond,
en 't dooien, 't dooien zal 't dwingen wel lossen
dat u bond.
O wacht ne stond! -

Kelder-ijs, kraak-ijs, spiegel-ijs, draag-ijs,
sliert de wind,
laat hem slieren, maar zegt aan de kleinen:
‘zwicht u, kind!’
O zwicht u! -

't Getjijperd geweld al van uw schoonzijn,
't wordt gedaan,
en achter uw brobbelkes, achter uw bobbels, zie 'k
blommekes staan.
Ei! 't is gedaan! -

Geen blommekes meer, geschilderd in 't ijs, be-
weegloos, dood,
maar blommekes schietend lustig en los, uit
't diep van dien schoot.
Zoo lustig en los! -

Ze zullen, die blommekes, met hun levende

lentepracht,
't vergeten bezingen van den gestorven
wintergracht.
O lentepracht! -

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE.

't Stil ende.

Zoo heet te Brugge in den mond van velen, de nieuwe en onzegbare ‘Philips de Goede laan’. Da' 's gekomen van de brugsche binnenvisschers, die langs dat ‘einde’, in de vestinge ‘stille’ visschinge hebben. De menschen verstaan daarover malkaar, heel Brugge door; daarentegen niemand ‘van Brugge’, in een eerste, 'n weet er zoo-seffens te zeggen waar dat de ‘Philips de Goede-laan’ ligt.

Nu, we 'n durven vaneigen niet aandringen opdat die name ‘'t Stil Einde’ aangenomen worde van Stad. Die naam is te brugsch... dus niet schoone genoeg voor de vreemden; te brugsch... d.i. niet ‘kunstig’ genoeg voor in-Brugge. Wat wil je, de tijden zijn zóó thans: ‘kunstig’ moet 't er zijn, maar niet ‘brugsch’! In Godsnaam; al is het toch jammer.

- En van stratenamen gesproken, 't schijnt dat Heer Parmentier, onze stadsoorkondwaarder, nu zijn verslag op de straatnamen ingediend heeft, immers aangaande het verleden en de oorspronkelijke stelwijze ervan. Vanuit dat verslag zal men weggaan, zoo wordt er vermond, om de huidige namen onzer straten te herzien. Maar waarop zal men steunen om 'n richting te kiezen? Op 't recht van 't gebruik? Op dat van de oudheid? Op dat van de streektaal? Op dat van den geest van het volk?... Of... weer op dat-aleen van ‘de’ kunst? Ttz. weer aleen op dat van het oog, en weer niet een beetjen op dat van het hert?

Mocht het toch eenmaal in Brugge weer gaan op-zijn-brugsch, met -straat*ies*, en -brugs*kes*, en -wegen, en gotje's, en zakske's, en wat weet ik al nog... echt brugsch.

B. DE BEER.

Ostade...

in de zegging ‘*saai en oslade*’ = een oud weefsel? Weet er iemand de nauwe beteekenis van ‘ostade’?

A.O. (Borgerhout).

De sprekende Vogel
(*Vervolg van bl. 110*).

AL met eens springt de vos daar voor zijne voeten uit, en zegt:

- Gij 'n verdient waarlijk niet dat ik u nog helpe; maar omdat gij mij gespaard hebt wil ik u nog eens ten dienste zijn; maar let wel op dat gij al doet wat ik u zal zeggen. Ik wete waar de koning van het Blauwe Land woont en ik ken geheel wel zijne dochter. Het slot van den koning is omringd met zeven sterke hooge muren en breede wallen. In iederen muur zit er eene poorte en daarachter ligt er eene brugge die opgehaald is; maar die bruggen zullen vanzelfs nederdalen als gij eenen stamp geeft op eenen witten steen dien gij gemakkelijk zult zien. Als gij in den hof zult gekomen zijn, gaat dan rechte naar het slot; àl de deuren zult gij open vinden. In de zevenste kamer zit die dochter; gaat bij haar, en zegt dat gij haar groet vanwege haren broeder Edmond en seffens zal zij opstaan en u volgen. Let wel op dat gij haar niet toe en laat eerst vaarwel te zeggen aan hare ouders, of anders zoudt gij kwalijk varen. Kruipt nu wederom op mijnen rugge en ik zal u in géén tijd aan den ingang van dat slot brengen.

Zoo gezeid zoo gedaan, en de vos vloog, vloog lijk een schicht over al dat er was tot dat hij kwam aan den ingang van het sterk slot. Hier verliet hij wederom zijnen beschermeling en verdween.

De jongen vond algauw den witten steen, en al de bruggen daalden zachtjes neder, en zoo gerocht hij zonder de minste moeite in den hof van het slot.

Welgemoed ging hij naar de deur van het kasteel, en trok in. Na 'n weinig zoekens kwam hij aan de zevenste kamerdeur. Hij rieschte hem zachtjes over de zulle, en vond daar 's konings dochter die zat

te sluimeren in eenen kostelijken zetel. Hij sprak zoetjes de dochter aan, en zij schoot al verschietende wakker; maar toen zij hoorde dat hij haar groette vanwege haren broeder Edmond, glimlachte zij; en toen hij haar vroeg om met hem mede te gaan stemde zij seffens toe; maar wenschte om eerst haren vader en moeder te mogen vaarwel zeggen en hunnen zegen te vragen. De brave jongen met zijn goed herte vond dat zoo redelijk dat hij toestemde. Maar 't zou hem nog eens berouwen; want de koning; wanneer hij dat hoorde uit den mond van zijne dochter, kwam in den kamer gestormd, en verweet hem voor inbreker, schaker, en meer; en deed hem dan door zijne knechten in de boeien slaan. Hij zou eene wreede dood sterven, riep de koning, over van gramschap. Maar de jongen sprak zoo schoon; hij miek kenbaar dat hij een koningskind was en niets kwalijks in d' zin had; en de dochter zelf begon ook haren vader zoo schoon en zoolang te smeeken, dat de koning overkwam op voorwaarde dat hij zijnen zoon Edmond bij hem wederbracht. Hij beloofde dien zoon te zoeken, en, al zijn hoop stellende op zijnen vriend den vos, verzekerde hij dat zoo stellig, dat de vader toestemde en zijne dochter liet meegaan.

Toen zij buiten waren gingen zij door groote bosschen blij en geestig van herte.

Al met eens sprong de vos van uit de struiken en kwispelsteertte erbij, zuiveruit van welgezindheid.

- Goed, riep hij, goed jongen, nu ga ik u alle twee voeren naar het slot waar het peerd Rapper-als-de-wind, staat; doch ziet dat gij daar slim speelt, en daarom doet stipt wat ik u zeggen zal. De koning zal overzijn van blijdschap als hij die koningsdochter van 't Blauwe Land zal zien, en hij zal ze seffens willen in zijn paleis binnenleiden; maar gij moet stout en bout weigeren en zeggen: ha neen, zoo niet, eerst moet ik het peerd hebben, alzoo zijn wij afgesproken. En, verblind door zijne blijdschap zal hij u het peerd geven. Springt er op, jongen, en schijnt te vreden.

Dan geeft gij eerst uwe hand aan den koning als om van hem te scheiden, en daarna reikt gij ook uwe hand tot de jonkvrouw; zij, zij zal uwe hand sterk vast nemen, en vlug in den zadel wippen. En weg zijt gij beiden, rapper als de wind.

Daarop strekte de vos hem uit, zoo lang dat zij alle, twee op hem kosten zitten; de jongen op de leên en de dochter op den steert. Zoo vlogen ze zonder ongevallen tot aan de poorte van het slot waar het peerdeke stond.

Wanneer de slotheer vernam dat die wonderbare jongen daar weer stond, met de dochter van het Blauwe Land mee, was hij zoo verblijd dat hij seffens de dochter wilde binnen brengen. Maar de knaap zei: neen; onvervaard-weg: eerst het peerdeke, zei hij. De koning zonder achterdocht liep het maar halen. En daar! In een wip zat de jongen ten rugge daarop. Dan reikte de jongen zijne hand tot den heer om te scheiden van hem; en de koning onvoorzichtig drukte ze hertelijk, wenschte hem een blijde reize en ‘kom' wel thuis’! Daarna keerde de knaap hem naar de dochterwaard-toe, hief ze lijk een pluimtje in den zadel, en eer dat de koning het had kunnen beletten was hij als een weerlicht verdwenen.

Op zijnen weg ontmoette hij wederom zijnen eigensten vos.

- Opperbest, opperbest! riep de vos. Nu naar het slot waar de sprekende vogel zit. En let toch wel op. Eerst moet de heer u den vogel in de kostelijke muite bijgeven, eer gij van het peerdeken springt. En als gij den vogel hebt, vliegt weg, rapper als de wind. Goed begrepen?

- Ja gewis, riep de jongen over van blijdschap.

En toen hij in het slot kwam, wierd hij inderdaad met vreugde ontvangen. De koning nam zijn lief peerdeke vast bij den toom tewege. Maar: neen niet alzoo, sprak de jongen stoutweg; eerst hier den vogel gebracht in de kostelijke goudene muite.

('t Vervolgt).

J. LEROY.

't Bestaan van ‘Astride'n’ in Westvlaanderen Zal een verzinsel wezen

ZIET boven, op bl. 110-111, de vragen van Vraagsteert:

1) Waarvandaan dat GG. zijnen naam Astride in ‘Den kleenen Hertog’ gehaald heeft? - Uit het engelsch zelve van ‘The little Duke’ door Charlotte M. Yonge, werk waarvan ‘Den kleenen Hertog’ een overzettinge was, hoewel eene op zijn Gezelle's vaneigen. (Vgl. A. WALGRAVE *De Proza-vertalingen van G. Gezelle*. - Knkl. Vl. Ac., Versl. Meded. 1927, 651-672; overdruk, bl. 4, 10-15). En, ‘zijn er Astriden in de doopboeken, te Staden of elders, het zou wel kunnen zijn dat ze zoo heeten omdat hun vader of moeder Gezelle's boekske gelezen had! Waarom niet?’
(Medeged. door A.W.).

2) Of er zijn?... Van die ‘Astriden’ die zouden te Staden en elders gekend zijn, zeggens Een in ‘De Standaard’ (12-XI-26)?

Eerst: indien er zijn van sedert den trouw van Jonkvorst Leopold van Brabant met Jonkvorstinne Astride van Zweden, deze 'n tellen niet mee: dat is achtergetater, da' spreekt.

Maar van namen dan van voordien? 'k En heb er totheden geene gevonden, die vast-aan Astride zijn en niet Astri', Astérie.

Eene H. ‘Asteria’ Bergamensis ook ‘Hesteria’, kunnende gediend hebben tot Schutsheilige, staat in de *Acta SS. Boll*. (op 26-VIII). Daar zijn ook HH. Asteriussen (menige, links en rechts evendaar), en een Asturius, Astricus, enz.

Welaan, ik kome bijvoorbeeld al tegen:

- eene Asterie P. ('t volk zegt ertegen ‘*Astri*”), thans te Wervik, geboortig van Rumbeke, waar zij met dien name gedoopt werd in 't jaar 1860; dit was geschied ter nadoeninge, en... ten spijte, van Mevrouwe van Limburg-Stirum (de Thiennes)'s moeder en zuster, alletwee ‘Astérie'n’, en alletwee uit het Gentsche, en de moeder geboortig al uit de vorige eeuwe. (GAILLARD. *Bruges et le Franc*, II, 458-'9).

- Uit kennisse met die Asterie P. (thans huisvrouwe G.), die toen een 18 jaar oud was, is er dan iemand geweest die op heure beurt, nu te Ardoye, heur doopkind deed Asterie heeten, Asterie G.: en 't volk sprak dat wederom uit: ‘*Astri*”.

- En zoo weet ik nog eene Asterie-‘*Asiri*’’ te Ramscappel, ookal eene van jaren; en nog eene te Nieuwpoort; doch onder wiens induw deze twee haren name verwierven, 'n kan ik niet zeggen.

(Medeged. door I.D).

- En een ‘*Astri*’’ van Staden (nu een echte van Staden!) weet ik: ze wordt ook ‘Astri’’ genoemd, geen Astride: Astri' V., oud nu een einde in de veertig; heur vader was goudsmid; en thans woont ze te Roeselare. Ook zij, werd geboekt Asterie.

(Medeged. door H.A.).

- Wie weet er dan nogal?

- Dat nu daar-overal ‘Asterie’ is bedoeld, niet ‘Astride’, wordt bevestigd doordat er ook ‘Asteer’'s zijn. Alzoo b.v. een te Oostende, Asteer V., zoo genoemd vanwege den tweeden naam van wijlen zijn vader, dewelke in 't jaar '80 te Anseghem was geboren uit een stam van al 't Doornijksche.

(Medegedeeld door R. Dw.).

BESLUIT *voor om-nu*: in Westvlaanderen 'n schijnt geen ‘Astride’-naam te bestaan. Wel en vele ‘Astri’’, uit het fr. ‘Astérie’, wellicht hier overgebracht uit den vreemde.

En zegt er eens iemand ‘*Astri'-t*’, 't zij bloot-zoo 't zij verbuigende-weg, dat zal dan enkel zijn, zooals zoo dikwijls in Vlaanderen, met behulp van een aansterkende ‘-t’ (Vgl. DBo op ‘T’, met talrijke voorbeelden). Zulks wordt inderdaad heeledagen gedaan bij àl dergelijke namen: Flavi't, en Flavi'-te, en Flavi'-ts-'n-hoed en Flavi'-ts-nogveel-andere-dingen.

L.D.W.

Corpus Christi-mis.

'k **E**N weet niet waarom
noch 'k en weet hoe 't geschiedt
dat 't Missegebed mij
vandaag overgiet
met balsmenden troost
en met Hemelsch verlangen
nog meer dan het doen
menig' kerkegezangen!

Cibavit!... Hoe zoet
en hoe malsch is die klank!

Hij streelt ons de lippen
lijk voedsel en drank
en is zóó welluidend
dat, dood in de monden,
hij walmend blijft leven
langs beuken en gronden.

Cibavit!... 't Is graan
ons als brood vóórgezet,
't is olie, 't is zalf
uit de terwe geplet,
't is voedsel en balsem
voor duizende zielen,
die hongerig staan
of die bloedende vielen.

Cibavit! 't Is honig,
't is zeemspijze Gods,
in guldene stralen,
gevloeid uit de rots,
een fijnheid voor vromen
door brood reeds gespezen,
een zuivring, een zoetheid
die zieken genezen...

Cibavit!... De Mis
gaat haar' feestlijken gang...
Het Lauda weêrklinkt
als bazuinengezang;
het schittert, het schildert
in vorstlijke verwe
het wordend Mysterie
van honig en terwe.

Cibavit!... De priester
buigt 't hoofd en den knie...
de terwe gaat opwaarts,
de honig... en zie,
geen honig is 't meer

en geen terwe in zijn' handen,
maar Christus die opbloeit
uit zomeroffranden!

Cibavit!... Het volk slaat
zich driemaal de borst.
En, stervend van honger
en hijgend van dorst,
gaan duizenden nu
in Gods Tempel naar voren
en nutten een weelde
van honig en koren...
.....
Cibavit!... Met God
in den honig en 't graan,
is thans onze ziel, zij
alléène, voldaan;
o mocht ééns mijn ooge,
met 't goud in zijn' vaten
door 't graan en den honig
als grondtoon gelaten,
het glanzen aanschouwen
van 't gouden Gelaat
waarnaar het zoo hongrig
en dorstig nu staat
en nutten en nutten,
neen, nimmer volspezen,
de voedende volheid
van 't goddelijk Wezen!

JOS. VANDEN BERGHE.

Hoe die nieuwe kerke-daar geheeten...

te Schipsdale? (Vgl. boven, bl. 114-115). - Heet ze *Schipsdalekerke!*
[K.d.F.]

O.L. Vrouwe van Napels te Kortrijk.

O.L. Vrouwe van Napels, 'het zwart Onze Vrouwke' is oorspronkelijk een paneelschilderij, een Zuid-Italiaansch werk uit het Quattrocento. Het stelt voor: een zwarte Lieve Vrouw met het Kindje op den linkerarm, een scapulier in de rechterhand; in haar aureool prijken de woorden: *Nigra sum sed formosa*. Zooals talrijke andere Madonna-paneelen wordt het aan Sint Lucas den Evangelist toegeschreven; volgens eene legende ook, werd het door de Carmers bij hunne uitwijking uit het Heilig Land naar Napels overgebracht. Daar werd die beeltenis, sedert het einde der 15e eeuw, onder den naam van *Santa Maria della Bruna* door het volk zeer vereerd en ging als wonderdoend door(1).

Gedurende de 17e eeuw werden in de Spaansche Nederlanden door de heropbloeiende kloosterorden verscheidene Zuidersche, Italiaansche en Spaansche, devoties verspreid. De Oude of Geschoeide Carmers ijverden zeer voor de vereering van O.L. Vrouwe van Napels. Het eerst werd, omtrent 1642, in de Carmerskerk te Yper eene afbeelding ervan gesteld. De kloosterkerken van Brugge(2), Brussel, Antwerpen, Gent, Mechelen en Leuven volgden het voorbeeld. Door het provinciaal kapittel der Carmers, in September 1657 te Leuven gehouden, werd de wensch uitgedrukt: in alle Carmerskerken der Nederlanden eene afbeelding van het Napolitaansch paneel te stellen. In 1670 gaf P. Isidorus a S. Egidio, prior

(1) Zie *Rond den Heerd* VII (1872), bl. 328 (afbeelding), 330-331. Daarbij, over O.L.V. van Napels te Brugge, het *Archivenboek* van RdH. I, 62-69; 90-92.

(2) Het Brugsch paneeltje, kopij uit de 17e eeuw, wordt nu bewaard in het klooster van de Ongeschoeide Carmers in de Ezelstraat. Zie A. DUCLOS. *Bruges Histoire et Souvenirs*. (Brugge 1913) bl. 547. Door vergissing staat daar 'N.D. de Milan' gedrukt.

der Carmers te Aalst, een vlaamsch werkje uit tot verspreiding van de devotie[1].

Te Kortrijk woedde in 1673 de pest. Daar ook dacht men aan de wonderdoende kracht van O.L. Vrouwe van Napels: eene afbeelding werd gesteld in de oude Sint Elooi's kapel die alsdan, benevens het gasthuis, tot ziekenhuis voor de pestlijders ingericht was[2]. In 1674 werd voor de versiering van het beeld gezorgd. Het paneel stond in een kas, op een soort versierd altaar; tot die versiering behoorden een voorhang in tapijtwerk en een gesneden krans. Dit blijkt uit de volgende posten der aangehaalde *Rekening* 1673-75, fol. 15 r. en v.:

'Betaelt aen Jouffr. Magdelene Coucke, W^{e} van dheer Guilliame de Mets over het tapytsen van een autaercleet ofte antependium om O.L.V. van Napels, staende inde selve capelle ten jaere 1674, 36 lb. par.

'Betaelt aen Mre Jan Brandefer over ghesneden t'hebben eenen crans om het bilt van O.L.V. van Napels, staende inde Capelle van St Eloy ten jaere 1674, 24 lb. par.

'Betaelt aen Guilliame Vercamere, schynwerkere over het maecken vande casse om O.L.V. van Napels ten jaere 1674, 78 lb. par.'.

Wat er later van de Kortrijksche O.L. Vrouwe van Napels geworden is, konden we niet achterhalen. Bejaarde Overleienaars, die wel de oude kapel van S. Elooi gekend hebben, herinneren zich niet zulk een paneel of kas daarin gezien te hebben.

A. VIAENE.

(1) *Verwecksel van Devotie*..., Te Ghendt, by de Weduwe en Hoirs van Jan vanden Kerchove, 1670. Zie: F. VANDER HAEGHEN. *Bibliographie Gantoise*. Bd. II (Gent 1860) bl. 62. C. DE VILLIERS. *Bibliotheca Carmelitana* (Orléans 1752) t. II, bl. 200, spreekt van een Ypersche uitgave.

(2) Stadsarchief van Kortrijk. Fonds: *S. Elooi's kapel en gasthuis. Rekening*. 1673-75, fol. 15, 17.

De bedevaart naar O.L. Vrouw van Halle

werd soms als *strafbedevaart* door den Kortrijkschen schepenraad opgelegd. Den 7 Mei 1584 werd Pieter Borghers veroordeeld tot de ‘amende: in zijn lynwaet met eene tortse’ naar S. Maartenskerk, en drie jaar verbanning uit de stad en kastelnij ‘omme neffens t' bollewerck van Casimirus... te commene binnen der stede, cruupende over de palisaede aldaer staende, jeghens den danck vande sentinelle’. Den 20 Juni daarna wordt die straf door de schepenbank omgezet in twee rasieren koren, waarvan een aan den Disch en een aan de Aermeschole der stad, en een rasiere erwten aan het gasthuis van S. Elooi ‘metgaders eene pelgrimagie tot onse Vrauwe van Halle ten vermane vande schepenen’. (Stadsarchief, Kortrijk. *Register van Crimineele Sentencien*, 1570-1591, i.d).

A.V.

***

‘Onze Lieve Vrouw van Halle en de stad Brugge.

De schat van Onze Lieve Vrouw van Halle is, dank aan de vrijgevigheid van hare dienaars, rijk in kleederen en mantels, zoodat het beeld maandelijks, volgens den liturgischen tijd, met andere sieraden kan getooid worden. Een der merkwaardigste stukken is een eigenaardige mantel, geschonken in het jaar 1724. Het is een rood fluweelen kleed, belegd met zilveren fijn geslagen platen. Dat het van Brugge komt, sprong allicht in 't oog door het wapenschild dat er in het midden op prijkt: de ‘twee beertjes’ die 't schild dragen met den Leeuw van Brugge en een gekroonde B. Onderaan het schild en boven het jaartal *1724* staan de volgende hoofdletters *C.B.B.M.H*. die men tot hiertoe dacht de beginletters te zijn van den naam der gevers. Doch, hoe zonderling en toch eenvoudig, werd er ons vóór eenige dagen voorgesteld de letters in een Latijnschen zin om te zetten, zoodat men als tot de volgende rebusoplossing kwam; ‘*Civitas Brugensis Beatae Mariae Hallensi*’. (De stad Brugge aan O.L. Vrouw van Halle).

‘Blijft ons nu nog te ontdekken welke gelegenheid de stad Brugge tot zoo'n kostelijke gift mocht bewegen.

‘Is er soms geen vriend van Brugge en tevens ook van Onze Lieve Vrouw van Halle, die daarin zou kunnen wat licht brengen?’ (‘Nieuws van den Dag’, 9-v-28).

Die vriend kan misschien best iemand zijn die aan Resolutieboucken en Rekeninghen van Brugge kan, waar ten jare 1723-'4, mogelijks daarover wel iets staat te vinden.

T.R.

De Volksoptelling in West-Vlaanderen in 1814 (*Vervolg van bl. 86*).

Meulebeke:
Aerseele: I. 3012: b. 2119, o. 893. G. 526: e. 145, h. 373, a. 8. H. 520. K. 1, 119; 2, 108; 3, 64; 4, 43; 5, 29; 6, 7; 7, 1. (3311).
Caneghem: I. 1888: b. 1321, o. 567. G. 314: e. 95, h. 219. H. 316, ob. 11. K. 1, 63; 2, 52; 3, 46; 4, 24; 5, 28; 6, 3; 8, 1. (1964).
Denterghem: I. 2263: b. 1623, o. 640. G. 396: e. 113, h. 283. H. 395, ob. 3. K. 1, 66; 2, 62; 3, 67; 4, 36; 5, 16; 6. 3; 7, 1. (2768).
Meulebeke: I. 8166: b. 5666, o. 2500. G. 1519: e. 505, h. 999. a. 15. H. 1557, ob. 59. K. 1. 308; 2, 235; 3, 208; 4, 149; 5, 66; 6, 25; 7, 2; 8, 2. (9092).
Moorseele:
Gulleghem: I. 3347: b. 2388, o. 959. G. 714: e. 188, h. 473, a. 53. H. 682, ob. 20. K. 1, 110; 2, 108; 3, 74; 4, 38; 5, 20; 6, 5; 7, 3; 8, 1. (3817).
Heule: I. 3171: b. 2268, o. 903. G. 594: e. 179, h. 415. H. 610, ob. 15. K. 1, 111; 2, 95; 3, 71; 4, 58; 5, 18; 6, 9. (3491).
Moorseele: I. 3896: b. 2761, o. 1135. G. 710: e. 214, h. 496. H. 715, ob. 19. K. 1, 158; 2, 108; 3, 87; 4, 75; 5, 32; 6, 4: 7, 1; 9, 1. (4256).
Rolleghem-Cappelle: I. 1254: b. 883, o. 371. G. 235: e. 57, h. 178. H. 247, ob. 8. K. 1, 51; 2, 53; 3, 34; 4, 15; 5, 8; 6, 2. (1381).
Wynkel St Eloy: I. 2534: b. 1834: o. 700. G. 483: e. 147, h. 334. a. 2. H. 487, ob. 8. K. 1, 112; 2, 70; 3, 60; 4, 39; 5, 16; 6, 5. (2804).
Oostroosebeke:
Marckeghem: I. 872: b. 622, o. 250. G. 164: e. 53, h. 107, a. 4. H. 144. ob. 3 K. 1, 24; 2, 25; 3, 23; 4, 15; 5, 3; 6, 3; 7, 2. (986).
Oostroosebeke: I. 3925: b. 2774, o. 1151. G. 756: e. 215, h. 524, a. 17. H. 741. K. 1, 164; 2, 116; 3, 97; 4, 63; 5, 31; 6, 7; 7, 1; 8, 1. (4555).

Ousselghem: I. 1022: b. 689, o. 333. G. 175: e. 46, h. 128, a. 1. H. 175. K. 1, 34; 2, 29; 3, 30; 4, 17; 5, 8; 6, 6; 7, 1. (1152).
Oyghem; I. 1038: b. 690, o. 348. G. 184: e. 54, h. 130. H. 194, ob. 10. K. 1, 32; 2, 31; 3; 22; 4, 18; 5, 13; 6, 5; 7, 3. (1189).
Vyve St Baafs: I. 1510: b. 1122, o. 388. G. 283: e. 44, h. 239. H. 278. K. 1, 46; 2, 40; 3, 29; 4, 14; 5, 16, 4; 7, 1; 8, 1. (1858).
Vyve St Eloy: I. 908: b. 584, o. 324. G. 158: e. 25, h. 133. H. 166, ob. 7. K. 1, 17; 2, 26; 3, 32; 4, 18: 5, 11; 6, 4; 8, 1. (1113).
Wacken; I. 2177: b. 1592. o. 585. G. 427: e. 137, h. 290. H. 427. K. 1, 80; 2, 57; 3, 46; 4, 31; 5, 16; 6, 7; 7, 1. (2441).
Wielsbeke: I. 1691: b. 1272, o. 419. G. 335: e. 95, h. 231, a. 9. H. 324. K. 1, 71; 2, 34; 3, 46; 4, 16; 5, 12; 6, 3. (1904).
Rousselare:
Rousselare: I. 8656: b. 6251, o. 2405. G. 1335: e. 440, h. 879, a. 16. H. 1424, ob. 83. K. 1, 339; 2, 214; 3, 185; 4, 143; 5, 60; 6, 23; 7, 8; 8, 1; 9, 1. (I. 9820. G. 1830. H. 1815).
Rumbeke: I. 6256: b. 4382, o. 1874. G. 1165: e. 368, h. 797. H. 1179, ob. 67. K. 1, 225; 2, 158; 3, 155; 4, 116; 5, 60; 6, 15; 7, 2. (6570).

Overzicht der bevolking van het arrondissement Kortrijk:

Totaal inwoners: 189,345 zielen.

Getal gezinnen: 33,618; daarvan waren er 10408 eigenaars, - 24253 huurders, - en 893 achterhuurders.

Totaal huizen: 35,070.

Kinderen onder de twaalf jaar: er waren - 6899 huizen met *een* kind, - 5515 huizen met *twee* kinderen, - 4374 huizen met *drie* kinderen, - 3092 huizen met *vier* kinderen, - 1359 huizen met *vijf* kinderen, - 413 huizen met *zes* kinderen, - 83 huizen met *zeven* kinderen, - 21 huizen met *acht* kinderen, - 5 huizen met *negen* kinderen, - 1 huis met *elf* kinderen - en 1 huis met *dertien* kinderen.

In 1831 telde het arrondissement Kortrijk: 216,004 zielen.

Arrondissement Veurne.

Dixmude:
Beerst: I. 882: b. 666, o. 216. G. 182: e. 73, h. 109. H. 189. K. 1, 39; 2, 30; 3, 20; 4, 8; 5, 5. (1172).

Bovekerke: I. 674: b. 451. o. 223. G. 113: e. 43, h. 70. H. 109. K. 1, 22; 2, 24; 3, 17; 4, 12; 5, 7; 6, 2; 7, 1. (971).
Caeskerke: I. 448: b. 306, 142. G. 83: e. 24. h. 59. H. 80. K. 1, 9; 2, 21; 3, 17; 4, 5; 5, 4. (432).
Clercken: I. 2126: b. 1461, o. 665. G. 387: e. 238, h. 149. H. 389. K. 1, 77: 2, 56; 3, 79; 4, 37; 5, 11; 6, 6. (2845).
Dixmude: I. 2826: b. 1972, o. 854. G. 641: e. 236, h. 334, a. 71. H. 529[1]. K. 1, 142; 2, 95; 3, 65; 4, 34; 5, 20; 6, 10; 7, 3; 10, 1. (I. 3199. G. 733. H. 653).
Bessen: I. 1640: b. 1175, o. 465. G. 236: e. 113, h. 123. H. 247. K. 1, 56; 2, 35; 3, 33; 4, 26; 5, 13; 6, 8; 7, 2; 9, 1. (3320).
Merckem: I. 2836: b. 1947, 889. G. 510: e. 190, h. 320. H. 507. K. 1, 104; 2, 79; 3, 74; 4, 52: 5, 21; 6, 13; 7, 2. (3320).
Vladsloo: I. 1713: b. 1152. o. 561. G. 298: e. 66, h. 232. H. 300. K. 1, 74; 2, 49; 3, 61; 4, 26; 5, 18; 6, 2. (2063).
Wercken: I. 919: b. 668, o. 251. G. 178: e. 56, h. 122. H. 180. K. 1, 39; 2, 27; 3, 20; 4, 12; 5, 10. (1293).
Woumen: I. 2533: b. 1713, o. 820. G. 479: e. 187, h. 292. H. 467. K. 1, 78; 2, 78: 3, 71; 4, 41; 5, 23; 6, 11; 7, 4. (2890).
Zarren: I. 1629: b. 1127, o. 502. G. 341: e. 161, h. 180. H. 346. K. 1, 56; 2, 73; 3, 42; 4, 26; 5, 9; 6, 3; 7, 1. (2195).
Haeringhe:
Beveren: I. 1440: b. 1112, o. 328. G. 304: e. 124, h. 180. H. 130. K. 1, 66; 2, 44; 3, 21; 4, 16; 5, 6; 6, 1; 7, 1. (1644).
Crombeke: I. 848: b. 584, o. 264. G. 172: e 33, h. 139. H. 172. K. 1, 27; 2, 25; 3, 25; 4, 11; 5, 10; 6, 3. (953).
Gyverinchove: I. 539: b. 430, o. 109. G. 119: e. 30, h. 89. H. 113. K. 1, 12; 2, 13: 3, 9; 4, 7; 5, 2; 6, 1. (602).
Haeringhe: I. 1970: b. 1425. o. 545. G. 380: e. 210, h. 170. H. 389. K. 1, 69; 2, 42; 3, 43; 4, 27; 5, 13; 6, 7; 7, 2; 8, 3. (1963).
Isenberghe: I. 813: b. 611, o. 202. G. 166: e. 49, h. 117. H. 141. K. 1, 33; 2, 29; 3, 18; 4, 8; 5, 5. (927).
Loo: I. 1559: b. 1080, o. 479. G. 279: e. 134, h. 145. H. 281. K. 1, 59; 2, 46; 3, 35; 4, 24; 5; 10; 6, 8; 7, 3; 8, 1. (1511).
Pollynchove: I. 1510: b. 1109, o. 401. G. 334: e. 140, h. 194. H. 329. K. 1, 63; 2, 49; 3, 34; 4, 17, 5, 10; 6, 2; 8, 1. (1685).
Proven: I. 1343: b. 965, o. 378. G. 284; e. 100, h. 184. H. 289. K. I, 50; 2, 39: 3, 34; 4, 22; 5, 6; 6, 5. (1460).

[1] Buiten de 529 huizen, waren er nog 10 schepen die bewoond waren.

Stavele: I, 1160: b. 864, o. 296. G. 220: e. 59, h. 161. H. 218. K. 1, 33; 2, 30; 3, 25; 4, 17; 5, 7; 6, 3; 7, 1. (1170).
Watou: I. 2455: b. 1704, o. 751. G. 540: e. 181, h. 359. H. 542. K. 1, 67; 2, 71; 3, 72; 4, 46; 5, 23; 6, 3; 7, 1; 9, 1. (2735).
Westvleteren: I. 1330: b. 926, o. 404. G. 277: e. 31, h. 246. H. 279. K. 1, 34; 2, 45; 3, 35; 4, 22; 5, 13; 7, 2; 8, 1. (1430).

('t Vervolgt).

JOS. DE SMET.

'n Sleutel op alle sloten

is nu 't woord *incident*. Tot tiene twintig keeren toe in één dagblad, vooral in de 'De Standaard' kun'-je dagelijks lezen *incident*. 'Een *incident in de Kamer*, een *incident* in 't leger, een *incident* te Moskow, een *incident* op den Zitdag, *het incident Baldwin*, de *incidenten* tusschen Franschgezinden en burgers' ... Al-ha een *incident van belang* zou zijn dat er, als *incident van den dag* eens-e'-keer géén *incidenten* vermeld stonden! Ge verstuikt uw knie, da' 's een *incident*; een 'accident' is een *incident*; de Koning komt, da' 's een *incident*: een 'evenement' wordt een *incident*; de donder valt, een *incident*: een 'sinister' is een *incident*; en een 'desaster' is een *incident*; en een 'kalamiteit' is een *incident*;.. en alles wordt een *incident* voor wie, zooals een 'degelijk' dagbladsteller, alles beschouwen mag, vlaamschweg, *in het teeken* (= sous le signe) *van incidentigheid*!

Nu, als ze soms door dat woord *incident* alzoo alle andere bastaardwoorden gaan vervangen, en ons daarmee van die andere verlossen, dat *incident* zal misschien nog een vlaamsch geluk worden! Doch neen! Daar valt niet op te denken. Want die Heeren maken nu reeds boeken over hoedat onze 'Bastaardwoorden' moeten blijven en nog aangroeien; en 'De Standaard' ontleedt er uit met smake dat 'de Fransche taal wel ontleende aan het Germaansch', en 'dat het aantal onzer aan de Fransche taal ontleende woorden lang zoo groot niet is als sommigen meenen: [dus hoeven we er nog bij te nemen!]', - Maar, bliksems toch! Of dat het Fransch er nu nogmeer ontleende aan 't Germaansch, zoodat 't eraan verstikte, is dat voor ons een reden om even dwaas te zijn? En: dat het bastaardwoordenaantal klein is... is dat waar? In het volksvlaamsch, ja, zeer klein, da' 's waar, - een bewijs dat 't 'vlaamsch' kan vlaamsch zijn, wanneer het van zijn volk wil leeren -. Maar in dat hooge-heeren vlaamsch, dat het getal ook klein is? Dat is valsch! Al hun dagbladvlaamsch b.v., is één bastaardtaal geworden, op-end-op, heel volgestampt met vreemde woorden,

schuimgezegden, beulemanszinnen, en alles wat kan strekken om ons vlaamsch in schande te helpen en aan den hals te brengen. ‘Weg de Bastaards’! Leve 't vlaamsch ...als ‘vlaamsche’ taal!

BROM.

Taalvonken
(*Vgl. Biek. boven, bl. 122 en de vorigen*).

TE Brugge, in een bakkerswinkel uit de Ezelstrate. Daar liggen boterkoekskes te krijgen, geestige dingskes; alzoo: den deeg uitgestreken in een blad, en dat blad dan toegerold, daarna den oven in. 't Is licht, 't heeft ooge, en 't bijt gemakkelijk. Entwat voor rijkemenschen. Ook, nu dat er lijk niemand niet en klaagt, dus dat er niemand nood en heeft, de menschen vechten derom. En ze heeten dat, in de Ezelstrate toch: ‘rouleaux’!

Zoo 't komt dan eene uit 't Klaverstraatje. Lingeling... om zulke koekskes... en ze krijgt er.

Maar als ze weg is, 't winkelmeisje vliegt naarbinnen, en ze schettert en ze roept:

- 'k En heb dat-nu nog-nooit gehoord!
- Wie was 't?
- Een wijf uit 't Klaverstraatje!
- Wat vroeg ze dan?
- ‘Rouleaux’.
- Enwel, wat zei ze-zij?
- Ze zei: ‘ieffrou'... zes *moffeltjes*’!
- ... En is dat om te lachen? vroeg dan een deftig man die binnenzat. Wat is er best gezeid? Gij zegt ‘rouleaux’,en zij zegt ‘moffeltjes’. Gij 'n spreekt in de Ezelstrate... geen menschenvlaamsch... oprecht; het echtste vlaamsch, als ‘vlaamsch’, komt hier-nu uit het Klaverstraatje! 't Is nogal dikwijls zoo: gij maakt wel brood, maar zij'der maken vlaamsch.

[V.R.]

Pottekarie

‘**O**VER *Pottekarie* (boven, bl. 125-126) schreef Dr. W. de Vreese in *Versl. Med. Vl. Acad*. 1908, bl 50-55’.
J. VE.

Inderdaad. En WdW. gist er, dat Pottekarie komt van ‘Apoticaris’: hij steunt daartoe op verschillende gevallen waar hij dat woord bij oudere schrijvers tegenkomt. En 't heeft veel schijn dat zijne gissing redelijk is... Doch, daar we er nu van spreken, mag ik nu ook eens vragen of WdW. het genoeg blijkbaar maakt, of allerminst aanneembaar, hoedat de stemzaat vanop *-ca-*, op *pot-* en *-rie* verschoven is? Medunkt een beetjen eer-vaneen, dat hij het niet en doet.
L.D.W.

De oorlog in Dickebusch en omstreken (*Vervolg van bl. 124*).

*1915. Maandag, den 24*n *in Bloeimaand*. 2n Sinksendag. 's Morgens ten drie'n, de Duitschen reeds aan den aanval, met alle geweld van geschot al Boesinghe, Zonnebeke en Zillebeke. Ten vijven, daaromtrent, kom ik uit mijn koelhuis. Maar wat 'n aardige stikkende reuke; lijk iets van de reuke van groenaard of chloor. 't Nijpt en stekt in uw oogen. 't Is n onverdragelijk dingen. Geen twijfel: de stikwasem weer van de Duitschen; en ze hebben wind mee. Wat zal het zijn in de grachten, als het reeds hier zoo gruwelijk lastig om herden is. Wat zullen er wederom dutsen gaan zijn.

In de kerke, nog àl dezelfde bucht dien men riekt. Doch wanneer het een keer zeven geraakt, is de stank

al verminderd. De wasem is verder gedreven; en toen werd hij hevigst boven De Clytte, Westoutre en Reninghelst. Dat is enkel een striepe geweest op een breedte van acht tot tien duistmeter, van Locre tot Poperinghe; Kemmel een weinig; Dranoutre niet.

Die damp heeft veel kwaad gedaan aan de groeiten; mijn tuinloof, en tuindokke of spinazie zijn verbrand; ik zie daar ook vlas met de toppen verschroeid; de jonge haver heeft insgelijks vele geleden en nog meer de klaver.

Het geschot heeft aangehouden omtrent den ganschen dag. Van negen tot tien, en van achter den elven tot twaalve, vallen ten minste 30 groote bommen aan 't Hallebast. Aan 't Zweerd de gevel van 't peerdstal is in, en Harrie Wilde-zijn peerd dat er bin staat, den bil afgeslegen. Bij Braem is 't nog slechter: eerst drie bommen op de gebouwen. Trouwens sedert Zaterdag, was al dat geweste weer legervolk toegekomen: en de boeren hadden gezeid, dat 't een gevaarlijke kant was, en dat 't best bleek voor de mannen liever buiten te vernachten, dat het toch warm weêr was. Allemale geen waar! Bovendien waren de kerels zoo onvoorzichtig geweest gisteren met den voetbal te spelen terbinst dat er boven hun hoofd een duitsch loertuig aan 't vliegen was. Ook ze kregen 't algauw. En - als 't nu ook àlles moet scheef gaan - zoohaast de smijting begon, insteê van zijn gasten te laten uiteenspoeden, gebood dannog de overste binnen te loopen. De schuur stond vol volk. 't Kwam een bomme vanboven erin: 5 mannen dood op den slag, en 14 gekwetst waarvan nog 3 zijn gestorven dien eigensten dag. Althoope te Braem's 7 bommen. Ben er 's avonds geweest: 'k hebbe de lijken gezien... En... nog zal de zoon van den huize het hof niet verlaten.

't Was heet, en ben uitgegaan, naar Westoutre. Nieuws onderwege: de Duitschen, dank aan hun deugnietenwerk, zijn eenige grachten vooruitgekomen. De engelsche legerheer die lag op De Clytte, is ten

twee'-en-half dringend naar Zillebeke geroepen geweest. - Nu dat het acht dagen leên is, hij zit er nog in zijn strijdhol -...Ten zessen van den avond, wanneer ik op den Scherpenberg toekwam, was ik opnieuw den verstikkenden wasem geware, vooral in mijn oogen. Dóór Dickebusch zijn weinig gekwetsten vervoerd. Dóór Westoutre integendeel was het gestadig 't eene gerij achter 't andere, meest van verstikten.

De oorloge tusschen Italiën en Oostenrijk is, hoor ik, al uitgesproken.

Vandaag hebben de gebroeders V. en A. Devos een aardig grapje beleefd. In den achter-halfdag komt er een vreemde duive thunnent binnen in 't slag; A. pakt ze, en ziet dat zij een bladjen opheeft met entwatsche gekrabbel in 't duitsch. Er wordt wat gekout: en een kerel dan bijgeroepen, eenen wapengast die dicht bijde-bate daar is; hij komt, grijpt ze vast, en is er te loope recht naar zijn oppersten mee. Deze trekt een gezichte; en daarop: onderzoek! ‘Hoe is die duive te Vossen's gerocht? 'n Wist Devos niet van die duive?’ A. en V. seffens geklampt, en medegeleid naar den Provost van den Zwartenberg.. En 't was donkeren nacht eer dat alles was opgehelderd!

(*'t Vervolgt*).

[A.V.W.]

Mengelmaren

Hulde aan Hgl. J. Vercoullie

MET recht, en evenveel met geestdrift heeft men hem onlangs gehuldigd nl. bij zijn afscheên uit het Hoogleeraarsleven: ‘de jaren’ die komen! Dit wil gelukkig niet zeggen: verzwakking. Daar zijn in ons land van die boomen, die houden, die dragen, die fel staan totdat zij ineens ommemoeten... Wat is er door Hgl. Vercoullie, op gebied van taal- en van spraakleer, en van woordafleid-

kunde niet eigenvernuftig en handig aan het daglicht gebracht ten bate van Vlaanderen's wetenschap!... Hij late 't hem welgevallen dat hier onze bietjes hem ook komen begroeten en eerebiên - want hoe dikwijls is hij, overgedienstig en milde, niet met ons, ‘bie’ komen mee zijn. We weten 't, hij is Biekorf genegen; Biekorf is 't hem, en wenscht hem nog lange jaren gezondheid en werkkracht.

Is alweer een Westvlaming! Een van de die lijk De Bo en Gezelle, en Benoit, en Laga, en de Flou en Van Hoonacker, en anderen nog - zonder te spreken van Verhalers en Vinders - die in 't geheele niet zijn voor gewind en geblaas, voor gebond en gezitdag, en voor luidruchtig samenge-‘werk’, maar die allemaal stringtrekken, stil en gestadig elk aan den zijnen.... al 'n doen ze voor velen ook niemendalle dat deugt... Ho, die Westvlamingen, wat zijn ze toch ‘onbeschaafde Nederlanders’!

B.

De Visschers en Onze Vrouwe

VAN 'n ouden visscher, die allang op zee niet meer gaat, 'n roerend en zeer belangwekkend gebruik uit zijn jonge jaren:

Wanneer de visschers op zee zijnde, de zonne zagen opstaan, vielen ze op hun knieën naar 't Oosten gekeerd, en lazen luide drie Weesgegroeten om O.L. Vrouwe voor de nachtelijke bewaarnisse te bedanken en om kristelijk den nieuwen werkdag in te zetten.

Dat was 'n ‘Angelus’ op zee!

(Knokke)

J. DE LANGHE.

[Nummer 6]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Wat vlaamsch is? Mogen we 't niet vragen aan de ‘Leerkrachten’? (De ‘leerkrachten’, zoo zegt men nu met een zoogemeend ‘algemeen nederlandsch’ woord, tegen de leeraarschap en de leerlui; een woord dat nochtans in de nederlandsche boeken ontbreekt; bovendien een woord dat, hier, in onzen tijd van oorlogsmanachtig gepraat, schijnt achtergemaakt van het krijgsfransch ‘les forces d'attaque’ of iets dergelijk's; niet vlaamsch dus. Ook: was het woord ‘leerkrachten’ gemaakt in Westvlaanderen, 't zou gebanvloekt staan onder de ‘Belgicismen’ van Heer Const. Peeters; nu niet, het komt immers uit Brabant). Welaan, om te weten wat vlaamsch is, mogen we 't niet vragen aan de zoogezeide ‘leerkrachten’? - Och! Hoe erg het ons spijte, neen, niet. Die menschen en spreken niet vrij. Maar één leeraar spreekt vrij-nog in Vlaanderen - welverstaan over 'tgene wat vlaamsch is -, en spreekt dienaangaande met kennis, uit eigenen taalschat. Wie is 't? 't Is het volk, en geen ander.

[De nieuwe laatte]

‘**D**E NIEUWE LAATTE’, als weêrga van uw ‘zomerlaatte’ (boven, bl. 91) hoorde 'k te Eecloo van een oud ventje. (H.D.R.). - Was er 'n Biekorf in elk geweste, men zou wel bevinden dat 't meest-*algemeen* ndl. 't Biekorfsch is (B.).

Mgr J.A. Brenart

'*L'idiome du diocèse*' *en de benoeming van Mgr Brenart tot bisschop van Brugge (1777)*.

DEN 22 december 1775 overleed J.G. Rob. Caïmo, zeventienste bisschop van Brugge. Hij kreeg als opvolger J. Antoon Brenart, gewijd den 29 juni van het jaar 1777.

Mgr Brenart werd geboren, uit een adellijk geslacht, te Leuven, den 23 november 1720. Hij was kanonnik van S. Pieter's te Leuven, deken der collegiale kerk van S. Gummarus te Lier en geestelijke raadsheer aan den Grooten Raad te Mechelen(1).

Brenart was een bezadigd man, een godvruchtige priester en bovendien een geleerde geschiedkundige, zooals blijkt uit zijn onuitgegeven en onbekend werk: *Mémoire sur l'état de l'Eglise Belgique, ses droits et ses prérogatives* (Eerste Deel), den 31 december 1768 aan keizerin Maria-Theresia aangeboden(2).

Het is niet te verwonderen dat Brenart, in goede betrekkingen staande met Kaunitz en Cobenzl, te Weenen en te Brussel, in het begin van het jaar 1777 door het oostenrijksch hof warm aanbevolen en aangeduid werd als opvolger van Mgr Caïmo.

Wat nu echter hier eigenlijk van belang zal zijn, is aan te duiden welke rol de taalkennis, 't is te zeggen de kennis der vlaamsche taal, speelde in de benoeming van den bisschop van Brugge.

Zooals gewoonte, op het overlijden van Mgr Caïmo, volgden verschillende namenvoorsteliingen uitgaande van bestuurlijke overheden. Zoo hadden natuurlijk de

(1) Over Brenart zie: *Biographie Nationale de Belgique*. Bd. II, kol. 939-942 (Nota van F. van de Putte).

(2) Zie; *Manuscrits Divers*, n° 754, op het Algemeen Rijksarchief, te Brussel.

aartsbisschop van Mechelen en de bisschoppen van Oostenrijksch Nederland hun woord te zeggen gehad, alsook de algemeene gouverneur der Nederlanden, prins Karel van Lorreinen. Maar de beslissing werd uitgesproken te Weenen door Maria-Theresia zelf, na 'n grondig verslag van den kanselier van het hof en den staat, in 1777, den beroemden prins Kaunitz-Rittberg. Dit nauwkeurig verslag berust in het gekende fonds: Chancellerie des Pays-Bas à Vienne (Portf. n° 755; C, 19; A, 11, E) van het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Het is een lijvig kohier, infolio formaat, van 24 bladen, welk aan Maria-Theresia te kennen geeft de verschillende kandidaten voorgesteld voor het openstaande bisdom Brugge door het belgisch episcopaat, Karel van Lorreinen en de keizerlijke kanselarij.

De aartsbisschop van Mechelen, kardinaal de Frankenberg, bedeelde de kandidaten in drie reeksen: in de eerste plaatste hij de oud-leerlingen der Universiteit van Leuven; in de tweede de geestelijken van adellijk geslacht; en in de derde de kanonnikken(1).

De algemeene gouverneur der Nederlanden stelde voor de volgende namen, genummerd volgens verdiensten, het waren: graaf d'Arberg kanonnik en suffragant van Luik, graaf Nassau-Corroy proost der Naamsche cathedraal en kanonnik van Luik, Brenart deken der collegiaal te Lier, vice-graaf d'Amman d'Herrines deken der cathedraal te Door nik, priester de Nelis kanonnik van Doornik, Dr Deckers en Dr Terwanck uit Leuven, de Pauw kanonnik cantor der cathedraal te Brugge, enz.

Het blijkt dat Karel van Lorreinen alsook de bisschoppen der Oostenrijksche Nederlanden hunne

(1) '*L' archevêque de Malines a cru devoir diviser par classes les sujets qu'il trouve dignes de son suffrage. Dans la première il met les sujets de l'Université de Louvain; dans la seconde, les cavaliers ou ecclésiastiques qui ont de la naissance et dans la troisième les chanoines*.'

keus lieten gaan in de eerste plaats niet alleen op geestelijken uit den adel, hetgeen te begrijpen valt in de XVIIIe eeuw, maar ook op kandidaten die de taal der toekomende diocesanen niet verstonden.

De oostenrijksche kanselier Kaunitz komt dan ook hevig op tegen deze verkeerde en onkerkwettige opvatting; hij stelde voor als opvolger van Mgr Caïmo: eerst kanonnik de Nelis, waarna deken Brenart. Maria-Theresia wilde nu de Nelis niet noemen(1), Brenart dus bleef alleen over.

De volgende lijnen, getrokken uit het verslag van Kaunitz, ten dage van 6 februari 1777, geven wonderwel weer de gedachten van het oostenrijksch bestuur (ten minste van den kanselier) nopens de taalkennis vereischt bij de hoogere geestelijkheid in ons land:

'L'on donne dans cette terne(2) les premières places [pour l'évêché de Bruges] aux comtes d'Arberg et de Nassau Corroy, et je veux croire qu'ils ayent toutes les qualités recommandables qu'on leur attribue. Mais il en manque toujours une très essentielle à l'un et à l'autre savoir la connoissance de la langue flammande qui est celle du diocèse qu'on leur destine. Cette connoissance qui est censée être requise de droit divin dans les simples prêtres qui sont chargé de la cure d'âme, est certainement tout aussi nécessaire à l'égard des évêques, parce que sans cela ils ne peuvent communiquer avec leurs ouailles que par la voie d'interprètes et les inconvéniens qui doivent en résulter ne sauroient échaper aux lumières supérieures de Votre Majesté [Marie-Thérèse].

Le Conseil privé a egalement relevé ces considérations non seulement dans le cas présent mais

(1) De Keizerin voegde eigenhandig de volgende nota toe aan het verslag van Kaunitz: '*Je nomme Brenart, le gouvernement ne voulant encore placer Nellis que je trouverais le plus convenable* [;] *au reste je me conforme*.'

(2) *Terne* bedoelt het verslag van Karel van Lorreinen waar de kandidaten voor het bisdom Brugge aangeduid worden.

aussi dans d'autres occasions et surtout à la pénultième nomination à l'évêché d'Anvers et je suis surpris que les évêques qui devroient mieux sentir que tout autre combien il est essentiel qu'un évêque sache la langue de ses ouailles, proposent néanmoins des sujets qui l'ignorent.

Son A^{sse} R^{lc} qui convient que l'idiome du diocese peut être censé requis dans un évêque, pense cependant que cela ne sauroit être tellement indispensable, que l'ignorance de cet idiome rendroit les sujets absolument inhabiles quelque mérite qu'ils ayent d'ailleurs, à quoi le Ser^{me} Duc ajoute qu'il y auroit des exemples où l'on avoit passé sur cette considération, que les évêques mêmes ne s'y arrêttent pas et qu'en tout cas les deux eeclésiastiques dont il s'agit pourroient aisément aprendre le flammand.

Mais d'après les considérations relevées cy-dessus la connoissance de la langue vulgaire du diocese est si nécessaire dans un évêque que l'ignorance n'en peut être compensée par d'autres bonnes qualités; je suis donc fort surpris que les évêques des Fays-Bas n'ayent pas fait attention à une circonstance aussi essentielle et S.A.R. doit avouer aussi “qu'on n'est pas toujours dans le cas d'entreprendre l'apologie de leurs propositions”.

Quant aux exemples où l'on n'auroit pas fait attention à l'idiome, je ne me rappelle que celui de l'archevêque de Malines(1), qui à ce qu'on m'assure, s'est appliqué depuis sa nomination avec succès à la langue flammande, mais quoiqu'il en puisse être, ce n'est pas sur des exemples, mais sur les vrais principes que je crois devoir fonder mes respectueux avis.

Il est possible que les comtes d'Arberg et de Nassau Corroy aprennent la langue flammande, mais le contraire peut arriver également et dans le doute

(1) Te weten graaf de Frankenberg.

qu'on peut se former à juste titre à eet égard, l'on ne sauroit s'exposer au risque de donner au diocèse [de Bruges] un évêque qui ne pourra pas communiquer directement avec ses ouailles.

Du reste j'avoue qu'il peut se présenter des considérations supérieures qui doivent l'emporter sur celles que je viens de relever: mais je n'en trouve aucune dans le cas présent; le serrenissime duc [de Lorraine] apuye à la vérité sur la circonstance que les deux candidats ont de la naissance et que la noblesse des Pays-Bas s'attend à leur nomination; et j'aurois également fait valoir en leur faveur cette considération pour peu que dans les qualités essentiellement requises pour l'évêché qu'il s'agit de conférer il n'y eut rien à leur objecter; mais l'ignorance de l'idiome est selon moi un défaut trop saillant pour qu'on puisse glisser là-dessus pour faire plaisir à la noblesse des Pais-Bas, tandis que les sujets qui s'en vouent à l'Egìise négligent de se mettre à même de pouvoir exercer les fonctions épiscopales dans les deux langues qu'on parle dans ces provinces, savoir la flammande et la française.

Les comtes d'Arberg et de Nassau Corroy ne possédant que cette dernière ne pourront donc être pris en considération que pour les évêchés dans les cantons wallons, si d'ailleurs il n'y a nulle objection de leur faire.'

Zoo verkreeg het bisdom van Brugge in 1777, van het oostenrijksch bestuur te Weenen (waarvan soms zooveel kwaad verteld wordt op geestelijk gebied), eenen herder die de taal van zijne onderhoorigen verstond en kon bezigen. Dit was altijd het geval niet vóór de Fransche Omwenteling.

H. NELIS.

De Brugsche gifte aan O. Vrouwe van Halle.

(Vgl. boven, bl. 151). Vanal twee kanten wordt voorgesteld '*C.B.B.M.H.*' te lezen niet als 'Civitas

Brugensis...' doch als '*Confraternitas*...' (= A. MICHIELS p.d., in 'Parochieblad van O.L.V.-Halle', 20-V-1928; en M J. VAN DEN WEGHE bij handmare, 3-VI-28) 'Er bestond ten anderen te Brugge, zegt ook Heer M.J. VdW., een Broederschap van O.L.V. van Halle vanaf 1690'.

Dat kan allemaal. Doch eerst eens gezocht in de handvesten.

En 'O.L.V. van Halle te Haringhe'.

In gemeld 'Parochieblad' (evend.) staat onder deze hoofding een merkweerdige mededeeling over de godvruchtigheid tot, en in 't bezonder over het beeld en de vereering van O.L.V. van Halle te Haringhe; mitsgaders over het schilderijtjen aldaar, nl. van het wonder (gebeurd in 1760) van den beêvaartswagen op den 'Geeraerds Bergh bij Stadt' door 'Maria van Hal' in het nederloopen tegengehouden; deze schilderij 'is in 't klein de nabootsing' van 'de groote schilderij in de zijkapel' te Halle zelf (= A. M[ICHIELS] - J. GHESQUIERE - DE VYNCK).

T.R.

De Volksoptelling in West-Vlaanderen in 1814 (*Vervolg van bl. 155*).

Niewpoort:
Avecappelle: I. 389: b. 278, o. 111. G. 91: e. 38, h. 49, a. 4. H. 88. K. 1, 29; 2, 14; 3, 9; 4, 4; 5, 1; 6, 1. (462).
Boitshoucke; I. 130: b. 86, o. 44. G. 23: e. 1, h. 22. H. 24, ob. 1. K. 1, 3; 2, 7; 3, 2; 4, 4; 5, 1. (124).
Keyem: I. 735: b. 490, o. 245. G. 148: e. 55, h. 93. H. 147. K. 1, 33; 2, 25; 3, 16; 4, 14; 5, 9; 6, 1; 7, 1. (1009).
Lombartsyde: I. 457: b. 306, o. 151. G. 90: e. 52, h. 38. H. 89. K. 1, 22; 2, 17; 3, 20; 4, 5; 5, 3. (584).
Mannekensvere: I. 277: b. 197, o. 80. G. 54: e. 23, h. 31. H. 53. K. 1, 11; 2, 7; 3, 1; 4, 3: 5, 8. (361).
Middelkerke: I. 574: b. 407, o. 167. G. 98: e. 47, h. 50, a. 1. H. 106, ob. 7. K. 1, 20; 2, 11; 3, 20; 4, 10; 5, 5. (655).
Nieupoort: I. 2906: b. 2225, o. 681. G. 553: e. 167, h. 376, a. 10. H. 532. K. 1, 150; 2, 83; 3, 52; 4, 23; 5, 17; 6, 3; 7, 2. (I. 3028. G. 685. H. 528).
Oostduinkerke: I. 695: b. 515, o. 180. G. 145: e. 95, h. 50. H. 145. K. 1, 37; 2, 29; 3, 10; 4, 11; 5, 1; 6, 1. (911).

Pervyse: I. 916: b. 656, o. 260. G. 191: e. 92, h. 99. H. 187. K. 1; 39; 2, 30: 3, 19; 4, 11; 5, 7; 6, 3; 7, 1. (1119).
Ramscappelle: I. 583: b. 420, o. 163. G. 91: e. 37, h. 54. H. 90. K. 1, 24; 2, 19; 3, 10; 4, 9; 5, 3; 6, 2; 8, 1. (746).
Schoore: I. 406: b. 276, o. 130. G. 81: e. 33, h. 48. H. 76. K. 1, 13; 2, 14; 3, 12; 4, 6; 5, 3; 6, 2. (506).
Sheer Willemscappelle: I. 89: b. 66, o. 23. G. 14: e. 6, h. 8. H. 14. K. 1, 3; 2, 1; 3, 2: 4, 3.[1].
St-Joris: I. 168: b. 118, o. 50. G. 30: e. 11, h. 19. H. 30. K. 1, 9; 2, 5; 3, 3; 4, 4; 6, 1. (195).
Stuivekenskerke: I. 340: b. 246, o. 94. G, 60: e. 20, h. 40. H. 61. K. 1, 8; 2, 8: 3, 7; 4, 4; 5, 3; 6, 3. (358).
Westende: I. 291: b. 202, o. 89. G. 59: e. 35, h. 24. H. 59. K. 1, 5; 2, 10; 3, 7; 4, 3; 5, 2; 6, 1; 7, 1; 8, 1. (574).
Wulpen: I. 515; b. 341, o. 174. G. 96: e. 18, h. 78. H. 95. K. 1, 15; 2, 14: 3, 17; 4, 8; 5, 6; 6, 3. (658).
Zoetenaye: I. 25: b. 18, o. 7. G. 4: h. 4. H. 4. K. 2, 2; 3, 1. (21).
Veurne:
Adinkerke: I. 654: b. 464, o. 190. G. 144: e. 51, b. 93. H. 143. K. 1, 24; 2, 28; 3, 15; 4, 10; 5, 7. (969).
Alveringhem: I. 2541: b. 1826, o. 715. G. 537: e. 219, h. 318. H. 521. K. 1, 118; 2, 79; 3, 54; 4, 33; 5, 18; 6, 8; 7, 1. (2753).
Bulscamp: I. 615: b. 441, o. 174. G. 140: e. 63, h. 77, H. 140. K. 1, 31; 2, 23; 3, 16; 4, 8; 5, 1; 6, 2. (767).
Coxyde: I. 371: b. 262, o. 109. G. 69: e. 30, h. 39. H. 70. K. 1, 22; 2, 8; 3, 13; 4, 5; 5, 1; 7, 1. (512).
Eggewaertscappelle: I. 449: b. 317. o. 132. G. 95: e. 32, h. 63. H. 86. K. 1. 11; 2, 13; 3, 14; 4, 5; 5, 4; 6, 1; 7, 1. (464).
Hoogstade: I. 663; b. 450, o. 213. G. 138: e. 47, h. 91. H. 135. K. 1, 19; 2, 24; 3, 11; 4, 16; 5, 6; 6, 2; 7, 1. (667).
Houthem: I. 1268: b. 906, o. 362. G. 281: e. 96, h. 185. H. 278. K. 1, 66; 2, 35; 3, 32; 4, 18; 5, 8; 6, 3. (1468).
Lampernisse: I. 344: b. 245, o. 99. G. 62: e. 25, h. 37. H. 64, ob. 2. K. 1, 9; 2, 10; 3, 12; 4, 3; 5, 2; 6, 1. (418).
Leysele: I. 1791: b. 1203, o. 588. G. 352: e. 99, b. 254. H. 346. K. 1, 77; 2, 49; 3, 44; 4, 34: 5, 17; 6, 5; 7, 3; 9, 1. (1996).

[1] Deze gemeente bestond niet meer in 1831. Ze was bij Veurne ingelijfd, ze lag tusschen Pervyse en Boitshoucke.

Het bevolkingsregister der gemeente Ste Catherine Cappelle, berust niet op het Staatsarchief. Deze gemeente bestond ook niet meer in 1831, maar was bij Pervyse ingelijfd. Ze lag tusschen deze laatste gemeente en Avecappelle.

Moeren: I. 85: b. 67, o. 18. G. 12: e. 5, h. 7. H. 12. K. 1, 6; 2, 3; 3, 2. (211).
Nieuwcappelle: I. 606: b. 432, o. 174. G. 119: e. 48, h. 71. H. 117. K. 1, 19; 2, 21; 3, 14; 4, 5; 5, 4: 6, 4: 7, 1. (703).
Oeren: I. 162; b. 115, o. 47. G. 31: e. 7, h. 24. H. 32. K. 1, 4; 2, 2; 3, 2; 4, 4; 5, 2; 7, 1. (194).
Oostkerke: I. 217: b. 159, o. 58. G. 45: e. 10, h. 35. H. 45. K. 1, 4; 2, 10; 3, 3; 4, 5; 5, 1. (269).
Oudecappelle: I. 206: b. 148, o. 58. G. 37: e. 7, h. 30. H. 37. K. 1, 2; 2, 7; 3, 4; 4, 3; 5, 1; 6, 1; 7, 1. (253).
St Jacobscappelle: I. 201: b. 132, o. 69. G. 38; e. 6, h. 32. H. 35. K. 1, 7; 2, 4; 3, 7; 4, 1; 5, 3; 6, 1; 8, 1. (174).
St Ricquiers; I. 306: b. 204, o. 102. G. 55: e. 12, h. 43. H. 56. K. 1, 7; 2, 8; 3, 6; 4, 10; 5, 3; 6, 1. (322).
Steenkerke: I. 645: b. 443, o. 202. G. 115: e. 43, h. 72. H. 116, ob. 1. K. 1, 23; 2, 21; 3, 17; 4, 8; 5, 6; 6, 4. (680).
Veurne: I. 3452: b. 2598, o. 854. G. 733: e. 239, h. 417, a. 77. H. 659. K. 1, 179; 2, 121; 3, 88; 4, 33; 5, 19; 6, 7. (I. 4253. G. 954. H. 756).
Vinckem: I. 619: b. 425, o. 194. G. 114: e. 35, h. 79. H. 107. K. 1, 20; 2, 16: 3, 19; 4, 14; 5, 2; 6, 2; 7, 1. (709).
Wulveringhem; I. 975: b. 663, o. 312. G. 198: e. 63, h. 135. H. 178. K. 1, 44; 2, 29; 3, 29; 4, 21; 5, 4; 6, 2; 7, 1. (1088).

Overzicht der bevolking van het arrondissement Veurne:

Totaal inwoners: 59,994 zielen.

Getal gezinnen: 11,372; daarvan waren er 4375 eigenaars, 7002 huurders en 163 achterhuurders.

Getal huizen: 10083

Kinderen onder de twaalf jaar: er waren 2342 huizen met *een* kind, - 1820 huizen met *twee* kinderen, - 1452 huizen met *drie* kinderen, - 866 huizen met *vier* kinderen, - 423 huizen met *vijf* kinderen, - 153 huizen met *zes* kinderen, - 40 huizen met *zeven* kinderen, - 9 huizen met *acht* kinderen, - 3 huizen met *negen* kinderen, - en 1 huis met *tien* kinderen.

De totale bevolking van het arrondissement in 1831 bedroeg: 68,455 zielen.

('t Vervolgt).

JOS. DE SMET.

De eerste ‘automobiel’ te Brugge (1590).

‘Gillis van Bon in huesschede[1] ter causen van zekeren werc van eenen waghene alleene voortgaende met vysen
20 s. grooten.’
Stadsarchief Brugge, Stadsrekening, 1589 1590, f° 48 v. n^r 2.
K.S.

Hoe men te Brugge aan nieuws gerocht in 1543-1544.

Er bestonden toen nog geen verreschrijvers noch sprekers met of zonder draad, ook waren er geen nieuwswinkels (persagentschap zeggen onze voorname vlaamsche bladen [= agence de presse]). Maar de postdienst bestond, de stad kocht dus den postmeester uit, zooals blijkt uit het volgende stuk.

‘Ghegheven by ordonnancie vanden voornoemden college, 34 Phelips guldenen inde handen van meester Jacob Buissaert, greffier civil deser stede, omme die te delivererene ende scynckene uter name vanden voornoemden college Sheraphin den postmeestre vande Keiserlycke Majesteyt, ende dat in recompense vanden dienste ende vrienscepe by hem ghedaen den zelven college ende die hy noch doen zal, by middele van toverscriven ende advertissement vanden goeden nieumaren vanden leghere vander Keiserlycke Majesteyt ende anderssins, dus hier de somme van 5 L.’
Stadsarchief Brugge, Stadsrekening, 1543-1544, f° 101 v. n^r 2.
K.S.

Weerspiegeling van het misdrijf in de middeleeuwsche straf.

AL heeft het middeleeuwsch recht geen vaste leering nopens de grondbeginselen en het wezen

(1) Huesschede = hoveschede of gratuiteyt.

van de straf gekend, toch bestonden die grondbeginselen. Zonder hen is een strafrecht niet denkbaar.

De vroegere rechter strafte omdat hij het als verplichtend aanzag het gepleegde kwaad op het hoofd van den boosdoener te doen terugvallen, en met het doel door de straf een heilzame waarschuwing te geven aan wie neiging tot het kwaad mocht gevoelen. In de hedendaagsche rechtstaal, zou men dit strafstelsel als een gemengd stelsel van vergelding en afschrikking bestempelen. Dikwijls laat de middeleeuwsche rechter uitdrukkelijk deze beweegredenen kennen; zoo, om slechts één voorbeeld daarvan te geven, vermeldt een gentsch vonnis van 1539(1) de misdaad als 'zaken niet lydelic zonder hooghe criminele punitie' (= vergelding) en voegt erbij dat de straf geveld wordt 'in spieghele ende exemple van anderen, hemlieden van ghelycken te wachtene' (= afschrikking)

Om ten volle de anderen, de toeschouwers van de strafuitvoering, van een gebeurlijke navolging van het misdrijf af te schrikken, moest hun duidelijk gemaakt worden welke dit misdrijf was.

In sommige gevallen bleek het misdrijf onbetwijfelbaar uit de straf zelf, want zekere straffen werden uitsluitend voor een bepaald misdrijf uitgesproken: aldus was het afsnijden van een of beide ooren de kenmerkende straf van een gewone diefte. De toeschouwer die deze straf zag uitvoeren kon dus zonder meer uitleg weten wat hem te wachten stond in geval hij zich aan diefstal overgaf.

In de meeste gevallen was het uit den aard der straf niet te vermoeden welk misdrijf beteugeld werd. Voornamelijk bij doodstraf en ten toog staan was dit niet mogelijk. Om het misdrijf aan te duiden was ongetwijfeld het eenvoudigste middel het gebruik van een bord dat door een opschrift ter kennis der

(1) CANNAERT *Bijdragen oude strafrecht in Vlaenderen*. Gent. 1835, blz. 57.

toeschouwers bracht, wie en waarom er gestraft werd. Een opschrift had nochtans een groot nadeel: degenen die het meest de les van afschrikking noodig hadden, de gewone boosdoeners en landloopers waren in die tijden nog minder geletterd dan heden ten dage. Het schijnt dat de rechter dit wel begreep, want het opschrift is ten slotte uitzondering gebleven, zooveel te meer dat de overlevering ter beschikking van den rechter bepaalde uitwendige teekenen had gesteld, die duidelijk spraken ook voor de ongeletterden. De aanwezigheid van een dezer teekenen bij de strafuitvoering verkondigde op nauwkeurige wijze aan al de toeschouwers welke het gestrafte misdrijf was.

Het ware een onbegonnen werk al deze teekenen hier op te sommen, nochtans zijn zij schilderachtig genoeg om verzameld te worden. De volgende voorbeelden mogen zulks bewijzen.

KELK ALS TEEKEN VAN KERKROOF. - Ghecondempneert desen Jan Hermansen gheexecuteert te worden metten baste zoo datter de doot naervolghe ende het doode lichaem van den Burch deser stede vervoert te worden buyten de Smedepoorte, om aldaer ghehangen te worden aen de driecante galghe met *een houte kilck daerboven in teecken van kerkroof*. Actum den XXIX meye 1620. Executio facta est den 30 meye 1620. - Vonnis van schepenen der stad Brugge. (Rijksarchief te Brugge: Fonds Brugge, n^{r} 622, f° 98^{v}).

KNUPPEL ALS TEEKEN VAN MOORD. - Ghecondempneert desen Jean Heynkens ghebrocht te worden op een schavot te rechten op den Burch deser stede waer alvooren hem afghehauwen zal worden zyn rechter handt, ende daernaer den zelven ghewoelt worden aen een staecke, datter de doodt naervolghe ende tende dies zyn lichaem half ghebrandt ende geschout zynde, van daer vervoert buyten de Smedepoorte aent driecante gherechte, ende aldaer ghestelt te worden op een radt *met een clippel daer aen hanghende in teecken van moort* ende voorts

d'afghehauwen handt ghenaeghelt te worden aen het pilory. Actum den XXX^{en} Lauwe 1620, et executio facta est 1^{a} februarii. - Vonnis van schepenen der stad. (Zelfde archief. Zelfde register, f° 76^{v}). Een gelijke straf in dit zelfde register, f° 86^{v}.

Jan van den Berghe, gestorven in 1439 kent reeds den knuppel als teeken van moord; hij schrijft immers: 'Ic hebbe ooc ghesien ande raden gheteekent van wat faite dat de lechamen die daer up laghen ghestorven waren, te wetene an trad van eenen moordenare stont een palster (= knuppel)'[(1)].

EG. I. STRUBBE.

De Hospitaalmolen te Kortrijk.

HET Onze Lieve Vrouwhospitaal te Kortrijk, vroeger dikwijls geheeten: *t' spitael van Overleye*, bezat in de 14^{e} eeuw op zijn erve een windmolen. De perkamenten rolrekeningen over de jaren 1371-1378, die op het archief van het gesticht bewaard worden, bevatten dienaangaande verscheidene posten, namelijk de uitgaven voor aankoop van nieuw zeillaken te Brugge, van touwwerk te Doornik e.a. De molen diende niet enkel om het koren van het hospitaal zelf te malen: ook bakkers uit de stad lieten er, mits aan de gewone rechten te voldoen, graan malen. Den klanten van den Hospitaalmolen werd dan ook jaarlijks op Vastenavond door 'me Vrauwe de prieuse' een wijnpresent gezonden:

'Item van wine ghesendt den backers die pleghen te maelne t' hospitael muelen, in vastenavende also men pleecht, tien cannen'. (Maart 1371).

A.V.

(1) DR. J.A. ROETERT FREDERIKSE, *Dat kaetspel ghemoralizeert*. Leiden, Sijthoff, z.d., blz. 15.

Verlaten Koeien.

DE wei ligt beneveld
met duistere wazen
en eenzame koeien,
die strem zijn van grazen,
zijn roerloos, lijk lijken
met rouwfloers bedekt,
in donkere schaûwten
op 't gras uitgestrekt;
wijl andere domplen
lijk dolende schimmen
en, staande, soms staren
naar purperen kimmen
waar teedere klaarheid
in stervende rust
het vuur van den dagstond
in de oogen hun bluscht...
Ze zeegnen de stilte
die zwijgt om hen henen,
doch voelen verlaten
zich, droevig... ze weenen
en beurlen, ééntonig,
bij 't zicht van den nacht,
hun' koppen ten Hemel,
een uiterste klacht...
Dan luistren ze aandachtig
met hoogpijlende ooren
of nergens ze blijde
geruchten meer hooren,
een vogel die schuifelt,
een schaapke dat blaat,
een koeier, die djakkende,
huizewaarts gaat.
Ze en hooren nu niets meer
tenzij soms de vlerke

van nachtlijke vogels
of 't klokje der kerke
en, eenig, van hoeve
tot hoeve herhaald
't geblaf van den hond,
of een ‘meuzie’ die dwaalt...
Hun vrienden van 't daguur,
de boeren, de knapen,
de peerden en ossen,
de geiten en schapen,
de hoenders, de duiven
beschut zijn zij al
door deksel en daking
van hoeve en van stal...
En zij, arme koeien,
ze staan hier verlaten...
Geen levende ziel meer
op 't veld, langs de straten...
En moesten nu roovers
hier komen bij nacht,
moest water het gieten
in gerzing en gracht,
moest bliksem nu vallen
op boomen en daken,
moest dondren het doodend
zal niemand hier waken?...
Zij huivren, de beesten,
en ijlen, één stond,
met angstige sprongen
het weideland rond...
Het hekken is toe
en de draad blijft gespannen...
Zij zijn van de hoeve
meêdoogloos verbannen...
Ze sluiten hun' oogen,
gedwee in hun lot
en ‘geven zich over
in d'handen van God’...

JOS. VANDEN BERGHE.

Nog een familienaam op -man.

(Vgl. boven, bl. 129):

Sluys. Versluys: *Sluysman*, naam van 'en schepen te Yper in 1242... een van de oudste -man's dus. (Vermeld onder de ‘Wethouders der Stadt Ypre’ in: Ms. Bibl. Roy., Cat. 6745, II, 4881, Documents conc. la ville d'Ypres, bd. I).

L.D.W.

***

Ostade.

- In het vorig talmerk alhier bl. 141 wordt naar de nauwe beteekenis van dit woord gevraagd. Bij Verwijs en Verdam staat *ostaden* aangewezen als zijnde ‘uit het oudfransch’ de ‘benaming van eene stof’. Het wordt nog in de hedendaagsche groote Fransche woordenboeken (Larousse b.v.) opgegeven met de beteekenis: een oud zeventiendeeuwsch weefsel uit zuivere wol. Kiliaen geeft *ostade, hostade* als Fransche overzetting van *orser*, anders nog *orset, osset*: een halfzijden weefsel. Doch E. Gailliard. in zijn Vlaamsch Glossarium op den Inventaris van het Brugsch archief door L. Gilliodts (Brugge 1879-82), onder het woord *orset*, meent dat *ostade* wel van *orset* moet onderscheiden worden. Hiervoor wijst hij op een tekst van 1622 in het *Placaetbouck van Vlaenderen*, Deel II, bl. 514-515, en haalt ook het gezag aan van D. Carpentier die in zijn *Supplementum* op het Glossarium van Du Cange het woord *Ostada* aldus uitlegt: Panni species ex lana subtiliore contexti, idem quod nostris *Estame*.

Dus: een licht weefsel uit zuivere wol.

A.V.

***

Astri'n - geen Astride'n - in Westvlaanderen.

(Vgl. boven 145-'6).

- Wat Astri' V. betreft van Staden (ald. bl. 146), ze wordt ookwel geheeten en geboekt ‘Ast*u*rie’ (en dus, gelijk voor Astri', al steunende op As-: bewijs temeer tegen ‘Astride’).

(Medeged. door A.D.).

- 't Opmerken weerd, dit viel in de oogen bij den naam van Asteer V. uit Anseghem (ald.), 't is dat er te Anseghem al heel-veel Asterie's zijn ...immers... daar de gravinne van Anseghem, Mevrouw de Courtebourne, nu even is geweest die *Astérie* de Thiennes. de dochter, waarvan reeds sprake was op bl. 145.

(Medeged. door I.D.).

BESLUIT weerom: zoodat allicht, die namen allemaal van *Astri'* in Westvlaanderen, zijn... uitgebroed vanuit twee

nesten gaan we zeggen, te weten vanuit Rumbeke (eerst van al) en vanuit Anseghem, door 't nadoen van de twee de Thiennes', de moeder en de dochter die zelve uit 't Gentsche waren.

L.D.W.

De sprekende Vogel

(*Vervolg van bl. 144*).

IN een haai en een draai was de koning het op, en kwam al lachende weer met den vogel. Maar nauwelijks had de jongen de muite vast of keere! hij was weg en alreeds uit de oogen, met muite en met vogel en al.

Na eenen tijd rijdens weerom, sprong de vos hun opeennieuw te gemoet.

- Nu zijt gij verstandig, riep hij. Gij hebt nu alles wat gij kunt bezitten, een vrouwe, een wonder peerd en den sprekenden vogel. Gij weet dat gij mij dat alles verschuldigd zijt. Gij moet nu ook iets doen voor mij.

- Vraagt àl wat gij wilt, vriend, mijn verlosser, en ik ben bereid het te doen, zei de jongen.

- Welnu, sprak de vos, slaat mij het hoofd af en verlost mij van mijn dierenleven.

- Wat, riep de jongen, om u te beloonen, u het leven benemen? Dat ware een hertelooze daad; dat doe ik nooit; maar springt op mijn peerd, ik zal u naar huis brengen, en zoo goed bezorgen alsof gij een mensch waart.

De vos scheen geheel bedroefd en bleef eene wijl sprakeloos.

- Welnu, sprak hij, ik wil u nog ten dienste zijn, omdat ik zie dat gij een gouden herte in uw lijf draagt. Luistert: rijdt nu voort naar uw vader's slot, en let wel op dat gij geen galgevleesch en koopt, en niet en rust bij bronnen of waterloopen. Goede reis.

Daarop verdween dat wonderbaar dier en de koningszoon zette zijne reize voort.

Na wat rijdens zag hij in de verte eenen hoop menschen staan, en daar moest een ongeluk gebeurd zijn of alleszins iets buitengewoon's voorkomen. Toen hij bij hen kwam herkende hij daar seffens de twee ridders tusschen, die met hem vertrokken waren; maar hij vond ze in een deerlijken staat. Half ontkleed en elk met eene koorde aan hunnen hals stonden zij daar gereed om opgehangen te worden. Algauw vernam hij uit den mond van een van die lieden die hen gebonden hielden, dat zijne twee makkers groot verteer gemaakt hadden en weigerden te betalen, en dat het daarom was dat zij nu aan 't strop en aan de galge moesten.

- Als 't maar dat en is, ik zal hunne schuld betalen, sprak hij, laat ze maar los en in vrijheid, zij zijn mijne beste vrienden.

Hij haalde zijn dikke beurze uit die hij, bij zijn afreizen, van zijnen vader gekregen had en betaalde rijke al wat zij schuldig stonden.

De twee ridders waren over van blijdschap als zij uit die handen gerochten en vertrokken met hunnen redder naar huis.

Het peerd stapte nu den gewonen peerdenstap, en zoo reisden zij voort.

Alles sloeg meê en de koningszoon was buiten zijn zelven van vreugde. Al voortzettende vertelde hij al zijne gevaarnissen; maar de jonkvrouwe en sprak geen woord en scheen droevig.

- Dat meisje schijnt moede, riepen de twee ridders die ware schelmen waren. Laat ons hier wat rusten langs dien waterkant.

De brave jongen die in zijne vreugde de raadgevinge van den vos vergeten was, stemde toe en hij wipte van zijn peerd, zette de jonkvrouw af en bond het peerdeke aan eenen boom.

Als zij daar nu wat gezeten en gerust hadden sprongen die twee schelmen al met eens op den

goedzakkigen en onvoorzichtigen jongen en smeten hem, eer hij hem kon verweren, in het water. Daarna reden zij weg met de koningsdochter naar huis.

De goede jongen zou voorzeker verdronken zijn, want het water was diep; maar de vos die zijnen vriend niet verlaten en had, sprong toe in der haaste en trok hem op kant.

- Gij verdient waarlijk niet, zei hij, dat ik nog iets doe voor u. Ik had u verboden galgevleesch te koopen, en te rusten bij bronnen of waterkanten, en wat hebt gij gedaan? De twee schelmen die gij in uwe goedhertigheid verlost hebt, raadden u aan hier te rusten, en was 't niet geweest dat ik over u waakte, gij waart verdronken. Nu zijn zij reeds bij uwen vader met den vogel, het peerdeken en de jonge koningsdochter. Daar zullen zij hun valsch spel voortspelen en vertellen dat gij verongelukt zijt. Maar ik wil niet dat de valschheid zegeviert, ik zal ze straffen. Gauw nu mee met mij naar uw vader's slot.

En nog eens op vosje's rugge vloog hij over den weg, naar huis.

Gij kunt denken hoe blij de koning was geweest toen hij de twee ridders zag met den vogel, en hoe dat zijne vreugde nog vermeerderde wanneer hij de wondere gaven van het peerdeke vernam; maar hij werd zeer bedroefd bij het hooren dat zijn geliefde zoon verongelukt was.

Nochtans hij had zijn woord gegeven, en daar wierd besloten bruiloft te vieren. Een der ridders zou trouwen met zijne eigene dochter en de andere met de dochter van den koning van het Blauwe Land. Maar hetgeen den koning daarop ten hoogste verwonderde 't was dat die vogel sprakeloos zat in zijne muite, dat het peerdeke niet en wilde eten en dat de jonkvrouwe geheele dagen zat te weenen zonder een woord te uiten.

Doch nu kwam de koningszoon zelve thuis met den vos! En vanzoohaast hij tusschen de boomen uitkeek, begon de vogel te roepen: daar is mijn mees-

ter; het peerdeke sprong rond van vreugde in zijn stal, en at lijk een uitgehongerde; en de jonkvrouw vaagde hare tranen af en begon geestig te lachen.

De koning vloog op en liep buiten om te zien wie daar aankwam. Hij herkende zijnen zoon, viel hem aan zijn hals en doog hem op zijn herte over van blijdschap.

Daarop begon de zoon hem al zijne gevaarnissen te vertellen, hoe hij zoo dikwijls door zijne schuld de dood in den bek had geloopen, en hoe dat ten slotte die wonderbare vos hem altijd gered hadde.

Als de koning nu alles te wete was, heeft hij de twee valschaards geroepen en op staanden voet gegeven wat ze verdienden.

- Gij wierdt van de galge verlost door mijnen zoon, sprak hij vol toorn, maar door uw verraad, zult gij er toch weer op geraken.

Dat zij weenden of smeekten, 't was al boter aan die galge, en zij wierden alletwee dan schandelijk opgehangen.

De vos is toen wederom bij 's konings zoon gegaan, en heeft zoolange gevraagd en gesmeekt om den kop afgeslegen te zijn, dat de jongen met de tranen in zijn oogen eindelijk toestemde. Maar, wat wonder, nauwelijks is de vos zijnen kop kwijtgerocht of hij veranderde in menschelijke gedaante, en stond daar nevens zijnen redder die hem af en toe bekeek, stom en schier buiten zijn zelven. Hij was nog veel meer verwonderd, en zijn vader met hem, wanneer zij die verloste koningsdochter over van vreugde hem zagen kussen en hem haren broeder noemen.

En gij kunt raden dan wat er daar gebeurde. De koningszoon trouwde met de dochter van het Blauwe Land, en haar broeder met de dochter van den koning. En daar wierd gefooid en gevierd, en zij dansten op eenen glazenen trog en 'n zijn ze niet dood ze dansen er nog.

J. LEROY.

Staat, man...

Ignis a facie ejus exarsit (Harpzang 17-10).

STAAT, man, en staakt uw steken,
onder wind en zonne;
laat hier uwen hond wat rusten,
laat *Azor* zijn tonge droogen,
't waschgoed van zijn zomerdagen! -
En hij staat, hij staakt, de man; hij
duwt den handigen dijsel neder,
onder wind en zonne,
monkelt, en beschouwt mijn schare,
voelt de snede van mijn broômes. -
Schare en broômes, 't zijn de vrienden
die verlangden naar zijn komste;
schare en broômes,
die van hem in 't nieuwe gesteken,
aan de deure '*danke u*' zeggen
uit den mond van blijde menschen. -

***

Met ne wip, zoo stijgt de man,
onder wind en zonne,
zet hem op zijn glad gestoelte, en
laat zijn veerdige voeten gaan. - Den
asse steunt 't gevoegzaam meêdoen
van de wieljacht,
't leêr, aan 't spoederen, roept den steen toe:
'zoet!... en haast u!'. -
Jongens kijken,
lachend waar de steen moet weenen,
naderend,... eerzelend voor den hond, en
gapend weêr naar 't daverend werkkraam. -
O de jongens!
elk zijn ooge en elk zijn voegwoord

bij dat slierend slijpgezabber!
maar de man 'n
hoort ze nog 'n ziet ze niet; hij
laat ze tateren,
haantjes zijn 't, die leeren kraaien. -

***

Machtige man die staal kunt dwingen,
onder wind en zonne!
gij die 't vaderlijk wondt, dat staal, en
vaderlijk ook zijn zeer bestrijkt met
zalvende olie;
gij die nu met stalen herte, en
onbewogen bij 't bewegen,
't zuchten hoort van uwen draaisteen;
laat hem klagen, 't is de juichkreet
van uw ziele!
laat hem schijveren, 't is de vastheid
van uw ooge!
laat hem kranken, 't is de deugd van
uw gezondzijn! -
Wilden draaisteen, minnend wezen,
dat zijn kreunende krachten uitsnikt,
dat zijn eigen zelven op-eet
voor mijn huisvolk. -

***

Schare en broômes,
snijdend, en vol blank gedreven,
onder wind en zonne,
schare en broômes gaan weer dienst doen,
vollen dienst hier,
waar ze vroeger, trage en lastig,
lijdzaam hun half werk verrichtten. -
.....
Den dijsel rijst, de jongens wijken,
't ouderwetsch getrek zet aan,
Azor al scherlen houdt zijn speur, en
zwijgend in zijn ondiep water

schokt de steen,
schokt en dokt, tot dat hij nogmaals
tranen stort, of
dat zijn broerke, nevenst hem daar,
krist en krast, en jankt en vier spuigt
voor 't gabuurvolk. -

***

Moedige man, die werkt en man zijt,
onder wind en zonne,
zittend boven 't leeg gedrets van
leugen, laster, veete en afgunst!
gij die kruiend, maar gerust toch,
't konkelen gâslaat
van de wereld,
o ge 'n gaaft uw glad gestoelte
voor den schoonsten koningszetel!
ook niet voor de beste zate
die de volksluim
bij zijn keuze
't wikkelend jongzijn ooit kan toestaan!
Op 't voortreffelijk hoogeschatzijn
van dien zetel,
of bij 't wankelend op- en neêrgaan
van die zate,
dáár,... man,
dáár 'n vondt ge 't luchtig doen niet
dat u aanstaat,
dáár 'n volgde u 't minnend herte
van *Azor* niet,
dáár 'n voeldet g'in u zelven,
't vast verheugen,
't onbewimpeld vreedzaam vrijzijn
van uw leven! -

.....

Reist de streke af, klibbere man!
houdt de wereld onder uw voeten!
duwt uw leven op den steen van

Gods geboden!
Staat,... en onder wind en zonne,
bij den zang van schare en broômes,
tert,... slijpt,... geniet dat leven! -

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE.

Donderende zelfstandigheden!!!

(= substances fulminantes). Zoo las ik eens in zoogemeend ‘algemeen nederlandsch’. Ik wist niet dat er dergelijke ‘zelfstandigheden’ bestonden. Maar een vriend heeft er ons hier eene bezorgd. Zondag (17-VI), zegt hij, stond er in onze brugsche bladen, onderander in Belfort, eene meldinge over tewege G.G's HULDE, 1830-1930, opgesteld met àl fransche woorden.

't Schijnt dat er stond alzoo:

‘Onder de honorabele protectie van hunne Majesteiten... en een eere-comité [met een c- s'il vous plaìt en een accent aigu] waarin o.m. siégeeren... D. en D., worden reeds de festiviteiten van de celebratie van den immortellen vlaamschen purist met 'n fermen ardeur voorbereid. De prochaine week geven wij het manifest door het secretariaat... geëditeerd. Ziehier de brugsche namen: in het hoofdcomité..., in de Monument commissie..., in de Propaganda-commissie..., in de Financieele commissie..., in de Editie-commissie..., enfin nog in de Gallicismen-commissie, en andere groote en kleine commissie's...

Wij zijn gepersuadeerd dat alle vlaamsche intellectueelen, belletristen, artisten, congressisten, manifestanten en militanten, spontaan zullen saisieren dat er hier quaestie is digne-weg het subliem genie te rememoreeren dat, aldoor zooveel tragieke circonstances, ten coeur heeft gehad àl zijne precieuse momenten en zijne magnifieke talenten te depenseeren zonder compteeren om energiek te resisteeren tegen de emprise op onze vlaamsche expressie van allemaal franschen parlé, geëxerceerd door de élite van de ci-devants in den passé, zelf al gestimuleerd en gepikeerd door hunne manie om heel onze taal naar den diabel te helpen. Comme un seul homilie, om hier Gezelle zelf te citeeren, laat ons, inébranlabel, toujours tenir, aan de authentieke significatie van de devise van onzen combat: ‘in Vlaanderen *vlaamsch*’! Wij, Belfort onderander, ultra voor 't vlaamsch, voor het pure vlaamsch, wij souscriren daaraan met onze twee handen: montreeren des-

noods ook onze tanden; in attendant dat wij ons samen kunnen serreeren in eenen sterk georganiseerden ensemble, rond het embleem van Gezelle's mobiel, d.i. rond het kolossaal monument (dat we sous peu alhier gaan dresseeren als een symbool van onze inébranlabele adhésie aan 't essentieele van heel zijn tendentie, savoir) aan 't princiep zelf dat hem tot Gezelle heeft gemaakt, te weten: “dat 't *vlaamsch* ...moet *in* 't vlaamsch zijn, als het wil *vlaamsch* zijn!”

Van nu tot aan 't jaar '30, 's morgens en 's avonds, soir et matin, gaan we nooit staan van te roepen, van te gueuleeren chaque jour; Vive Gezelle, dialectoloog, philoloog, vlaamsche pojète en ardente purist, inexorabel surtout tegen 't vervangen door fransche idiotiën van onze eigene idiotismen! Een entraînement dus tot den enthousiasme! Allons, sur l'air de: “qu'est-c' que le monnde? C'est 'n bolle ronnde! C'est un spectac'!...”

...Vive Gezelle!...’
[en 't vlaamsch in den zak]!

Ziet! Dat zei de vriend van hierboven; dat zulk vlaamsch zou te lezen geweest zijn in onze brugsche bladen, zondag (17-VI). Maar we kunnen 't moeilijk gelooven. 't Belfort onderander en is nog zooverre niet, en 'n schrijft tot op heden nog geen zulk (wat zou ik zeggen...) algemeen nederlandsch!

Maar...

Was het tòch waar, 't zij van hem 't zij van andere bladen, men mag het aanzien voor vast en gewis, op den dag zulker hulde, zal G. Gezelle liggen koken van gramschap diep in zijn graf.

Wat Biekorf betreft - als dat waar is, en gaat dat zoo voort - Biekorf, 't laatste levende werk van Gezelle, Biekorf zal even voor vast, 'k hoop het toch, op dien dag niet kunnen laten van te ...‘mankieren’!

BROM.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 156 en de vorigen*).

HOE moet men stellen: patrio*t*ard of patrio*tt*ard, met één -t, ofwel met twee? Noch met één, noch met twee. Doen lijk deze die zei van ook-alzooeen: ‘dat is mij een *vaderlandzot*’!

Hij en keurde de zake niet kwaad en niet goed:

maar hem docht dat die man lijk een beetje stijfdaaraan was; hij zei dit eenvoudig; alsof hij anders gezeid had: een bierzot, een vrouwezot, een danszot, en meer.

T.R.

De oorlog in Dickebusch en omstreken (*Vervolg van bl. 159*).

XIV. Tusschenin een Asemke.

*1915. Dinsdag, den 25*n *in Bloeimaand*. In den nacht weinig stoornisse. Over dag, stondvierde voor twaalve tot twee'-en-half, hevig gesmijt: 35 groote bommen tusschen het Hemelrijk en de hofsteên van Claeys'es en Storm's en daaromtrent. Vreeselijk is 't. 't Gebeurt van drie bommen ineens. Aan den Vyver een engelsche schietman gedood en twee ook gekwetst. Te H. Dewilde's drie peerden eraan.

Maar 't ergste is te Doom's. 't Valt een bomme: een man is gewond, drie peerden aan-stukken. De driftheere, luitenant, en eenige kerels met hem vliegen toe den verminkte ter hulpe, en brengen hem binnen tewege: doch doef! weer een bomme, ten hoopewaard in. De driftheere dood, ook drie van zijn hulpen, en niet min dan 17 gasten gekwetst, waaronder drie, eer dat 't avondde, mee overleden. Allemale begraven op 't hof te Heugebaert's... Ongelukkiglijk nu voor de Doom's, ze wierden zij ervoren aanzien, en ze kregen het wreed te bekoopen. 't Leger en was niet voor hen, lijk voor velen ten anderen, omdat zij voor 't leger niet waren. En Doom, had er veel tegen hem: ze zouden 't hem laten geware zijn. Ze beschuldigden hem van duiven uitgelaten te hebben. Dat was vierkantte valsch: duiven op zijn hof 'n had hij nooit-nog gehad. Nu, genoeg en zoovele, dat de vader Henri, 84 jaar, en dat de zone René, 40 jaar en ziek en aan 't kwijnen zoo-

dat hij van zijn hof nietmeer ging, en dat dannog Foor en Capoen twee werkliên van 't hof, naar den standoverste, of camp-commandant, en verder naar Reninghelst weggeleid wierden: niet gaan, loopen haast, vollen stap, met bachten hen krijgsvolk, den steker op 't roer. Voor een ouden man en een zieken! Drie dagen lang wierden ze in een schuiltimmer gehouden, schier zonder eten of drinken. En dan eindelijk... voort, met weinig meer dan een snak en een snauw, ze mochten weer huiswaard! Maar: aan den ouden Doom het wierd wèl gezeid, dat hij van nu af aan, nooit één man van het leger nog 'n stroo in zijn weg en mocht leggen. Zoo kwamen ze thuis. Vader en zone rechte naar bedde, de andere twee meer dan ‘verblijd’ van te drinken op de verlossing. Van 's anderendags zou men den vader al een klein beetje titsen... en ze verbrandden zijn diltestaken, die schurken! De zoon, hij, 'n ging niet meer opstaan; en is gestorven ten koorntijde daarna. Leontiene zijn vrouwe, lange ziekelijk mede, heeft hem een maand daarachter ook vervoegd in het graf. Schamel gezin toch!

In den achter-halfdag ga ik naar Reninghelst achter mijn eerste betalinge sedert den oorlog. Met den avond gevlieg; en schieten ernaar.

*Woensdag en Donderdag, 26*n, *27*n *in Bloeimaand*. Niets bezonder's. Voort brand in Yper. Voort ook nog een sperke van ‘ziekte’ in de streke. 'n Berechtinge.

't Is te zien dat de engelschen hunne slagreke slot geven. De Ve legerschare die hier lag van sinds Palmenzondag staat om te vertrekken. Het geschutsvolk, alhoewel niet vast aan de scharen, wordt tamelijk versmeten. Vele vluchtelingen van Dickebusch beginnen weder te keeren.

*Vrijdag, 28*n. Koud, killig weere. Poperinghe nu-en-dan eens besmeten. Vlamertinghe verbetert.

't Gebeurt nu al dikwijls dat ook dezen die werken in de wegen, opmoeten om 's nachts te gaan

grachten aanleggen, iets dat er velen niet geren 'n doen.

'n Begravinge van 'n Bruno Vermeulen uit Passchendale, 't elfste lid (binnenin den tweeden kerfbloedverwantschap) van dien stam, dat sterft sedert Nieuwjaar, bijna àl van de ‘ziekte’.

'n Begraving ook van een van aan Kruisstrate. Dickebusch is nu 't dichtste voor hen daar.

*29*n, *Zaterdag*. Heerlijke lente. Met mijn eerw. vriend van De Clytte sta ik op zijn kerkhof uit te zien naar de duitsche gevechtreke. We hebben een verrekijker bij van E. Vader Gill. We zien de grachten heel schoone. Aardig doet het als men die streke bekijkt, er de boomen nog blaârloos te zien, zelfs takkeloos geworden, alles afgeschoten en verbrand in den oorlog. - Hier op den begraafgrond en ook bij 't hof van H. VdCasteele, heeft men den besten kijk op de duitsche grachtreken. - Yper brandt alsan voort, meest in de Elverdinghstrate.

Halfdag-of-zoovele zijn er bommen gevallen aan den Oûrdom, aan Vdvelde's molen, aan de Wede Derycke's. Geen ongelukken toch. Deze zijn de eerste die vallen op Reninghelst-gemeente, De Clytte daarbuiten gelaten. Ze kwamen lijk-toe vanal Boesinghe. De schrik is er groot om: 't is of het gevaar weer een stap herwaard vernaderde.

(*'t Vervolgt*).

[A.V.W.]

Lapnamen bij de Visschers(1)

DE familienamen schijnen ons als eeuwig onveranderlijk. En toch, vooraleer ze, met het invoeren van den ‘burgerstand’ boekvaste werden, leefden ze innig het afwisselend leven meê van de volkstaal.

(1) Verg. M. de Meyer. *Het Volksgebruik der Persoonsbenamingen*. - *Volkskunde*. 1921, xxvi, 89-101.

Plaatsnamen zijn meestal plaatsvaste, maar familienamen waren eertijds verre van mondvaste te zijn: geboren uit den maatschappelijken toestand van 't volk, ze volgden heel natuurlijk al de wisselingen en veranderingen die de maagschappen ondergingen,... hoewel we dit ook niet op al de familienamen mogen toepassen, vooral niet op sommige oude patronymika. Zoo is 't onderzoek der familienamen niet 'n louter taalkundig werk, maar veeleer 'n volkskundige vorsching.

Willen we dan weten hoe die namen ontstaan zijn, hoe ze gekeerd en versmeten werden, we kunnen 't vernemen bij het simpele volk: zoo bij buitenlieden, bij visschers: beluistert hun lap- en spot- en kepnamen; want 'n groot gedeelte van onze familienamen zijn bij hun ontstaan niets anders geweest.

't Was me dan ook 'n echte verrassing toen ik bij 't nagaan van doeninge en sprake onder visschers van Heist ook hun lapnamen bijeen kreeg. Over die lapnamen hier eerst 'n woordje, en dan heel hunne reeks.

Op 't gebied van familienamen leeft de visscher in zijn dagelijkschen handel en wandel alsof er geen ‘burgerstand’ bestond: vader draagt bij geburen, kennissen en schuitmaten, en ook bij vrouw en kinders, 'n lapnaam: Pier den Zwarten, Zeepuit, enz.

Die naam gaat onder patronymikalen vorm op 't kroost over: Jantje van Pier den Zwarten's, enz. Vraagt die kinders naar hun name: ze geven u den lapname; 'tgene bewijst dat deze lapnamen, zelfs in den nauweren familiekring, verre boven de geboekte namen de bovenhand hebben.

Maar... in de kinderjaren, bij 't mooschen met de makkertjes, bij 't scholegaan en ja in den huiskring, zijn er gelegenheden genoeg die voor elk tot een nieuwen eigenen lapnaam aanleiding geven.

En met dezen nieuwen naam of met zijn patronymiken-reeds wordt de jonge laver ‘gedoopt’ wanneer hij voor 't eerst als dienstig lid der bemanning op zee

mag: en dat is een eere voor den visscher, zoodat 't hem tegengaat wanneer zijn lapnaam in 't verder leven verandert.

Zoo heb'-je:

den Aap: Pol van den Aap's.
den Avekaat (= den Advokaat).
Ardenol.
Ariaan: Pietje van Ariaan's; Juul van Pietje van Ariaan's.
Artiest.
Baais.
den Bakker.
Baltje.
Bas.
den Beer (zware e).
Kootje Beste(=vervorming van den familienaam Debedts).
Bie: Lowietje -.
Blaas: Pietje -.
Bous.
Bourgoo: Naantje van Bourgoo's.
Braam: Pol, Pier van Braams'.
Brozen: Cissen van Brozen's; Stantje van Cissen van Brozen's.
Bubbel: Seven van Bubbel's.
den Buk: Kneukeltjer van Toone den Buk's.
Bultje: Trientje van Bultje's.
Byl.
Cens (= Vineens); Jan van Cens'; Miel van Jan van Cens.
Ceissen (= Cesar).
David: Cissen van David's.
Dekok: Miel van, Jan Dekok's.
Djakele.
Djane.
Djeule.
den Doôn.
Doubeltje.
Duimpje.
den Dullen: Baltje van den Dullen's.
Fallen (= Valentijn).
Fieste: Pier Fieste, Pol Fieste.
Fleister.
Flassche.
Fox.
Fred.
Freings.
Frutje.
Gatje.
Gommetje.
den Grooten: Fiel van den Grooten's.
Grauwen.

Guitepaa.
Hoete.
Janke: Janke van den Zwakken's.
Kardous.
Kater.
Katje.

Kavanjak (= Cavaignac, 'n bootsnaam?).
de Ketser.
Keuninck: Pier -.
Klakke.
de Klemmer: Sjef van Cissen de Klemmer's.
Klikker.
Klodde.
Kluts.
Kneukeltje.
Kneveltje: Stant van Kneveltje's, Pietje van Stant van Kneveltje's.
Cissen Ko: Tjeppen van Cissen Ko's.
Cissen Kobe.
Kokken(h)aantje.
Kongele: Berren van Kongel's; Jan van Brozen van Kongel's.
Kote (lange opene o; = een zwarte zeevogel; kote op de oostkust, koete op de westkust).
Krak: Cissen -; Constant van Krak's.
Krellis.
Krieke: Pol van Krieken's.
Lagarde.
Lange Mous (korte ou); vgl. Mous.
Lans: Miel van Lans (â).
Louften.
Looten Hond: Mon van Looten's.
Lucia (vr.): Pol van Lucia's.
Luis.
Maarten.
Majeute.
Manken: Mietje van Manken's (vr.).
Manne.
Martje: Arietje van Martje's.
Max.
Mele: Baltje van Melen's.
Mestje.
Michous: Pol van Michous'.
Mous; vgl. Lange Mous.
Munte (naar den familienaam Demunter).
Mussche: Pol van Musschen's.
Naaikoker.
Naan: Pier van Naan's.
Naantje: Pietje -.
Nonkeltje.
den Ouden.
Palewas.
Palink.
Panne Boeie.
Patje: Cissen -, Lietje -.

Patrysse.
Pere (zware e): Ko van Peren's.
Pereman.
Piereko.
Pijkerulle (korte i).
Pinne: Jan van Ko Pinnen's.
Pinsen (î): Risten van Pinsen's.
Pruime.
Prut.
Pulle.

Rape: Stant van Rapen's.
Ratje: Stijn van Ratje's.
Ratte: Solle (= Jan) van Ratten's; Wabss (= Albrecht) van Ratje's.
Reulink.
Riske.
Roovertje.
den Rosten.
Savel (naar den familienaam Savels).
Schare: Cissen van Scharen's.
Scharre.
Schijt.
Schipper.
Schoupe: Mietje - (vr.); Jan van Mietje Schoupen's (matronymiken).
Selmus (= Anselmus): Karel van Selmus'.
Seven (= Jozef).
Meneere Sjef.
Slekke: Jan -; Pol van Slekken's.
Slijklood: Stijn van Slijklood's.
Spiets.
den Taaien.
Taaiman.
Tap.
Teele: Pier -; Cissen van Pier Teelen's.
Tjieper: Muis van Tjieper's.
Tjiepen.
Tjieter.
Triestje.
Vandomme: Ko -.
Vinke.
Vuilsteert.
Walle: Cistje - (naar den familienaam Vandewalle).
Wanze (â).
Witten.
Woste.
Wouw; Neutje Wouw.
Zeepuit (= 'n kleene dikkoppige visch ook potsekop genoemd).
Zeune.
Ziele.
Zot.
den Zwakken.
den Zwarten.
Zwijntje.

JOZEF DE LANGHE.

[Nummer 7]

Om te weten wat Vlaamsch is.

't Gebeurt dat gij eens een woord hoort uit den mond van eenvoudige menschen; en dat woord schijnt u ongewoon en ge vraagt; ‘hoe zeg'-je dat daar’? De antwoorde is altijd dezelfde: ‘ho! wij zeggen dat zoo... maar dat 'n zal zeker geen vlaamsch zijn; “in de boeken” “ze” zeggen dat anders’! - ‘In de boeken’ dat beteekent de leerwereld, en ‘ze’ dat zijn allerhande zoogezeide ‘geletterden’. - Zoodat alzoo ons volk heeft leeren beschaamd zijn over eigen spraakveerdigheid en voorvaderlijk eigenen taalschat; zoo ook dat het heeft leeren duchten voor de stoutheid van enkele vreemdsprakige waanwijzen! ‘Waanwijzen’ mogen we zeggen, want om heeledagen al ‘hun’ gekraam als echt nederlandsch op te leggen, daartoe en hebben ze-zij tegenover het volk noch recht, noch bekwaamheid, noch kunde, noch geest... en - 't schoonste van al - bewijst gij hun eens dat ze dolen, ze steken 't op de leeraars van vroeger... ze zeggen: wij zijn uit den tijd dat men 't vlaamsch niet goed leerde... en spreken daarna niettemin hunne godspraken voort! Neen, zooniet te handelen. Waar het geldt van een levende tale, die taal is het volk, en buiten dat volk kan die tale niet leven.

G. Gezelle's ‘hulde’ as. in 1930.

WE bedoelen de hulde die, en de wijze waarop die hulde totheden in de Bladen werd ambtelijk aangekondigd. Er was sprake van: boven, 1927, XXXIII, 103, 134-135; en 1928, XXXIV, 82, 184-185.

Alleman kan over die zake, opgevat als dààr waar wij zeggen, zijn eigen gedacht hebben. Wij ook hebben het onze. We 'n verwachten er ons niet aan dat iedereen dit onze zal goedkeuren, maar wij hopen toch door eenieder welwillend te worden aanhoord: misschien zelfs bekomen wij nog dat er door ons aan die zake iets gebetere waar, naar onze meening, iets gebeteren kan. Herhaaldemaal hebben we dan deze meening geuit, op verscheidene wijzen, niet'-beter wenschende dan ze te mogen besproken zien.

Menschen spreken menschen. En we zijn er oprecht in voldaan dat er in onzen tijd van weinig-eigan-gedacht en liefst-blinde-meeloopendheid, er eindelijk iemand ons heeft willen te woorde staan, nog was het om ons zelfs te bekampen. ‘Vriendelijk’ zegt hij op 't laatst van zijn tegenwoord: wis, ‘vriendelijk’ van onzentwege ook, en met vreugde is 't gezeid, omdat die vriend ons zoo schoon in state nu stelt van onze meening een keer hier te verdedigen. 't Zal gemakkelijk gaan: we weten vooraf met iemand te doen te hebben die spreekt, als wij, uit zin voor de waarheid, en GG. ten beste; 't is immers met niemand minder dan met onzen bekwamen en getrouwigen mede-Biekorver, Al. Walgrave.

Bondiggezeid, ons stelsel - be-‘Bromd’ ofte niet - lood: *Gezelle te huldigen*? *in 1950*? Ja... *Al was het mee met anderen, uit snojzucht*, toch rechtzinniger- en Gezelle-achtigerwijze? Ja, nog ja. MAAR dan eerder *snofziekelijkerwijze*, en *zoodanig-onbe-*

hoorlijk zelfs dat Gezelle erdoor werd ontkend of erdoor werd tegengewerkt in 'tgene hem trouwens aan 'therte lag? Neen. Dien ‘maar’ van ons, hebt ge dien ‘maar’ zien staan? 't Is die ‘maar’ nu die last lijdt. Al. Walgrave (in een opstel - een handmare - welke hij allicht niet bestemde om hier over te drukken, en waaruit we dus kieschheidshalve aleens meenen een woord ‘van onder-gevrienden’ best te hoeven achter te laten), A.W. zegt:

...

‘Ik ga met de deur in huis vallen door deze vraag: Hebt gij geern dat men Gezelle viert in 1930?

‘Gij zegt, zoo genomen, neen. (Om Sinte Pieter op Ons Heere niet te leggen, begin ik daarmeê). Jamaar, weet dan, dat er nog andere menschen in de wereld zijn buiten u, en zij kunnen hun goede en wijze redenen hebben ook(1). Het staat dáár, dat een heel deel menschen, van de hoogste en de beste uit zijn er daarbij, nu eens willen een Vlaamschen priester groot eerebewijs geven ('t is een beetje ‘mode’, maar men kan een ‘mode’ ook al eens gebruiken voor iets dat goed is). Daarom, staat het u om zekere redenen minder aan, laat ze doen(2) en belet het goede niet dat er kan uit volgen.

‘Ofwel gij zegt: *ja*... maar!... Ik kenne al uw ‘*maar*'s’(3). Mijn velletje papier is te kleene om ze al te schrijven. In ieder algemeen opzet zijn er van die ‘maar's’. Gaat ieder mensch die voor 't *beginsel* van de zaak is, stokken of stokskes in 't wiel steken om 'ne ‘maar’? De ‘national*isten*’ willen niet meê omdat de Koning en de Bisschoppen Beschermheeren zijn. De ... zullen niet meêdoen omdat Gezelle ne pastor was. Art*isten* A, B, C, zullen zeggen: Gezelle! Ja, *maar* ik zou moeten het gedenkteeken maken, anders doe 'k niet meê. De cub*isten*,

(1) Gewis. Doet niets ter zaak.
(2) Gewis. Dat ze maar doen.
(3) Wij niet. Dewelke zijn zij?

moderne expressionisten, en andere soort, zullen den neus opsteken omdat men in Gezelle den taaltooveraar, den verzenmeester huldigt, en dat zij van die kunstjes niets voelen... En 'Brom'[1] zegt; Gezelle, ja, maar, zie dien uitnoodigingsbrief vol comité's en finantiecommissie's. Ja! Iedereen voelt die dingen wat hooger of wat scherper volgens zijn aard. Ik en veel anderen zeggen: 't en is die brief niet die viert, 't zijn menschen[2] die vieren. Zijn wij, christenen, volksmannen, Gezellevrienden, priesters, er niet bij, dan zullen ze 't doen buiten ons[3], tegen ons, tegen Gezelle's *heiligste* wezen. Laat ons maken dat we, als de tijd dáár is, erbij zijn: schrijven we *zelf*, spreken we *zelf*, vergaren we *zelf*[4] in 1930. Wie belet er ons een priestervergadering voor Gezelle, een *Biekorf*-vergadering[5] te houden? Al die protestaties en dat gehekel om zaken[6] die toch maar voorbijvliegen, houden veel goed's tegen. Wat mij betreft, ik kan me met den opstel van zoo'n uitnoodiging niet bezig houden[7]. De taal ziet er mij, buiten die Comité's en een paar andere woorden, nogal goed uit. Maar 't en is mijn zaak niet. Laat ons, naar *ons* gedacht, op de *zaak* ingaan[8], ervoor werken; b.v.: door de uitgave der gedichten te helpen zoo goed en zoo volledig zijn in alles, als wij kunnen. Gij gaat, me dunkt, een beetje tegen uw vroeger beginselen in[9]: werkleven boven feestleven. Zeker! maar een feest, of een *herdenking* (want de

(1) Dus; de nationalisten, de ..., de artisten, de cubisten, moderne expressionisten... en Brom!
(2) Tot daar! Nochtans die brief spreekt voor die menschen.
(3) Wie gaat? Wat gaan ze zonder u allen?
(4) Dat is een andere zaak.
(5) Hum!
(6) Neen! Om den geest waarvan zij het teeken zijn, en om 't slecht werk dat ervan overblijft.
(7) Tot daar!
(8) Op welke?
(9) We zien niet hoe.

feesten zijn hier maar een deel van) is ook een werkgelegenheid; vermoosch dus het werk niet door nutteloos[1] ‘gemanifesteer’ tegen bijzonderheden en om wat ‘*maar*'s’[2] Ik heb ‘maar's’ met hoopen! Maar ik[3] zou willen door Kerk, Land en Volk den Vlaamschen Priester Gezelle zien eeren als het beste dat zij hebben, ver boven coureurs, lutteurs, chauffeurs en vliegeniers.

‘Ik vraag u dus te denken aan de goede soorte en de goede gedachten die in die vieringe begrepen zijn, en ons TE HELPEN[4]. Met dezelfde moeite om te brommen, kunt ge iets[5] doen om te helpen.

‘Vriendelijk.

AL. WALGRAVE’.

Ons antwoord als 't mag zijn.

Dit betoog, zooals te zien valt, bestaat uit twee deelen: een dat leermatig spreekt, en een tweede meer praatvoerig.

1. Het leermatige stelt:

Eerst een beginsel. ‘Hebt gij geern dat men Gezelle viert in 1930’?

Wij zeggen: dat men Gezelle vereere met een hulde die schikt op Gezelle? Ja, geren. Dat men het doe op eene wijze die werkt buiten of tegen Gezelle's innigste wezen? Neen, we 'n mogen 't niet.

Bij dit beginsel kon gestopt. Het behelst de grondreden van heel 't geschil. Waar *wij* Gezelle op zijn Gezelle's willen weten huldigen, daar verkiest AW. niet zoo zindelijk te wezen; hij meent: als 't maar op ‘vereeren’ trekt, dat men maar doe, hoe ook. Omdat hij dan gevolgen daaruit trekt, aleven ook niet-zindelijk, daarom moet de bespreking voort.

Dewijl hij almaardoor wil ‘vieren’ al eender hoe, hij vraagt ons onvoorwaardelijk: ‘wilt gij G. zien

(1) Nutteloos? Waarom gevreesd ervoor, dan?
(2) Welke maar's?
(3) En wij ook!
(4) Om Gezelle te laten onbehoorlijk behandelen?
(5) Is 't wel zooveel? We meenen; nu in dit geval?

vereeren, zegt ja of neen eenvoudiglijk'. En hij vervolgt alzoo: 'zoo meen'-je neen, zegt hij, laat dan de anderen gedoen; en meen'-je ja, wel doet het dan doch zonder "maar", met de oogen toe' (gelijk hijzelf).

Zijn reden nu, waarom het hem schijnt best te zijn alzoo, die reden uit hij verder in 't ander deel van zijne mare, t.w.:

2. In het praatmatig deel. Die reden, die waarom komt op het volgende uit. Redelijk is het (binst dat wij elk 'n beetje laten doen) is 't van, zelf, als hoofdzaak te aanzien: ten eerste, het uitwendige doel (G. zijn vereering) en ten tweede, 't goede ('t voordeel) dat wij er voor onszelf uit zouden rapen kunnen. M.a.w., AW. zegt (als wij dat wel begrijpen): 'ja die hulde as. 'n zit misschien. wel niet geheel in beuren haak, doch het voornaamste 'n is ook niet de hoe van heel die zake; als er maar leven is, als het maar leven maakt... ter eere van Gezelle,... dat is 't àl; G. vaart er beter mee dan bleef het alles stille; en wij, wij kunnen soms er iets uit halen waaraan wij anders niet zoo-licht geraken'.

- Ja! En wat daar nu op geantwoord?

I. Eerst en vooral, een dergelijke reden, en bijgevolg ook het besluit welke volgde daaruit, kan men inderdaad voorstellen aan een mensch-op-zijn-eigen. Maar kan men dat ook aan een tijdblad? Een mensch-op-zijn-eigen kan werkelijk al 'n keer meeloopen, bedekt in een hoop, en intusschen zijne meening voor hem houden, al onderwijls azende op dat wat hij van goed's kan meekrijgen. Evenwel vermag dat insgelijks 'en tijdblad? Kan dit zijn eigennaam verduiken, zijn aangezicht wegsteken, zijn beginselen voor 'n oogenblik achterhouden, hemzelven onkennelijk maken, en toch in den hoop... zienelijk meegaan? Onmogelijk nietwaar?

Zoo ooit in eenig geval, zoo ook hier in dit huidige, waar Biekorf meedoet, als Biekorf zal het wezen. Maar Biekorf nu? beteekent en bewezent een vast

beginsel, hem zoo nauwe ingegroeid alsof het zijne ziele zelf was, en welk het dus niet mag verloochenen, zelfs niet in schijn. Dat beginsel is: G.'s werk, zooverre als mogelijk, voor 't wezenlijkste toch, in stand te houden; m.a.w. wat eeuwigwaar en eeuwigblijvend is in dat waarnaar hij strevend was tot in zijn hoogste werken (t.w. dat het taalschoone vooral uit 't volk moet komen) standvastig aan te kleven, na te speuren, te verlezen, mee te deelen, te bewaren, te bewerken, en... tegen al wat ònvolksch is of dat de taal en 't hoofd en 't herte van het volk bederft hardnekkig te verdedigen. En bijgevolg, voor Biekorf is Gezelle nietzooveel de ‘Vinder’, maar de ‘Strever’ die zou vinden, en die zoo heerlijk vond. Voor Biekorf, kan zijne huldiging niet een vereerende beschouwing, een loos gejuich in een voorbijgaan wezen (om niet te zeggen méér: een halve leugen soms); neen Zijne huldiging voor Biekorf kan enkel zijn: 't geestdriftig (met of zonder ‘leven’ bij) gemeenzaam nagestreef van wat Gezelle zelf beoogde. Een zulke dadige hulde, t.w. het overkomen van ‘den hoop’ naar 's Mans oorbeeld en bestreving, dàt kan Zijn zege heeten!... Integendeel, met een zeeghaftig daarstellen van wat hij inniglijk verafschuwde kan men hem slechts beschandigen; 't is toonen, oftewel dat men hem niet verstaat, ofwel boosaardiglijk hem zeggen: ‘ziet eens hoe wij, die uwe stelling niet aanveerden, bevechten zelfs, hier talrijk zijn, en levend heerschen op uw graf’! Gezelle was groot man; maar hoe gewerd hij het? Dit wordt teveel vergeten, zooals het in zijn tijd teveel bestreden wierd. Hoe dat hij het gewerd? Door zùlke taalbeoefening als deze welke hij in Biekorf aangetoond en voorgedaan heeft, zeggende: ‘na mij, in mei commemorationem facietis’!

Welaan, wat zien we nu voor een ‘commemoratio’ as.? Een woelinge, om hem te eeren... ja! Doch eene, rechts heel vreemde (vijandig misschien wel) aan daar-die ééne huldig'ng waardoor hij in den

werke kan zegewinnend voorkomen; vreemde aan daar-die éée ne huldiging, waarin de ziel en 't levend doel van Biekorf steken; die ééne huldiging waarzonder nu voor Biekorf geen echte herdenking van Gezelle wezen kan.

Neen, wis, aan zulke ònechte herdenking medehelpen kan Biekorf niet. Da' 's niet Gezelle huldigen! Dat is, op name zoogezeid, en ter gelegenheid van... enja van Hem ('t was eertijds van De Bo, of van 'nen ander), 'n volksberoering houden, geruchte maken, in stoet uitgaan, 'n beeld oprichten, heel het Land doen juichen voor 'n dag (als eertijds met De Bo geweest) ...met verder geen gewenscht gevolg! Da' 's niet Gezelle huldigen; da' 's met Gezelle als uitsteekberd, eens' eigen roerzucht huldigen, da' 's binnen-in een herberg stappen alonderdoor het naamberd, maar niet omwille ervan: da' 's gaan om er te leuteren.

...Leest ter bevestiging: Loquela! Nooit noemt men meer Loquela. En toch Loquela is de geute waaruit Gezelle's taalgeest is bedegen, waaruit zijn taalkracht en dus ook zijn vindkracht, en dus ook zijn denkbeeiding en zijn gedachten sproten... (Gij zijt van Thomas' leer, AW.?). Welaan doorloopt Loquela. Op ieder reke leest ge daar zijn razernij - een gloeiende - tegen onvolksche taal, zijn liefde in 't nalezen en 't nadoen van echt-volksch! Uit deze razernij en liefde ontstond Gezelle's eigenaardigheid, Gezelle zelf, Gezelle aanzien in dàt waarin hij Hèm gewerd, Gezelle grootst geworden door dat eenvoudigst-kleindoen!

II. Hoemeer wij daarop nadenken, hoe dieper wij ons overtuigd gevoelen dat 't Biekorf's zware zending is: Gezelle's laatste levensklank te zijn. Eén dingen leeft van hem nog, van zijn stem, 't is Biekorf - hoenog onvoldoende 't weze -. Dat is geweten, vriend. Doch Biekorf, weet men, is alleen zijn taalbeginsel, ...en dáárvan wil men niet. Men wil zijn naam: men wil wel staan in 't stralen van zijn zon, beschongen door zijn roem, verroemd vereerd met hem; maar

luisteren naar zijn stemme, dat wou men niet ten tijde dat hij leefde wanneer die stemme kloek was; men wil het min dan ooit, nu dat hij dood en dat zijn stemme in Biekorf's mond alleen een doodenstem is. Dat is geweten, vriend. Ook Biekorf wordt behandeld door die Gezellehuldigers als het onwenschbaar naverwijt hun door Gezelle toegezwaaid. Of nog - en dit is beter - Biekorf wordt aanzien (met meestemming of niet) door 't groot getal, de welgemeende lieden, als 't onverzoenbaar nagekondig van 't eigenste dat in Gezelle zat, en dat hij uitsprak met de woorden: ‘geen volk geen tale, ttz. geen levend vlaamsch is mogelijk wanneer het vreemd aan 't volk (da' 's leerstijf en verbasterd) is’. Dat is geweten.

Zoo, wanneer nu Biekorf liet gedoen, of meedeed aan 'en huldespel waar tallenkante in doorstraalt, niet enkel onverschilligheid, maar zelfs ookal vijandigheid voor daar-het-innigste vanuit Gezelle's eigenheid, dan zou dat allergroot getal van deze welgemeende lieden (zoo zelfs de vijanden) besluiten dat het uit is met 't beginsel van Gezelle, verloochend in den schijn-nu zelfs door Biekorf! Met spijt of geen van deze lieden, dat hielp hen ook ervan doen afzien... Dat was aldus verergernis.

Doch Biekorf wil dat niet. Een tweede groote reden is 't waarom wij aan die huldiging als-thans-in-gang niet meedoen mogen - noch min noch meer: niet mogen -.

U, vriend, U 'n maakt dat alles niets: ‘U 'n kunt U met 'en opstel van uitnoodiging niet bezig houden’. Maar weet-ge, vriend, Gezelle wel! Hoe zindelijk was hij niet in al het kleine... getrouw aan 't woord van Augustinus: wie 't groote wil bezorge 't kleine! U, vriend, U kent Gezelle als geen, in al hetgeen vanbuiten treft: de wording van zijn dagen, de steenen uit zijn woningen, het aantal van zijn werken, de wassing van zijn woordenkeus... maar ken'-je dan niet evenzeer den slag zijns bloeds-geweest, de jaging van zijn herte, zijn zielendrift? U kent die niet?

Dat woord van U heeft ons verwonderd, vriend!

En al die andere woorden, ook van U! Van: al wat men gaat doen met ons of zonder ons; en die vergaderingen, van priesters en van 'n Biekorfzitting ('n Biekorfzitting toch!... zelfs geen westvlaamsche geest in u meer, vriend?); en van daaruit te halen wat wij kunnen! Hoe zonderling dat allemaal! Hoe weinig toch op zijn Gezelle's! En van dat ‘werken’? waarop gij ons verwijt te zijn veranderd van gedacht: ‘dat werkleven moet staan boven het feestleven’... Neen niet veranderd, vriend. U meent: dat ‘feesten’ moet 'n ‘werk’ zijn! Ja! Toch bij nietveel is 't zoo. Wij hooren immer liever zeggen: dat ‘werken’ moet 'n ‘feest’ zijn.

Kom', niet gekibbeld!

Herhaalt uw vraag. Ons antwoord kan nu bondig zijn. Of wij Gezelle willen zien vereeren in 1930? Ja! MAAR... op zijn Gezelle's! Ja, maar op een wijze, waarop hij 't zelf kon dulden, in een geest en in een taalgestreef waardoor men toont te willen volkomen 's eens met Hem zijn.

't Is weer een ‘maar’ bij, hoor! Ja, maar, die ‘maar’ duidt onzes inziens 't wezen zelf aan van de zake: een huldiging, is 't neerleggen van onzen zin bij zijn gezag, 't is 't onderdanig - willen - zijn der velen aan zijn wenken. Wie zal onredelijk achten, dat men bij 't zeggen van 'n ‘maar’, iets eischt dat 't wezen zelf is? Als iemand vroeg wat of een mensch is, zou U dat kwalijk noemen dat wij hem antwoordden: het is een dier, ‘maar’ 't moet een redelijk zijn?

Dan, of wij helpen willen? Méér dan door het ‘brommen’? Wis, doch brommen zelf is al hoogstnoodig: we staan alleen ertoe! Daarbij: we wilden wij reeds helpen. B. v. 't Is nu negen maanden dat we vragen aan bewaarders van Gezelle's nagespaarde levensschatten (aan Vrienden nog!), negen maanden dat we vragen, zeggen we, naar 'n schamel stukje van Gezelle, totnog onuitgegeven, om het hier

te mogen overdrukken (zooals 't uitdrukkelijk gewild was door den gever)... en meen'-je dat we 't krijgen? Of nog, al meermaals lieten we, in het stille, een woord geworden alhier aldaar óf naar een blad óf naar een werkuitgever... en meen'-je dat we aanhoord zijn, of zelfs een antwoord kregen? Of nog, 't zijn ander Biekorvers, die buiten onze wete, iets dergelijk's wilden doen... en meen'-je dat ze beter voeren? Neen! 'n Hulpe als de onze 'n wenscht ‘men’ niet.

‘Men’ wil Gezelle huldigen, zooals ‘men’ veel gedaan heeft totnutoe... zooals zoovelen-heden heel onzen vlaamschen ‘Strijd’ aan 't strijden zijn gegaan, al hem - onwetende misschien - oneindiglijkveel kwaad aandoen.

‘Men’ wil het enkel - hoe? - met woorden, en met uitwendigheden, met schijn, met anders niet als met het averechtsche van wat Gezelle zelf gewilde (slacht van die Jeugd te Brugge in 's h. Lodewijk's, die op den dag van 's Mans herdenking 't jaar '24 - vgl. Biek. 1924, xxx, 185 - Gezelle wilde eere aandoen door tal van zijne zangerigste stukken in stijf en krakend ‘Nederlandsch’ te komen aan den hals brengen).

En U, Vriend W., die beter zijt, zooverre beter dan die allen, die U nochtans niet bezighouden kunt met daar eens tegen te handelen, U wilt ons even kommerloos daaraan maar-mee hebben?...

- Och...

..... neen! Neen. Neen.

Dan, nu?

Als iemand zegt: ‘En Biekorf doet niet mee’! ‘Men’ weet nu ook waarom. De redenen staan hierboven. 't Is niet dat hij Gezelle thans verloochent, integendeel 't is uit verknochtheid aan Gezelle, aan 'tgeen Gezelle wilde. Het is omdat, *zooals de zaak nu aanlegt*, ten eerste heel die huldiging schijnt ingezet, en schijnt hardnekkig voort te woelen *tegen Gezelle zelf* (tegen zijn geest en gading, taal- en werkbeginselen) wat Biekorf niet kan dulden: 't is even

tegen B. zelf. Ten tweede, omdat nog Biekorf - al was dat àl-maar schijn - zelfs door 'n schijn van lijdzaamheid geen *ergernis* verwekken wil.

Bij 't hooren van die redenen gaan velen letten op henzelf, en zien niet af te valien van hun gewezen trouwe aan hunnen ouden Guido, en van hun waar vereeren (vereering in den werke) van al zijn wijze wenken. Een man behouden of gewonnen voor Gezelle, zal dat dan soms niet òòk een goed zijn, een goed door ons gedaan?

Ja, velen - we hopen schrikkelijk vele, en groote mannen niet het minst daartoe heel geren uitgenoodigd - velen, uit reden van hun ambts- of standsof zedelijken plicht, uit reden ook van echte liefde voor Gezelle, zullen aanwezig zijn en meedoen aan die huldiging (hoe dat zij ook geschiede), ter eere van den Man, oningezien de zake van oprechtheid van al die om hen staan. Wijzelf, de Biekorvers, gaan - elk voor hem - gelukkig zijn er ook te staan en met ons oogen toe een stond te mogen denken dat 't alles waar is wat er daar vertoond zal worden.

Doch Biekorf (als beginseltolk) zal blijven treuren thuis, omdat de ingangzetting en geest en ziel van 't spel van-eersten-af gebleken heeft te zullen... slechts uitwendig zijn.

...'t En ware dat 't veranderde.

BIEKORF.

Vertelselkes van Tooverij uit het Fransch-Vlaamsche

Vgl. voor oorkondschap: B. 1922, XXVIII, 83; voor vertellingen: evendaar en daarsedert in 1923, '24, '26.

I. *Overgezonden 'beesterije'.*

Eentje van Leo Coevoet's[1].

(1) Voluit heette hij: *Ivo Leo Odo* Covoet. Hierbij herinner ik mij, thuis te Brugge dikwijls gehoord te hebben van een ouden bruggeling 'die, zeiden ze, drie voornamen had en 'n achtername, en, in àl te zamen maar 12 boekstaven': en die was *Ivo Odo Leo Tak* (neem' nu nog dat 't Tack was)! Zonderling nietwaar, diezelfde 'Ivo Odo Leo'. Men bedenke hierbij wat we voorheen eens zeiden van '*de voegende doopnamen*' (B. 1914-'19, XXV, 125; 1920, XXVI, 70). Dat was toen gezeid van Becelaere, maar men zou allichte vermoeden dat dit heel Vlaanderen door is geweest.
L.D.W.
- Ivo Leo Odo Coevoet was geboortig van Westnieuwkerke in 't jaar 1797. Hij werd van-z'n-leven tuinman op 't kasteel te Nipkerke, en bleef het 54 jaar lang: hij is gestorven toen onze weledele Verzamelaarster Mevrouw de la Chapelle (dochter de Ternas, op datzelfde heur ouderlijk kasteel) nog een klein meisje was. 't Meestendèel van Ivo's gewezen vertellingen weet zij over van 't oudere volk uit den huize welk die eigenste vertellingen van hem had gehoord en lang heeft onthouden. Een fraaie oude man was hij, geestig en 'n beetje klapziek maar alles in deugden, en eendelijk kreksch en preusch op zijnzelven. Toch zulk 'n voldoening had hij erin, soms een keer te herhalen dat, toen hij knape was te boere op Westnieuwkerke, hij allejare naar Kemmel-kermisse ging waar dat ze immers dansten op Plaatse, en, metdat hij een van de knapste jonkheden was uit de streke, dat hij dan de eere had te mogen een

Leo koutte vele van overgezonden beesterije. Deze zijn alle bucht als ratten, wezels, hagedissen, koolbranders, enz., *door tooveraars ten huize overgezonden*, t.w. van iemand dien ze plagen willen. En, aangezien *dit gespuis betooverd* is, ge kunt het moeilijk grijpen; '*t hoort àl wat ge zegt*, en de man die vallen zetten zou, of die vergif zou leggen, moet het in een muikertje(1) doen en zonder het tegen iemand te uiten.

Toen hij 14-15 jaar oud was, zeide hij, en nog poester te Westnieuwkerke, lag hij thuis op een oud hof ‘te Delbecque's’ een stake twee-drie van Plaatse, langs den weg af naar Belle.

't Was een vervallen timmer; vuil niet, maar ver-

sprongske doen met de Juffrouwen van 't Kasteel (die waren de Navigheer's toen) die hem trouwens daartoe kwamen uitzoeken... In die menschen hun boter 'n was er toen immers geen haar!

(1) In waalsch-fransch ‘*en muchette*’ - en cachette, in den duik.

geven van de ratten. Veel kwaad stichtten die beesten, maar niemand 'n wist van waar dat ze kwamen. Becque sprak er een keer van, met een vent die gekend was daarop, die de boeken hadde daarvoor, en die zulk 'n vuiligheid kon weglezen. Die vent hoorde dat er op 't hof in de huisplekke, vóór den heerd een blauwsteenen vierkantte vloertje lag, en zeide hij alzoo: ‘hier zi', zeide hij, tavond vergif leggen, en vallen zetten, en zeggen luidop tegen al die daar is, tegen de eigenaars en tegen al 't volk, dat ge dit alles doet om allegare die rattebeesten te vangen. Die ratten gaan 't hooren; en ze gaan vluchten waar dat er niets aan hen 'n kan, onder dat vloertje te weten; en morgen breekt ge dit open; ge gaat ze daar zien zitten; ge knipt ze’.

De boer deed dit zoo; en inderdaad 's morgens, wanneer ze de steenen uitbraken, ze vonden er wel zeventig ratten, meer dan ze slaan konden, en waarvan dat het meestendeel vluchtten rechte in de weê-voorde-deure.

II. *Slechte boeken die 't Kwaad verwekken.*

Eentje van Sidonie Sence's, ook een oude kennisse uit Nipkerke.

Vele van die oude tooveraars hebben hunne boeken, welke zij niet voort en geven aan niemand, en welke de boekverkoopers niet effenop aan elkendeen 'n bestellen. De geestelijken zitten erachter: in de huizen, in de koopdagen; en maken ze zooveelmogelijk van kante.

Te Nipkerke op een avond ten Halle-Abeele (l'Hallobeau) wierd er een man berecht die daarachter geen woord meer 'n kon uitbrengen, maar die over dat 't ging, alsan wees naar een oude kasse daar bij hem. De man is gestorven, en niemand 'n wist wat zijn wijzen had ingehouden. War', de neve die erfde van noom, ging aan 't zoeken in en op en achter die kasse, en 'n vond anders niets of 't en is daarvanboven, oude vuile en dooretene boeken. Hij bekeek ze met moete: 't waren al teekens en aardig-

heden waaraan dat hij las en herlas maar niets en begreep. Doch al met 'n keer wanneer hij tenden een blad kwam, lijk een schicht de duivel stond daar, een leelijke zwarte gedaante met oogen die brandden.

- Waarom is 't dat ge roept achter me, vroeg de duivel? Wat werk heb'-je voor me?

- Geen, geen, stamerde War', ik, ik en heb niets noodig.

Hij keek achter wijwater. Uit was 't.

Hij deed om naar buiten.

- Hei, sprak de duiyel, hier werk; en, 'n krijg ik geen werk lang genoeg om gij ondertusschen in de kerk te geraken, 'k sla hier heel 't hof in gruizel te niete.

War', War', War', en wist noch waaruit noch waarin... had hij gekunnen ging Ons Heere van 't kruis halen... terbinst dat de duivel op de veurste(1) van 't dak al aan 't scharten was, dat het stoof, in het dekstrooi.

War', bij gelukke, zag in de schuur nu een halven zak raapzaad staan. Snakke! zei hij, gooide hem uit in den messing, en:

- Daar zi', riep hij, rapen toe, al dat zaad terug in den zak.

De duivel, al razende en beurelende, buischte beneên en was al aan 't werk... zoo vlugge, zoo vlugge dat War' al kon schikken dat hij albij naar-van-gedaan had. Loopen deed hij, al wat hij rekken kon, en viel lijk een steen in de kerke. Hij las, als nog nooit, zoo schoon en zoo lange; trok dan in naar den Pastor's achter het Evangelie, en keerde daarachter weer huiswaard.

't Zaad zat vergaard in den zak, en de duivel was weg...

Maar de boeken, hebben ze gevlogen in 't vuur!

III. *Slechte boeken die de liefde verwekken*.

Eentje van Flora Tahon's, die kwam op 't Kasteel. En ze had het weten gebeuren.

(1) *Le coupet* = in 't vl. de ‘kop’, de top.

Een jonkheid van Armentiers had een oogske op een ‘meisen’ die hem nooit 'n wilde bekijken. Hoe ook dat hij er een boontje voor overhad[1], zij 'n kon hem niet geluchten.

- Neemt dat boeksken, en leest er eens in, zei daar een vriend tegen hem.

En waarlijk! lederen keer dat hij las in dat boekske, eenige blaadjes naeen - waarvan hij niets 'n verstond -, dat jong was lijk gedwongen naar hem.

Maar de jongen wierd schuw van die leute. Op een einde hij gebruikte verstand.

- Liever een andere, zei hij, waarmee dat de duivel geen zaken en heeft...

En hij lei zijn boekske aan den brandenden heerd. Waarmee hij meer dan gelijk had.

[M.D.L.C.].

Een XIV^{d}eeuwsche afboeking van s. Jan's Gasthuis' ‘Regule’ te Yper

[2]

HIER hebben we voorhanden een oud boekje in perkamenten bladen, en zonder deksel aan, 0.235 op 0.163 breedte, en zijnde een afboevan den gewezen ‘regule van S. Jans Gasthuse in ypere’.

Het beslaat onbetalmerkt 8 bladen voor- en aarkant (is 16 bladzijden), waarvan het achtste blad nog onbebruikt. 't Is gave, en weinig vuilgemaakt: al-

(1) In 't waalsch-fransch: ‘*Il avait beau jeler les pois devant les coulons* [colombes]’.

(2) Heden geheeten ‘S. Jan's Godshuis’ of ‘de Godelieven’, die ons het bovenstaande stuk ter uitgave welwillend mededeelden. Onzen dank aan den Bestuurder E.H.A. Bras om zijne zorgzame tusschenkomst.
Het stuk werd, meen ik, nooit gedrukt; en is zooveel-als n i e t -gekend.

leenlijk de achterbladzijde, van nogalwel in de hand te zijn, is ietwatmeer bevingervlekt; de voorbladzijde is 't velemin, dit echter nu toevallig. Want de waarom hiervan, is dat het boekje nietmeer voorkomt zooals het was oorspronkelijk, d.i. ter XIVe eeuwe. Zijn beide eerste bladen, ter XIVe eeuwe, zijn worden-afgesneden met een schare, onhandig weg en nogal nippe, immers op een schrootje na van 0.005 tot 0.001 m.; ze werden dan vervangen door 2 nieuwe bladen, met hoogstwaarschijnlijk de afboeking erop van de verwezen 2: (uitgeweerd misschien kleine invoegingen, reke voor reke 'tzelfde of nagenoeg, zou 'k denken omdat 't zoo goed uitkomt op 't einde van den aarkant van blad 2, ten dienste van 't vervolg op voorkant 3). 't Verschil van het oorspronkelijk deel bij die 2 aangebrachte bladen is merkelijk: dat aangebrachte deel is witter en veel lijzer aan den tast. 't Is ook in jongeren stel, te weten van t'einden de XVe eeuwe, 'n beetje ui'vallig nagemaakt van 't ander deel, van namelijk 't tweetallig schoone handgestel (met roode kopstaven, maar ook in bleekgeschoten doppe) dat immers staat op bl. 3 vk. tot en met 6 vk., en bl. 6 ak. tot en met 7 ak., en dat van 't einde is al van de XIV^{de} eeuwe. De reekjes met de stift getrokken staan scherper in dit ouder deel, en dààr zijn insgelijks nog al de gaatjes over waardoor zij waren voorgewezen. Men ziet nog de verandering, aan de verbinding ook: 't oorspronkelijk boekje was oorspronkelijk genaaid, eerst eens met 'n tweevoudig garen op heel de hoogte, tot samenhouding van het werk; en dan weer eens met dikineengevlochten draad, in oogen (eene alboven, eene alonder), alsof het was bestemd geworden om, boekbindersgewijze, alachterwaard er endjes door te hebben tot verder inbandinge; dan de 2 nieuwe bladen vorenaan, zijn aanstonds eerst geplakt geweest, elkeen op elk van de twee schrootjes die achter 't afsnijden nog overwaren zooals we boven zeiden, (en werkelijk er heeft dan iemand nog-nadien ter XVI-XVII^{de} eeuwe, door

heel het werk, met losse hand wat krabbelinge bijgebracht, en onderander de ‘regulen’ betalmerkt, en b.v. op vk. 2 het talmerk v en vj getrokken over schroo en blad tegader, tendeele nog aaneen). In onzen tijd zijn die twee eerste bladen, omdat hun plak alonderaan begaf, daar onderaan tegen de schroo'n gedriegd.

Nu, eerst het opstel zelf, als volgt:

[1 vk.] [<j>][(1)]. DIT is den regule ende ordinâcie vân □ Jonfvrauwen van S <.> (1) Jans Gasthuse □ in ypere gheordineirt van oudê tijden □ die de Jonfvrauwen de welcke daer □ inne cômen zullen <,> (1) moeten belovê in □ waerachtiger oodmoedigheid, ên in or□dinancie van goedê leuene ghetrauwel(icke) □ te houdene ter eere vân huse <,> ên vâ □ Gode al voorê: ên ter saligheid vâ huer□leder ziele. Geassenteirt bij schepên vâd(er) □ stede vâ ypere: op de pene hier naer volgên □

<ij> ALvorê dat de voors(eide) Jonfvr(auwen) ên de gô ne die in tvoors(eide) huys wonen zullen, □ moeten zijn onderhoorigh dê souuereinê □ voogden ghestelt bij schepenê <,> Ende der op□per Jonfvr(auwe) ghestelt ten orloue vân voog dê voors(eit). Ende dat niemand wtê hu□se magh gaen zonder orlof. noch clee(ren) □ dan daer zij orlof hebben te gane. □ het ne ware dat hê iet haestelics □ ouer quame daer zou gaen moeste □ ên dat moeste zou te kennen geuen □ als zou thuus quame □

[1 ak.]. <iij> Item dat niemand langer dan achte □ dagen wten huyse wesen moet, ên □ dat ter discretie vander opper Jonfvr(auwe) □ Ende daer zou langer wte

(1) Dit talmerk één <*j*> schijnt uitgesleten. Dit zelfde talmerk <*i*>, en verder al die dergelijke talmerken aan 't hoofd van ieder hoofdstuk, dan 't stipje <.> achter *S*, dan 't knipje <,> achter *zullen*, dan weer nog al de zulkgelijke teekens hier aangeduid als invoegingen < >, zijn bijgesteld aan 't schijnen, door hem die naar we boven zeiden, ter XVIIe eeuw, alhier aldaar wat tusschenkrabbelde... door K. zullen we zeggen.

ware □ dat vvare op de verbuerte vander pro□uene van dier weke □

<iiij> ITem dat elck vân voors(eide) Jonfvr(auwen) moet □ houden de ghetijden van onser vrauwe □ ên elck moet op zijn binnen der schelle. □ ên dat zij danne te gader eerst mattine □ lesen daer naer Prime, Tierce, ende □ middagh. Ende dat zij altijds voor □ de maeltijd de Benedicite lesen, ên naer □ der maeltijd gratie. Daer naer noene te □ te[1] gader lesen. daer naer Vespere ende □ elck tzijnder behoorelicker tijd. Ende □ bin datmen de ghetijden leest zoo ne □ moet niemand wie zou zij eenigh □ werck doen En(de) oock mede zoo moet □ elck zijn alle daghe ter messe ter ves□perê ên ter mattene. En(de)[2] alle maêdaa□ghe lesen een ziele vigilie ouer alle □ de gône die dê huse dueghd hebbê ghedaê □ [2 vk.] of zij ne ware sieck ofte ander belet haddê □ daer[3] bij zou huer zoude mogê excuserê met redene □

<v>[4] ITem dat de voors(eide) Jonfvr(auwen) ên die prouendiers □ vân huse moeten elck sauôds segghen de □ ghemeene bedinghe ouer de gône die thuys □ stichtedê ên ouer alle dê gônê die het huus[5] □ dughd gedaê hebbê, ên dit zalmê teekenê □ med eenen Clocskene alzoo het Costume □ gheweist heift. En(de) dat zij oock alle auô□de eer zij te bedde gaen moeten gaen □ in de capelle[6], ende daer doen met deuo□tien haerleder bedinghe □

(1) Echt zoo.
(2) '*Ende... ghedaen*' is blijkbaar invoeginge, bijgebracht op 't oude blad dat dan werd afgesneden en dat hier nu herboekt staat.
(3) Van hieraf komt alles meer gesloten voor, vooral de eerste helft van 2 vk.
(4) De talmerken <*v*> en <*vj*> staan half op de schroo waaraan blad *2* is vastgeplakt.
(5) *Huus* staat met de tweevoudige *u* ineengetrokken, alsof het was *ui*. Evenwel 't kan toch ook *huis* zijn.
(6) Tegenover '*in de capelle*' staat op de schroo (waarvan hierboven sprake) een overschot ('n krulle, eene als 'n krankemane-teeken) nog van ergens iets dat aldaar bijgesteld was.

<vj> ITem dat elck vân voors(eide) Jonfvrauwê □ ghesont zijnde ende gheexcuseirt van □ alle ander beletten moeten haudê[1] dê □ aduent voor midwijntere[1], ende drie □ reisen de weke vasten ên gheen □ vleesch eten der bouê zonder orlof □ vander opper Jôfvr(auwe), ên dat bij Cause □ van noode. En(de) dier gelijcke veer□thiê [daghen][2] voor sinxen zonder vleesch te □ etene wtgeweerd Ascensions daghe □ ende alzoo veerthien daghen voor die □ [2 ak.][3] Assumptie van onse Liefue vrauwe □ ende veerthien daaghen voor aller heli□ghen dagh: ende te elcken van desê moetê □ zij twee reisen de weke vasten ende □ geen vleesch eten. En(de) oock moeten □ zij vasten alle de vrijdaghen vandê □ Jaare, ende voort alle de vasten dagê □ die de helighe kercke ghebied te vastê □ ende dat elck te biechten gaen moet twee □ warfuen voor elck vande voorseide □ feesten, ên drie warfuê bin den vastê □ Ende elck magh zijnen biechtheere kie□sen daer hij wille mids den orlof vân □ Pasteur[4]: elckê anderen vergeuenisse □ biddende eer zij ten heilighen[4] Sacraramête □ gaen in teeken van Oodmoedigheden □

<vij> ITem dat niemand wt den huyse □ zal moghen gaen op dên dagh dat zij □ het heilighe Sacrament zullen ontfan□ghen hebben ten zij om ter kercken te □ gane: ende dat niemand wte den □ huse zal gaen eten op feestelicke □ daghen □

[3 vk.] <vij[bis]> ¶[5] **I**tem dat niemen[6] saterda-

(1) Die deze herboeking deed, las h*au*den dus, ook w*ij*ntere. Zie verder (opm. 4) weer iets dergelijk's.
(1) Die deze herboeking deed, las h*au*den dus, ook w*ij*ntere. Zie verder (opm. 4) weer iets dergelijk's.
(2) *Daghen* staat er niet.
(3) Op 2 ak. is wederom 't gestelte meer gespannen, om alles binnen 't blad te krijgen, zie je wel.
(4) Past*eur* en he*i*lighen (tegenover daareven h*e*lighe) klinkt eerder BRABANTSCH-ACHTIG, als boven (alhier, opm. 1) h*au*den, w*ij*ntere.
(4) Past*eur* en he*i*lighen (tegenover daareven h*e*lighe) klinkt eerder BRABANTSCH-ACHTIG, als boven (alhier, opm. 1) h*au*den, w*ij*ntere.
(5) Van hier af staan er afdeelingsteekens, en wel in 't rood. Van hier af ook, staan de belangrijke aanvangstaven opgesmukt met een licht streepje rood. Al dat rood werd later aangezet. Wij stellen deze teekens en stavén zwarter.
(6) 't Was eerst *niomen*, en K. hermiek de *o* tot *e*.

ghes[1] weerc[2] doê □ moet achter vesperen. **E**n(de) dat niemê<t>[3] □ ooc enich weerc doen moet no<ch> bouen. □ no<ch> beneiden. hachter[4] tvingeroen[5]. **E**n(de) □ zi moetê danne alle te gad(er) gaê te bedde. □ **E**n(de) niemê<t> moet nachts vten dorenter □ ligghê. het ne ware bi consente vand(er) □ vpperJoncfr(auwe). of bi cauzê vâ ziecheidê. □ Ende

(1) *Saterdaghes* = [des] saterdaghes. Vgl. ook *sondaghes ende mesdaghes* (alhier, 4 ak.), enz.; alsook *nachts* (even hier onder vij: 3 vk., en onder viij: 3 vk., X: 3 ak.); en mede *navens* (6 vk.).

(2) *Weerc*. Zoo vinden wij hier (in 't oorspronkelijk deel) w*ee*rc benevens w*e*rc (3 ak.), ook d*ee*ruen (4 ak.), benevens *e*rue (5 vk.) *ee*rue (7 ak.). Dit kan al even WESTVLAAMSCH wezen, en laten we maar zeggen dat het 't was zoogauw wij immers verder lezen onderander: w*ei*der (5 vk.), ben*ei*den (3 vk. en 7 vk.), spr*ei*ken (3 vk.), r*ei*denen (7 ak.) - brugsch en ypersch -; *van nv voordan* en *voordan* (6 vk.) - nogheden voortgezeid te Brugge ondermeer -; en *ol* (5 vk.), *olle* alsook *olden* (7 vk.) voor 'al', 'alle' en 'al de' - zoo sterk gezeid-nog den heelen 'Malkweg' door (Biekorf 1924, XXX, 71, 287), dus ook te Brugge en in het ypersche -. M. o. nochtans dat andere uitspraken als tw*e*lef (6 vk.) zw*e*rt (6 vk.) minder schijnen brugsch te zijn geweest, hoewel toch westvlaamsch.

(3) *Niemê<t>*. K. heeft daarbijgesteken de *<t>*; 'tzelfde een vier reken verder; zooals hij weer alhier bij *no* heeft 'n *<ch>* gevoegd; zooals hij nog 2 reken verder 2 stipjes zette op '*bi* causen', op 'cloxk*i*ne', 'z*ij*n' en andere dergelijke. (Wat aangaat de *i j*, wij hebben hier overal gezet *ij*, uitgeweerd daar waar duidelijk staat *ii* of (met of zonder stipjen op) *y*.

(4) *Hachter* = achter. Vgl. *h*al = al (5 vk.) en *h*iemene = iemand (5 vk.), benevens elders 'achter', 'al' en 'n-iemen': een schoon bewijs dat de aanvang-*h* door Steller en zijn volk nietmeer werd uitgesproken, doch nog gekend was, en ookaleens gesteld werd 'n beetjen op een gissen.

(5) *Tvingeroen*. Zal datzelfde 'vingeroen' zijn dat geborsten was in 1602 (VDPEEREBOOM, *Ypriana*, I, 88). 't Is de drinkersklokke; la cloche du 'vigneron', cloche qui avertissait les buveurs de quitter les tavernes (Const. gén. II, 924) LITTRÉ o. 't w. 'vigneron'. DUCANGE, *Gloss*. zegt: 'Campana bibitorum' quam vigneron appellant Insulenses, 1364 (Statuta Mss. eccl. S. Petri Insul. Wngnron). Uit Rijsel zal het zijn dat 't woord naar Yper ging.

diere ghelike moeten zi te gader □ gaen ten reiftere. binden ludene van □ enen cloxkine. **I**nden welkê reifter □ zi houden moeten silentie. **O**f daer zi □ yet spreiken wilden. dat moet zijn □ goed ende duegdelijc -: □

<viij> ¶ **I**tem. dat elc moet syn bereed nachts □ vp te stane zo wanneer datmer zal □ zynghen mattine(1) inde capelle. **E**nde □ elkes daghes messe hore of het ne dade □ hem ziecheide. **E**n(de) sondaghes ende □ mesdaghes tharer prochie hoofmesse.(2) □ of daer zi orlof hebben te gane -: □

<ix> ¶ **I**tem, datsi witdond(er)daghe elc anders □ [3 ak.] voeten dwaen(3). **E**nde voord doen also □ zi sculdich syn te doene -: □

<x> ¶ **I**tem, dat niemen gaen moet te spade □ dat na complien es. **O**f te tilike voor □ de scelle inde poort(4). ende dat si nachts □ niet bliuen(5) vten huus. het ne dade □ nood ende dat bi (5) orloue -: □

<xj> ¶ **I**tem, dat niemen buten huus. no butê □ dorenter ligghe. het ne dade nood of □ ziecheide. **E**nde dat bi orloue -: □

<xij> ¶ **I**tem, dat niemen gheen ander habijt □ ne draghe dan alsoot van oudê tidê □ ghecostumeird heift ghesijn -: □

<xiij> ¶ **I**tem, datsi ghene caproen draghen □ gheknopt anders dan van zelues dê □ cleede(6) □

(1) *Mattine*: twee stipkes op de *i*.
(2) *Hoofmesse*: hoogmesse. Voorbeeld van verwisseling der keelstaven tot lipstaven (vgl. DBO op 'G'). Bij GAILL. *Gloss*.: 'hooftmesse'.
(3) *Dwaen* = wasschen. (Vgl. OUDEMANS *Ondl. Wdb*. o. 't w.).
(4) *Poort* = niet portus, maar ingangsdeur, (vgl xiiij).
(5) De *i* van *bliuen* werd een tweevoudig, en deze van *bi* een enkelvoudig stipje opgezet door K.
(6) *Cleede*. Dit woord staat overgezet op de volgende reke, achterwaard aan, en werd dan nadien, door den steller van 't rood, met een rooden haak naarde vorige reek aangehaald.

<xiiij> ¶ **I**tem, dat niemen gaen moet buter □ poorten te zijns ghebuurs huus. om □ enich werc te doene -: □

[4 vk.] <xv> ¶ **I**tem, dat elc zi bereed te helpene den □ zieken. bouen ende beneiden altoos als □ zijs te doene hebben -: □

<xvj> ¶ **I**tem. dat niemen gheen laken no cleed □ make. zonder(1) te zinen draghene. en(de) □ dat heimelike -: □

<xvij> ¶ **I**tem, dat niemê ghene ghegheileude □ hoof cleedren ne draghe. noch gheen □ haer te lanc houde: □

(*'t Vervolgt*).

L. DE WOLF.

Als 't u belieft, de waarheid zeggen.

In PAGINAE. (1928, jg. III, bl. 967) lezen we 'n beknopt verslag over 'Franciana, *Pampharduine* (Biek. 1927, XXXIII, 115-116 en 178-181), met den inhoud en 't besluit 'dat ... *ine* = weide, en *harduine* = kuddeweide. - Dr. P. Allossery'.

Da' 's een vergrijp. 't Moet '*Lamphardnisse*' zijn, en *-isse* en *hardnisse*!

Dat we mochten, aangaande dees en andere gevallen, vragen-daar aan zetter of verbeteraar, ons zoo - en Paginae medeen - op geenen slechten naam te brengen, en... nu dat het gebeurd is, de zaak terecht te wijzen.

B.

De Volksoptelling in West-Vlaanderen in 1814 (*Vervolg van bl. 169*).

Arrondissement Yper.

Elverdinghe:
Bixschote: I. 707: b. 502, o. 205. G. 138: e. 41, h. 94, a. 3. H. 138. K. 1, 20; 2, 25; 3, 18; 4, 11; 5, 6; 6, 1. (687).

(1) *Zonder* = 'behalve' of 'dan alleen'. (Vgl. OUDEMANS. *Ald*. o. '*Sonder*').

Boesinghe: I. 1720: b. 1267, o. 453. G. 332: e. 96, h. 233, a. 3. H. 330. K. 1, 54; 2, 53; 3, 36: 4, 25; 5, 11; 6, 5. (1789).
Brielen; I. 626: b. 455, o. 171. G. 126: e. 30, h. 96. H. 125. K. 1, 24; 2, 12; 3, 19; 4, 8; 5, 5; 7, 1. (672).
Elverdinghe: I. 1246: b. 926, o. 320. G. 227: e. 34, h. 193. H. 236. K. 1, 50; 2, 34; 3, 30; 4, 19; 5, 6; 6. 1. (1408).
Noordschote: I. 611: b. 441, o. 170. G. 104: e. 35, h. 69. H. 104. K. 1, 18; 2, 20; 3, 14; 4, 9; 5, 3; 6, 2; 7, 1. (605).
Oostvleteren: I. 1404: b. 950, o. 454. G. 285: e. 98, h. 159, a. 28. H. 263. K. 1, 38; 2, 34; 3, 41; 4, 24; 5, 16; 6, 7; 7, 1. (1541).
Reninghe: I. 1865: b. 1331, o. 534. G. 368: e. 70, h. 294, a. 4. H. 361. K. 1, 70; 2, 50; 3, 58; 4, 22; 5, 10; 6, 4; 7, 4. (1993).
Woesten: I. 945: b. 636, o. 309. G. 194: e. 46, h. 148. H. 194. K. 1, 36; 2, 37; 3, 41; 4, 10; 5, 6; 6, 1. (1153).
Zuydschote: I. 545: b. 411, o. 134. G. 98: e. 19, h. 79. H. 98. K. 1, 18; 2, 10; 3, 14; 4, 7; 5, 4; 6, 1. (569).
Hooglede:
Beveren: I. 2721: b. 1945, o. 776. G. 502: e. 179, h. 323. H. 506. K. 1, 96; 2, 72; 3, 67; 4, 55; 5, 17; 6, 5. (2881).
Gits: I. 3037: b. 2125, o. 912. G. 574: e. 204, b. 370. H. 583. K. 1, 92; 2, 93; 3, 71; 4, 43; 5, 36; 6, 8; 7, 3. (3395).
Hooglede: I. 3912: b. 2784, o. 1129. G. 733: e. 247, h. 480, a. 6. H. 731. K. 1, 130; 2, 115; 3, 94; 4, 66; 5, 27; 6, 14; 7, 4. (4293).
Ouckene: I. 1962: b. 1390, o. 572. G. 369: e. 129, h. 240. H. 375. K. 1, 73; 2, 67; 3, 48; 4, 27; 5, 19; 6, 3. (2095).
Staden: I. 3955: b. 3029, o. 926. G. 793: e. 345, h. 443, a. 5. H. 769. K. 1, 150; 2, 110; 3, 78; 4, 56; 5, 27; 6, 7; 7, 3. (4365).
Meessen:
Dranoutre: I. 953: b 719, o. 234. G. 206: e. 30, h. 176. H. 196. K. 1, 43; 2, 28; 3, 19; 4, 9; 5, 7; 7, 1. (1005).
Kemmel: I. 1409: b. 1077, o. 332. G. 269: e. 106, h. 163. H. 266. K. 1, 65; 2, 32; 3, 30; 4, 21; 5, 5; 6, 1. (1498).
Locre: I. 535: b. 417, o. 118. G. 124: e. 49, b. 75. H. 121. K. 1, 24; 2, 16; 3, 10; 4, 4; 5, 2; 6, 1. (612).
Meessen: I. 1213: b. 926, o. 287. G. 271: e. 122, h. 144, a. 5. H. 274. K. 1, 41; 2, 35; 3, 19; 4, 18; 5, 5; 7, 2: 8, 1. (1461).
Waasten: I. 5352: b. 3852, o. 1500. G. 1094: e. 412, h. 666, a. 16. H. 1076. K. 1, 228; 2, 166; 3, 131; 4, 83; 5, 25; 6, 9; 7, 4; 8, 1. (5645).
West-Nieuwkerke: I. 2690: b. 2046, o. 644. G. 578: e. 90, h. 488. H. 569. K. 1, 105; 2, 61; 3, 57; 4, 37; 5, 13; 6, 3; 7, 1; 8, 1. (2669).

Wulverghem: I. 521: b. 390, o. 131. G. 114: e. 22, h. 92. H. 116. K. 1, 20; 2, 10; 3, 13; 4, 8; 5, 4. (528).
Wytschaete: I. 2892: b. 2137, o. 755. G. 470; e. 65, h. 405. H. 463. K. 1, 114; 2, 90; 3, 65; 4, 38; 5, 18; 6, 4. (3084).
Passchendale:
Moorslede: I. 5584: b. 4022, o. 1562. G. 1073: e. 352, h. 707, a. 14. H. 1061. K. 1, 199; 2, 178; 3, 115; 4, 100; 5, 32; 6, 10; 7, 6. (6333).
Oostnieuwkerke: I. 2034: b. 1399, o. 635. G. 410: e. 148, h. 262. H. 409. K. 1, 70; 2, 68; 3, 50; 4, 36; 5, 18; 6, 4; 7, 3. (2283).
Passchendale: I. 2679: b. 1947, o. 732. G. 505: e. 195, h. 310. H. 310. K. 1, 104; 2, 74: 3, 53: 4. 39; 5, 16; 6, 13; 7, 1. (2819).
Roosebeke: I. 1813: b. 1265, o. 548. G. 321: e. 124, h. 197. H. 328. K. 1, 45; 2, 44: 3, 50; 4, 30; 5, 19; 6, 6; 7, 2. (1883).
Zonnebeke: I. 2057: b. 1453, o. 604. G. 404: e. 121, h. 282, a. 1. H. 411. K. 1, 70; 2, 61; 3, 49; 4, 35; 5, 15; 6, 6; 7, 2. (2281).
Poperinghe:
Poperinghe: I. 9173: b. 6878, o. 2295. G. 1946: e. 705, h. 1101, a. 140. H. 1816. K. 1, 273; 2, 237; 3, 168; 4, 116; 5, 76; 6, 26; 7, 7; 8, 2; 10, 1; 11, 1[1]. (I. 10092. G. 2138. H. 1898).
Reninghelst: I. 1795: b. 1366, o. 429. G. 345: e. 132, h. 208, a. 5. H. 335. K. 1, 57; 2, 41; 3, 27; 4, 23; 5, 17; 6, 4; 8, 1. (2055).
Westoutre: I. 1131: b. 802, o. 329. G. 236: e. 110, h. 126. H. 236. K. 1, 42; 2, 32; 3, 34; 4, 20; 5, 7; 6, 1. (1200).
Wervick:
Gheluwe: I. 3513: b. 2773, o. 740. G. 696: e. 150, h. 546. H. 674. K. 1, 106; 2, 73; 3, 77; 4, 50; 5, 22; 6, 6; 7, 3. (3718).
Hollebeke: I. 539: b. 384, o. 155. G. 105: e. 11, h. 94. H. 104. K. 1, 38; 2, 15; 3, 9; 4, 10; 5, 4. (620).
Houthem: I. 1053: b. 810, o. 243. G. 222: e. 82, h. 138, a. 2. H. 219. K. 1, 36; 2, 23; 3, 22; 4, 10; 5, 11. (1228).
Komen: I. 2986: b. 2197, o. 789. G. 639: e. 193, h. 372, a. 74. H. 565. K. 1, 124; 2, 94; 3, 57; 4, 39; 5, 21; 6, 4; 7, 3. (3187).

[1] Deze twee laatste waren weezenhuizen.

Neerwaasten: I. 729: b. 537. o. 192. G. 149: e. 42, h. 100, a. 7. H. 135. K. 1, 28: 2, 23; 3, 18; 4, 7; 5, 6; 6, 1. (738).
Wervick: I. 4902: b. 3690, o. 1212. G. 990: e. 161, h. 712, a. 117. H. 878. K. 1, 185; 2, 136; 3, 122; 4, 55; 5, 21; 6, 6; 7, 4. (5461).

('t Slot volgt).
JOS. DE SMET.

Alsof dit nu Fransch was!

'De bijzonderste *faktoren der beurslendentiën* zijn: de *finantieele disponibiliteiten*, het bestaan der handels- en nijverheids*conjoncturen*, de voet van *kapitalisatie der titels* en *last not least* de *sociale* en *internationale* vrede; de *operatiën hebben zich gerealiseerd onder het teeken van een excessieve duurte*; de *minister, ongemeen en forme*, antwoordde *met virtuositeit*; een *eersterangspersoonlijkheid waarvan de originaliteit op het eerste zicht blijkt*; bij zakte *in elkaar* (!); ons *koloniaal domein*; de *heroïsche periode* zooals men deze jaren pleegt te noemen [in 't vlaamsch of in 't fransch?]; eene *pijnlijke étape*: en de *continuiteit*; een *onderhoud Mgr. Ladeuze*; hij *heeft in de internationale sfeer het respect afgedwongen van al zijn collega's*; de spoorlijn der *kusten* (= des côtes!); Spa, *wateren* (= eaux); hij *houdt enkel het ridicule over*; het *neemt de allure van een verontschuldiging*; de G-*persen, Etablissementen* V., *Ateliers* in de ...-straat; *afgehaald in onze Magazijnen*...; de voorschriften *opvolgen*; de *physieke defecten* van de autovoerders; men *is à la merci van den nagel* op de baan; *misleid door de duisternis* (= égaré par l'obscurité); dat *opent aangename perspectieven*; eene geweldige *aktiviteit*; eene *venerabele* kapel; de tentoonstelling *belooft een schitterend succes te worden*; de *koninklijke belangstellenden verlaten hunne loge*; *rond de taalkwestie* (altijd errond, als voordezen "rond den pot"? Waarom nooit erop of erin? Of riekt het reeds genoeg errond?); neen, laten we toe dat het *debat zich bewege binnen de politieke sfeer*; *vas-y, mon cher*!'

't Is al zulk vlaamsch waarmede 'ze' Gezelle gaan vereeren in 1930. Een ware tergernij!

Ik hoor 'ze' tegenredenen: 'Hei, Brom! Ge zult niet zeggen toch dat dit nu alles fransch is! Dat is nu zoo de taal, het taalgebruik, de "usus"; 't is de "usus" die de tale maakt'! - Bah, ja! En alswanneer een schandelijk gezegde-alzoo, den eersten keer in 't vlaamsch uitkomt (b.v. zooals de *Littéraire Kapellen*, tevoren niet bekend dan door Lasserre's 'Chapelles littéraires') is dat dan ookal, reeds dien eersten keer, de 'usus'? Een vlaamsch woord weigert men, het mag geen 'usus' worden. Maar 't fransch

is ‘usus’ seffens; 't is seffens taalgebruik: bij wien? bij enkel de franschsprekende en vlaamschonkundige geboren-Vlamingen! Foei! Geen ‘usus’ neen! Maar luiheid is 't in 't leeren en in 't praten; en 't wordt een echte onkunde. Hoort, gij die roept op Brom, hoort Brom-nu roept op U: Ik Brom, ik, nietig-mee met al de vlaamsche menschen die met hun vlaamsch alleene door het leven moeten, ik daag U uit, b.v. al het bovenstaande fransch in 't vlaamsch over te zetten. Gij zult het niet. Gij kunt het niet. Ik daag U uit, Geleerden, Hoogetalevoerders, Mannen uit de Taalvroedschap, Gij die moest de sterksten onder ons zijn, ik daag U uit tien reken op te stellen in het vlaamsch zonder ook fransch te moeten bezigen. 't En ware gij het nadoen zoudt van 't volk, g' en kunt het niet. Het volk, de landemenschen, de kleinen kunnen dat! En een geluk dat er nog kleine lieden zijn in Vlaanderen. Dààrdoor bleef 't Vlaamsch in 't leven, en zùlk een vlaamsch dat er dààruit kon een Gezelle groeien... Toe! Zet U maar aan de tien reken die ik voorstel. 't Zal lief gaan wezen, of deedt Gij dan aan ‘*hongerstaking*’ eerder (= la grève de la faim)? 'k Zag liever zulke Vlamingen aan ‘eten-staking’ doen!!! Zoo gerochten we toch eens, voorgoed, en nog goêkoop eraf.

BROM.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 186 en de vorigen*).

WAT zouden de geleerde Vlamingen zeggen in 't vlaamsch voor ‘een huis zonder verdieping op’?

- ?...
- 't Volk zou zeggen een *grondhuis*. Menigmaal gehoord te Brugge.

[K.D.F.]

De oorlog in Dickebusch en omstreken (*Vervolg van bl. 188*).

*1915. Den 30*n *in Bloeimaand. Drievuldigheidszondag*. 75 HH. Nuttingen. De eerste mis: de kerke goed-halfvol. De hoogmisse: vele stoelen te letter.

In de hoogmis roep ik af dat ons Landbeheer in Frankrijk leerhuizen in-gang heeft gesteken. Onderhoud en leeringe voorniets, met leeraars en leervrouwen van hier. Sterk aanbevelen 'n doe ik het nog niet tot dat ik nader nieuws ervan wete. 't Is voor meisjes van 8 tot 16, en voor knechten van 8 tot 14 jaar.

Er hangt ook een aanplak uit, voor de boeren:

1. dat er in Frankrijk hofsteên te pachte zijn om te begaan voor den tijd van den oorlog;
2. insgelijks weiden van 150 tot 170 frank de Ha. ofte den bouw, in Calvados;
3. vervoer voorniets vanaan Abeele.

Wat er daarvan geworden zou, hebben we nadien(1) gezien. Nogal eenige boeren hebben hen daartoe willen begeven om een of ander van die voorstellen aan te nemen. Doch verschillende onder hen hadden er weinig geluk mee. 't Zijn dan boeren uit Dickebusch geweest die samen een weide in Calvados hebben gepacht, doch aan Den Abeele gekomen, ze moesten terug met hun vee. Weer anderen dan hebben weiden gepacht dichter van 't vechtgebied, weiden waardat er geen peerden in zaten, en waar dat het gras in 't algemeene weinig vermoord was; of ook weiden bij verlatene hofsteên: doch ja, meer dan één beeste is daar door de bommen gedood. Verder nog, andere boeren hebben ook weiden gepacht vanvorenaan in Frankrijk, doch zijn er met eene kleine winste van thuisgekomen: de zorgers 'n waren 't lijk niet, en de plage is erbij gekomen; en zegt dan ook, dat het vee in 't verkoopen niet hooge gegaan heeft.

Twee overheden en zeven man zijn begraven te Heugebaert's A. op het hof. Weere veel volk is in 't toekomen: 't is 't 14e voor Dickebusch.

Dezen avond ten negenen, en den morgen daarop

(1) Nog immer voort dus ging het opstel eerst op bladjes, zelve velelater samen op een boek overgenomen, mits invoeging, zooals hier, van naderhandsche bevindingen.

ten drie'n, 'n ruimen tijd lang, geweldige buischinge al Boesinghe.

*Maandag, 31*n. In den uchtend vele bommen op den Geithoek te Vlamertinghe. Daar staan drie zware stukken van de Engelschen.

Een onzer grachtstekers, 'n mensch van Reninghelst, Abdon Vandewynckel is gisternacht te Voormezeele door 'n kogel gedood. Zijn maten dolven 'n put daar hij lag, en 'n halve stonde nadien was hij reeds-al begraven. De engelsche krijgswerkers mee met onze delvers, zeggen dat ons volk veel te stout is.

*Dinsdag, 1*n *in Zomermaand*. ‘Biddag’ op De Clytte. Plechtig en wel gehouden.

De engelsche S. John Society, thuis op Vlamertinghe (Schaapstal) vraagt om hier de ziekemenschen tc komen verzorgen thuis, of ze naar 't Gasthuis te doen. 'n Schoon werk.

En weer een Staf in de schuiltimmers tegenaan Coene Marcel's.

*Woendag 2*n. Dewijl ze ons gerust laten 's nachts, ben ik weere gaan-slapen naar huis.

Geen calendarium ofte dagdienstwijzer nievers te krijgen: we moeten hem zelf opstellen.

Er komen nogal wat ouders af, om hunne kinders te doen opnemen voor 's Lands schoolkoloniën of leergaarden, immers die daar in 't Fransche.

Omtrent àl de wapengasten zijn er van Kitchener's leger. De torens van S. Jacob's en S. Pieter's te Yper storten in met halfdag. 't Wordt gezeid dat de Engelschen die hebben doen springen. Al dat legergoed plundert in Yper dat 't stijf scheelt, en biedt zijnen roof te koop aan het volk. De Belgen rijden even voorbij met een groot voer bovenbedden uit Yper. E.H. Pastor van S. Pieter's, alledage, mag met een landwacht op zelfgerij gaan totaan Yper om, wat de moeite weerd is, te redden.

Achter eten van halfdag trek ik naar Poperinghe achter nuttebrood. De stad is lijk dood. Bijna nie-

mand nog thuis. En toch is er weinig gerampt: omtrent 'n tien huizen vernield, en eenige andere beschadigd; niet' méér.

*Donderdag, 3*n. H. Sakramentsdag. De kapelaan van Dranoutre berecht; ik ga hem bezoeken. Heel de streke in de ruste.

*Den 4*n. *Eersten Vrijdag*. 140 HH. Nuttingen.

Dezen nacht, ten 11n, is de hofsteê opgebrand van Remi Onraet's. Remi had gestadig veel krijgsgasten gehad. Gisteren met valavond waren ze door, naar het grachtveld, allen uitgeweerd zeven. Men zegt dat er, vóór dat zij optrokken, met Remi waren woorden geweest. Nu, omtrent den elven, was er almedeens brand. De zeven mannen reddeden aanstonds hun peerden, doch lieten de liên van den huize maarslapen. Dezen ontwekten door 't geknal van de kogels, en hadden schaars nog den tijd hunne kleêrs mee te snakken. Vaneigen de legerliên loochenden in iets plichtig te zijn: ze waren lang weg, zeiden zij, van daar waar ze vuur gemaakt hadden. Van ons nochtans, niemand 'n twijfelde of dat ze 't zijlieden waren. Maar ...maanden nadien nog, 'n weet Remi niet of hij in iets zal vergoed worden.

Anders voort ruste.

(*'t Vervolgt*).

[A.V.W.]

Mengelmaren

Huwelijksgebruiken

OVER vijftig jaar binst den bruiloftmaaltijd, kroop een der gasten onder tafel en trok de schoe der bruid af, en zij 'n kreeg die maar weder tegen losgeld.

Er wierd dan eene omhalinge gedaan onder de genooten, de schoe wierd wedergegeven en 't geld was voor den keuken en voor de tafeldienders (Vgl. Biek. 1922, 214).

Wanneer de bruid en de bruidegom 's avonds met den verdekten wagen van 't hof gingen vertrekken, en dat ze,

reeds op den wagen gezeten nog een glas bier dronken als scheebier (nog genoemd: een glas op den wagen), stak de karton of peerdengeleider, insteê van het ijzeren marteel, zijne aarden pijp in het karhoofd. Als ze moesten vertrekken brak de pijp en de wagen bleef staan!...

Dus de bruid moest nu blijven. Dan wat gedaan?

De karton deed eene omhaling op den wagen om een nieuw marteel te gaan koopen; maar de fijnoore! 't was voor zijn drinkgeld. Het marteel kwam dan voor den dag, en kletse de zwepe, de wagen vertrok onder het blij gejuich van: ‘Bruiloft! bruiloft! wij hebben ze meê, de blomme van de streke. Bruiloft, bruiloft’!

Alzoo waren de gebruiken te Beveren, Stavele en omstreken.

J. LEROY.

Aan de zee: hoe ze er rekenen!

EEN-*z'n rekeninge te gare tellen met 'n* ‘*fersette*’ insteê van met de penne, beteekent alhier hem meer dan dobbel en drie- doen betalen: 'n penne is éénstiftig - in schijn toch -, maar 'n ‘fersette’ steekt vier keeren deure.

Zoo varen hier de gasthofbazen die, tijdens 't zomergedoe aan de zee, ten winkele hunne waren ‘ip de plak’ of ‘ip de poef’ bestellen, zonder zelf rekeninge te houden, en die alzoo nadien van den winkelier 'n rekeninge krijgen *met 'n* ‘*fersette*’ *geteekend*!

(Knokke).

J. DE LANGHE.

Voor den geest en den uitkom, dat gelijkt aan de *Blankenbergsche rekeninge*.

En voor de spreuke? Ze schijnt niet heel volksch. Zou ze soms niet ingebracht zijn door franschsprekende menschen die ‘*au hasard* de la fourchette’ kennen in den zin van; goed kome 't uit (LITTRÉ o. ‘fourchette’), of nog die denken op ‘le *vol* à la fourchette’ ttz. met twee vingers in iemand zijn zak (N. DAR. ILL. op ‘fourchette’)? Hoe zeggen de verfranschte winkels die spreuke ‘met 'n fersette tellen’? Of 'n gebruiken ze die niet?

L.D.W.

Gezindheidsnamen

OVER vijf-en-zeventig jaar was er te Gheluwe verdeeldheid onder de speellieden, zooals dat gaat op een prochie omdenwille van twee brouwerijen: en de eenen,

die een deungilde hadden te Gheluwe zelve, heette men *Negenwekers*(= mindere eer'appels), en de anderen, die mee speelden in een gilde te Meenen, noemde men *Schuimers*.

Dus: ‘gemeene patat-eters’ en ‘pintjestekkers’.

Pot en hangel, zie'-je wel.

[E.H.].

Wijnspuigers

IN den tijd... toen 't volk zelf zijn tale miek, was er te Brugge op de Craneplaatse een slag Cranekinders (vgl, Biek. 1927, XXXIII, bl. 298) van oudsher belast met het onderzoek van den wijn. Hun echte benaminge lood: wijnschrooijers, maar de menschen heetten ze wijnspuigers, in de boeken *wijnspouwers* (vgl. GAILLIARD. *De Ambachten en Neringen van Brugge*. 1854, bl. 190-192). De reden van dat zeggen was dat die mannen bij 't wijnbevinden, den wijn innamen eerst, maar hem aanstonds weer ‘uitspogen’, totdat zulkerwijze àl de vaten gekeurd waren... en dat ze dan allichte den besten herbevonden... en inhielden! Nog heden, schijnt het, gaat het zoo voort op de fransche koopdagen.

J. VALCKENAERE.

‘Den beer opeten’

MENIGMAAL gehoord te Roeselare van iemand die zeggen wilde dat hij weer ten onrechte zou aanzien worden als de schuld van een of anderen slechten uitval: ‘ik heb weer den beer opgeëten’, ‘ik zal weer den beer opgeëten hebben’.

Hebbe toch wèl gehoord, meen ik. Kan iemand die spreuk uitleggen?

E.M.

[Nummer 8]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Nogweleens is 't gebeurd dat we zeiden, dat 't vlaamsche volk toedrachtelijk spreekt (konkreet) liever dan afdrachtelijk. Nochtans niet afdrachtelijke (abstrakte) begrippen weet het toch weg; bovendien het uit ze op heel eigene wijze, 'n wijze welke we dies mogen heeten de vlaamsche: en dus ware 't leerzaam daar waar dat voorkomt, er telkens het volk eens op af teluisteren. Zoo bestaat het woord ‘opzicht’, wat in het vlaamsch toezicht, aandacht en betrekking beteekent, en wat blijkelijk ontgroeide uit ‘op-zien’. Waarom nu eeuwig gezeid ‘onder opzicht van...’ (sous le rapport de..., au point de vue de...), met een vreemde beteekenis en wending, wanneer volksgewijze - *al toedrachtelijk gevoelende wat er steekt in de woorden* - kan worden gezeid ‘in’ of ‘met een opzien naar...’ ‘al opziende tot...’ wat ongetwijfeld meer vlaamsch is?

Guido Gezelle en zijne Engelschmannekens

IN Maart 1854 werd Guido naar Rousselaere gestuurd als leeraar en bewaker. Den 24^{en} Maart

reeds krijgt hij eenen brief in zijn college van zijne Zuster Louise Gezelle waarin ze hem spreekt over dingen die ze hem opzendt en waaruit blijkt dat heur broer reeds professor was te Rousselaere. Daags daaropvolgend ontvangt hij een schrijven van zijnen vader Pier-Jan die handelt over tafels en stoelen.

Hij was ook belast met den leergang van Botanica bij de filosofen. Den 29^{en} Maart schrijft hij dienaangaande naar huis, hij gewaagt in zijnen brief over zijne lessen in kruidkunde, over den hof, over zijne verregaande schuwheid, over zijn eerste evangelie en over zijne jongens. Daarop krijgt hij den 2^{en} April antwoord eerst van zijnen vader en, daar deze belet is verder te schrijven door de pijn in zijnen rug, doet Louise voort in haar vaders plaats en schrijft hem over hof en planten en over zijne beschaamdheid.

Hier end' daar in de brieven van '54 is er gewag gemaakt van Guido's priesterwijding en eerste mis. P. Selosse S.J. schrijft hem: ‘Ik heb gelezen dat gij te Sinxen priester wordt en den catechismus uitlegt in de Mariaschool.’ Den 7^{en} Maart schrijft Aloïs van de Maele uit Rousselaere in 't fransch over ‘votre élévation à la dignité de diacre’, dat is zeker te Kerstdag geweest. Den 22^{en} Mei schrijft P.-J. Gezelle aan zijnen zoon Guido over diens eerste misse. Den 20^{en} Juni schrijft Romaan Gezelle aan zijnen broeder om eene gedenkenis van zijne eerste misse. En wij vernemen dat Guido zelf als antwoord op eenen gelukwensch zou gezeid hebben:

‘De deftige rede van Mr. Huys raadt mij aan, hier stil te zwijgen, maar ik zal in hunne taal onze Engelsche studenten bedanken’.

'Tgeen bewijst dat hij reeds in 1854 bijzonder het oog had op de engelsche studenten en dat hij reeds bekwaam was hen in hunne eigen taal openbaar aan te spreken. Ook is hij reeds in betrekking met Engeland. Op 29^{en} Augustus ontvangt hij eenen brief van eenen zekeren Crombleholme uit Manchester,

waarin deze hem zijnen toestand in Engeland uiteenzet.

Een gansch bijzonder hoofdstuk dient over dat onderwerp van de jonge Engelschmans geschreven. Wat een wondere bevinding voor een vlaamschen jongen, tot het priesterschap verheven, zich al met eens aan het hoofd te zien geplaatst van een bende springlevende, wikkelende en roerende engelsche boys van allen stand en ouderdom. Van in zijn seminarietijd was Gezelle al aan 't studeeren van het Engelsch, en heel waarschijnlijk zal hij de leiding van het engelsche troepje zooniet vrijwillig dan toch gaarne op zich genomen hebben. Van zijn eerste jaren te Rousselaere zien wij hem aan het hoofd staan van de engelsche colonie op 't Klein Seminarie, en niet alleenlijk aan het hoofd ervan staan maar de geliefde vriend, de God ervan zijn. Van het jaar 55 reeds vinden wij in zijne engelsche brieven dat er sprake is van eene genootschap onder de engelsche studenten, waarvan de regels bestaan, waarvan de leden malkander ‘broeder’ noemen en waarvan het hoofd en de spil in 't wiel Gezelle is. Genegenheid en engelsche trouw was het cement waarmede de leden aan elkander hielden. Hun opperhoofd had volgens het getuigenis van een van hen, geen ander doel dan de engelsche boys gelukkig te maken, en de boys op hunne beurt zochten denzelfden plicht te vervullen jegens hem. De Rousselaersche jaren zijn voor Gezelle tijden geweest van groot harteleed, miskenning en droefheid, en wat troost moet hem in zijn lijden de vriendschap geweest zijn van die ronde knapen en hunne families. Immers in meestal de families van zijn beschermelingen werd Gezelle aangezien als iemand van den huize. Wie eenigszins met engelsche toestanden bekend is weet genoeg hoe gauw de wederzijdsche genegenheid met engelsche betrekkingen vordering maakt. Hoe vrij men daar omspringt in brieven vooral met de woorden love and affection;

vrij staat het u, vreemdeling, daar de beteekenis aan te geven die gij verkiest, bij hen weegt dat niet te zwaar, en 't is kwestie voor u van dat ook niet te hoog op te nemen. Maar Guido was de eigenlijke goede lieve vriend van alle, en hunne brieven stroomen over van genegenheid en dankbaarheid. Gezelle was in zijne taak bijgestaan door eenen volbloed Engelschman, den besten man ter wereld dien de boys noemen: a kind holy gentleman, Mr. Algar.

Leerlingen en meesters, hoofden en leden wedijverden alle voor het goed, en legden malkander plechtige beloften af van godsdienstigheid en deugdzaamheid. Godsdienstigheid vooral in den zin van Eucharistische godsvrucht, en deugdzaamheid bepaald in zake zedelijkheid en zuiverheid.

Gezelle was oprecht die jongens hun vader. Een van hen schrijft het hem eerst dat hij zijn ware vriend was: I found you a true friend in a foreign land; en dan dat hij waarlijk zijn tweede vader was: you have been a second father to me.

En hoe die jongens hem liefhebben. Alle hunne brieven beginnen met dezelfde minzame titels: dearest sir, best, most faithful friend, my truly loving and beloved friend.

Hij zendt hun brieven en hij spaart ze niet. Want het was nog niet alles plezier wat hij aan hen beleefde. Hooger zegde ik het reeds dat die jonge Engelschen als kwikzilver waren: 't was al hunting, fishing, boating, football en criquet wat eraan was. Ze waren soms meer dan rumoerig, ze waren soms echte deugnieten; een onder hen beschrijft hunne *tricks*: zij vinden eenen passe-partout en breken daarmee overal binnen; ze verliezen hem en vijlen er eenen anderen van eenen ouden sleutel; zij gaan nesten rooven, visschen, baden in den fossé, maken vuurtjes, koopen brandy en maken punch, stelen fruit, exploreeren geheel het college, rooken op den zolder, op het belfroit, op den bloemzolder. Ze hebben sleutels van de boekerij der leeraars, en snuisteren erin, en lezen

de boeken. Natuurlijk ontsnapten zij somtijds nipte genoeg de leeraars en den Overste en de dienstboden die het lijnwaad verzorgden. Zekeren keer werden de nachtuils vervolgd door een onbekenden persoon langs de ledige straten van Rousselaere bij nachte. Op eenen anderen keer werden zij ontdekt door de dienstboden in eenen kriekelaar; in hunne haast om te ontsnappen, braken zij den boom neder en werden op de hielen vervolgd totdat ze erin gelukten zich te gaan verduiken in den college-zolder tusschen de koffers: dit gebeurde terwijl de overige studenten aan 't noenmalen waren. De zolders dragen nog de sporen van hunne daden: ze hebben een gat in den muur gemaakt van de fruitkamer, en met een pennemes op eene pers gebonden stelen zij de appels; ze pakken de glasruiten uit en vinden den sleutel doordien dat ze er met hun hoofd tegen de balken stooten.

Gezelle was met zijne Engelschmans niet alleen gedurende het jaar, maar hij moest ze ook bezig houden onder het verlof. Dan trok hij ermeê naar Brugge naar zijn ouderlijke huis.

De Gezelle's waren een vredig stil gezin van hoveniers en boomkweekers, en de inval van Guido met zijn roerende bende kweekelingen bracht aldaar eene heele stoornis.

Het duurde niet lang, zoo vertelde mij vader Romaan, of ze hadden heel 't huis overeind gezet. Een van die snaken had het middel gevonden om over handen en voeten tot op de veurst van 't dak te klauteren en wij kregen er hem bijna niet meer af. Een ander, terwijl mijn vader Romaan, Guido's broer, stond netten te breien, vond er zijn beschot in om met een wisje gedurig op diens vingers te slaan. Romaan die heet gebakerd was gaf den jongen plaagsteert eene klinkende oorveeg, en alzoo ontstond er veete en twist tusschen de twee broeders.

Het huis was weer stil als een graf als ze afgetrokken waren, en Guido met zijn rumoerige kudde

weer naar Rousselaere was verhuisd. Deze leefde aldus in betrekking met de meeste districten van Engeland met Londen, Manchester, Liverpool, met Ierland en Schotland en leerde het Engelsch met die volmaaktheid die op zijn laatste levensdagen door iemand deed zeggen dat hij speelde met de moeilijkste engelsche uitdrukkingen. Eens vernemen we eenen van zijne beschermelingen die hem liefdadig wijst op eene feil in het rechtschrijven: ‘gij maaktet in uw laatsten brief ééne fout, in plaats van think schreeft ge thinck.’

't Was ook door zijne engelsche leerlingen en hunne familie dat Guido in betrekking gerocht met hoogstaande Engelsche mannen zooals den bouwmeester Pugin die in 1856 tot ridder van de orde van Sylvester bevorderd wordt door den Paus bij bemiddeling van Cardinaal Wiseman.

Reeds in 1857 waren er moeilijkheden op 't seminarie voor den armen Guido, want een van zijne Engelschmannetjes spreekt van suspicious words of the Bishop. Deze moeilijkheden zullen gaan al verzwarend, tot wanneer de leeraar gedwongen wordt het seminarie te verlaten en naar Brugge te gaan rector worden van het Engelsch College. Hij was nochtans streng in zijne klas. Een zekere John schrijft over eenen van zijne maten: dat hij verlangt om in V.D.M. 's klas te zijn want in uwe klas, voegt hij erbij, moet hij gerust en stil zitten. Dat bewijst dat de leeraar orde had en gezag, maar in de bewaking ging het slechter. Zijne engelsche schavuiten speelden hem den baas, ontvloden zijne bewaking en haalden allerlei fratsen uit. Geen wonder maakten ze misbruik van zijne goedheid, geen wonder waren er afgunstigen en verklikkers. Die jongens zaten dikwijls op zijne kamer, hij bewaakte ze op de slaapzaal, hij schreef hun brieven en zij schreven terug; dit alles paste slecht in het tuchtraam van een college waar alles gesteund gaat op strenge gelijkheid voor iedereen. Dat hij hun brieven schreef, blijkt uit de cor-

respondentie van meer dan een die hem bedankt over last night's beautiful of delightful letter. Hij maakte met zijne Engelschmans eene soort staat binnen den staat, een clan waarin zij zich onderling broeder noemen, en als zij van eenen van de broeders spreken, noemen zij hem *One of Yours*.

Dat kon natuurlijk niet blijven duren. Guido was onvoorzienig, zooniet onvoorzichtig en de jaloerschen waakten, ze zouden hem ten onder brengen en ze brachten hem ten onder. Hij liet den sleutel op de deur van zijne kamer zitten om zijne knapen vrijen toegang te laten, en zulks kan niet lang duren of daar moesten misbruiken uit volgen. Zij volgden, en Gezelle was 't schaap.

(*'t Vervolgt*).

CAESAR GEZELLE.

Arme Schapen[1]

'*Sicut oves occisionis*' (Harpzang 13-24).

Aan Eerw. Heer J. VAN RYCKEGHEM, Herder - Beernem.

Arme schapen!
gij die langst de wijde wegen
met uw hoofd de mate meêknikt
van uw lijden!
Gij die luid en weemoedvuldig,
overands, of al te samen,
't jammeren aanheft
waar mijn herte met uw herte
breekt en meêtreurt! -
In uw oogen welft de nevel,
in dat welven spant uw leed, en
in dat leed, bebroed, bedorven,

(1) Gezien te Rexspoede (Fransch Vlaanderen), tijdens den oorloge (1916).

hangt de zonne van 't verleden,
't duisteren, ach! dat niet 'n wijkt meer,
maar verdonkerend, en voor goed daar,
alles wegvaagt. -
Over 't gors, op zand en steenen,
zet ge 't zuchten van uw longers,
duwt ge 't moezijn
van den reistocht!
Langst uw bane schuift de wereld
tot in 't diepste van uw wulle,
spreekt de wereld lijk ne wereld
die voorbij is!
Gij ook lijdt en gij ook strijdt den
oorlog meê;... uw
wapen is, uw wapen blijft de
bloode goedheid, 't ergeloos zachtzijn
van uw wezen;
Arme schapen! -

***

Duldzaam stapt ge, zonder hopen,
volgt ge zwijgende menschenzielen,
waar wat hope 't lichaam rechthoudt. -
Op dien weg, die lange weg, noch
hond noch makke;
't is de Dood die schaper speelt, en
die onzichtbaar u beheerscht, u
drijft en thoope houdt. -
O ge voelt, vooraf gedoemmerkt,
dat uw klagen niet 'n baat, en
dat ge voort moet,
zwartbestoven,
altijd voort naar 't nakend einde! -
Niet op 't slagveld gutst uw bloed, maar
in die *schure* u onbekend,... en
dáár,... op 't hardzijn van den derschvloer,
waar, gebannen uit de schooven,
't leven lossprong,
daár,... zal 't ijzelijk beeld gaan klonteren

van uw rood, uw nameloos sterven!
Arme schapen! -

***

O dat einde, 't gruwelijk einde!
veel te vroeg, te bot gekeperd(1)
aan dien tijd, dat blijdschap u, zoo
lavend als de moedermelk, tot
voedsel diende;
d'eerste blijdschap,
danderend(2) uit uw vrije voetjes,
piepend uit uw vlekkeloos kleedje!...
Lammeren toen, bezorgd, bekept, zoo
meendet gij dat gansch uw leven
in de ruimte van nen dag zat,
van ne speeldag,
waar Gods aanschijn, telken avond,
stil en zoet, die ruimte volstak;
Lieve lammeren,
gij die wist dan wat geluk is,
maar die kinderlijk niet 'n wist nog
hoe 't geluk zoo spoedig heenvaart;
Arme schapen!

***

Daarom zie 'k, mijn oorlogdutsen,
dat uw hoofd de mate meêknikt
van uw lijden;
daarom, ach! verneemt mijn ziele,
dat ge luid en weemoedvuldig,
overands, of al te samen,
't jammeren aanheft,
waar mijn herte met uw herte
breekt en meêtreurt;
daarom is 't, mijn schamele schepsels,
dat ge bij malkander troost zoekt,
troost!... troost!... en

(1) *Keperen* = schrankwijsde vlechten.
(2) *Danderen* = huppelend bewegen.

met die stemme, die ontroostbaar,
allen troost te niet doet. -
O dat wreed, dat
hoorend doofzijn van de menschen!
o die klachte!
't laatste slaan van uw gemoed, en
waar de Dood aleen naar luistert.
Arme schapen! -

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE.

Een XIV[d]eeuwsche afboeking van s. Jan's Gasthuis' 'Regule' te Yper

(*Vervolg van bl. 215*).

<xviij> ¶ **I**tem. dat niemen lijfrente copê moet □ het ne zi bi orloue van den voogdê. ên □ vander vpper Joncvrauwen vorseid -: □

<xix> ¶ **I**tem. waerd dat enich vanden vorseidê □ Joncfr(auwen). mesdade lachamelicke met mâne. □ ende zoe kijnd(1) droughe. ên dat came te □ kênessen van dê voogden ende vander □ vpper Joncvrauwê voors(eid). **S**o soude die □ verliezen hare prouende. ên al trechte □ dat soe an tvorseide huus hebbê mochte. □ **E**n(de) daer zi van andren mesleede waren. □ [4 ak.] **O**f antierijnghen. dat ware ter correxie □ van dê voogden. ende van der vpperst(en) □ Joncvrauwen voorseid -: □

<xx> ¶ **I**tem. Zo wie reueleirde tgoont dat □ bin den huus gheuallen zoude. dat □ ware ter correxie vanden voogden □ ende vand(er) vpper Joncf(rauwen). vors(eid). □

(1) Met stipjes op de *i-j*, nadien opgezet.

<xxj> ¶ **I**tem. So wie andren versprake[1] van □ bin den huus. of vloucte. of eneghe □ v(er)smaedheid. of lelijcheide toe droughe. □ met woorden of vermanijnghê. of □ verwijt dade van enegher mesdaed □ v(er)leiden[2]. **O**f eneghe qualike handelde. □ bi roukeloosheiden (2). of ander sijns[3]. □ **O**f onder die voors(eide) Jonc(frauwen). twist □ makede of toe brochte. **O**f discoord □ onder hemleiden[4] zayde. **O**f buten □ huus te kenne[5] gaue eneghe fame □ of mare van enegher mesdaed. daer □ eneghe van den voors(eiden). Joncvrauwê □ in besmet mochte weizen[6]. so moeste □ die deeruen (6) van harer prouende □ [5 vk.] .xiiij. nacht[7] lanc -: □

<xxij> ¶ **I**tem. Wie int huus comen zal moetê □ gheiuen[8] te kenne (5) hal[9] haerleid(er) (8). staet. □ **E**nde of zi yet scoudich syn. **E**nde □ waerdso datter. faeute of ghebrec □ in vonden ware. die zoudemê weid(er) (8) □ vte den huus doen -: □

<no[a][10] xxiij> ¶ **I**tem zo wie int voor(seide)

(1) *Verspreken* = verwijten, honen, enz. (OUDEMANS. *Ondl. Wdb*. o. 't w.).
(2) Verl*ei*den, roekeloosh*ei*den. Vgl. boven, bl 213: opm. 2.
(3) De twee stipjes op de *i-j* van sijns zijn bijgevoegd.
(4) Heml*ei*den = hemlieden. Te Brugge zegt men nog 'gel*eire*' voor gijliedere. Vgl. boven, bl. 213: 2. Ook onder xxij.
(5) 'Te kenn*e* gaue' (hier en onder xxij; 'te kenn*e* gheiuen') was bij den zoogemeenden brabander boven (1 vk.): 'te kenn*en* geuen'.
(6) W*ei*zen; d*ee*ruen. Vgl. boven, bl. 213; 2.
(7) *Veertien nacht* = veertien dagen. Oudtijds in 't vlaamsch algemeen gebruikt. Vgl. eng. 'fortnight' (fourteen nights).
(8) Gh*ei*uen; haerl*ei*der (vgl. hiervoor, onder xxj); w*ei*der. Vgl. boven, bl. 213: 2.
(9) *H*al. Vgl. 213: 4.
(10) Deze '*no*[a]' hier en in 't volgende hoofdstuk staat, boven en evenals de talmerken, bijgevoegd op den binnenrand van 't blad, en schijnt van dezelfde hand en uit denzelfden tijd van die talmerken, dus gesteld door K. Zienlijk, door zijn tweevoudig *no(t)a* teeken, bedoelt hij te doen opmerken dat deze twee hoofdstukken belangrijk zijn, en immers de reden zijn van 't vonnis welke staat op bl. 7 vk. Vgl. bl. 245, 253.

huus comê sullê □ al tgoed datsi hebben moeten zy[1] int □ huus brijnghen ghetrauwelike. sond(er) □ fraude ende malengien. **E**n(de) zal ol[2] □ dit voors(eide). goed moeren bliuê dê huus. □

<no[a(3)] xxiiij> ¶ **I**tem waerd also dat hiemene[4] enich □ goed verstorue. erue[5]. of catheilen. □ achter dien[6] dat si int voors(eide). huus □ comen waren. So mochten zy met □ dien goede vte gaen vp datsi[7] wilden □ **M**aer al tgoed dat si te diere tijd int □ hospitael hadden, moeste gheheelike □ den hospitale bliuen. bede erue[8]. ende □ catheilen. **E**nde bleiuen[9] zi int huus □ [5 ak.] met harer versterfnesse. beede (9) erue □ ende catheilen die moesten diere □ ghelike int huus bliuen -: □

<xxv> ¶ **I**tem. waerd so dat eneghe ioncfr(au we). □ hiemene[10] yet ghenomen hadde. □ dat den huus. **O**f den personê van □ den huus toe behoorde. dat ware □ ter correxie vanden voogden, ên □ vander vpperJoncvrauwen -: □

<xxvj> ¶ **I**tem. **V**oord[11] ute den toeualle der

(1) *Zy* werd gewijzigd uit *zii* door K.
(2) *Ol*. Vgl. 213: 2, 241: 5..
(3) Vgl. '*no*[a]' hiervoor 235: opm. 10.
(4) *H*ieniene, meegaande verbeterd uit *ij*iem....Vgl. 213; 4.
(5) *E*rve. Vgl. 213: 2.
(6) *Achter dien dat*. Thans 'achter dat'.
(7) *Vp dat si* = indien (OUDEMANS *Ondl. Wdb*. o. 'op dat'). Thans zou men zeggen: 'is 't dat ze wilden'; maar 't volk zou u wel verstaan als ge zeidet 'ip da' ze wilden'.
(8) *E*rue. Vgl. 213: 2.
(9) Bl*ei*uen; verder b*ee*de (na vlak-erboven 'b*e*de'). Wederom brugsch. B*eê* (uitgespr. lijk tw*ee*) wordt nog heden te Brugge gezeid in 'ollebee', allebeide. Vgl. 213: 2.
(10) *H*iemene. Vgl. 213: 4.
(11) De vorige hoofdstukken waren eigenlijk schikkingen, immers al deelen uit den zoogezeiden-aanvankelijken 'REGULE', mits mogelijk daartusschen, hoopewaard in, ergens 'n kleine 'ORDINANCIE' nadien bijgebracht op ons boekje hier, eenmaal dat dit boekje al bestond (Vgl. boven, bl. 211, opm. 2). Dit volgende-nu, hfdst. xxvj, (blijkens inhoud en trant) is onloochenbaar even een 'ordinancie' aan den 'regule' eens toegevoegd; ze is veel ouder nochtans dan dat klein stukjedaar, want (blijkens den stel) ze werd als laatste schikkinge reeds - van en met den 'regule' - mee-opgenomen in 't opmaken zelf van ons boekje... Zoodanig dat *ons boekje in al zijn deelen zal dagteekenen van na den lijd van hier-deze-zelfde* '*ordinancie*'.

□ gracie gods. ende ôme de zalicheid □ ende in stichtelijcheiden van alden □ gonen[1] die sinte Jhans gasthuus □ in ypre goed hebben ghedaen. ên □ goed doen zullen. **S**o es gheordineird □ bi mijn here Joris belle[2]. ende dê her[3] □ philips reyfin. als

(1) '*De gonen*' klinkt wederom brugsch. Meer ypersch ware 'de g*on*ne', als boven bl. 210, onder hfdst. ij. Vgl. 213: 2.

(2) Hier '*Joris belle*', is te denken, zal niet zijn: '(mhr.) Joris belle riddre, scepene' alhier vermeld in een verder stuk (op 7 vk.). Niet dezelfde, meen ik, waarom? omdat dit verder stuk veel jonger schijnt van inhoud en gedoen, dus jonger mannen vorenbrengt; en dan, omdat die tweede Joris belle, maaraltijd 'riddre' teekent of genoemd wordt, wat hier niet is geschied. Hier-'Joris belle': zal deze zijn die 'advocatus' was in 1358-'59 (VDPEEREBOOM *Ypriana*, VII, 141), en die in Koornmaand 1359 om den hals gebracht geweest is (*evend*. 150, 177, 187, 435). Had ik maar kunnen achterhalen wanneer '*philips reyfin*' en '*pieter van den houene*' (even uit het bovenstaande stuk) toen-omtrent ook voogd (de eene) en ontvanger (de andere) waren, of achterhalen wanneer de bovengenoemde 'zusters' leefden, het jaar van dit 'ordineiren'-nu ging vastgesteld kunnen worden. Ja. 'Philip Reyfin' staat nog als voogd van 't s. Jan's Gasthuis (op 7 vk.) in 1387, waar 'Ioris Belle' als voogd reeds vervangen is. Evenwel in 't jaarlijksch verkiezen van de Wet van Yper, was ten jare 1320 'n 'Pieter d'Hove' (mogelijks dezelfde) reeds een der verkiezers voor de gemeente, tegenover de verkiezers voor den graaf. (Vgl. t.j. 1320, *Wethouders der Stad Ypre*, waarover verder, 241: opm 8). Ten-naasten-bij dus, vooralsnu mogen we zeggen dat dit stuk dagteekent ten laatste van vóór 1359, wie weet misschien van '58-'59, en anders alleszins ten vroegste van omtrent de jaren '20.

(3) *Her* = heer. Is wederom brugsch; 'n korte klinker nog zoo, voor slot-r of voor -r gevolgd door 'n medeklinker. Vgl. ''n h*i*rrtje', ''t is schoon w*i*rr-vandage', 'comp*i*rre'; vgl. daarbij 'e' sch*a*rrtje', ''n *o*rrtje', 'hij gong mee medden h*u*rr', en 'tegen de' m*u*rr'. Z. ook hieronder (238; 5) 'ontherbericht'. Vgl. 213: 2, 242; 4.

voogden vanden □ voors(eiden). gasthuse. **E**nde es gheacordeird □ metter vpper Joncvrauwê. Joncfr(auwe) □ grielen van houtkerke. meestrighe □ int voors(eide). huus. **E**n(de) al hare zustren □ [6 vk.] met hare. **D**ats te weitene(1). Joncv(ra)uwe □ zwane nachtegaels. Joncv(ra)uwe beele □ vander malebeike. Joncv(ra)uwe kerstine □ paeldijnx(2). **E**nde den here pieter vâ □ den houene. als ontfanghere. te die □ tiden. **A**ls dat men van nv voordan(3) □ Navens(4) sal ontfanghê aerme liedê. □ **E**nde herberghen die ontherbericht(5) mochten weizen. **E**nde haerleider □ nood doen tamelike ên reidenlike □ **E**nde dit ewechlijc ghedurende. □ ende voordan altoos meersende □ In gracien ende in doogden. Also □ god voorsien zal -: □(6)

[6 ak.] ¶ **D**its(7) de costume ende ordenantse

(1) W*ei*tene, verder maleb*ei*ke, w*ei*zen, r*ei*denlike, en haerl*ei*der (vgl. boven onder xxj en xxij): te voegen bij 213: 2.

(2) *Van houtkerke... paeldijnx*. Allemaal die zusternamen waren toen en nog lange nadien uit het grootvolk van Yper.

(3) *Van nv voordan*, verder *voordan*. Vgl. 213; 2.

(4) *Navens*: vgl. boven 213: 1.

(5) *Ontherbericht*. In de uitspraak zal geweest zijn: ontherberregd, ontherbergd; in den zin van niet-geherbercht. Duidt opnieuw (evenals 'her', 237: 3) op eene brugsche uitspraak van -bercht verzwaard tot -berr-i-cht. Z. nog op 6 ak. 'begherd' (239: 3). Vgl. 213: 2.

(6) Nu tien reken bloot, ttz. tot op 't einde van 6 vk. Trouwens hier schijnt het uit-geweest te zijn met een eerste stellinge op ons boekske. Den steller S, voor zooveel hij stelde tot hier, noemen we S1. Hij stelde dan wat later de deelen die nu volgen gaan (vanaf 6 ak.): daar noemen we hem S^2. Dat S^1 en S^2 denzelfden zijn, we aanzien 't voor onbetwijfelbaar, beslissen 't uit zijn spellinge, en zien het aan zijn hand. Maar dat er tijd geweest is tusschen die twee stellingen, dat merkt men aan 't verschil dier beiden ondereen: S^1 wierd moe, en stelde op 't laatste breeder, losser, onbezorgder; S^2 had nieuwen moed erop, en stelde meer gesloten, vinniger, weer schooner.

(7) Wat is dit voor een stuk? 't Is een opstel, vermoedelijk afgeboekt van een bestaande bladjen. Het behelst de wetgeworden geplogenheid en van-nu-af de verplichtinge omtrent den inbreng en de junsten van de nieuwelingen: allemaal volgens dàt wat 'al de jonkvrouwen' altijd gedaan hebben. (Vgl. die bij den *Uitzet van Maurus De Vos... te Yper... in 1763 - Biek*. 1921, XXVII, 51, vlgg). Worden besproken: het beddegoed, de woonraad, het eet- en berdgerief, de kleêrs, en de beschenkingen (deze laatsten voor die van den huize en voor 't vernacht van den arme).
Er is later (vgl. boven, bl. 209-210, en 210: opm. 1) bijgekomen van de hand van K - en K heeft dat bijgekrabbeld erachter in de vier-reken-ruimte die overwaren tot aan 't volgende stuk - nog een junste aan de kerke voor ''t zitten' volgens den inhoud van een oorkonde (241: 6).

[1] van eere[2] □ ioncvrauwen die welke begherd[3] te comene □ in sijnte **J**ans ghasthuus in ypre. **A**lvorê soe □ moet hebben een goed bedde betoffeird met .ij. □ paer niewen slaeplakenê ên met .ij. lijnguelê[4] □ ên met eere culcte[5] ên met eere saerge. ên met □ .ij. orcussinê ên met enê ombehange[6] te haren □ bedde behorende **I**tem .vj. sitte cussinê[7]. enê goe□den zeitele[8]. ende een scamele[9] met ere siege daer □ toe behorende. **V**oort so moet so hebben ene kis□te ên ene goede scaperade ende ene lade of een □ foorchier[10] **I**tem ene seluerine scale[11] ên enê zelue□rinê leiple[12] **I**tê in

(1) *Ordenantse*. 't Is uit reden dezer nieuwe spelling dat wij even vermoedden (in de vorige opm.) dat dit afkomt van een reeds-bestaande bladje.
(2) *Eere* = eenre.
(3) Begh*er*d. Zie ontherb*er(i)cht*, ontherb*ercht*, en *her* in 't hoofdst. hiervoor. Vgl. 213: 2.
(4) *Lijnguelen* = linceul. LA CURNE DE SAINTE-PALAYE *Dict. hist. de l'anc. langage franç*. 'Linceus' 1. Draps de lit, 2. Courte-pointe.
(5) *Culcte*. (COLENS-)VSPEYBROUCK (*1302. Compte comm. de... Bruges*) *Gloss*. (-*Ann. Em. Br*., 1885, XXXV).'Culcte' = onderbedde.
(6) *Ombehange*. Zal dat een behangsel zijn, thans uitgesproken 'bangsel'?
(7) *Sitte cussinen* = zitkussens.
(8) *Zeitele*. Vgl. 213: 2.
(9) *Scamele* = voetbankje. OUDEMANS *Ondl. Wdb*. o. 't w.
(10) *Foorchier* = kistje van weinig om vang. OUDEMANS, *ald* o. 't w. 'foortsier'.
(11) *Scale* - drinkschaal. OUDEMANS, *ald*. o. 'schael'.
(12) *Leiple*. Vgl. 213: 2.

tîninen werke. ene .s[(1)]. dozine □ platelen ên ene .s. dozine saucierê[(2)]. ene tînine □ scotele ên een .s. peket[(3)]. ên ene pijnte **I**tê. twe□lef elnen tafle dwalen **I**tê dits tabijt dat □ soe moet hebbê. **A**lvoren twee faelgê. **I**tê □ enen mantel geuoedert **I**tê ene lange p(are)[(4)] cleedrê □ geuoedert met enê conech[(5)] van dê tontê **I**tê. twe □ corte p(are) cleedrê geuoedert

(1) Deze .s. = semi, 't gekende teeken voor ½.
(2) *Saucieren* = vasculi genus, kommen. VERWIJS-VERDAM *Mndl. Wdb*. o. 't w.
(3) *Peket* = pichet (picard. piquet), mesure pour le sel, petite cruche de terre. ROQUEFORT *Gloss. de la langue romane* o. 't w. In 't normandsch nog gezeid voor kanne.
(4) Eene *pare*... Nog heden al Yper en Poperinghe: 'n pare kleêrs.
(5) *Conech van den tonten*: weet ik niet thuis te wijzen, noch uit te leggen. Ik meen het toch goed te lezen; 't en ware, voor 'tonten', dat 't zou kunnen (ten ergsten) 'bonten' zijn, wat meer dan onwaarschijnlijk is, handvestkundig gesproken.
'Tonte(n)' doet denken op 't fr. 'tonte' ttz. schering, en scheringwijsde-stoffenbewerking. En 'conech'? op 'cuniculus' konijn, bret. 'conicl', elders in Frankr. 'conics'. (ROQUEFORT *Gloss. de la langue romane* o. 'connil'; LA CURNE DE SAINTE-PALAYE *ald*. o. 'conil'). Maar die zijn twee fransche woorden... in een vlaamschen opzeg? Ja, doch in snof- en kleederzaken fransch 'n doet niet vreemde. Slacht heden immers van 'renard' en van 'taupe' en 'castorette' en ook van 'veau' 'chevreau' en meer. 't En ging toen in dien tijd niet beter; te Yper toch, b.v. in de binnenwetten-daar van 't O. Vrouwen Gasthuis, die waren heel in 't fransch. (*Règlem. d'ordre intér. de l'Hop. N.-Dame à Ypres en 1268*. - *AnEm*. 1849, 2-VII, 247-254).
Zoo: '...Conech van den tonten' zou willen zeggen dan; 'geuoedert' met '*n laag konijn onopgemooid, als* '*van den tonten*' *komend*: da' 's in den aard van wat er staat in daar-die wetten van het O.-Vr.-Gasthuis, dat de kleederen zouden zijn 'blans ou gris et scapelaries sans couleur, de laine comme les brebis le portent' (*ald. 252*).
- Moet 't echter 'bonten' zijn (niet 'tonten') dan zou men denken op: 'geuoedert' met '*n slag konijn* (*niet van de witte*) '*van den bonten*'.
Al gissingen, vaneigen.

ên ene caproen. ên □ es te weitene[1] dat deise (1) surcotê[2] moetê zijn zw(er)t □ ên de roc wit. **I**tem .ij. corsettê geuoedert met □ pelsen. **I**tê .ij. goede quarelê[3]. **I**t(em) .iij. pare goed(er) □ hooftcledren **I**tem es te weitene dat zoe moet □ [7 vk.] geiuê elker ioncvrauwê .xxiiij. grotê. ên d(er)vp □ per ioncvrauwê .iiij. s(cele). groten, ên den ontfâ ghere .ij. s(cele). grô. **D**en ioncwiue[4] ên olle[5] die be□neiden zijn elken .xij. grô. ên den capelaen .xij. □ grô. **I**tem den bedden van den aermêlieden .xij. □ groten. **V**oort so moet soe doen ene feeste also □ costume gezijn heift van olden (5) ioncvrauwen □ diere in gezijn hebben toter tijd van nu □

<ITem[6] alle de ghone die van nv voortan cômen zullen In tvoors(eide) □ gasthuus moeten gheuen der kerke van s(en)te piet(er)s *5*[7] *s*(cele) *p*(arisis) □ ter caus(e) vanden zittene den vors(eiden) gasthuuse Inde vors(eide) □ kerke gheconsenteirt volghe(ns) den l(ett)ren d(er)of ghem(aect) □>

¶ **W**IJ[8] ioris belle riddre en **J**an van dê pitte

(1) W*ei*tene, d*ei*se, verder wederom w*ei*tene, g*ei*uen, ben*ei*den, h*ei*ft. Vgl. 213: 2.
(2) *Surcote* = bovenkleed (COLENS-)VSPEYBROUCK *ald*. o. 't w.; ROQUEFORT *ald*. o. 't w.
(3) *Quarelen* =? Tichelen? (OUDEMANS 'o. quareel'). Zijn toch geen 'keerlen'?
(4) *Joncwive* = dienstmaagden. OUDEMANS *ald*. o. 'joncwijf'.
(5) *Olie, olden* = alle, al de (niet olde = oude) evenals 'olie' en hierna 'tollen' (242: 2). Vgl. 213: 2, 236: 2.
(6) Deze is de invoeg van K (210, opm. 1), waarvan boven 238: 7. De handvesten van S. Pieter's, toen ze nog bestonden, gingen hiervan den naderen tijd aanwijzen.
(7) Deze *5* kan ook *l* zijn, ttz. 50. Doch 50 schelling zou eerder aangewezen worden in ponden (2 p. en 10 sc.).
(8) Nu volgt een afboekinge van 't vonnis uitgesproken in een geschil omtrent de verstervenis eener Zuster. Al de betrokkenen zijn van Wethoudersstand of -afkomste.
In de Knkl. Boekzaal te Brussel (Catal. II, 4881 'Documents de la ville d'Ypres' bkd. I. bl. 2-77[ak]) bestaat een handstel 'Wethouders der stadt Ypre DCCCV-MDCCC'. Op bl, 62 lees ik: Copié en sept. 1870 d'un manuscrit relié en parchemin in-12 de 600 pages intitulé de wet houders der stadt ypre DCCCV-MDCCC, ayant appartenu à Thomas van Houtte, horlogiemaker'; en wat er niet bijstaat is dat 't verder aangevuld werd. 't Spreekt dat die namenreeks niet wetenschappelijk vastestaat; maar vooralsnu weet niemand mij 'n betere verzameling aan te duiden.
Welaan in de Wet, het jaar van ons stuk-hier (24-XI-1386 tot 24-XI-1387) vinden we daar genoemd: *ioris belle riddre* en *Jan van den pitte* de 'scepenen'-hier, ook de twee voogden *philip reyfin* (vgl. boven, 237: 2) en *Jan oten den Jonghen* [ons hs. 'Wethouders' zegt Jan Schoote de Jonghe; in 1381 vermeldt het Jan Hoote de Jonghe; en dat zal tweemaal dezelfde zijn nl. Jan Hoote (kwalijk gelezen Jan Scoote, in 1870 geworden Jan Schoote) die in ons boekje - met onuitgesproken H - heet Jan oten]; insgelijks in de Wet was een der eischers *andries paeldijnc*, terwijl de andere eischer *pieter de vroede* 't jaar '85 in de Wet was geweest; dan de jonkvrouwe wier erfenisse betwist werd, was de 'dochter' of de zuster van 'n *Pieter rugginvoet* die ook schepen stond totnog in '86.. Ten anderen we bevonden reeds boven (238: 2), dat veel van de 'jonkvrouwen' van 't Gasthuis om het even tot al die hooge borgerij en schepengezinnen behoorden. Zoodat hier het geschil lijk-was onder eigen... misschien des te heftiger ook... 'n 'gescil in de vuile camere' zegt 't stuk.

□ scepenê van ypre doen te weitene[1] tollê[2] liedê □ ute dien dat gescil heift gezijn voor voght ên □ scepenê in de vuile camere tusche[3] philip reyfin □ ên **J**an oten den **J**ongen als voghedê van .s(er). □ ihans ghasthuuse in ypre. ên den **J**oncvrauwê □ van den zeluen of ene zide. **E**n(de) h(er)e andries □ paeldijnc ên h(er)[4] piet(er) den vroedê als hoir ên □ aeldijnge van ioncvrauwe ânees rugghîuoets □ docht(er) was van piet(er) rugginuoet dê oudê, **E**n(de) □ ioncvr(auwe) ende zuster van den voors(eiden) gasthuse. ôme □ zeiker goet bleiuen na de dood van ioncvrauwe □ [7 ak.] annees voors(eit) **T**welke de voorseide hoor ende □ aeldijngen wilden hebbê bi hoirrie **T**en welkê □ die voors(eide) voegden ende ionc-

(1) W*ei*tene en verder h*ei*ft, z*ei*ker, bl*ei*uen, v*ei*le, r*ei*denen, w*ei*der, orconsc*ei*pen, d*ei*sen, z*ei*gele; vgl. 213; 2.
(2) *Tollen*, in 't vorig stuk *olle* en *olden* (241: 5). Vgl. 213: 2.
(3) *Tusche*. Ook brugsch. Vgl. 213: 2.
(4) *Her*. Vgl. boven, 237: 3.

vrauwê opposeirdê □ bi veile reidenen d(er) toe dienende **S**o eist dat □ up dit ghehadt goed auijs ende deliberatie □ was gewijst(1) in vulre camere dat al tgoet also □ wel eerue(2) als cateilê bliuende na de dood van □ der voorseider ioncvrauwe agnees zuster vâ den □ voors(eiden) ghasthuse haer toe behorende ten daghe □ van hare v(er)scedene soude bliuê ên es sculdich □ te bliuene dê voors(eiden) gasthuse zonder nêmermeer □ d(er) of yet weider te keerne ter voors(eide) aeldijngh(er)s□waert iof tharen nacomers **I**n orconsceipe(n) □ van deisen hebben wij der an gehangen onse zei□gele gedaen int iaer .**m**.ccc.lxxxvij. den .xvj.□sten dach van nouembre(3).(4) □ [8 vk., 8 ak.],

[UIT]

Bespreking

Aan 't zien van hand en inhoud, durven we nu besluiten:

Vijf man (of vrouwliên, 'k wil-nie'-zeggen) hebben aan 't werk gewrocht:

1/ **S** in twee keeren, als $\mathbf{S}^1$ (tot en met 6 vk.), en dan als $\mathbf{S}^2$ (vanaf 6 ak.). Vgl. 238: 6.

2/ Dan **A** die aanvullinge bijbracht, toch eene. Vgl. 211: 2.

3/ Dan **B** die 't rood opdeed. Vgl. 212: 5, 214: 6.

4/ Daarachter **H** die de eerste bladen na afsnijding herboekte (vgl. 209), doch op zijn beide nieuwe bladen het rood maar-achterliet, de afdeelingsteekens mede.

5/ En eindelijk: na H (vgl. 210), nog **K**, met ook een toevoeginge (241), verbeteringskens lichteweg, en met betalmerkingen, (vgl. 209-210, 210: 1, 211: 4, 212: 6, 213: 3, 214: 1-5, 234: 1, 235: 3, 236: 1, 243: 3).

(1) *Gewijst* = gewezen (OUDEMANS o. 'wijsen' 2), van wijsen = oordeelen, vonnis vellen (*evend*. o. 'wijsen' 1).
(2) *Ee*rue. Vgl. 213: 2.
(3) Om te eindigen, een stipje bijgesteld door K.
(4) Volgen nu nog 8 reken op 7 ak., en heel 8 vk. en 8 ak. (ook al in reken) onbezet.

WANNEER EN HOE HEEFT M' ER ZOO AAN GEWROCHT?

- S[1], zou ik denken, omtrent 't jaar 1387: nl. Si een weinig vóór ('t geschil en) 't vonnis van dat jaar, S^2 een weinig dan erna. Deze is 'n gissing die we straks gaan pogen goed te maken, al trachtende om te toonen dat S wrocht alleenlijk-slechts uit reden-zelf van dat geding.

- A dan een tijd nadien, ter XVe e.[2], toen 't boekje reeds aanzien werd als 'n oor onde, ten allendaagschen dienste, en niet meer gehouden was als 'n gedingstuk dat ongenaakt bewaard moest blijven.

- B ook allichte toen, om 't werk 'n beetje een aanzichte te geven.

- Dan H, heel vreemde reeds aan alles dàt[3], ter XVIe eeuwe ergens, koeleweg, ietwat verstrooid (211: 1-2, 212: 2), onhandig alleszins, uit aangewezen plicht (211: 3, 212: 3).

- En K ten langen einde in 15'-1600. (Vgl. 209-210, en 241).

***

Alleen van A B H en K, heeft deze laatste den eersten zin van 't boekjen-hier begrepen. Hij las het, en doorsnuisterde 't zijn veder in zijn hand

(1) S, van westvlaamsche afkomste (vgl. 213: 2), was misschien wel van Brugge. Er is teveel in heel zijn opstel, voor woordenkeus en spellinge, dat *alles-saamgenomen* brugsch klinkt. Ook veel ervan is ypersch, b.v. '*ol*' (vgl. LAMBIN. *Straettael van Ypre*. - *Belg. Mus*. 1837, I, 403-404). Maar anderszins b.v. de lange *e*, te Brugge *eej*, is te Yper *ee*: zoo br*ei*en-brugsch is te Yper br*ée*n, gel*ei*re-brugsch (boven 235: 4 8, 238: 1) zou te Yper zijn gel*e*re (LAMBIN. *Evend*. 400); en hoeveel *ei*'s-alzoo 'n staan er niet (vgl. 213: 2. 235: 2-4-6-8, 236: 9, 238: 1, 239: 8-12, 241: 1, 242: 1)? En voegt daarbij, zooals we boven zeiden: *van nu voordan* (213: 2), heml*ei*der (235: 4-8, 238: 1), b*ee*de (236: 9), de g*o*ne (237: 1), h*er* = heer (237: 3, 242: 4), onther*ber.cht* (238: 5), begh*erd* (239: 3), tusch*e* (242: 3), en zelfs misschien de slepinge in de stemme waar ni*o*men uit voortkwam (212: 6).

(2) Boven, op bl. 209, r. 6, verbetert XVI in XV.

(3) Vreemde door tijdsafstand en landaard: die H was brabander misschien (212: 4).

al het meer leesbaar makende (210: 1, 213: 3, 214: 1-5, 234: 1, 235: 3, 236: 1, 243: 3); hij zag 't verband tusschen S^1-zijn ‘regule’ en S^2's geding; verstond dat 't boekje, hoofdzakelijk en van bedoelingswege, 'n rechtsgetuig, verweerwerk was geweest. Hij stelde talmerken (210) vóór de hoofdstukken van S^1; en zelfs bij xxiij, xxiiij, stelde 't woord ‘nota’ (235: 10, 236: 3), vast al denkende - dit spreekt - op S^2; zijn inlasch ook op 7 vk. (241) is in de tale van 'n mensch die streng op recht-en-nauwneid uit is.

En had hij wel begrepen?

Hoe was dan 't doel van S?

Dit zien we uit dezes werkwijze. S, toen hij wrocht als S^1 aan 't eerste deel, deed 't wel aandachtiglijk(1), maar vlug (214: 6); hoe verder hij ook kwam hoe min dat hij het deed in 't kreksche en in het mooie; en op het laatste zelfs, hij was blijkbaar vermoeid, en haastte om gedaan (238: 6).

Wat stelde hij? Hij stelde almaardoor 'n beetje-wat hij vond. Niet dwazelijk nochtans.

Om met het laatste te beginnen, ziet: hij stelde voor het laatste wat onder allemaal die mannen van de Wet, daar in 't geding (242, opm. 8 van 241), zeer wel geweten was het jongste stuk te moeten zijn, 't besprak van 1358-'59, 't stuk xxvj.

Hij stelde dan daarvóór-maar aanstonds, naast in 't zicht, de stukken xxiij-xxiiij - de twee beruchte volgens K - met als 'n inleidinge ertoe het hoofdstuk xxíj, en met erachter-nog stuk xxv als tegenhanger haast, lijk om geen oog te geven. Nu, xxiij-xxiiij (omraamd door xxij, xxv) behelzen, zooals K het wel liet opmerken (235: 10, 236: 3), de echte reden - 't rechtsgebruik - waarom 't ‘gescil’ in 't voordeel van het Gasthuis mocht geslecht. *En dààr zien wij waarheen dat S^1 streefde*. En werkelijk de sche-

(1) Oprecht buitengewone. Nergens geen vergrijpen in 't gestelde: oftewel geene, ofwel maar-heele kleine, twijfel-achtige (213: 4, 212: 6, 244: 1 z. niomen).

penen, zoo wordt gezeid in de uitsprake, vonnisten dan naar ‘goed anijs ende deliberatie’; ze gingen voort dan op (niet als in onze dagen, op 'n uitdrukkelijk en ingeboekt besprak, maar zooals altijd toen) op het gebruik, d. is op het betoog ervan, gedaan door 'n getuigenis mondmatig, stelmatig of stukmatig. Welaan geen betere getuigenis hier in 't geval, dan wel 'n ‘regule gheordineirt van ouden tijden’, lijk die van S^1... als 't nu de eischers maar gelooven wilden.

Om 't werkje dus alsdan geloofbaar op te zetten, miek S^1 iets, waar xxiij-xxiiij maar een vervolg in schenen, een heele overlevering; S^1 miek iets dat lijk-alreeds bestond: ten minste 'n verzameling van dingen die bestonden, *bestonden*, nl.: bij deelen opgeteekend, bij deelen anders levend in geplogenheid, en nu door hem *zouden bestaan* zoo-alineens verzameld in een boekje, met goedkeuring van al die mochten spreken (het Gasthuis en de Wet) en tegenspraak van niemand-mogelijk. Hij stelde dus vóór xxij-xxiij-xxiiij-xxv: allemale hoofdstukken (al bin- en buitenwetten), 'n beetje op goê geschie' totdat 't hem docht genoeg te zijn. Hij stelde:

a/ als hoofdstuk j: zeer bondigweg, zooniet het stichtingsstuk, dan toch de kruime ervan;

b/ als hoofdstuk ij: ook bondiglijk de grondwet zou ik zeggen, den ‘regule’ in beginsel; - hoe redelijk dat alles -;

c/ dan hoofdstuk iij: reeds losserweg, iets op het uitgaan, ook verder x en xj op 't uitgaan, en xiiij, xv al wederom op 't uitgaan; - wanschikkelijk -;

d/ dan iiij tot ix: 't geestelijk leven; - billijk ineengevoegd -;

e/ nu overal wat tusschenin: xij en xiij de dracht, en xvj, xvij weer op de dracht; - wanschikkelijk nogeens -;

f/ xviij: op geldzaken; - 'n hoofdstuk evenwel dat wel met de beruchte xxij-xxiij-xxiiij-xxv gaden ging, maar... voor 't ‘gescil’ niet baten kon: S wierp het in den hoop -;

g/ xix, xx, xxj: op zaken dan van zeden; - schikkigweg -;

h/ eindelijk het laatste (als 't voornaamste, zeiden wij, 245) de stukken xxij-xxv: op 't bezit, den grond hier van 't 'gescil'.

De menschen keken toen niet nauwe in het aan-eenrijgen van wetten of in derzelver indeeling. Da' 's vast. Maar hier, het scheelt wat veel, zoo dunkt het ons, van wangeschik in al die deelen samen, en dan afzonderlijk in daar-de minstgewichtige; en wel door iemand, ja, die 't anders kon (dewijl hij 't anders deed in daar-de meest-gewichtige), en trouwens even zoo 'n zorgvol man was (vgl. boven, 245). 't Scheelt hier wat veel van het dooreengegooi, vooral b.v. onder *c* en *e*, en in het scheiden dan van *f* af van zijn ander geldvakken (van xxij-xxiij-xxiiij-xxv) rechts in een geldzake. '*t Is zienlijk, S*[1], *hoedat hij deed erom, om 'n* toevalmatig geheel, 'n onuitgezocht en dus *geloofbaar iets aaneen te krijgen*.

Nu eigenlijk hij moest er hem geen zeer toe geven. Hij vond zijn stukken wezenlijk oningebonden, waar hier waar daar; ja, ze bestonden, ofwel gesteld op een los blad, ofwel... alleen in de geplogenheid. Zoo: 't geestelijk leven (*d*) zoo knap, waarschijnlijk alreeds opgesteld (mogelijks alléén 'de regule' tot dan); iets van de zeden (*g*) insgelijks reeds saamgesteld; de dingskes dan van *c*, - van *e*, van *f*,... en *h* (de groote broks)..., gesteld of in gebruik, maar oogenschijnlijk los vaneen. S_1 miek daarvan allemaal. éénwijsde-weg, 'n 'regule ende ordinancien' [... ten dienste van 't 'gescil']!

***

Hij had er ooknog kunnen ander wetten bijstellen (van bin- en buitenwettelijken aard), al schikkingen die even reeds bestonden als 'costumen gezijn van olden ioncvrauwen toter tijd van nu'. Dat was te te weten *de uitzet*, ttz. de inbreng en de junste die men verwachtte van de nieuwelingen (238). Doch

S[1] *verzuimde dat* - hij was alreeds vermoeid (238: 6, 245), en had misschien ook nu den tijd-niet-meer om méér -: S[1] *had stofje reeds genoeg ten dienste van 't* '*gescil*' (de stukken xxiij-xxiiij tot rechtsbewijs, en 't ander-al tot vullinge). Was 't zaak geweest alleen 'n 'regule' op te maken (met verder geen bedoeling in, òf op gescil òf op wat-anders'), wel mocht alsdan die zoogezeide-ooroude uitzet daar even bij staan prijken; en bovendien zeerveel ervan ging gaden eerste-best bij *e*, de zaken van de dracht (246) van uit den 'regule'. Zoo waar is 't immers zoo, dat inderdaad het stuk nadien er kwam; want 't was ook het gedacht van S[1] dat 't zoo betaamde, men ziet het wel. Had S[1] het niet gemikt gehad op het 'gescil', en had hij enkel naar 'n 'regule' uitgezien, hij had dien ouden uitzet moeten zetten ten minste vóór het jongste stuk, vóór hoofdstuk xxvj, ttz. vóór die beschikkinge van omtrent 1358-'59 (236, vgl. boven 245) over 't vernacht van de 'aerme lieden'... (Dàt, wat die uitzet dan bestemde om door de nieuwelingen te worden bijgestort rechts voor 'de bedden van die aerme lieden' (z. 241), vaneigen was niet ouder dan die vernachtwet zelf, en *moest* er dies niet voren staan, maar *mocht* het als 'n bijvoeging).

Nu dus, *die uitzet is er toch gekomen* (bl. 6 ak.), *maar achter dat 't geschil gedaan was*. En hij is dan gesteld door S[2] met veelmeer tijd en zorge - als om de man te zijn die 't al volledig deed - te zamen met het vonnis zelf,... ervóór nochtans! want hij bestond voordien... - zoodat, toen weder S (S[2]) wel scheen het àl te doen zoo b'hoort!

***

Geen twijfel, neen. Hier-S (dat is S[1], geworden na 't 'gescil' S2) was 'n doortrapte rechtskenner, en hij heeft werkelijk gehandeld uit 'n slimte.

K had gelijk nadien, toen immers hij vermoedde dat sommig deel van S[1] ('t gezeg van xxiij-xxiiij) de

ware reden wezen zou waarop het vonnis draaide.

Wij, uit de wijze dan, waarop S^1 dat deel heeft-weten op te stellen, onloochenbaar als 'n rechtveerdiging van 't vonnis bij S^2, besloten, en terecht, dat heel het boekje aanvankelijk daarvoor gemaakt geweest is.

Dat is nu niet dat we gaan-denken dat S^1 de zaken heeft vervalscht, de rechten van het Gasthuis met valschheid onderschoord heeft. Dat niet. S^1 vervalschte aan den ‘regule’ niets. Hij ging het moeilijk kunnen zelfs, daar in 't ‘gescil’ alzoo (zooals we boven zeiden, 242, opm. 8 van 241), te weten ‘onder eigen’. Ten anderen aan al die schikkingen was niets buitengewoon's: die waren zoo 'n beetjen-overal. Wat deed hij dan? Alleenlijk saamgeschikterwijze vorenleggen, alsof 't lijk in 'n boekje stond ‘vanvóór 't geschil’, wat er zijnswetens - alhoewel niet-saamgeschikt - al inderdaad bestond. Uit waarheidswille hem scheen 't bestaan, het bloot bestaan - al eenderhoe -, van eenen ‘regule’ voldoende; voor hem, het hoebestaan ervan (in boek gesteld of niet), iets voor die Heeren mogelijks gewichtig, voor hem gold dat in zijn geweten van allerkleinst belang.

En waarom nu, van onzentwege, niet ook gedacht dat hij ten anderen dat deed, *wel op verzoek en met de toestemming van die Wetheeren zelf*, die lichtewel hem vroegen naar 'n schets van de ‘costumen’? We zien hem trouwens tot driemaal toe, met nadruk erop steunen dat al hetgene wat hij vorenbrengt ‘geordineirt’ ‘ghecostumeirt’ geweest is ‘van ouden tiden’ alleszins (hfdst. j, v, xij).

Op rechtsbedrog valt vast hier niet te denken.

Wat was ervoor geweest? Wat is nadien van 't werk geworden?

We zullen nu, tot weder nog 'n stavinge van wat we zeiden over S's doel, hier seffens eerst nog bijvoegen dat S^1 gewrocht heeft *naar 't gedacht van heel het Gasthuis*; àl de verweerders wilden 't zoo:

het boekje zou vooral toen 'n getuigstuk wezen, bestuurstuk echter niet (vgl. boven 245), aanvankelijk ten minste.

En inderdaad daar was geen nood om anders.

Het Gasthuis deed allange reeds erzonder.

Al van-wanneer bestond het Gasthuis? Al van 1278-'79. Op 15^{n} in Zaaimaand 1279, werd 't eene en 't ander toegestaan van dagelijksche misse en diensten, en man daartoe, door S. Maarten's sticht van Yper, aan ‘Petro dicto Broederlam ac Beatrici eius uxori quondam burgensibus yprensibus quod in hospitali ab ipsis constructo in honore beati Johannis Baptiste in parochia sancti Petri yprensi...’ enz.[(1)].

Dat was dus honderd jaar geleên; ‘'n eeuwe’ zegt de vlaming thans, om ook te zeggen machtig lange; ‘van ouden tiden’ zegt om 't even zoo ons boekje (vgl. boven 249)[(2)].

Welaan, in al dien tijd, wat was er met den inhoud van den ‘regule’ geschied? We zagen 't reeds (247): - Het stichtingsstuk was in bewaarnis weggeleid: S^{1} (door H herafgeboekt) S^{1} vatte 't alleenlijk saam in hoofdstuk j; hij zei er zelfs nog bij dat 't zoo ‘van ouden tijden’ was, waaraan wij metterdaad wel zien dat hij 't gezeg van dat-zijn eerste hoofdstuk niet overnam-alzoo, maar zelf aan-eengebracht heeft. - Dan was er nog, hoe ook bewaard, een algemeene ‘ordinancie’ betreffende den plicht van onderhoorigheid vooral voor 't uitgaan en voor 't kleeden: en S^{1} miek daar het hoofdstuk ij van. - Waarop hij, aangetrokken door de woorden ‘wten huse gaen’ dan aanstonds volgen liet stuk iij, 'n stuk van ievers uit 'n hoop, dat beter voegen

(1) FEYS-NELIS *Cartulaire de la Prévôté de S. Martin à Ypres* (Publ. Soc. Em. Brug., 1881-'84), bd. II, bl. 209, t^{k} 294. Naar het ‘*Reg. Rubr*. f. 7’. Dat stuk werd ook benuttigd door SAND. *Fl. ill*. (3e uitg.) II, 358, en na hem door LAMBIN *Tijdrek. lijst*, 12, en WARNK-GHELD. V, 43.

(2) Voor de handvestkunde is 't van gewicht te weten dat de liên van uit de XIV-XVe eeuwe, als ‘van ouden tiden’ achtten wat van vóór honderd jaar was.

ging met x en xj, en xiiij en xv (àl stukken die hij vond onsamenhangende). - Dan had men met veel zorge een echten ‘regule’ gemt aakt, gevoegelijk opgesteld; 't was voor het geestelijk leven: wat S^1 op zijn geheele overnam van iiij tot ix, en S^1 (altijd voort herafgeboekt door H) getuigde bovendien nog onderweg 'n keer ('t was S^1 die 't deed, of H of een van wien ze 't zelf afboekten) dat men het onderhield ‘alzoo het Costume gheweist heift’ (onder v, bl. 211). - Men had dan verder ook gemaakt 'n aantal nog afzonderlijke wetten: door S^1 'n beetje door malkaar gebruikt (z. boven 246-247), met soms nog eene vaststellinge erbij dat 't zoo van ‘ouden tiden’ ging (onder xij).

Dàt deed men met ‘*den regule*’: in gang houden onsaamgeboekt; en evenzoo ook aanvullen: met ‘ordinancien’... zooals enja nadien, nog insgelijks aleens entwat werd bijgevoegd (b.v. 211: 2), of tusschenin nog met ‘costumen’ en gebruiken die men verplichtend liet geworden (welke immers S^2 dan in den uitzet stelde (z. boven, 248).

Maar *voor het dagelijksch bestuur, 'n boekje alzoo-als-hier was niet vandoen geweest*.

***

En achterna? Na 't vonnis, na dat het boekje er was?

In 'n eerste: al evenmin, geen boekje noodig weer; men kon erzonder voort.

Alleen het deel op 't geestelijk leven (*d*, zooals we boven op bl. 246 zeiden, hfdst. iiij-ix) - oprecht gelijk een ware ‘regule’ schikkiglijk aaneengebracht - bleek nuttig: waarom? omdat het inderdaad het dagelijksch doen betrof, of meermaals in het jaar moest nagezien of afgelezen worden, en dat men wenschelijk kon achten dat het misschien ook-wel-eens-vast-gevest mocht wezen op het berichtenbord.

En 't was nu al zoolang dat 't telkens onderhanden viel met heel dat boeksken mee ineenge-

naaid, ja aangevuld door A (243), en aangemooid door B (243), maar anders ongerievig. En wat gewierd er dan - vermoeden we -? Om altijd met dat eeuwig boekje niet voor den dag te moeten komen... een welbedachte lid van 't zustertal ried aan *de beide voorste bladen van het boekje, waarop dat immers 't meeste-dienstige van 't Geestelijk leven stond*, eenvoudig af te rukken al snijdende of al trekkende eenderhoe, en die alleen - die beide eerste bladen - *te houden in gebruike*!

't Is 't gene werd gedaan (206)!...

En zoo medeen... zoo vinden wij nu eenheid in het wedervaren van het boekje. Dezelfde geest die S^1 had aangezet om 't boekjen als geding-, getuigstuk, op te maken al daarin medenemende 't voornaamste van den ‘regule’, 't voornaamste toch voor het gewoon bestuur, de leiding is te zeggen van 't geestelijk leven in het Gasthuis, diezelfde geest liet ook, nà het geding, het boekje weer ontstukken in eenerzijds een deel (3 vk.-8 ak.) dat met 't geding mocht aan den kant gelegd, en anderzijds (op die 2 eerste bladen) die leidingswetten-daar voor 't alledaagsch bestuur van 't geestelijk leven binnen.

***

Doch ja! Er kwam een tijd ter XV-XVIe eeuwe dat 't boekje weerde kreeg als oudheid. En in dien tijd men had toen ook alvelemeer het stellen in, en het bewaren van de handvesten! En 't boekje moest... terugaaneengebracht! Het achterdeel (3 vk.-8 ak.) was gave, maar 't voorste deel (de beide weggerispte bladen van alvoren) niet mee; dàt! versleten waren ze! *Toen is H aangesteld geworden:* die gedwee maar onbegeestdrift, dan aan 't werk viel en *dat versleten deel herstelde*. We zagen boven hoe (243-244).

***

En die dan best daar smaak in had, en alles best

begreep naar den aanvankelijken zin, was later K zooals wij ookal zeiden (235: 10, 244)...

... was K... en wij nu ook misschien.

L. DE WOLF.

Zijne Zee.

HIJ zit op zijn' schuite, de zeebonk, en rust...
't Is avond... hij dobbert heel dicht bij de kust
en staart dòòr het donker op 't feestlijke strand,
op 't weemlen van vreemden en 't gloeilicht dat brandt.

Hij vangt er bij poozen, van verre den slag
van trom en trompetten en schatergelach,
en keert plots, al grommend, den rug naar den dijk:
de zee moet hij hebben, de zee is zijn rijk!

Die zee niet, te boorde, met spel en gebaad,
met tochtjes op 't water in kermisgewaad,
maar zij dààr, de ruwe die zingt of die bromt,
die zee waar de bonk en de meeuwe naar komt!

Hij kent haar, die zee, en, verheugd lijk een kind
dat schouwend naar moeder onstuimig bemint,
en heeft hij maar oog en maar hert meer voor haar
en, duikt haar het duister, zijn' liefde ziet klaar.

Hij kent ze, zijn Moeder, haar gaan en haar staan,
haar lachen, haar pralen, haar wrok, haar getraan;
want, kind, lag hij reeds in haar' armen gedrukt
en niets heeft hem sinds uit die armen gerukt.

Hij zag haar, sinds jaren, elk uur van den dag,
hij zag haar des nachts toen ze slapende lag,
hij zag haar verbolgen hij zag haar gerust,
door stormen omwoeld of door zonne gekust.

Hij zag haar gelukkig, doorschijnend en blauw,
droefgeestig, wanhopig, bezwadderd en grauw,

hij zag haar in glorie vol purper en rood,
hij zag haar zoo zwart als de donkere dood...

Doch welk ook de kleur was van 't wonder gelaat,
het rimplen of 't golven van 't watergewaad,
hij voelde onder 't wisslen van vreugde en van smert
't gekende, 't beminde geklop van haar hert.

Hij hoorde haar' stemme, ze ruischte zoo zacht,
ze zong soms in 't zeildoek zulk innige klacht,
en kwam ze soms sarren of tieren op hem
hij beefde bij 't hooren,... doch minde de stem.

En deed zij hem leed aan of zweepte z' hem af
of groef ze in haar boezem geliefden een graf,
hij bleef haar beminnen spijts lijden en dood,
de groote, de goede, zijn vreugd en zijn brood!...

En rookend zijn pijpken in zalige vreê
begroet de oude zeebonk zijn zingende zee...
De nacht is gevallen, het sterrenlicht straalt,
hij is - o zoo ver - van de kuste gedwaald.

JOS. VANDEN BERGHE.

Alsan-maar beter!

Te Brugge, op den hoek van de Markt, bij 'n toogdag van kunstschilderijen, lees ik in grooten druk:

e
Expositi-.
on

't Bovenste is vlaamsch zoogemeend, 't onderste fransch!

Dat is 'n prachtig zinnebeeld van meer en meer dat zoogezeid ‘algemeen beschaafd nederlandsch’: acht staven van de negen 'n zijn noch fransch noch vlaamsch, staan tusschen de twee; maar dan 't einde, komt het uit boven de schreve 't is vlaamsch, en komt het uit onder de schreve 't is fransch!...

Medunkt dat 't daarmee kan volstaan voor vandage! Boven of onder de schreve, dat gaat alleszins buiten de schreve!

En dat wordt een stelsel, zul'-je! (Vgl. Biekorf, 1926, XXXII, 144)...

'k En ben niet gaan zien binnen naar den:

e
Arti-st-.
e

Hij of zijn opleider had mij bang gemaakt voor zijn kunste. 't Is tè zot.

Beeldt u een boek in alzoo; tweetalig alzoo. Zal da' lief zijn! Dat 'n kunnen ze toch maar met ‘algemeen’, met uitnemend-‘algemeen ...nederlandsch’!

En bij twee jaar huldigen die mannen Gezelle!

BROM.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 219 en de vorigen*).

OOK in 't badstadgedoe sperkelt er altemets 'n taalvonke tusschen 't klatergoud.

Sissen, de pakkedrager krijgt bek op 'n ‘*ijsje*’ (crême à la glace) en tegen 't juffrouwtjen aan 't ‘*ijskarretje*’:

- Geef mij ne keer e' *koudzakske*, zegt hij, eentje van zoovele...

't Meisje 'n kende maar zijn ‘Cornets crême glacée’, maar 't monkelde, want inwendig 't verstond hem, den Vlaming, daar het zelf eene was.

Ha 't eenvoudig volk! Zijn zij toch scheppers op taalgebied. En zijn zij de vinders!

(Knokke)

JOZEF DE LANGHE.

Mengelmaren

Nieuwzekens

Ch. de Blende's Hofpoort en -huis.

ZIJN ze ongelukkiglijk weggemaakt (*boven, bl. 50*), ze staan - en dat is oprecht een geluk nu - bewaard

op een ingeplakt lichtbeeld, in bd. I, op bl. 48, met bespreking op bl. 46, van A. RONSE-TH. RAISON *Fermes-Types et Constructions Rurales en West-Flandre*. Brugge, Beyaert, 1918, 2 bdln.

'n Familienaam op -man.

Een waarvoor K. de Flou (*boven, bl. 129-137, 176*) in zijn handen zal wrijven. Heel zijne stelling staat erin.

'Hannin *Van der beke dyt Bekeman* es ghebannen 3 jaer uten lande van Vlaendren up siin hooft van tansemente' [tansement, tassement = geweldenarij. VBRW. EN VERD.].

Alg. Rijksarch. Brussel, - Baljuwreken. van Yper, 1376 (Rolreken t^k 1717).

J.D.S.

De Brugsche gifte aan O.L.V. van Halle.

(Vgl. *boven bl. 151, 166-'7*). De rekeninge van Brugge 1723-'24 is alhier onvindbaar. En in de Resolutieboucken geen spoor van die gifte.

[R.A.P.]

In S. Salvator's handvesten is het zoeken thans onmogelijk. Alles achter slot wegens bouwvermaking.

[M.E.]

Dus wachten is 't woord.

[Nummer 9]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Om te weten wat vlaamsch is, moe'-je denken in 't vlaamsch: en om te denken in 't vlaamsch moe'-je beginnen met niet te denken in 't fransch. Negen-en-negentig Vlamingen van de honderd - van de ‘geleerden’ - denken in 't fransch en weigeren te denken als 't volk - de ‘ongeleerden’ - waar honderd van honderd nochtans denken in 't vlaamsch. En onder àl wat de ‘geleerde’ Vlamingen alzoo denkende zijn in het fransch, dàt wat allichtewel meest het vlaamsch helpt verbasteren, is *het overdadig gebruik van* ('t abstrakte) '*t afdrachtelijke* (in keuze van woorden of gedraaidte van wendingen). Kon de Vlaming dáar-maar van afzien, zijn vlaamsch ware reeds voor drie vierden hervlaamscht!

Bij voorbeeld. Op een tweetalige winkelmare lees ik, in zoogezeid fransch: ‘Avant de faire votre choix, comparez ses prix et qualités [de la Maison M.] avec ceux de la concurrence’, en in zoogezeid vlaamsch: ‘*Vooraleer uwe keus te doen, vergelijkt zijne prijzen en kwaliteiten* [*van het Huis M.*] *met deze der concurrentie*’. Waarom niet gesteld: Komt, ziet wat er u aanstaat [te M.'s], en overgaat dan eens eerst hoeveel beter het is en hoevele goedkooper dan elders, nl. in andere winkels die meenen hem te kunnen de steekte doen.

Nog. In mijn ‘degelijk’ dagblad lees ik in ‘algemeen brusselsch’: ‘*F.V.A. draagt zijne 70 jaar met een buitengewone verdeur*’! Minder afdrachtelijk en beter vlaamsch ware: Hoewel 70, hij staat nog vlugge buitengewone.

Een voorstel tot het inbrengen van een ‘Vry Meesterschap’ van ‘Medecyns’ en ‘Chirurgyns’ te Poperinghe, in 1698.

TEGENWOORDIG moet de heelkunde voor de geneeskunde niet meer onderdoen. Het is echter zoolang niet geleden dat eerstgenoemde wetenschap slechts op den tweeden rang stond en bijna uitsluitend beoefend werd door ‘praktizjjns’ die uit een wetenschappelijk opzicht veel, en somtijds alles, te wenschen overlieten.

De oorzaak hiervan moet ten grooten deele toegeschreven worden aan de vooroordeelen die in vroegere eeuwen bestonden tegen alle bloedvergieting, bij zooverre dat de gediplomeerde geneesheeren zich zedelijk verplicht zagen het uitoefenen der heelkunde over te laten aan menschen die hoegenaamd geene wetenschappelijke opleiding hadden, gewoonlijk aan de barbiers.

Onze Scholen waren jawel druk bezocht, en de ontdekkingen van Vesale op het gebied der ontleedkunde, in de XVIe eeuw, hadden voor de heelkunde groote verwachtingen doen ontstaan.

Maar het meerendeel der leeraars van Leuven, verplichtend opgenomen uit de geestelijke orders om twee der vier leerstoelen aan de Hoogeschool opgericht te bekleeden, leerden met tegenzin eene wetenschap aan, bij het uitoefenen derwelke bloed moest vergoten worden, wat immers de Kerk tegenstond: ‘Ecclesia abhorret a sanguine’. En hetzelfde deed zich voor ook in de andere landen namelijk in Frankrijk.

Dat er evenwel groote misbruiken zullen onstaan zijn bij het bedrijven van zulk eene ingewikkelde

wetenschap als deze der heelkunde door onkundige lieden, zal men gemakkelijk aannemen. Zooveel te meer dat bijna alle zoogezegde ‘chirurgyns’ er geen bezwaar in zagen nevens de heelkunde, ook de geneeskunde te beoefenen.

Hiertoe wierden zij aangemoedigd door de volksstanden en dat zal niemand verwonderen, als men ziet hoevele zieken hedendaags nog hunnen toevlucht nemen tot allerhande kwakzalvers, die volstrekt geene wetenschappelijke waarborgen opleveren.

Niet alléén door de volksstanden werden zij als ‘medecyns’ herkend maar zelfs door sommige openbare besturen, zooals blijkt uit de stukken die wij hierna mededeelen(1).

Het eerste stuk is een verzoek, 't jaar 1698 ingediend, door drie ‘licentiaten in medecyne’ van Poperinghe, aan het magistraat dezer stad, om de aandacht erop gaande te maken dat het stedelijk Hospitaal nog immer bediend wordt door een ‘chirurgyn’, die zoowel aan geneeskunde doet als aan heelkunde, een misbruik waaraan dient een einde te worden gesteld.

De verzoekers vragen verder nog dat de ‘chirurgyns’ die te Poperinghe hun ambt willen uitoefenen, in het vervolg hunne keure zouden staan ter stede zelf en niet meer te Yper.

Het tweede stuk betreft de voorwaarden door de vertooners voorgesteld in het afnemen van dat examen tot ‘vry Meesterschap’, alsmede het reglement van het CORPUS VAN MEDECYNS EN CHIRURGYNS in te richten te Poperinghe.

De verschillende artikels van dit ontwerp zijn waarschijnlijk ontleend aan de ‘reglementen’ die in zwang waren te Yper en te Veurne, en waar van spraak is in stuk I.

(1) Deze stukken die berusten in het Stadsarchief van Poperinghe, werden ons welwillend aangewezen door den heer Oscar Fiers. Staatscommissaris te Poperinghe.

Misschien ook wel ontleend aan het ‘reglement’ van de GILDE VAN DE HH. COSMAS EN DAMIANUS, die op het laatste der XIVe eeuw te Brugge opgericht werd. In 't begin der XVe eeuw had deze Gilde een bijzonder verblijf, eenen altaar in de St-Jacobskerk, een reglement en een zegel. Rond 1650 mieken 31 heelmeesters en verschillige geneesheeren deel uit van deze gilde. De geneesheer-pensionaris der stad en elf der bijzonderste leden der Gilde vormden de Medicale Commissie ('t Geneesberek) of het ‘Medicaal Corps’ der stad. Dit corps zat de ontvangst voor der kandidaten - heelmeesters en oefende een streng toezicht uit op al de vertakkingen der geneeskunde[1].

I.[2]

Aan de Seer Edele, Wyse en Voorsienighe Heeren Mynheeren Burghemeesters en Schepenen der Stede en Juridictie van Poperinghe.

Suplierende vertoonen reverendelyk de persoonen d'Heer ende Meester Jan Baptiste Isenbrandt, Meester Pieter Bouve en Meester Ghaspar Maerten, medecyne licentiaten deser stede, hoe dat tot noch het hospitael deser stede bedient wordt door een chirurgyn, bedienende beyde de qualityten, soo wel de medecyne als de chirurgye, het welcke hun is verbooden ende strydende jeegens de preminentien der ghelicentieerde dewelcke niet alleenlyck daer door beledicht en worden maer dient aen dusdanighe chirurgyns als een toestemmynghe of consentement om opentlyck de medecynen te moghen exerceeren waer om wy onsen toevlucht neemen tot U, Edele, wyse en voorsienyghe Heeren, ootmoede'yck biddende dusdanige onbequame persoonen van de medecyne administratie te willen ontslaen en casseren,

(1) DR. DE MEYER. *Notice historique sur la Société Médico-Chirurgicale de Bruges*. Bruges, 1841.

(2) Arch. Poperinghe: Cote A. ‘Ceuren’.

in hun plaets stellende ghequalifieerde persoonen, opdat dien steen des aenstoots dienende tot een exempel van ergenisse gheweerdt mach worden, want den ghemynen man myndt dat sy tot dusdanighe administratie bequaem syn; en soo U Edele, wyse en voorsienyghe Heeren eenighe swaerichyt vinden, mynende dat wy uyt intrest of om den armen te beswaeren uyt syn, bidden de supplianten van gheoort te moghen worden want onse meyninghe en is niet sulckx.

Verders vertoonen de supplianten insgelyckx hoe dat de chyrurgyns tot noch ter examen hebben ghestaen voor die van Yper sonder dat die van Yper daertoe eenich recht hebben of Poperinghe aen Yper sulckx schuldich is, nemaer Poperinghe synde op syn selven, vry en ontbonden, alwaer men stof ghenough vindt om iemandt ter examen te stellen, soo ist dat wy oodtmoedelyck syn biddende dat u Edele, wyse en voorsienighe Heeren, hierop willen acht neemen en ordonneren by politieke ordonnantie, waert het daer alles aen afhangt, dat de chirurgyns in 't toekomende alhier sullen gheexammineert worden in die voughe als u Edele, wyse en voorsienyghe Heeren sullen gheraedich vinden, hetsy volghens het ghebruyek van Yper of Veuren ofwel op die wyse en orde, Cotte A, hieraen gheannexeert. Al het welcke maer en kan dienen tot bevorderinghe van een wel ghereguliеerde politie en het bekomen van goede subjecten ten dienste van het gemynte[1].

II.[2]

Regels ende Statuten betreffende een Corpus van MEDECYNS en CHIRURGYNS ende het order van het examen, tot het bekomen van vry ‘MEESTERSCHAP’ binnen Poperinghe.

1. Art. Een ider sal verbonden syn alle jaeren zyn

(1) 1698.
(2) Arch. Poperinghe, Cote A. ‘Ceuren’.

contigent te geeven tot het celebreeren van eene solemneele Misse op den dagh en ter eeren van S.S. Cosmos & Damianus[1] op welcken dagh 's namiddaghs men sai vergaederen om te kiezen eenen Medecyn tot opperdeecken ende eenen Chirurgyn tot Deecken, sonder te moeten eenighe theere doen ten sy by forme van staminee, ten ware met vryen wille en toestemminghe welcke theere dusdanigh als sy sal weesen, bey een igelyck syn part sal betaelt worden, gheexepteert den knape die voor het vermaenen van de comfreers sal hebben een pont parrisis, het welcke met de misse in gemeene costen sal valideeren.

2. Art. Eenen supliant willende syn examen doen tot het bekommen van vry meesterschap, sal hem aengeeven aen den Deecken, denwelcken door de knaepe sal doen vergaederen den Opperdeecken en een ouderlynck van de chyrurgyns om hem te assisteren in 't reguleeren van het aenstaende examen soo in 't fixseeren van plaets, dach en uure; als aen den concurent te annoncieren twee operatien of capitael verbandt voor syne preufstucken waervan hy het eene per geschrifte en het ander door manuaet sal moeten vertoonen naer syn mondelinghs examen.

3. Art. Dach en ure hiervoren gestelt ghekoomen synde, sal den Deecken doen vergaederen het gheheele coorps waer voor den candidaet sal verschynen en aen den Deecken tellen de somme van vyf ponden groote vlaemsch voor syn examen waer naer den Opperdeecken het examen sal beginnen vraegende ad libitum, tot dat hy voldaen is, waar naer den Licentiaet sal moghen vraeghen een questie naer het welcke den Deecken met soo vele vraegen sal

(1) In de statuten der Meesters Chirurgyns van Parijs leest men: A la fête de St. Come et Damien tous les maîtres assisteront la veille aux Vêpres, le jour à la Messe et le lendemain aux Messes des Morts pour les Maîtres décédés. (*Histoire de l'origine et des progrès de la chirurgie en France*. Paris, 1749, bd. II, bl. 4).

voortvoeren als hem sal believen en den ouderlinck sal vermoghen te eyndighen met dry questien waer naer sal ondersocht worden syn schryftelycke declaratie over eenighe operatie en het manuaet over eenighe operatie of capitael verbandt die hem voor syn preufstucken waeren ghegeven.

4. Art. Naer het examen sollen de examinators bestaende in dry persoonen, te weten: twee Deeckens ende eene ouderlinck, 't saemen resolveeren over de bequaemheyt van den candidaet denwelcken sal aenveert of versonden worden op dusdanige voorwaerde als sy geraedich sullen vinden.

5. Art. Den Opperdeecken sal hebben voor het examineeren een pondt groote vlaems, den Deecken acht ponden parisis en den ouderlinck ses ponden parisis, van de penningen door den canditaet voor syn examen ghetelt aen den Deecken.

6. Art. Den candidaet tot vrymeester wordende aenveert sullen de resteerende penninghen door de comfreers en hem, worden verteert dienende voor syn proficiat.

7. Art. Nemaer den candidaet niet bequaem zynde wierde versonden, tot op een ander tyt om naerder gheexammeert te worden, sal men betaelen het verteerde gedurende het examen uyt de voorseide penninghen en de rest bewaeren tot syne admissie.

8. Art. Bey ghevalle den versonden candidaet voor syn admissie quaeme t' overlyden ofte veranderde van voornemen om op een ander te gaen woonen, of syn examen tenteren, soo dat hy op syn ghesetten tyt hem niet en presenteert om te voldoen aen de examinatores, sullen de resteerende penninghen blyven ter dispositie van de comfraters.

ERNEST HOSTEN.

Vonnis voor landlooperij.

Matthys Beert ‘gheseit Post’ geboren te Kortrijk werd den 31 Juli 1572, wegens landlooperij ‘op soldaetsche wijse’, door de Kortrijksche schepenbank veroordeeld: ‘... te comparerene in ghebannen vierschare in u lynwaet, blootshoofs, met eene tortse onghebrant van drie ponden was met eene wassen vust daeranne hanghende, ende knielende up beede uwe knien Gode van hemelrycke, heer ende wet, uuter name van justicien verghefenesse te biddene. Ende dat ghedaen, in den zelven staet tusschen twee serjanten gheleet te wordene tot in S. Maertins kercke voor thelich sacrament, aldaer laetende dezelve tortse ende vuijst ten lichte van zelven helighen sacramente... Actum den letsten van julii 1572’. (Stadsarch. Kortrijk. *Register van Crimineele Sentenciën. 1570-1591*. In dato).

A.V.

Gedenksteen ter moordsteê van de drie Priesters martelaars van Reninghelst

EEN zorgzame Lezer deelt ons ter overname den volgenden uittrek mee uit *Het Ypersche Volk* (23-VI-'28), mitsgaders enkele toevoegingen over den steen en het lied.

‘Verleden Zondag namiddag [17-VI-'28] greep te Dranoutre, op het gescheed met West-Nieuwkerke, op de Zuidhelling van den berg genoemd Zwarten-Molen, de plechtige wijding plaats, van den gedenkzerk, welken E.H. Lamerant van Reninghelst heeft doen oprichten, ter plaatse waar... de drie Priesters van Reninghelst.. hun leven... ten beste gegeven hebben’.

't Is een rechstaande steen met een kruis bovenop, zerkewijsde, en met op den steen:

D.O.M.
Hier stierven
voor
't Katholiek Geloove
's avonds ten 11^{n}, op 12^{n} Januari 1568
de drie Priesters van Reninghelst
JUDOCUS HUGEZONE pastoor
ROBRECHT RYSPOORT kaplaan
JAGOB PANNEEL geestelijke Koster
R.I.P.

waaronder:

De laatste vrage der Geuzen was
WILT GIJ DE MISSE AFZWEEREN
en belooven nooit geene misse meer te doen
en wij sparen uw leven.
En d'antwoorde klonk
LIEVER DE DOOD!

En, zegt Het Ypersche Volk: ‘Geheel Dranoutre was daar met zijn muziek, zijne boerenzonen op hunne felle peerden, die den eerstoet vormden van O.L.V. Koninginne der Martelaren, op haren Engelenwagen gezeten. Langs den weg waren zegepoorten opgericht ter eere der Martelaren. Van Reninghelst was veel volk gekomen, vooral veel mannen en natuurlijk de beide Priesters. West-Nieuwkerke was daar met zijne Priesters, zijne zangers, zijn klooster, en volk, volk. Volk uit Belle, de Krebbe enz. verdrong hem tusschen het volk van al dezen kant van de landsgrenzen.

‘Eerst deed de Z.E.H. Deken van Poperinghe de wijding. Daarna speelde 't muziek. Dan zongen de Engelen hun Engelenlied. Dan daalde O.L.V. van haren wagen om eenen driedubbelen palmtak aan den voet van den zerk der drie Martelaren neder te leggen, terwijl de zangers en 't volk den Magnificat aanhieven. Dan dreunde het gelegenheidslied ter eere van de Martelaren: “Gegroet, o Priesters, helden”, en tot slot kwam de feestredenaar aan 't woord’.

Het lied [van E.H. Lamerant zegt men ons] gestemd op het ‘Lied der Vlamingen’ door E. Hiel-P. Benoit, lood:

Gegroet, o Priesters, helden,
Gij roem van Reninghelst,
Gij stierft als Martelaren
Hier in het Westhofelst;
Gij zwoegdet voor de kudde
Met zieleniever groot,
Aan 't katholiek geloove
Weerzang:
Getrouw, getrouw tot in den dood,
Getrouw tot in den dood!

Zijn valsche leer verspreidend.
Kwam 't Geusdom opgedaagd,
U, Priesters, vond het wakend,
Kampveerdig, onversaagd;
Wat ook de ketter dreigde,
En anders gunsten bood,
Getrouw bleeft ge aan 't geloove,
Weerz.: Getrouw...

Ten bergtop sprak de rechter,
Om uw verweer gestoord:
‘Gij zult de Mis afzweeren,
Of sterven! 'k wacht uw woord’;
Gij spraakt, uw vonnis vellend,
Het woord dat 't herte ontschoot:
‘Wij blijven Mis, Geloove,
Weerz.: Getrouw...’

Hier stool het zweerd uw leven!
Deze aarde dronk uw bloed!
Maar God heeft U gegeven,
Tot loon het opperst' goed;
Uw voorbeeld moge ons trekken,
Om zelfs bij hoogsten nood,
Getrouw te zijn 't geloove
Weerz.: Getrouw...

‘De redenaar was E.H. Lootens, vroeger pastoor van Dranoutre, nu pastoor van Couckelaere. Hij deed 't verhaal der gebeurtenissen, en betoogde dat de drie Priesters ware Martelaren zijn, dat eenieder ze dus afzonderlijk mag vereeren en aanroepen, maar dat ze toch nog niet kerkelijk openbaar vereerd en aanroepen mogen zijn, omdat de hoogste kerkelijke overheid nog geene uitsprake gedaan en heeft’...

De Rozenkransprocessie

KOMT, menschen, laat ons beêgang gaan,
de Oktoberwinden klagen!
Geen beêgang is 't met trom en vaân
lijk in de Meiedagen,
maar boetgang met het Kruis vóórop
en 't Beeld van Onze Vrouwe,
een roosgestrooi, een traangedrop,
half blijheid en half rouwe!...
Dààr boven hangt de zonne, derf,
in vroegen mist verloren,
de luchten staan in waterverf,
de winter is geboren...
En, 't hert beneveld ook, komt 't volk
in donkergrauwe drommen,
bewegend lijk een' avondwolk,
uit stille Heiligdommen.
De klokke luidt wel, doch zoo traag
lijk 't slepen van de voeten
en uit de monden valt 't geklaag
van doffe Wees-gegroeten...
Maria... Zondaars... Moeder Gods...
Gebenedijd... dan Amen...
Het klimt, het daalt, lijk baargeklots,
éénstemmig of te zamen,

het ruischt, het golft, het zingt, het zucht,
    het wentelt langs de wanden,
lijk dampen in de Najaarslucht
    en rook van Herfstoffranden...
De vingren om den Rozenkrans,
    stroomt 't volk nu langs de banen...
Aan ieder venster treurt de glans
    van gele keersetranen...
De priesters stappen, stil, vóóraan,
    het koorhemd op de togen;
dan komen kindren aangegáan,
    nu ernstig, 't hoofd gebogen;
hen volgen, beeldenrei van boet,
    de vrouwen in het midden;
de mannen sluiten, vroom, den stoet
    en allen bidden... bidden...
Zoo treên ze, treên ze voort en voort
    langs naakter, witter wegen
en rozen vallen, ongestoord
    lijk blanke najaarszegen.
Het Wees-gegroet is 'tzelfde Woord
    dat jubelzingt in Meie,
dezelfde Boodschap, 'tzelfde Akkoord,
    het blauwe, 't blanke, 't blije;
en toch is anders nu de klank,
    is anders nu de bede
en 't draagbeeld in den Ommegang
    gaat zelf weemoedig mede.
Wat is het dat ons treuren doet?
    Het beeld der wintervlagen,
't herdenken van den Meiestoet
    in ver-verzwonden dagen?
Of treuren wij met Kristus' Kerk
    die, in de Oktoberneevlen,
ons smeekgebeden voor haar Werk
    en zegepraal doet preevlen?
Wij weten dat het Kruishout drukt
    op hare moederleden;
met rozen, in ons hert geplukt

en op Maria's treden,
zoo gaan wij, lijk Zij zelve ging
langs Jesus' Lijdenswegen,
de Kerk in Haar vernedering
met milde kransen tegen
opdat het reine rozenblad,
gevallen uit ons' monden,
de Kerke weze een balsemvat
voor Hare Lijdenswonden
en help' Haar om vooruit te gaan,
spits 't beulen van de boozen
en uit het graf eens op te staan
gekroond met zegerozen!

JOS. VANDEN BERGHE.

De Volksoptelling in West-Vlaanderen in 1814-1815 (*Vervolg van bl. 218*).

Stad Yper
Yper: I. 13059: b. 10414, o. 2645. G. 2977: e. 677, h. 1455, a. 845 H. 2078. K. 1, 492; 2, 339; 3, 209; 4, 129; 5, 39; 6, 11; 7, 4; 8, 2; 14, 1; 15, 1[1]. (I. 15940. G. 3300. H. 2364).

Yper (*1*e *cant*.)
Becelaere: I. 2053: b. 1511, o. 542. G. 402: e. 110, b. 292 H. 397. K. 1, 67; 2, 49; 3, 34; 4, 33; 5, 17; 6, 6; 7, 2; 8, 1. (2169).
Gheluvelt: I. 1011; b. 695, o. 316. G. 202: e. 76, h. 126. H. 199. K. 1, 41; 2, 31; 3, 33; 4, 21; 5, 6. (1162).
Langemarck: I. 5465: b. 3909, o. 1556. G 868: e. 231, h. 636, a. 1. H. 863. K. 1, 217; 2, 129; 3, 136; 4, 80; 5, 41; 6, 20; 7, 4. (5796).
St Jan: I. 728: b. 534, o. 194. G. 141: e. 28, h. 106, a. 7. H. 129 K. 1, 34; 2, 16; 3, 14; 4, 12; 5, 4; 6, 3. (756).
Zandvoorde: I. 623; b. 470, o. 153. G. 130: e. 43, b. 85, a. 2. H. 128. K. 1, 23; 2, 18; 3, 13; 4, 7; 5, 3; 6, 2. (712).
Zillebeke: I. 1274: b. 950, o. 324. G. 240: e. 73, b. 130, a. 37.

[1] Deze twee laatste huizen waren weezengestichten.

H. 208, ob. 4. K. 1, 38; 2, 32; 3, 23; 4, 19; 5, 4; 6, 6; 7, 3. (1419).
Yper (*2*e *cant*.)
Dickebusch: I. 1128: b. 830, o. 298. G. 213: e. 47, h. 166. H. 215. K. 1, 39; 2, 26; 3, 23; 4, 20; 5, 8; 6, 3. (1345).
Vlamertinghe: I. 2243: b. 1620, o. 623. G. 307: e. 38, h. 269. H. 312. K. 1, 71; 2, 68; 3, 47; 4, 36; 5, 15; 6, 3; 7, 2; 8, 3[1].
Voormezeele: I. 963: b. 725, o. 238. G. 187: e. 75, h. 114. H. 192. K. 1, 37; 2, 26; 3, 16; 4, 11; 5, 11 [*1*].

Overzicht der bevolking van het arrondissement Yper:

Totaal inwoners: 108,246 zielen.

Getal gezinnen: 21393; daarvan waren er 6293 eigenaars; 14008 huurders; en 1322 achterhuurders.

Getal huizen: 16215.

Kinderen onder de twaalf jaar: er waren 3155 huizen met *een* kind; 3003 huizen met twee kinderen; 2350 huizen met *drie* kinderen; 1528 huizen met *vier* kinderen; 705 huizen met *vijf* kinderen; 264 huizen met zes kinderen; 71 huizen met *zeven* kin deren; 10 huizen met *acht* kinderen; een met *tien*; een met *elf* kinderen; een met *veertien* en een met *vijftien* kinderen.

De gezamenlijke bevolking van het arrondissement in 1831, bedroeg 119,562 inwoners.

Overzicht der bevolking van West-Vlaanderen in 1814-1815.

Inwoners: 529,445.

Gezinnen 97539, daarvan waren er 29747 *eigenaars*, 63602 *huurders* en 5857 *achterhuurders*.

Huizen: 90894.

Kinderen onder de twaalf jaar: 142713, ingedeeld als volgt: - 18584 huizen mee *een* kind; - 14966 huizen met *twee* kinderen; - 11750 huizen met *drie* kinderen; - 7871 huizen met *vier* kinderen; - 3525 huizen met *vijf* kinderen; - 1168 met *zes* kinderen;

[1] Het getal inwoners in 1830 is onbekend.

278 huizen met *zeven* kinderen; - 65 huizen met *acht* kinderen; - 14 huizen met *negen* kinderen; - 4 huizen met *tien* kinderen; - 3 huizen met *elf* kinderen; - 1 huis met *dertien* kinderen; - 1 huis met *veertien* kinderen; - 1 huis met *vijftien* kinderen, en 1 met *drie en twintig* kinderen. (Deze drie laatste huizen zijn weezengestichten, te Yper en Kortrijk: z. boven).

In 1830 telde West Vlaanderen! 601,704 inwoners; 119,927 gezinnen; en 108,695 huizen[1].

JOS. DE SMET.

Vergissingen
Te verbeteren

BLADZ.	ONDER:	INSTEÊ VAN:	STELT:
16	Brugge (s.D.)	K. 1, 262 tot 6, 6	K. 1,310: 2, 176; 3, 108; 4, 74; 5, 15; 6, 5.
18	Lapscheure	H. 144.	H. 110.
56	Eerneghem (en boven Ghistel)		Ettelghem: I. 518: b. 341, o. 177. G. 83: e. 42, h. 41. H. 84, ob. 2. K. 1, 16; 2, 9; 3, 16; 4, 13; 5, 7; 8, 1. (597).
56	Ghistel	5, 14; 6, 7;...(1479)	5, 21; 6, 8,... (2307).
56	Oudenburg	e. 49, tot (1066)	e. 84, h. 88. H. 169, ob. 4. K. 1, 39; 2, 24; 3, 20; 4, 16; 5, 13; 6, 1; 7, 1. (1080)
57	Oostende	G. 1994	G. 1794
57	Thielt	o. 2640... h. 422	o. 2620... h. 1422.
83	Tieghem	I. 1484: b. 2138	I. 2138: b. 1484
84	Lendelede	b. 2642	b. 2462
85	Ghijselbrecht.	H. 60	H. 88
154	Beveren	H. 130	H. 310
154	Loo	(1511)	(1660)

(1) VAN DER MAELEN, aangeh. werk, dl. 1, blzn 96-97.

[Een blendemeur]

Een blendemeur
is 'n goê-gebeur.
(Brugge)

Guido Gezelle en zijne Engelschmannekens (*Vervolg van bl. 231*).

GUIDO was te goed; niet alleen zichzelf maar geheel zijne familie wikkelde hij in die engelsche doening: hij zocht om zijnen broeder Jozef in Engeland te plaatsen; hij keek uit naar eene plaats in eene engelsche familie voor zijne zuster Florence; zijne zuster Louise wilde meê met hem naar Engeland en anderszins liet hij van die engelsche knapen naar zijn huis komen en plaatste ze bij zijnen vader om ze te leeren boeren en hovenieren. Maar de meester was veel beter dan zijne volgelingen, want deze bedrogen hem aleens, betaalden hem met ondankbaarheid of met niets, en jazelfs gingen zoover dat ze hem bestolen, altijd al hem noemend den geliefdsten der vrienden en den besten der vaders, gelijk die Thomas die in eene vlaag van franschdolheid hem schrijft: ‘vous êtes vraiment l'ami et le protecteur de tous ceux qui vous admirent et qui vous aiment.’

Niet alleen de kinders maar hunne ouders, vaders en moeders, schrijven hem met minzame bewoording als was hij hun eigen kind hun eigen broeder geweest.

Zijne jongens vinden hem voor alles en nog wat: en zoo druk gaat het er op die leeraarskamer dat J.B. Nugent schrijft dat het onmogelijk is hem alleen te vinden. Veel leed beleeft hij aan zijne pleegkinders niet, toch gebeurt het dat ze hem tranen van verdriet afdwingen en niets is roerender dan hun betreuren, hun berouw en hunne wroeging achterna. George Gadd schrijft zoo in een brief vol leedwezen: ‘hoe kon ik u doen tranen storten hoe kon ik eenen priester Gods ertoe dwingen te weenen?’.

Wee als een Engelschman aan 't franschschrijven gaat! maar ook wat een verschil tusschen het Engelsch van Guido's Anglo saxische en Vlaamsche leerlingen. Bij de eersten loopt het engelsch klaar, zuiver, springlevend uit de bron en 't is engelsch: bij de anderen gaat het scheef en gewrongen, gemetst komt het eruit en spijts den besten wil blijft het vlaamsch met engelsche woorden. Een van die Engelsche brieven uit Guido Gezelle's verzameling komt van niemand minder dan van den beroemden oratoriaan Father Faber. Guido moet om raad geschreven hebben, en Faber antwoordt hem met aanwijzingen over de wijze waarop hij zich jegens die engelsche knapen gedragen moet. Een andere brief in 't engelsch geschreven door priester Dumelie draagt op zijnen rug het klad van de vertaling der eerste ode Horatii; de brief is van St Evaristsdag 1858.

Guido moet zich dit jaar ook beziggehouden hebben met drukken. Misschien wel heeft hij een oogenblik het gedacht gehad van zijn eigen werk te drukken en uit te geven: een zekere Buckleigh vraagt hem: ‘How are you and Catulle getting on in the printing line?’ Dit jaar ook vinden wij het angstig aandringen van priester Benoit opdat Guido naar Engeland zou overgaan. Het plan dat reeds ver rijp was viel al met eens in 't water, ten anderen vader P.J. Gezelle weigerde zijne toestemming.

‘Wanneer mogen wij u verwachten? kom seffens;’ schrijft Benoit, ‘uw bisschop is ertoe geneigd om u toelating te geven, gij betaalt uw broers schoolgeld maar dat moet u niet tegenhouden, onze bisschop zal een deel ervan betalen.’ En het was dan dat zooals we 't elders uiteengezet hebben Guido wilde Karel de Gheldere meedoen om ginder leeraar te worden. Dit was reeds in 1860. Dat Engeland Gezelle's droom was voor een tijdlang dat hebben wij gezien in de beschrijving van zijn leven en van zijne betrekking met Eugeen van Oye. Geen wonder of droomde bij van het stof van zijne voetzolen af

te schudden over zijn land dat hem anders niets verschafte als tegenheden en verdriet. En in afwachting dat hij ginder naartoe ging richtte hij gansch zijne doening op zijn engelsch in, sprak engelsch, schreef het, predikte in het engelsch, en wat een uitgebreide briefwisseling moet de jonge leeraar erop na gehouden hebben als men ziet hoeveel antwoorden hij kreeg.

In 1858 wordt Guido bevorderd tot het professors-ambt in poësis of de dichtersklas, terzelvertijd was hij bezig aan het opmaken van een vlaamsch woordenboek en ontving hij 't bezoek van Cardinaal Wiseman. Dit alles leeren wij uit een brief van februari 1858. Van dan af was Guido al bezig met zijne woordenbriefjes of fiches waarvan hij er zooveel heeft volgeschreven voor Loquela.

Zijn jonge vriend J.B. Nugent schrijft hem:

'Ik verneem dat de Cardinaal Rouselaere bezocht heeft. Ik ben blij te vernemen dat gij benoemd zijt tot professor van poësis, hoe vordert uw vlaamsch woordenboek, ik meen dat wat ik gewoonlijk schikte op de achternoenen van onze speeldagen.'

En een ander schrijft:

'Ik ben zeker dat ge niet veel tijd hebt tot briefschrijven want Poësis moet nu geheel uw geest in beslag nemen, ik was er zelfs om verlegen dat uw laatste brief zou in verzen geweest zijn! Ah! Ah!'

Gedurig blijft hij de vader, de vriend, de leidsman van zijne Engelschmannetjes: hij brengt ze tot de boot in Oostende, en wat plezier hij er soms aan beleeft leeren wij uit eenen brief van 30^{en} Augustus door dames Watson: 'wanneer gij vertrokt uit Oostende, trokken al de jongens erop los om te gaan drinken, het was geene herhaling van de ergerlijke tooneelen die gewoonlijk plaats grijpen bij zulke gelegenheid. De boys kwamen gansch sober terug.'

Zijne groote bekommernis is zijne pleegkinderen op te brengen tot eene diepe godsvrucht tot het H-

Sakrament des Autaars, daarom vereenigt hij ze tot eene society waarvan elkeen der leden hem regelmatig verslag indient over de veelvuldigheid hunner communiën en biechten. De leden werden aangezien als Guido's eigen kinderen. Onder die leden braken soms van die kleine miseries uit die men vindt in elke vereemging van menschen: kleine afgunst, wedijvering, voorliefde en wat dies meer. Eenmaal elk op zijn eigen, ijverden de leden tot het verspreiden van hunne gedachten, zij verkoopen plaatjes en spellen malkanders gebreken. 's Avonds wandelt de vader van alle tusschen de alcoven als bewaker, en deelt kruisjes uit aan de jongens, vooraleer zij te bed gaan.

Eenmaal uit het seminarie weg, blijft hij in engelsche jongens belang stellen. Te Brugge in de St Jorisstraat is een engelsch orphelinaat, St Vincents orphanage genoemd. En niet lang is Gezelle te Brugge of hij is daar ten volle in meegedraaid. Reeds in 1857 kende hij A. Robinson den bestuurder van die Engelsche weezencolonie en van 1857 reeds zond hij kleedingstukken naar het gesticht voor de jongens. In een brief van 5 Augustus 1857 dankt A. Robinson voor zijne gift bestaande uit articles of clothing, en wanneer Gezelle te Brugge zal zijn eerst op het Engelsch College en later op het Engelsch Seminarie zal Robinson hem uitnoodigen om het lof te komen zingen en een Engelsch sermoen te komen prediken voor zijne boys, erbij voegend: ‘the boys are delighted that you are going to preach.’

Van 1858 tot 62 zijn jaren vol moeilijkheden voor Guido Gezelle. Welke die moeilijkheden waren is elders beschreven. Maar hier in zijn engelsche briefwisseling is er gedurig spraak van: wanneer ze hem vragen en smeeken dat hij zou naar Engeland gaan dan is het omdat ze weten - en ze zeggen 't - dat hij geen aangenaam bestaan heeft te Rousselaere. In 1859 is er spraak van a new honour conferred upon you. Maar zijn hart is in Engeland en sommi-

ge van de jongens hebben 't vernomen van een der Brugsche waardigheidsbekleeders dat hij heel waarschijnlijk zal naar Engeland gaan.

In 1860 is G.G. te Brugge als rector van het Engelsch College in afwachting dat hij onderrector zal worden op het Engelsch Seminarie. G. Saffenreuter, een Duitschman van Coblenz spreekt hem van het Institut welches sie zu etabliren im Begriffe sind und wo sie keine Flamänder (hij wil zeggen Flamländer) annehmen dürfen. Den 26^{en} van een der eerste maanden in 1860 waren onder andere Pier-Jan en broer Jozef Gezelle bezig met Guido's boeken in kisten te doen om ze naar Brugge te verzenden. Intusschentijd krijgt Guido brief op brief om den den boel hier te laten staan en naar Albion te trekken.

Maar 't slot is dat hij in België blijft, en E.B. Hickx 's moeder is er zeer spijtig om.

Niet zoogauw was het gesticht of het Engelsch College verviel in moeilijkheden met de jongens: ‘I was sorry’, zoo schrijft dezelfde E.B. Hickx, ‘to hear from your last letter the account of all those stupid affairs with the English boys. It will be much better for you to have a house separate from the English college’.

Gezelle was geen man om te besturen, zijn medegezel en hulp Mr. Algar nog veel minder, en daarom ging het Engelsch College zoogauw gesticht zijn eigen stille dood te gemoet.

Gezelle moest ook alles doen voor die jongens, niet alleen ze onderwijzen maar ze voeden, ze kleeden, ze verzorgen als ze ziek waren, hunne roeping gadeslaan, hunne ellenden aanhooren en die snaken luisterden weinig naar hem, belust als ze waren op hunting, boating, fishing en ander sport.

De toekomst zag er dan treurig uit in 1860 voor Guido en in September den 24^{en} schrijft hem dezelfde Edmund Hickx: ‘I was sorry to see by your last lette? that things I mean prospects were still

gloomy. I could have guessed it by the tenour of your letter even if you had net told me.'

Hij laat het dus in zijne brieven doorschemeren dat het slecht met hem staat.

In 1861 als hij reeds lang te Brugge is gaat het hem nog niet beter, want eene zekere Anne Gadd schrijft hem:

'Have the cares and sorrows of years almost broken you down? do you like the new college you are in as well as Roulers?' Op het einde van hetzelfde jaar 1861 is hij vice-rector van het Engelsch Seminarie en heeft hij te kampen nu niet meer met Rousselaersche maar met Brugsche moeilijkheden.

Brugge heeft ook een Engelsche colonie en Gezelle was er algauw mede bekend en bevriend en ging ermee om op zijn Engelsch.

(*'t Vervolgt*).

CAESAR GEZELLE.

Vertelselkes van Tooverij uit het Fransch-Vlaamsche

Vgl. boven, bl. 204, vlgg.

Schaperskunsten[1]

I. *Binden en stuiken*.

't **W**AS e' keer, de terwe lag gepekt, en, met dat 't noene lood, het volk was afgekomen naar 't hof met den schoonsten pekkeling mee met bloemen gepint voor den boer.

Ze zouden dan binden achter eten.

Maar, binst den noenestond 't weêr overtrok, en 't had kwaad in: àl torren.

- Gauw, riep de boer, allegare naar 't stuk. Binden en stuiken 't Gaat water komen. 'k Loop-ik achter 't peerd, om nog eerst entwat in te halen.

(1) Van ze'-leven verteld door Liévin Marmuse en Henri Loridan die lang-al bij den Heere zijn.

En 't volk zette aan. Tot de schaper toe was mee, die zijn kudde achterliet onder de wake van de honden.

En...

- Weet-je wat, zei de schaper, 't ga' zeerst gaan alzoo: legt u àl neer in de vore, hier de dichtste-aan. 'k Zal 't ik wel kuischen alleene dat 't vliegt. Maar 't en mag niemand-niet opkijken vóórda.' 'k het zegge, of die moet dan voortdoen voor mij.

Zoo: den boer's meisen, zijn knechten, de maarte en het volk, 't lei hem al neere als gezeid, àl achterreke in de vore. En wat zij hoorden was 'n groote ruischinge van strooi dat verhandeld wordt.

Achter 'n tijd, 'n Wees-gegroet lezens, 't wierd al te lange, en de boeredochter 'n kost het niet uitzien. Stillekens hief zij heur hoofd op, en loerde aldoor de stekkers en 't kruid; en ze zag: den schaper boutrechte te midden den stoppel, terwijl dat het koren haast-je haast-je zijnzelven bond in allemaal schoven die samenspotterden tot àl reken stuiken.

Die henne! Ze had beter niet gekeken; want aanstonds: àl dat nog in 't binden was viel seffens weer open, en de toeloopende schoven keerden omverre.

- Daar zi! Boer's meisen! zei de schaper, en hij schoot in 'n lach. Staat maar op, allemale. Ik heb mijn beste gedaan, en gij ook, uitgenomen zij-daar. Nu kan ze-zij zelve heur reke nog opdoen: en 'k en wil niet dat er één is die helpt.

Gelukkiglijk 't was verre gedaan: en 't jong wrocht zoo wel om heur kwaad te verbeteren, dat al 't koren rechtestond eer dat de vlage der was[(1)].

2. *Paddeverwek.*

't Was 'en schaper die wedde, omdat ze lijk-loechen in de herberge, dat 't lijk-al-kul was dat hij vertelde.

- Voor 'n hespe! zei hij: dat ervan-al die hier

(1) 'Tzelfde wordt verteld 'n beetjen alom: b.v. te Becelaere, maar daar ‘wikkelde 't al van de roô manneges’, en de reke van de boeredochter bleef ongedaan over.
L.D.W.

zijn, Zondag toekomende geen-één in de Hoogemisse 'n geraakt.

- Kom'-aan, zei de scheerder; was Flooremong...

En ze sloegen in de hand.

Den zondag daarachter, de pastor was al tot tenden de kerke geweest met het wijwater, en was al begost aan de misse... 't Evangelie... Geen mensch, zelfs de pijkevent(1) niet. De pastor deed er lijk-aardig van...

Zoo, den missediender naar de deure gezonden.

- Wat schilt er?

- Ze staan àl buiten 't kerkhof, antwoordde de jongen, allemale de menschen, ze blijven daar staan, en ze roepen althoope, en 't is entwat van: ‘we 'n kunnen niet door!’

- Ennu, zei de pastor, 'k ga nu eerst voortdoen.

En achter de misse, hij ging zelve gaan zien.

Maar 't was wat te zeggen.

Drie dikten hooge, geheel 't kerkhof vol, krieuwelde 't van de padden.

De pastor ging-op van s. Jan's Evangelie, las en herlas dat hij zweette; en, met dan wijwater te smijten hij kreeg ze toch weg.

Maar dat en was niet' bij 't werk dat hij had aan den scheerder.

Flooremong, klinke geboren, was vaneigen begost met averechts op te staan, al denkende op de hespe en al vreezende voor mogelijk verlies... 'n Had niet gelezen... Had geronkt heel den uchtend... Was veel te laat aan... Had gezien dat 't volk stropte aan het kerkhof... Had gehoord dat ze zeiden: ‘Onzen-Heere weet wel dat 't onze schuld niet en is als we niet binnen en kunnen’... En Flooremong, gloeiende kwaad, was dan gaan-leelijkdoen en tieren en levenhouden, al zwerende:

- Wat neukt mij die misse, 't is al van mijn hespe!

(1) In strekefransch daar: le ‘cache quiens’ = chassechiens, de kerkelijke ‘honden cloppeerder’ uit het opstel hierachter.

Toen waren de padden, bij zworms, over de hage gekropen, en ze waren hem opgekomen, dat hij schrok, en hem wrong tegen al dat hij vond, en viel, en hem wentelde... dat er hem niemand dorst naderen.

De pastor trok er hem eindelijk uit.

Flooremong zei dat hij voortaan meer op zijn woorden ging letten.

Maar hij was zijn weddinge kwijt,... en d's-avonds ze zaten aan de hespe.

[M.D.L.C.]

Honden cloppeeren

HONDEN ‘cloppeeren’, zooveel honden ‘ghecloppeirt’: aldus schrijven dikwijls de Kortrijksche gemeenterekeningen over de jaren 1514-1565, benevens ook de gewone uitdrukking: honden ‘slane’, zooveel honden ‘ghesleghen’. Daar we die zegswijze ‘cloppeeren’ totnogtoe nergens geboekt vonden, verdiende ze hier eens medegedeeld te worden.

Een woordje uitleg nu over de zaak. In onze oude gemeenten bestonden een of verscheidene - te Brugge in 1455: acht - stedelijke dienaars: de *hondslaghers*. Zij moesten de losloopende honden, uitgezonderd enkele soorten door verordeningen bepaald, afmaken: *slane, cloppeeren*. Dit ambt stond in laag aanzien: soms werd het als straf voor misdrijf opgelegd(1). In 1526 en 1530 moesten de Brugsche wetheeren aan het volk verbieden de hondslaghers lastig te vallen ‘achter hemlieden te loopene, gane, roupene, tierene, met hemlieden te geckene,... worpen, slaen noch injureren met woorden noch an-

(1) E. GAILLIARD. *De Keure van Hazebroek van 1336*. Deel IV (Gent 1899), bl. 277.

derssins'[1] De hondslaghers droegen een kenteeken met het stedelijk wapen. Buiten de opbrengst van de huiden der geslagen dieren, ontvingen zij van de gemeente eene vergoeding berekend op het getal der afgemaakte honden. Dit getal was soms aanzienlijk; b.v. ta Brugge in 1470 sloeg een hondslagher met zijn 'medegheselle' in den tijd van zeventien weken 4196 honden[2]. De genoemde Kortrijksche gemeenterekeningen vermelden ook regelmatig de uitbetaalde toelagen met de betreffende getallen der geslagen dieren: hiertusschen soms eene kat.

In sommige kerkrekeningen wordt eene bediening: het 'hondtslaegerschap' vermeld. De kerkelijke hondslagher moest de honden niet 'slane' in den hoogergemelden zin, maar wel 'uytjaeghen', 'uuytter kercken smijten'. Hij ontving van de kerk een jaarlijksch loon of 'gasie' en daarbij soms nog een toelage 'voor causens ende schoenen'[3].

A.V.

Den uil, het paradijs of de vrede?

OP 12^{n} mei 1824 zonden de gezusters Maertens te Meulebeke een klacht naar de Gedeputeerde Staten van West Vlaanderen[4] dat het gemeentebestuur van Meulebeke haar bevolen had hare nieuwe herberg te heeten *Den Uyl* in plaats van *Het Paradys* zooals ze gevraagd hadden.

De districtcommissaris van Thielt aan wien de klacht 'voor advies' overgezonden werd, vroeg dat het besluit van het gemeentebestuur zou behouden worden. De zaak

(1) E. GAILLIARD. a.w. Dl. V (Gent 1905), bl. 320, waar de tekst uit de *Hallegeboden*. van 10 November 1526 en 6 October 1530 afgedrukt is. - Te Amsterdam heette de 'hontsleger' ook nog *hondecreeft*. Aldaar bl. 85.

(2) L. GILLIODTS-VAN SEVEREN. *Inventaire des Archives de la Ville de Bruges*. Table analytique (Brugge 1883-85), bl. 227. - Zie ook: V. DERODE. *Le Hontslagher de Dunkerque* in het *Bulletin du Comité Flamand de France* (1855-59), bl. 381-390.

(3) E. GAILLIARD. a.w. Dl. V, bl. 321.

(4) Gedeputeerde Staten = onze huidige 'Bestendige Afgevaardigden van den Provincialen Raad'.

werd dan aan de Gedeputeerde Staten onderworpen, die het voorstel van het lid Pecsteen aannamen, waarbij de districtcommissaris te Thielt belast werd om het gemeentebestuur van Meulebeke ertoe over te halen: ‘van aen de herberge een anderen naem te laten geven, als *de Vrede* of dergelijke anderen betamelijken naem en dat het bestuur alzoo zijne ordonnancie zal verbeteren’.

Dit besluit werd op 15^{n} juni aan den districtcommissaris te Thielt overgemaakt.

Op 21^{n} oogst en 22^{n} october vroegen de gezusters Maertens opnieuw om hunne herberg te mogen heeten *Het Paradys*, maar alles wrerd bij het eerste besluit gelaten.

Staatsarchief Brugge. Arch. Mod. liasses 3e série, n^{r} 1222.

J.D.S.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 219 en de vorigen*).

HET ‘berichtenbord’: zoo stond er boven, op bl. 251, om te zeggen ‘ad valvas’. En algemeen, wanneer zulk een bord moet dienen aan 't Wethuis, te weten b.v. voor de trouwberichten, dan heeten de menschen dat ‘'t Kastje’, omdat het daar niet enkel 'n bord is.

Uzenie, eene van Moorsleê, heeft er nu nog een name bijgevonden. Ze ziet te Brugge, aan de Bank van Handel en Nijverheid, ook 'n dergelijk ‘kastje’ uithangen, immers met 't nieuws van de Weerden; en, zegt ze tegen iemand die vraagt waar dat 't is; da' 's tegenaan den hoek van de Vlamincstrate, zegt ze, waardat die *kooien* daar uithangen.

L.D.W.

Zonder Fransch wat ware het ‘degelijk’ Vlaamsch?...

't Is jaren dat in Biekorf gezeid en herhaald wordt: ‘willen we Vlaanderen terug in schoonheid en aanzien herstellen, herstellen we onszelf, elk zijn eigen. Dat kunnen wij allen, 'n Heel volk opheffen, dat

kan er misschien één in 'n eeuwe... als 't alles ten beste gaat. Maar elk hemzelven opheffen, dat kan elk zelf door eigene werking met de genade van God. Waar dan ech ter elk is verbeterd, elk op zijn eigen, daar is eindelijk ook de gemeenzaamheid beter, het volk... het volk-nu-verbeterd, niet door dien één-in-die-eeuwe, maar door allen tezamen. Daarom: doen wij elk wat wij kunnen om elk in zijn vak de bekwaamste te worden, en elk in zijn werk te doen om volmaakst. Zoo worden wij eens het schoonste volk van de wereld, meer dan door altijd - uitsluitelijk - te roepen te blazen te vergâren en optocht te houden, en... leven... te maken!'

Ja, Was goed. Doch omdat Biekorf dat zei eenvoudiglijkweg, zooals een eenvoudige Vlaming dat eenvoudig zou zeggen, het en was allemale geen waar. En Biekorf mocht zwijgen. 't Is jaren.

Doch nu almedeens is 't veranderd. Nu zeggen ze 'tzelfste... in Brabant; lijk zoo dikwijls wanneer Westvlaanderen al moe is van iets te behandelen, dan pakken ze 't op als wat nieuws' ginder in Brabant:... maar ze geven 't een anderen name. Westvlaanderen 'n vindt nooit den name. Ginder wel! Ze hebben de knepe daarvan, van 't 'degelijk woord'. En geen keure. Die naam om te betamen in 't vlaamsch (beschaafd op zijn brabantsch), moet eigenlijk fransch zijn. Welaan Westvlaanderen? Met fransch 'n kan nog geen weg: 't is nog teveel 'vlaamsch', dus uitteraard onbekwaam om iets van 'degelijk vlaamsch' ttz. van brabantsch vlaamsch genoegzaam te kennen. Die naam nu is *constructivisme*!... 'FVC. *lanceerde 't parool*, zegt mijn dagblad, wij moeten doen aan *constructivisme*'. Onnoozele West-Vlamingen toch... met Biekorf aan 't hoofd van de bende! Hadt ge toch ook reeds jaren gezeid dat ge '*constructivisme*' bedoeldet, ge waart evenlang reeds aanhoord! Inderdaad, nu dat de naam is gevonden, al de Vlamingen spreken thans van *constructivisme*... in afwachting dat ze er zullen 'aan doen'!

En andere dingen die ze ooknog zeggen in onze 'degelijke' bladen (en die de franschonkundige Westvlamingen zoo dwaas waren ook niet te vinden) is b.v. 'Een *specialist* zal vandaag *arriveeren*; hij zat opgesloten in een *aziel* (!): de *atmosfeer* der kamer is *screen*; het *signaal* zal *opgevolgd* (!!!!!) worden; *de radio is meer dan een amusement, is een instrument tol kultureele aktie*; het verminkte slachtoffer *verkeert in een ernstigen toestand* [en toen het niet verminkt was, verkeerde 't dan in 'n niet ernstigen toestand, in 'n zotten dan?]; men *is er al beminnelijkheid* (!!); en veel andere *diverse nota's* (!)'.

Ziet Vlamingen, zulk 'n 'vlaamsch' moe'-je leeren!

Zonder fransch, wat wil-je gaan hebben van ‘degelijk’ vlaamsch? Bovendien het *élite* van onze *intellektueelen komt nu de decisie te nemen*,

> dat er voortaan, boven onze degelijke vlaamsche bladen moet staan:
> ‘Verbod aan de Vlamingen die geen fransch 'n kennen ons nog te lezen
> en te... verstaan’.

BROM.

De oorlog in Dickebusch en omstreken (*Vervolg van bl. 222*).

*1915. Den 5*n *in Zomermaand*. Eindelijk is de brand van Yper gestild. Twaalf dagen sleepte dat aan. Aan verschillende lieden van Yper wordt toegelaten, met een landwacht mee, naar Yper te trekken om te redden wat ze nog kunnen.

*6*n. *Zondag*. Plechtigheid van 't H. Sakrament. 120 HH. Nuttingen. Beêgang binnen de kerk. Vele volk.

Weerom nogal wat legergedrets in het dorp. Sedert 'n tijd geen highlanders meer. Thans, tusschen-in verschillende Hindoesche drommen, ten uitkantewaard, meest naar Vlamertinghe op, zwartbruine wezens. Allemale aangedaan op zijn engelsch lijk de de andere krijgsliên, maar met 'n doek op hun hoofd kunstig eromgevoud(1). Ze spreken engelsch, sommigen fransch. Ze zijn danig nieuwsgierig; en vraagsteerts uittermate. Ze houden 't voor 'n wandelingske, achter melk een halvestond' verre te gaan; en binst dat ze besteld worden, staan ze alles te begapen, iets dat 't volk niet-geren en ziet; ze 'n betrouwen geen mensch, maar en zijn zelf niet te staan; kunnen ze 't ontfrutten zonder betalen, ze 'n gaan het niet laten. Wanneer zij voor den dag komen met hunne ‘ruppies’ (geldende 2.80 fr.), de onzen 'n geren dat niet, en de Hindoes maken hen

(1) 't Volk na een tijd noemde ze daarom ‘Slunsemannen’.
L.D.W.

kwaad; zij daarentegen, zij en begrijpen (of gebaren het zoo) den tel van onze stuks niet, en waar het erop aankomt te wisselen ze willen altijd meer weêre dan zij zelven gegeven hebben. Ook de menschen hebben liever geen zaken te doen met die kerels. Vriendelijk zijn ze en beleefd, dooreen, àl wat ge wilt. Maar een afsteek, is hun eeuwig benieuwd zijn ze naar alles; ze bezien u van onder tot boven, of liggen allestappe met hun neuze tegen de ruiten... Tot spijze: ze bakken 'n slag pannekoeken; en eten ook iets-van-'n-zaad dat zeer sterk is van smake.

Zeven van den avond, aan 't Zweerd, schrootbommen, twee.

Op andere gemeenten, trekken de vluchtelingen thans 'n vergoedinge. Te Dickebusch niet.

*7*n. *Maandag*. Achter halfdag bommen over den Vyver, en ook bij P. Storm's.

*Dinsdag den 8*n. Vroeg in den morgen schrootbommen over den Vyver.

Dezen nacht is vele gesmeten te Vlamertinghe tusschen de Plaatse en den Brandhoek, gemikt op den spoorweg. Tegenaan den zessen 3 bommen tusschen Doom's en Storm's, vliegerswerk: drie peerdebeesten eraan. Geen menschen gerampt.

'n Pracht van 'n weêre. - aanhoudende voort. 'k Ben 't op naar Reninghelst, met mijn bladje met namen te weten van kinders die ‘begeren te vertrekken’ naar de ‘Schoolkolonies’ ofte leergaarden immers in Frankrijk.

(*'t Vervolgt*).

[A.V.W.]

Mengelmaren

Boekennieuws

H.J. Van de Wijer Hgl. *Bibliographie van de vlaamsche Plaatsnaamkunde*. (Nomina Geographica Flandrica: Studiën, I). Brussel, Standaard, 1928, in-8^{n}, xxvi-158 bl. = Fr. 20.

De '*Nom. Geogr. Fl.*' of 'Studiën en Monographieën over vlaamsche Plaatsnaamkunde' zijn eene reeks, uitgegeven door de '*Vlaamsche Toponymische Vereeniging te Leuven*'. Deze Vereeniging is er eene die 'wil de samenwerking bevorderen van alle belangstellenden op het gebied der Vlaamsche toponymie. Hare *Mededeelingen* verstrekken de gewenschte voorlichting en worden aan de medewerkers kosteloos toegestuurd. Dan de belangstellenden, die meenen aan de Vla. Top. Vereeniging geene practische medewerking van welken aard ook te kunnen verleeven, kunnen lid worden tegen betaling van een jaarlijksche minimum bijdrage van fr. 10, te storten op Postcheckrekening n^{r} 162831. Zij ontvangen daarvoor de Mededeelingen van de Vereeniging en hebben recht op dezelfde prijsvermindering (40 %) op hare uitgaven als hare gewone medewerkers'. (Zoo meldt ons Hgl. H.J. Van de Wijer, 29, Schreursvest, te Leuven).

De Mededeelingen der Vereeniging (telkens van 'n twaalftal bladzijden in-8^{n}) komen uit sedert 1925 (in dat jaar I, 2 afl.; in 1926, II, ook 2; in 1927, III, 3; in 1928, IV, totnu 1).

Benevens deze Mededeelingen en als uitwerking ervan, geeft de Vereeniging sedert '28 ook uit: de reeks der Nom. Geogr. Fl. bevattende: I. 'Studiën', II. 'Monographieën'.

Men is begonnen met de 'Studiën', waarvan de eerste is: bovengenoemde *Bibliographie*.

Deze Bibliographie, in boek samengesteld, is 'n uitgave waaraan we reeds een blijk beleven van de 'gewaardeerde tegemoetkoming der Com. v. Top. en Dial.' waarvan spraak is in 't Voorbericht bl. XI. Trouwens deze '*Commissie voor Toponymie en Dialectologie*' - eene Staatsinrichting - (ingesteld door Knkl. Besl. van 7-IV-'26), geeft '*Handelingen*' uit (jg. I in 1927), en in deze Handelingen was 't dat de eerste uitgave gebeurde van onze bovengenoemde Bibliographie, nu als in 'n tweede uitgave boekewijsde uitgetrokken.

Het is van belang dit laatste te weten. Immers als leesopstel in de 'Handelingen' was de Bibl. bestemd om voor te komen als eene beschouwing, eene lezing, over totnutoe ons oordnaamkundig boekwezen: meer alzoo, zeg ik, dan als een repertorium of zoekwerktuig; en zulks is zij gebleven.

Ziet. De Bibl. heeft alle verdiensten van ernst en volledigheid: tot de minste opstellekens toe, eenigszins ergens-vindbaar en eenigszins mogelijk van dienste, staan erin opgenomen, ten andere tamelijk-levendig alhoewel soms grillig ingedeeld.

Doch even deze indeeling en dan de inhoudwijzers (van namen alleen), zijn van zulkdanigen aard dat ze ‘den lezer’ meest-maar eene schets voren-

leggen vooral van het geworden van dat boekwezen, mede de namen der liefhebbers die er ooit aan gewerkt hebben. En... als we nu zouden willen kwaadspreken van de Bibl., we zouden 't gemakkelijk hebben met het daarop te keeren, immers al zeggende dat zij niet alleen voor ‘den lezer’ maar ook voor ‘den zoeker’ diende gemaakt, nog meest voor den zoeker: bestaaktelijk, dat we diensvolgens hadden mogen wenschen aan den eenen kant eene meer-redekundige, oordnaamachtige indeeling (niet eene meer-staatkundige en gemengde); en aan den anderen kant, en voornamelijk, eenen inhoudwijzer van zaken (niet enkel van namen) Zulk 'n inhoudwijzer vooral, met erin tal van verzendingen en vergelijkingen, ging helpen om van het boek nogmeer dan een bekijkboek, immers een uitspeurboek te maken, een vindboek zelfs, een boek waarvan de lezing ging opgevende zijn, uittermate aantrekkelijk dus en leerzaam... voor ‘den zoekzuchtigen lezer’. Nu, deze inhoudwijzer, de bezonderste betering, kan nog worden gemaakt (z. Bibl. bl. 7); en 't ander gewenschte, die indeeling daareven, dat en is uit zijnzelven nog niet eigenlijk erg.

Anders, buiten deze herstelbare kwaân, we 'n weten van bedoelde Bibl. niets als werkelijk goed.

Of 't doet, als het nog te herdoen was, we zouden vragen, tegenover hetgene vermeld staat ald. op bl. 8, dat bij samengestelde vlaamsche namen niet het hoofdwoord vooraangesteld worde mits erachter De- of Van-. Ik heb altijd ondervonden dat geen Waal daarbij wint, en voor den Vlaming dat 't beter is anders. Wat zegt ons: Wijer Van de-? Niets! Maar Van de Wijer? Veel.

L. DE WOLF.

***

Vanwege ‘De Sikkel’ (Kruishofstraat, 223, te Antwerpen). - Wauters-Vlietinck-Leurs-Mattheeussen-Lefèvre-Conrad-De Ridder. *The Belgian Littoral*. 1928, in-8^{n}, 96 bl., talrijke afbb. = Fr. 12.

Dees is niet voor den eersten den gereedsten wandelreiziger. Hij mag een kieskeurig en zindelijk man zijn die dit in handen krijgt. Hij mag zelfs een Vlaming zijn, die anders niet te zien en heeft naar blonkgewone reismansboekskes over zijn eigen kuste... Kom', hier voor eigen Vlamingen gesproken, en met ons' hand op 't herte: Neemt maar dit lieve boekske. Neemt dan daarbij het andere ‘De Kust’ alhier beoordeeld boven (1927, XXXIII, 288), en ziet de beide na tezamen. Ge vindt er hoofdstukken aan wederkant dezelfde: ‘De vlaamsche kust The flemish coast; Fauna Flora’. Maar ookal heel verscheiden dingen, als, in *De Kust*; ‘De Bouwkunst; Geschiedenis der Kust, en de Taal van de kust’; in *The Coast*: ‘Chip-

pings of History; Industrial development; The fishing industry; en Touring along the coast (vanaan La Panne [waarom niet De Panne?]... alover Furnes [waarom niet Veurne?]... over Bruges [waarom niet Brugge?]... totaan Walcheren, en innewaard Ter Doest)'. Met meest dezelfde lichtbeelden. Neemt beide boekskes, zeggen we, ge zult er veel voldoening bij genieten al kijkende en al leerende daarin; en mee met ons zult ge medeen, een weinig trots gevoelen dat Vlaanderen almeer kenbaar wordt gemaakt in uitgaven die mogen overal gezien zijn, als hier b.v. in die smakelijke kunstgewrochtjes. 'De Sikkel' doet schoon werk.

- Onder de *Werken van* Michiel De Swaen (uitg. door V. Celen-Huysmans-Sabbe). Vgl. boven bl. 127.

Bd. II. *De Tooneelspelen*. 2: *Mauritius*; De Zedighe Doot van *Keyser Carel* den Vyfden; *Absolon* [totheden onvindbaar], Rol van Joab [alleen]. Dan *Neder-duitsche Digtkonde of Rymkonst* te saemen gesteld en uvt versebeide schryvers vergaederd. 1928, in-8^{n}, 302 bl. = Fr. 40.

Benevens 't groot geluk dat deze uitgave ons verschaft, toch eens De Swaen (zoover bekend) op zijn geheel te hebben, is het 'n kermis op zijn-eigen b.v. in zijn Digtkonde onze oude vlaamsche leertaal, zoo rijk zoo helder en zoo boeiend, onder hand te krijgen. Hoe beschamend toch voor heel ons nieuw gebrabbel... ons schijnbeschaafd schijnwetenschappelijk schijnvlaamsch!...

- J. Uytterhoeven-R. Van Roosbroeck. *Wandplaten* [met uitleg]. 1928, in-8^{n}, 96 bl., met 30 afbb. = Fr. 9. De groote platen = Fr. 15; de kleine platen = Fr. 8.

Meest vorsten wezens en -gevarenissen, vanaf vooral de XVe eeuw tot 1830, ook meest bekeken vanuit Antwerpsche oogen. 'Staatsgeschichte' zouden de Duitschers zeggen, meer dan 'Kulturgeschichte'. Toch eigenlandsch, rechtzinnig opgesteld, boeiend en voor kinderen leerzaam bezonderlijk in vorstenkennis en in kleêrkunde.

L.D.W.

[Nummer 10]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Wat ware 't vele gewonnen, als we konden de leerknapen omzichtiger maken in 't gebruik van afdrachtelijke taaluitingen. Tegen één van al dergelijke woorden of wendingen, heden door hen meer en-meer uitgebracht, zijn er rijkelijk negen-en-negentig die voortkomen recht uit het fransch. Altijd die plage... om te doen lijk in 't fransch. Zelfs daar waar wij in het vlaamsch nog 'n eigenen draai weten, die dienen kan om afdrachtelijk te spreken, b.v. *het* werk*en*, 't *ge*werk, immers als overzetting van ‘action’, daar nog zeggen zij onweerhoudbaar (in alle zinnen) ‘de werking’... En... deze die alzoo zeggen ‘de werking’, zijn dan nog oprecht van de besten, want als overzetting van ‘action’ (trouwens bij nu-allemaal menschen - de ‘vlaamsche geleerden’ - die denken dat 't vlaamsch niet'-meer-anders' en is als overzettinge van 't fransch), zullen de meesten weldra nòg gerieviger achten van te zeggen eenvoudiglijk ‘actie’; ...na een eerste, is 'n tweede ontwording, en zóó gaat het zeere. Is 't jammer!

Het oud woord Schol

WIJ moeten nog eens op den vischnaam *Schol* terugkeeren, omdat hij uiterst belangwekkend is.

Die visch is de *Pleuronectes platessa*, een platte visch, die tot het slag der weekvinnigen behoort en die vooral in de Noordzee gevangen wordt.

De oorsprong van zijnen naam is onbekend, zegt men.

Weest gerost, beste lezers. Als men zegt van een woord dat zijn oogsprong onbekend is, 't is een teeken dat het een zeer oud woord is en ge zult ook ontdekken dat dit woord, met onbekenden oorsprong vermeld, soms verwant is met woorden, die bij de oudste volkeren van de wereld in gebruik waren.

Vroeger meende men dat zulke woorden voortkwamen van de onbekende talen, door oortijdsche stammen gesproken. Die volkeren zouden hier gewoond hebben, vóór de aankomst der Indo-Europeanen.

Wij dachten dat vroeger ook en wij hebben het meermaals hier en daar geschreven.

Doch die dwaling en kleven wij niet meer aan.

De Indo-Europeanen zijn hier van ouds en eeuws gevestigd en sommige oude, invlaamsche woorden, zoo oud als de wereld, verschaffen ons nu even een der bewijzen, dat onze indo-europeaansche voorouders, zoo oud zijn als de oudste oostersche volkeren, die van Sem en Cham afkomstig zijn.

In alle talen vindt men ontleende woorden, doch men weet hoe en wanneer die woorden ontleend wierden.

Doch van 't woord schol en kent men de gevarenissen van den overgang niet.

't Is een oud vlaamsch woord, dat wij in 't gemeen bezitten, met de oudste talen van de wereld.

Waren onze indo-europeaansche volkeren zoo oud niet als de oude oostersche volkeren, wij zouden zoo geene woorden in 't gemeen bezitten.

Men zegt soms: De Japhetieten uit Moyses' Boek der Schepping en kunnen de Indo Europeanen niet zijn. De Indo-Europeanen en zijn daartoe niet oud genoeg.

Wij bieden onze lezers andere leerbegrippen aan.

Zulke eenvoudige vlaamsche woorden, als schol en andere die wij gevonden hebben, bewijzen dat de Indo-Europeanen veel ouder zijn dan men beweert.

***

Aanschouwen wij nu eens het woord *schol* of *skol*. De eerste medeklinker is de beweegbare *s*, die wij bespeuren in *slinks* nevens *links* en in *sneeuw* nevens *nix*. Wij nemen ze weg en de stam *kol* blijft over. Pogen wij nu dien stam thuis te wijzen.

De gewijde geschiedenis spreekt van den lande Sennaar. König meent met andere geleerden, dat dit de bijbelsche naam is van de streeklaag Mesopotamië, die nu Sumer genoemd wordt. Onder de bekende talen is het sumerisch de oudste van de wereld. Ze wierd reeds gebezigd en geschreven op steen en op leemen tafeltjes 4000 jaar vóór Christus.

Het sumerisch en is geene semitische taal.

De Bijbel leert ons dat Chus de zoon was van Cham en dat Nemrod de zoon was van Chus. Nemrod en zijne afstammelingen woonden in 't land Sennaar.

In de sumerische taal beteekent het woord *ha* visch. Spreekt uit *cha*, gelijk *ch* in lach.

Nog een zoon van Cham was Mesraïm. In onzen Atlas van Andree, heet Egypten tot heden *El Misr*. Dat is wederom een tastbaar bewijs dat Moyses' volkerentafel tot heden nog geldig is.

De taal komt ook de getuigenis van den Bijbel bevestigen. In het egyptisch wordt de klank *ha* door eenen visch verbeeld.

De menschenkunde leert ons dat de mongoolsche merkteekens van het menschelijk lichaam overal onder de inboorlingen van Azia, Oceanië, Afrika en Amerika verspreid zijn. Het mongoolsch menschengeslacht bevolkt Amerika van in het hoogste Noorden tot in de uiterste gewesten van Patagonië en Vuurland. Dit heeft Ales Hordlicka, hoogleeraar te Chicago, onlangs-

leden nog bewezen in den jaargang 1923 van het Verslag der *Smithsonian Institution*. Men weet heden dat dit menschengeslacht eerst in laag Mesopotamië werd waargenomen en dat het van daar afkomstig is.

De taalwetenschap onderschraagt ook deze vaststelling.

Sommige wortels van woorden bestaan uit eenen enkelen medeklinker. Dit is het geval met het sumerisch woord *ha*. De klinkers verwisselen.

Tot het belangrijk verwantschap der Mon-Khmertalen van Indochina, vooral door de merkweerdige opsporingen van den vermaarden V. Schmidt bekend gemaakt, behooren de spraken van de Nikobareilanden in den Zuid-Oosten van den bengaalschen golf gelegen. 't Woord *ha* voor visch is er ook in waarneembaar.

In de Noordjapansche eilanden woont de beruchte stam der *Ainou*, die met ons europeaansch menschengeslacht verwant is. Men zegt dat de taal van dit volk geene de minste vergelijkenis vertoont met andere talen. Dit is volkomen valsch. Wij hebben gevonden dat de Aïnou, het woord *kota* bezigen voor huis en woonplaats. Hunne taal is dus in verband met ons oud vlaamsch, dat dit woord kent onder de gedaanten van kot, kaat, keet en kiet. 't Is geheel merkweerdig ook om aan te stippen dat de Aïnou het woord *che* voor visch gebruiken.

Het Tzutihil wordt in Guatemala gesproken. 't Woord *chu* beteekent visch in die, taal.

***

't Gebeurt soms dat een wortel verbreedt en tot twee of drie medeklinkers bedijgt.

Zoo wierd bij den stam *ha* een *l* gevoegd en 't zou ons niet verwonderen dat die medeklinker daarbij kwam om te bedieden dat de visch niet altijd welriekend is.

Hier treffen wij verwantschap aan met de ugrofinsche talen. Het hongaarsch dat tot dit taalverband behoort, staat nu eenigszins bekend in onze gewesten, sedert het verblijf der hongaarsche kinderen.

Het hongaarsch woord *hal* vertoont de nauwste aansluiting met het sumerisch woord *ha*. In 1875 reeds deed de groote katholieke geleerde Frans Lenormant dit opmerken.

Het tjeremisch *kol* is het merkweerdigste voor ons. 't Staat naast ons vlaamsch woord *s-kol*, en zoo bespeuren wij dat ons vlaamsch woord *schol* met de sumerische taal verwant is. Het finlandsch woord luidt *kalla* en het laplandsche *guolle*.

De ugro-finsche talen behooren tot het verwantschap der ouralo-altaïsche talen, tusschen dewelke wij nog het samojedisch en het mongoolsch aantreffen. *Kola*, visch, is een samojedisch woord en *kal* een mongoolsch.

***

Daar zijn er die beweren dat de wilde volkeren zeer verachterd zijn en nu nog den toestand der eerste menschen vertoonen, die alle beschaving misten en om zoo te zeggen een dierlijk leven leefden.

De wilde volkeren zijn zoo bekrompen van geest, zegt de beruchte Levy-Brühl, dat zij geen algemeen woord en bezitten, om eenen visch aan te duiden.

Niente di più falso, zegt Trombetti.

De waarheid is, zooals wij gezien hebben, dat zij dezelfde woorden bezitten, die bij de meest beschaafde volkeren van het Oosten in gebruik waren.

De Sumeriërs bezigden ook het woord *ku* voor visch. De Australiërs worden ten onrechte aanzien als de minst beschaafde volkeren van de wereld. In hun woord *kuya* voor visch, bespeuren wij het sumerisch woord *ku*[(1)].

J. CLAERHOUT.

(1) Inlichtingen: *Biekorf*, Herfstm. 1927 bl. 261. - F. LENORMANT. *La langue primitive de la Chaldée*. Parijs 1875. Bl. 295; de ugro-finsche en andere ouralo-altaïsche vischnamen. - E. KÖNIG. *Die Genesis*. Gütersloh 1919. Sumer-Sennaar, bl. 401. - A. MEILLET et M. COHEN. *Les Langues du Monde*. Parijs 1924, Bl. 263: De taal der Aïnou; bl. 274: het sumerisch; bl. 385: de mon-khmertalen; bl. 638: de talen van Midden-Amerika. - G. MONTANDON. *Aïnou, Japonais, Bouriales*. In *L'Anthropologie*. Deel XXXVII, 1927. De taal der Aïnou wordt besproken bl. 340 en volg. - E. STUCKEN. *Polynesisches Sprachgut in Amerika und in Sumer*. Leipzig 1927. Op bl. 120 staat eene verhandeling over *ha* en verwante woorden. - A. TROMBETTI. *Elementi di Glottologia*. Bologna 1923. Op bl. 213 staat de verhandeling over de vischnamen bij de wilde volkeren.

Alpenreize.

Intocht.

Vierwaldstättersee.

DE boot glijdt over 't zonnig meer dat met zijn lichtdoordrenkte armen de donkere voeten van de bergenrijen omstrengelt.

Het schoon Luzern wordt klein en ver en stil: de hooge Rigi- en Pilatus-kruinen verrijzen in hun breed-versteende macht.

Ik vaar in 't rijk van mijne droomen: de bergen en het meer der schoone sprookjes, het zingende licht, dei diep-reine lucht, het stille stralende water, het bleek en donkre groen van de stijgende zoomen, de witte huisjes bij het watervlak.

O Wonderland der Romantiek waarover Tells en Schillers geesten zweven, 'k laat over mij uw schoonheid stroomen gelijk een doop van licht en zang, van onvergetelijk genieten, en 'k blijve machteloos verlangen om in harmonisch rijke zangen een volheid van gevoelen uit te gieten.

I
De Rhône-gletscher.

Hoe trotsch en golvend breed, in witheid vastgevroren,
In reine rust verstard, verrijst zijn grootsche vloed!
Zijn stralend glanzen tusschen sombre wanden doet
In 't volle zonnelicht een nieuwen morgen gloren.

Geen aardsche kleinheid komt zijn grooten vrede storen:
Hij heerscht, verblindend in een strakken overmoed,
Op 't vluchtend diepe dal, wijl uit zijn glinstrend bloed
In jeugdig bruisen wordt een wereldstroom geboren.

O gletscher, 'k draag uw beeld in mijne ziele mee:
Mij schijnt uw majesteit met zwijgend wee ombangen.
Omdat ge U zelven weet verstoken van verlangen

Gij, hoogste zoon der zon en vader van de zee,
Blijft gij, o fonkelsteen van 't paradijs der bergen,
In eeuwig koude rust het zonnelaaien tergen.

II
Hoogland.
Grand Saint-Bernard en Aosta.

Hoe schijnt me hartloos koud dit landschap zonder boomen!
Wel rijst hier breed en hoog der rotsen naakte macht,
Wel glinstert in het zonnevuur de gletscherpracht
En bruisen luid de beken die in 't bergmeer stroomen.

En toch bevangt mijn hart een heimlijk drukkend schromen:
Gelijk wie vreest dat immer duren blijft de nacht
- Die ruwe grootheid zooveel grooter dan hij dacht -
En 't wordt een huivrende angst in hem en ijlend droomen.

O laat ik snel weerom naar 't milde Zuiden dalen
Waar goudmeloenen in de looverweelde pralen,
Der gele maïsvelden hooge pluimen wuiven,

Waar fonkelt als een gloed het purper van de druiven!
O Hoogland, waar de geest naar bloot beschouwen tracht
Terwijl het harte naar der vlakte schoonheid smacht.

III
Mer de Glace.
Chamonix-Montenvert.

Drie witte stroomen tot één witte zee versteven!
Hun witte wieg in 't wolkenspel verloren ligt;

Uit hun gestolden val ontspringt een ijzig licht
Waarin de wilde kloven voor mijn oogen beven.

Door taaien rotsendwang hierneer bijeengedreven
Zoo schijnt der reuzen grootsche storm en drang ont-
[wricht,
Door 't samenvallen áf van 't eerste doel gericht,
Door de eenheid als versteend in 't jeugdig-vrije streven.

Zooals zij troostloos liggen starend op de dalen
Die in een waaier aan hun voeten openstralen:
Mijn harte, lijk die gletschers, twijflend aan zijn kracht,

Om oude schoonheid treurt waar nieuwe schoonheid
[wacht.
Het blijft als doelloos tusschen beider wereld hangen
En weet niet waar het stuwt zijn lusteloos verlangen.

IV
Lac Léman.
Montreux.

Hier heeft de Rhône zich ter breede rust gevlijd.
Hij liet zijn woelig-bleeke gletscherkleur ontdooien
Om zich, na wilden tocht, in 't warme blauw te tooien
Dat hij verzoend voor witte zeilen openspreidt.

Hij ligt in stil genieten om zijn heerlijkheid.
De donkre tuinen op zijn oeverkrone glooien
En speelsche meeuwen zich in kringen nederstrooien
Op hem wiens jeugdig stormen werd tot zee gewijd.

Doch zijne ziele wordt door zwakheid niet verleid
Tot treurnis om 't verleden, angst om 't verder-stroo-
[men:
Het rustig samensmelten van zijn schoonheidsdroomen

Tot mannenkracht voor 't volle levenswerk gedijt.
Het rijpend schouwen doet zijn wezen openbloeien
Om sterk en mild naar 't eindelijke doel te vloeien.

Aug.-Sept. 1928.
ANT. VIAENE.

Guido Gezelle en zijne Engelschmannekens

(*Vervolg van bl. 277*).

ENGELAND is een schoon en machtig land. De Engelschen zijn een wonder en krachtig volk. Het Engelsch is een mooie rijke taal. Wij zijn een klein volk met machtige gebuurs, daarom vallen wij gemakkelijk onder de bewondering van de volken die ons omringen, leeren gaarne hunne taal en doen ze gemakkelijk na. Wij hebben ten anderen eene groote vaardigheid om talen te leeren en als die taal nu het Engelsch is, leeren wij ze nog te liever. Een Engelschman, heeft men gezegd, maakt alles Engelsch wat rondom hem is en blijft zelf zuiver engelsch te midden de vreemdste omgeving. Hurler avec les loups, en with Romans do as Romans do is een spreuk die hij op anderen en niet op zichzelf toepast. Zooweinig als hij anderen navolgt zoo meer volgen anderen hem na.

Dit ondervindt alwie ooit de Engelschen benaderd heeft: er gaat van hen eene betoovering uit die moeilijk te weerstaan is en als men eenmaal van hunne taal en beschaving heeft geproefd is men geneigd tot navolging en dat tot het uiterste toe.

Waarom was G. Gezelle zoo heel en al Engelsch gezind?

Omdat hij met het engelsch zoowel weg wist. Ik heb hooger reeds het getuigenis gegeven van eene Engelsche, hier is nu de bekentenis van eenen Engelschman:

‘Ik zie dat uwe hand hare bekwaamheid niet verloren heeft om volmaakt Engelsch te schrijven. Ik ben Engelschman en zou wel bevreesd zijn u te moeten opvolgen in gelijk welken stoel.’

Was er misschien iets Engelsch aan Guido of aan zijne familie? Guido en het gezin waaruit hij sproot was in alles vlaamsch tot in het merg van de beenderen. Maar hij deed wat menig ander seminarist heeft ge-

daan na hem en vóór hem: hij studeerde engelsch op het seminarie en bracht het gauw tot eene groote volmaaktheid. In zijn tijd was de drift om engelsch te leeren en om naar Engeland te gaan niet zoo geweldig als nu, en Gezelle was in dit opzicht eene uitzondering. Hij studeerde Engelsch eerst om het nut en het genoegen van eene nieuwe taal te kennen en dan ook om de hulp die hem dit verschafte bij het voortzetten van zijne germaansche studiën. Men kan zich voorstellen hoe welkom een engelschsprekende leeraar was op een seminarie waar een heele colonie engelsche jongens verbleven, en hoe gauw de nieuwe leeraar met zijn talenkennis de vriend en de vader was van die jonge knapen. Gezelle is de engelschgezinde gebleven tot zijnen laatsten snik. Toen hij zich op zijn sterfbed kwaad maakte tegen zijne ziekendienster schold hij ze uit voor stupified body en men kon hem nievers beter noemen tot zijn laatsten post als tot chaplain van de Engelsche Dames binnen Brugge, daar zou hij zijne priesterlijke loopbaan eindigen zooals hij ze begonnen had met Engelsch met Engelschen en met Engeland.

Toen hij van Rousselaere naar Brugge verhuisde zou zijne engelsche gezindheid niet afnemen, integendeel hij viel hier te midden in zijn klavergras. Daar waren eerst zijn eigen engelsche jongens op het Engelsch College en later op het Engelsch Seminarie, daar was het Engelsch weezengesticht St. Vincent's in de St. Jorisstraat, en daar waren de menigvuldige Engelschen die ten allen tijde eene colonie hebben uitge maakt in de Brugsche stad een klein Albion in het hartje van het Noordsch Venetië. Gezelle was er seffens tehuis en de vriend van alle die Engelsche katholieken en protestanten. Hij bevriendt, hij beleert en hij bekeert; hij gaat bij hen ten huize, ontvangt ze te zijnent, schrijft hun lange brieven en krijgt van hen nog veel langere antwoorden. Hij was er algauw in versmoord en zou er bijna in verdrinken.

Hij correspondeerde niet alleen in het land maar ook veel buiten het land, met Engeland zelf, en hij volgde met gespannen aandacht en diep belang alles wat er in Engeland ommeging. Onder andere was hij zeer wel bekend met de Oxford Movement.

Iedereen weet hoe aan de hoogeschool te Oxford verscheidene van de aanzienlijkste leeraars in de godheid, begonnen te twijfelen aan de stellingen van het protestantisme en op zoek gingen naar de waarheid. Aan het hoofd van de nieuwe beweging ston-Dr. Newman, Pusey, Kebble, Froude, als de voornaamsten. Zij gingen zoo ver dat Dr. Newman zich bekeerde tot het catholicisme en met hem verscheidene groote mannen uit de wetenschap- en letterwereld onder andere Manning en Faber. Pusey bleef onderweg van het anglicanisme naar het catholicisme, hij kon zich niet onderwerpen aan Rome, en zijn invloed deed eene nieuwe fractie ontstaan die eenen gulden middenweg zocht, de via media; dit was de oorsprong van de secte der ritualisten de meest geromaniseerde fractie van de Hooge Kerk van England. Kebble en Froude gingen niet verder dan Pusey en hoewel heilige menschen bleven staan op 't eerste zicht van het licht.

Guido stond in betrekking met verscheidene van die mannen uit de Oxford beweging. Hij kende persoonlijk vier van de vóórmannen ervan: Wiseman, Manning, Faber en Newman en volgde uit de verte het verloop der dingen met groote belangstelling.

Uit zijne engelsche briefwisseling is dit klaar uit te maken: Ik kan, zoo schrijft hem eene zekere Laura Perkins, zelf eene bekeerde protestante, ik kan het belang begrijpen dat gij stelt in het bewaken van de teekenen des tijds zelfs te midden de grafzerken. Ik wensche dat gij in Engeland waart om dit te zien! Het is weinig of in 't geheel niet minder dan een mirakel, te zien hoe spoedig de ware Kerk vooruitgaat in Engeland: maar wat voor mij een raadsel is, dat is dat de puseyte partij blind ge-

noeg is om zich te verzetten tegen Rome zooals zij 't doen, terwijl zij in het binnenste van hun hart alle zijn dogmas vasthouden en er veel van prediken tot zelfs de Onbevlekte Ontvangenis. Ik kan die tegenstrijdigheid slechts uitleggen met te gelooven dat zij enkel een werktuig zijn in Gods handen om een deel van zijn werk te doen, opdat zij mogen een zekeren invloed hebben op dezen in Engeland die nog in 't nachtelijk duister verkeeren en elders ook; zij gelooven zelf niet in Rome totdat het rechte uur van rijpheid kome, want ik geloof dat zij hooggezinde waarachtige mannen zijn, die onbekwaam zijn om anders te prediken dan zij gelooven: maar indien zij Rome predikten en Rome alleen, zou niemand naar hen willen luisteren, terwijl, zonder dat ze 't zelf weten, zij Rome prediken bij Gods wil. Ik kan slechts denken dat zij gelooven dat Rome mis is en Engeland ook, daarom stellen zij zich tegenover alle twee en prediken eene via media van eigen uitvinding.

Klaarder kan het niet gesteld worden. Gezelle was op de hoogte van dit alles en werkte en bad en kweekte jonge zendelingen op voor de bekeering van Engeland.

De stichting van het Engelsch College te Brugge was erop bedoeld om zendelingen te kweeken die later zouden gaan werken op het ruime arbeidsveld van Engelands bekeering maar de ijver van zijne jongens strekt veel wijder dan het inzicht van den meester, zij ontgaan, zij ontsnappen hem: de geestdrift die hij zelf in hunne zielen legde, voert hen wijder dan 's meesters bedoeling: zij gaan naar Ysland en naar Noorwegen, ze gaan naar Indië en Amerika, ze gaan overal zoo wijd als 't bleeke veld strekt met den zielenoogst erop. En hijzelf, verlangend om zijn steentje bij te brengen aan dat reuzengebouw, hij blijft tehuis terwijl zijn kinders gaan, en hij zit zijne vuisten op te knagen van spijt, omdat 't zij de wil van zijnen bisschop, hetzij de begeerte zijns vaders hem

hier weerhoudt en belet te gaan waar zijn zielenijver hem roept. Moeten wij gelukkig zijn om de mislukking van G. Gezelle's plan om missionaris te worden, ten minste in Engeland? Er bestaan nu een aantal meesterwerken op dichtgebied, anders zou hij misschien een rijken oogst van zielen tot de Kerk gezonden hebben. Wie zal de wegen van de Voorzienigheid en den wil Gods verklaren?

CAESAR GEZELLE.

Doodsgedachte in Allerzielen-Uren

O Dood, wanneer ik U zie dagen
langs mijne levensbaan
en uwe breede zeisenslagen
zie weg en wedergaan,
wanneer ik U voorbij hoor stappen
met hollen kluttergang
en uit uw' muffe mantellappen
een reeuwsche reuke vang,
dan zou 'k, indien ik in uw' vingren
geen Hemelsleutels zocht,
mijn vloek u naar het voorhoofd slingren,
gij gruwlijk wangedrocht!...
Ik moet U zeegnen, Dood, en ...'k zegen,
doch, demp ik wrok en haat,
'k ben mensch, en 'k beve langs de wegen
wanneer uw zeisen slaat!...
En toch, in de Allerzielendagen,
als mensch en huis en kerk,
als wilgen, kruisen, zerken klagen
om 't groot vernielingswerk;
als, onder bange klokgezangen,
gij, vorstlijk, vóórwaarts rukt
en, meer dan anders, mijne wangen
op uw gebeente drukt,

als wildet gij in deze stonden,
mij dwingen dicht, heel dicht,
te buigen op uw' rotte wonden
van lijf en aangezicht,
is 't wonder, ja, hoe dat, ik minder
mij uit uw' armen woel
en, zonder afkeer, zonder hinder,
uw killen adem voel!
Ja, wonder is 't, hoe zalvend-zoete
ge in mij dan ruste stort
en hoe de zoen, eerst zoen van boete,
een zoen van wellust wordt!
Want 'k kus in U mijn' Moeder... Vader...
mijn Kind... een gansche schaar;
hen allen zoen ik, al te gader,
in U, met één gebaar!
Ik kus in U mijn eigen wezen,
want in den moederschoot
werd ik, lijk gij, ten val verwezen,
geteekend met den dood!
Ik kus in U 't gedurig sterven
van mijn bedreigd bestaan
en, tint 't gezoen mij met uw' verven,
'k heb ook die in mij staan!
Ik kus in U 't vergaan, 't verrotten:
geboren op één erf,
zóó draag ik, mensch, de diepe spotten
van 'tzelfde grondbederf!
Ik kus in U het Levenwekken
want maait gij zonder staan,
gij komt als derscher, 't werk voltrekken,
het graan uit de auwen slaan,
de ziel uit 't lichaam, en wijl de auwen
in donkre graven gaan,
ontvoert ge in 's Hemels Schuurgebouwen
de ziel, als eeuwig graan!

JOS. VANDEN BERGHE.

Het oude huwelijksboek van Langemark.

IN ‘Flandrische Erde’ uitgegeven in 1917 bij het 4de duitsche leger, vindt men, naast teekeningen en indrukken van duitschers aan 't front, eenige bijzonderheden over het verdwenen archief van Langemark.

Onderofficier Paul Plant vertelt er onderander hoe hij in dit geheel verwoeste dorp den stapel gemeentehandvesten vond: ‘meest officieele stukken, belastingsbrieven en plannen, tot kort vóór de inname van Langemark door de duitschers op 22 April 1915’. Na wat stof en spinnewebben verwijderd te hebben, haalde hij ook het oud huwelijksregister voor met perkamenten omslag, getiteld ‘Registre des Mariages, 1746 à 1777’. Hij nam het mede naar zijnen wachtpost om het nader te onderzoeken; zoo weet hij te vertellen dat pastoor Maertens de huwelijken inschreef ‘steeds op dezelfde manier en met een schoone naamteekening’; na ruim dertig jaar zijn ambt bekleed te hebben, werd hij door eenen jongeren herder afgelost die in plaats van altijd in 't latijn te schrijven ook soms het vlaamsch en het fransch gebruikte.

Zoo zullen er, in duitsche frontschriften, nog wel andere inlichtingen te vinden zijn over de verwoestingen in Vlaanderen.

A. VERBOUWE.

Iets over den Zeeoorlog.

IN *Biekorf* 1906, XVII, blzn 97-106 en 133-142, gaf H. Callewaert (‘David en Goliath op zee’), eene beschrijving van twee hedendaagsche oorlogschepen.

Eerst het Engelsche pantserschip ‘Dreadnought’, dat een nieuwe richting aangegeven heeft in het bouwen der pantserschepen van alle vloten, bij zoover dat een hedendaagsch pantserschip dat naar de ‘Dreadnought’ gebouwd werd, heel gewoon weg een dreadnought heet en voortaan heeten blijft.

De twee grootste europetsche vloten waren de Engelsche en de Duitsche.

Ziehier de grootte en de bewapening van enkele soorten dreadnoughts der beide vloten die deelnamen

aan den zeeslag van Skagerrak-Jutland, op 31 mei 1916:

Naam.	*Bouwjaar.*	*Waterverplaatsing*[1] **(tonnenmaat).**	*Snelheid*[2] **in knoopen.**	*Bewapening*[3] **getal en kaliber der stukken.**	*Dikte* **in mm. van den pantserring rond het schip.**
Engelsche Pantserschepen:					
Dreadnought	1905-06,	17900,	21.0,	X 305 XX 076,	279.
Hercules:	1909-10,	20000,	21.0,	X 305 XII 100,	279.
Iron Duke:	1911-12,	25000,	21.0,	X 343 XII 152,	304.
Queen Elisabeth:	1912-13,	27500,	25.0,	VIII 380 XII 152,	330.
Royal Sovereign:	1913-14,	25750,	21.5,	VIII 380 XIV 152,	330.
Duitsche Pantserschepen:					
Nassau:	1907-08,	18600,	20.0,	XII 280 XII 152,	292.
Kaiser:	1909-11,	24410,	21.0,	X 305 XIV 152,	349.
Koenig:	1911-12,	25390,	23.0,	X 305 XIV 152,	356.
Slagkruisers:					
Inflexible (E):	1905-06,	17250,	25.0,	VIII 305 XII 100,	152.
Tiger (E):	1911-12,	28500,	29.0,	VIII 343 XII 152,	228.
Van der Tann (D):	1907-08,	19100,	26.0,	VIII 280 X 152,	248.
Derfflinger (D):	1911-12,	21180,	28.0,	VIII 305 XIV 152,	305.

(3) De romeinsche cijfers geven het getal vuurmonden aan, de arabische het kaliber dezer vuurmonden. Het kaliber is de doorsnee van de opening van 'n vuurmond in millimeters.

(2) Een schip dat 21 knoopen vaart, loopt 21 zeemijlen in een uur, 't is te zeggen 38892 meter in het uur of 648 m. 20 per minuut (een zeemijl = 1852 meter).

(1) 'n Schip van 20.000 ton verplaatst 20.000.000 kilogr.water.

Ziehier de lengte en breedte van enkele schepen. Pantserschepen: Monarch (Engelsch) 169,16 m. op 26,97 m.; - Kaiser (Duitsch) 171,91 m. op 28,96. De slagkruisers waren nog grooter: Queen Mary: 201,17 m. op 27,13 m.; Seydlitz: 199,95 m. op 28,50 m.

De Duitsche schepen liepen zoo snel niet als de Engelsche, het kaliber van hun geschut stond kleiner, maar hunne schepen waren beter gebouwd en sterker gepantserd en hunne granaten bleken meer doorslaande en dus gevaarlijker dan de Engelsche.

De Duitschers hadden ook min schepen dan de Engelschen: 17 dreadnoughts tegen 33, en vijf goede slagkruisers tegen tien Engelsche van denzelfden ouderdom(1).

Na den zeeslag van 31 mei 1916 hebben de Engelschen nog verscheidene slagkruisers bijgekregen bebewapend met vuurmonden van 380 mm., en de Duitschers nog twee pantserschepen ook bewapend met 380 mm.(2).

Strijdwijze der groote slagschepen:

Binst het gevecht liggen de schepen niet stil, maar ze varen zooveel ze geven kunnen. Ze varen ook niet recht naar elkaar op, maar omtrent evenwijdig vaneen, zoodat ze een geheel boord naar elkaar toegekeerd hebben; zoo kunnen ze elkaar bestoken met al hun zwaar en met de helft van hun middelmatig geschut. Wordt het vijandelijk vuur doeltreffend, dan verandert men voortdurend den koers van het schip om het richten van den vijand te vermoeilijken. De groote snelheid der oorlogsschepen moet hun toelaten een goede gevechtsligging te bereiken, of indien deze goed is zich er niet uit te laten verdrijven.

De gevechtsligging wordt beïnvloed door de windrichting, de zon, den toestand der zee en de zicht-

(1) AMIRAL JELLICOE DE SCAPA. *La Grande Flotte* (1914-1916). Paris, Payot, 1921, blzn. 222-233.

(2) *Mémoires de l' Amiral Scheer*, commandant en chef la flotte allemande de haute mer. Paris, Payot, 1924, blzn. 242 en 354.

baarheid. Indien de rook van het geschut en van de machienen vóór het schip blijft hangen of naar den vijand toegedreven wordt, dan kan men dezen laatste niet zien en is de gevechtsligging slecht. Hetzelfde geldt wanneer de zon schijnt achter de vijandelijke schepen, deze laatsten zijn dan niet duidelijk te onderscheiden en de bevelhebbers en waarnemers van het geschut zijn erdoor verblind. Ook nog als groote golven tegen het schip aangeloopen komen, want ze bemoeilijken en verhinderen de bediening van het middelmatig geschut dat langs boord ligt. De zichtbaarheid en de belichting zijn even van groot gewicht, want het kan gebeuren dat men den vijand niet ziet, terwijl men voor hem klaar op den gezicht-einder afgeteekend staat.

De ligging van het eene schip tegenover het andere heeft een doorwegenden invloed op het gevecht. Indien de tegenstrever naar een schip toe- of ervan wegvaart, kan dit laatste als het dwars tegenover hem ligt, hem de volle lading geven met al zijn zwaar en met de helft van zijn middelmatig geschut, terwijl hij maar kan antwoorden met de helft van zijn zwaar geschut alleen; de andere helft van het zwaar geschut alsook gansch het middelmatige dat aan beide boorden ligt, kan op den vijand niet gericht worden. Dit noemen de Engelschen ‘Crossing the T’ (als in een T, een liggenden balk dwars over een rechtstaanden brengen). Dit geldt zoowel voor twee schepen als voor twee vloten tegenover elkaar.

De snelste vloot tracht zich altijd in halfrond rondom het punt van de traagste te plaatsen, zoodat ze deze uit alle richtingen kan bestoken en van langsom meer insluiten. Dit noemen de Duitschers ‘Wurstkessel’.

In het gevecht ontplooien de vloten zich in één gelid.

De uitvaart van eene vloot wordt geleid door 'n voorwacht van snelle lichte kruisers en torpedoboot-

afdeelingen, daarna volgen de groote snelle slagkruisers en eindelijk de pantserschepen; deze laatsten vormen de echte gevechtsvloot. Ieder der groote slagschepen wordt begeleid door torpedobooten die desnoods eenen zijaanval moeten afweren van vijandelijke torpedo- of onderzeebooten.

De heele vloot samen vaart niet te snel teneinde goed bijeen te blijven (15-17 knoopen), maar er wordt genoeg gestookt om, vanzoohaast de vijand gemeld wordt, er met volle vaart heen te snellen.

Wordt de vijand door de voorwacht opgemerkt, dan trachten torpedobooten, kleine kruisers en slagkruisers hem aan het gevecht te houden tot de pantserschepen verschijnen, ofwel ze trachten hem op de vloot aan te lokken[1].

Het geschut van een slagschip in het gevecht:

Als voorbeeld diene hier het geschut van den duitschen slagkruiser 'Derfflinger' in 1916.

Het zwaar geschut bestaat uit acht vuurmonden van 305 mm., verdeeld twee aan twee over vier draaibare pantsertorens, waarvan er twee voor en twee achter op het schip aangebracht zijn. Het pantser van de torens is 279 mm. dik[2]; deze torens draaien op eene spil die door de verscheidene dekken van het schip gaat. De torens worden door electriciteit bewogen; op dezelfde wijze worden de kanonnen op en neer gelaten voor het richten.

Het middelmatige geschut bestaat uit veertien kanonnen van 152 mm. die zeven aan zeven naar elke boord van het schip in [178 mm.] sterke pantserkamers aangebracht zijn.

Daarenboven bezit het schip nog vier vuurmonden van 88 mm. tegen de vliegtuigen.

De officier die het geschut bestuurt verblijft in de

(1) G. VON HASE. *La bataille de Jutland vue du* '*Derfflinger*'. Paris, Payot 1922. Hoofdstuk III, blzn. 32-37.

(2) De pantsertorens van de groote slagschepen waren nog dikker: 'Queen Elisabeth', 330 mm.; 'Koenig', 356 mm. Zie JELLICOE, *op. cit*. blzn 227 en 229.

achterste plaats van het [350 mm.] dik gepantserde blokhuis van den scheepskapitein. Een andere officier die hem desnoods moet vervangen verblijft in het tweede blokhuis, meer achterwaarts op het schip. Zoowel als de scheepskapitein houdt hij den vijand in het oog niet door een opening in het blokhuis, maar door eene kijkbuis (périscope) die boven het blokhuis uitsteekt; ieder toren en pantserkamer heeft ook zulk eene kijkbuis, want alle openingen zijn door zware pantserdeuren afgesloten(1).

Op de kijkbuis van den geschutsofficier is een richter aangesteken die gekeerd wordt naar het deel van het vijandelijk schip, dat hij wil onder vuur nemen. Deze richter is in verbinding met al de stukken van het zware en met de helft van het middelmatige geschut, die op hetzelfde punt gemikt worden waarop de richter mikt. De richter wordt ook door hem eerst geregeld en door een soort uurwerk gedurig verbeterd, naarmate de afstand regelmatig aangroeit of vermindert. Het slingeren en het stampen van het schip maakt het richten van het geschut moeilijk: een bezonder toestel zorgt dat ieder vuurmond op den vijand afgevuurd wordt, op het oogenblik dat de richterlinie door het doel loopt.

Om den afstand te meten bezigt de ‘Derfflinger’ zeven machtige afstandmeters Zeiss.

De werking van het geschut wordt waargenomen van uit den voormast: 35 m. boven den zeespiegel is er een gepantserde trommel aangesteld, waaruit een officier en een onderofficier de werking van het zwaar en van het middelmatig geschut gade slaan. Een telefoon verbindt hen met den geschutsofficier. Is deze laatste, door den rook, verhinderd het geschut te richten, dan wordt dit door de kijkbuis van een waarnemer gedaan, die in verbinding gesteld wordt met den richter van het blokhuis.

De schietvoorraad is geborgen in een vijftigtal voor-

(1) Zooals een onderzeeboot van onder water de oppervlakte van de zee gadeslaat.

raadkamers, welke tegen de vijandelijka torpedo's beschut zijn door schutsels uit nickelstaal die door heel de lengte van het schip loopen. Ieder granaat van het zwaar geschut [305 mm.] weegt rond de 400 kgr. en de huls ervan 150 kgr. Dank aan de electrische ophaalbakken kan ieder zware vuurmond om de 40 seconden schieten. De Duitschers schoten overhands met een van de twee stukken van iederen toren; de Engelschen schoten hunne acht of tien zware stukken ineens af, en vuurden ook sneller: de Duitschers konden geen twee halve lagen afvuren in den tijd dat de Engelschen een volle laag gaven.

De stukken van 305 mm. droegen tot 18000 m., deze van 152 mm. tot 13000 m.

De bediening van het geschut van den ‘Derfflinger’ bestond uit 15 officieren en 750 man. De heele bemanning van het schip telde 1400 koppen(1).

Sindsdien zijn twaalf jaren vergaan en de nieuwe groote slagschepen zijn met nog grooter vuurmonden [450 mm.] uitgerust, ze zijn ook sterker gepantserd en kunnen nog sneller varen(2).

D.S.

(1) G. VON HASE, *op. cit*. Hoofdstuk II, blzn 14-31, 74 en 82.

(2) Volgens A. THOMAZI, *La guerre navale dans la zone des armées du Nord* (Paris, Payot. 1925, blzn 180-181), droegen in 1918 de stukken van 381 mm. tot 26000 m., die van 450 mm. tot 35000 m. Op het einde van den oorlog hadden de Engelschen kanonnen van 450 mm. op drie hunner monitors geplaatst ten einde de binnenhaven van Brugge onder vuur te nemen, zonder in het bereik der Duitsche batterijen te komen; ze hebben ze gelukkiglijk niet moeten gebruiken, anders had de stad Brugge ook haar deel ervan gekregen, want op zulke afstanden kan men op geen 1000 m. naar bepalen waar de granaat zal vallen. *Ibidem* blz. 181.
Bemerkt wel dat de Duitsche mortiers die in 1914 de forten van Luik, Namen en Antwerpen vernielden, enkel een kaliber van 420 mm. hadden.

De kave van Bladelin's

WIE te Brugge en kent er niet de kave van Bladelin's[1], al den achterkant van ‘de Foereschole’ in de Naaldestrate?

Ze was week aan den top, en ze is in vermakershanden gerockt, en ze is er onvermaakt wederom uitgekomen; en... we vragen ons af of ze nu zal moeten zoo blijven?

Die kave is een onzer schoone oudewetsche. Ze zit daar immers zoo hoog op het scherpe dak van Bladelin's huis, waardat ze zoo heerachtig doet nevens den welbekenden, bebekten en omtuinden toren van 'tzelfde. Ze is, ze was gaan we zeggen, bezet bovenaan met een heel liefbewrochten witten randsteen, waarop dan eene dekking uit- en omhooge-rees van een viertal reken boveneengehoopte veurstpannen. 'n Vreugdig ‘schouw spel’ oprecht voor al die dat zag in de Naaldestrate, en om te worden bekeken vanuit al de huizen van heel het gebuurte. Zelfs, hoe schoone op zijn eigen, de toren ook won erbij, want waarachtig hij toonde daardoor beter ‘omgeven’, meer echt, immers hij toonde meer-waarlijk te wezen een huistoren, om redenrechts van die kave die 't huis aan hem, of hem aan 't huis deed gelijken.

Welaan, waar dat de vermakinge noodig was, is geweest aan dien randsteen evengezeid.

En daar is dus een stellinge, een eendelijke stellinge opgetrokken geworden om aan dien randsteen te kunnen; die stelling heeft er drie maanden gestaan; daghure, hout en stringen, de slete, schade aan het dak, en de sfeertjes; mannen op en neere om te gaan kijken vandichte, en om er eens van te klappen; dan volk om heel het bovengedoente met den randsteen-mee af te trekken; dan volk nog 'n keer om er 'n lap of-zoo-iets aan te leggen als een winde om een wonde, ttz. een lage of twee baksteen met spijze daartusschen; enz. enz.... dat miek alreeds een heele ‘kraweie’! Ondertusschen oorlof gevraagd aan de Stad om te mogen verder daaraankomen; toelage gevraagd aan de Stad om te kunnen dat ‘kraweitje’ betalen!... En de vermakinge moet nog beginnen! En de randsteen alleene moet tewege 'n drietal duizenden kosten! En de Zusters van 't klooster 'n hebben geen ‘duizenden’ om aan een kave te hangen; de schamele ‘honderden’ die zij bijeenkrijgen, zijn om aan hun arme kinderen leering en oppas

(1) Vgl, DUCLOS. Bruges. afb. bl. 101, besprek, bl, 550.

te geven!... De Zusters en hebben 't niet warm... En de Stad en gebaart van geen koude! En 't besluit is geweest dat de stellinge weer omleege is gekomen, tot nader, of liever tot verder bescheid.

En de kave? Staat daar nu als een met zijn hoofd af, nevens den toren die lijk-toogt van de andere eeuwe te zijn. Bladelin's huis is geschonden.

Zoo dan? Alweder iets weg van oud-Brugge! Want dat zal nu zeker zoo blijven! De eenen en gaan nietmeer vragen om ‘hulp’ te verkrijgen, de anderen en gaan nietmeer vragen om te mogen ‘hulpe’ verleenen! En we liggen alreê met den winter op de hand: niemand die in-maanden nog zijn neuze zal buitensteken om naar een kave op te kijken; onze Heeren Kunstbouwberekkers ondertusschen gaan zitten elk met 'n vallinge - dat is zoo menschelijk toch -; en om te eindigen ons brugsche ‘kunstminnend’ volk is tewege wederom met smake ‘bij 't vuur gezet’. De kave is allichte vergeten. God toch!.. En te zomer? Niet beter. Schoon weere: alleman naar de zee, en ondertusschen een heerlijk vuurwerk aanstaande op de Markt met herhaalde verlichtinge van onzen Halletoren - duizende franks - ter eere van ‘Brugghe die dode’,... mitsgaders daarbij: leven om Brugge te herwekken, en gespeel en getuit en gezang, en met lof in de Bladen over de verdiensten van dezen die nog dagelijks ‘helpen’ Brugge verschooneren. Geen tijd om dan op kaven te denken!

Er is nochtans ook alreeds 't eene en 't andere ‘ontbrugscht’! Zooals met dat huis aan de Sloterbrugge tegen aan de Speelmanskapelle[1], aan op de Markt aan die Bank daar, dan op den hoek van de Vlamincstrate haaiende naar het Kraneplaatsje... en meer elders! Allemaal zoo weinig aan Brugge gelijkend, of in den geest van de stad.

En nu hier, aan Bladelin's huis! En dat, bij gebreke te wege aan ‘hulpe’... och aan 'n klein niemendalletje in vergelijkinge bij de tienmaal-zoovele, bij de duizenden jaarlijks van die Halleverlichtinge! Die jaarlijksche Halleverlichtinge! Ookal iets dat hier zoo weinig vandoen was. In 't Zuiden, te Kortrijk b.v., daar zijn ze er lijk zot van, van al die verlichtingen; hier? achter 'n keer ze ‘hebben 't gezien’. Ze zien hier veel liever Brugge verlicht in den dag, verlicht door zijn eigen gefonkel, door zijn eigene schoonheid, de pracht van zijn enkele zijn, het geschitter hem eigen, welke toch ook velemin kost, en langertijd meegaat, en zelfs almeer opbrengt dan al dat geflonker in 't donker, waarvoor... Brugge niet noodig had schoone te zijn.

(1) Waar voorlaan alle volledig herstel (b.v. van 't torentje en van den endelgevel) is onmogelijk gemaakt... en met heel dat schoon bruggezicht doodgenepen voorgoed. Zonde Gods! Had Dr. Van Steenkiste, wijlen de kunstlievende eigenaar van die gebouwen, hel eens maar geweten!

Komt, breken we den stok hier onttween. Geven we 'n beetjen aan 't eene en 'n beetjen aan 't ander. 'n Kan het niet gaan niet beter wat-minder voor al die verlichting, en entwat-van-niets meer voor onderander de kave van Bladelin's, zeggen we: voor allen onderhoud in dien aard, nl. *aan gehouwen waarvan de menschen tegen de kosten niet kunnen*?

'n Zou dat voor Brugge niet beter zijn?

H. CAVIEVAGHERS.

Spreeuwen

'*Volatilia pennata*' (Harpzang 77-31).
Aan E.H.E. HANNICART, LOO.

ZWIJGENDE zwervers, reizende spreeuwen,
naar verwant,
hoe z' hun schormend(1) leven zeeuwen
over 't land! -

Spreeuwen, spreeuwen,
rookgevaarte,
wiegend en welvend
bij zijn vlucht!
met ne wrong soms,
met èn schaarte,
gauw vermaakt in
't ruim van de lucht! -

Naar de schaaiaard(2)
schoffelt de bende;...
spreeuwen hebt ge
sprake vandoen?...
brr... den boomtop
vliegt overende,
't praten is uit, in
't donkerend groen.

Wijd geweld van
stuivende blaren,
afgeschud en,
vrij voortaan,

(1) *Schormen*. schoormen, schoremen = haastig en geweldig zijn bij werken of loopen.
(2) *Schaaiaard* = populier; achtkanter.

die bij 't loszijn
en bij 't varen,
tuimelend deur den
hemel slaan! -

Waaiende wolke
zonder wind in,
spreeuwen, ha! ge
zijt daar weêr!
kiest de zate
die ge vindt in
't weideken hier, en
zet u neêr! -

Reuzelend lijk ge-
vlerkte mieren,
snijdig en snel, in
bijzenden bond,
komen ze zwichtzaam,
en al zwieren,
beeten op den
doomenden grond. -

En de koeien
laten 't zwormen
op hun huizelijk
gersgebied,
laten zoeken
achter de wormen,
zien 't wel, maar 'n
kijken niet. -

Wacht de koeien,
neerstige veugels,
peutert en houdt èn
oogske in 't zeil! -
staakt uw maaltijd,
rept uw vleugels,
wakkere maten
g'hebt uw peil!

Blijft verbroederen
in uw vrijzijn,
't is de deugd en
't is de zweê
van uw wandelen,
van uw blijzijn,
vriendekes draagt mijn
herte meê! -

Draagt 'et meê naar
ander gouwen,
wordt de vriend bij
ander liên!
gaat, genegen, uw
voetjes ontvouwen,
waar ook ander
koeien u zien! -

Zijt ge 't moe daar,
komt hier later,
komt hier nog in
't donkerend groen,
met uw swatelend
taalgetater,
't luisteren van mijn
hert voldoen! -

Rekkende ruk!... nu gaan de spreeuwen
naar verwant,
weêr hun schormend leven zeeuwen
over 't land! -

Weêr hun duistere
vlucht doen zwinken,
eender geschacht, en
eender gezind;
weer geweld doen,
klemmen, zinken,
in die wolke
zonder wind! -

Weêr wat roerende
vreugde gooien
over mijn oogen,
over mijn hert,
andermaal wemelend
leven strooien,
waar ons leven ge-
worgeld werd! -

Schepselen Gods, o blijft de *zijne*!
gij, mijn vriendekes, blijft de *mijne*! -
reizende spreeuwen! -

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE.

Daar is maar een ‘Vlaamsch’ dat het ware kan zijn!

EEN welmeenende Lezer zond ons, één dezer dagen, een knipselken uit 'n fransch blad van ons land. Daarin spotte de Steller niet het vlaamsch uit ‘De Standaard’ (of met sommig vlaamsch liever, van sommige liên in ‘De Standaard’). En er staat onder meer: ‘Le Standaard emploie des termes purement parisiens... [als] une pauvre figure, ce qu'il traduit par *pover figuur*. Quelle langue notre ami parle-t il donc?... [Als nog] *de Brabançonne en sourdine* [en] *personnages van allerlei pluimage*... Les bruxellois rédacteurs en question, en haine de Bruxelles, courent à Paris... Tant il est vrai que la hantise du boulevard parisien tourmente ces snobs incorrigibles du Standaard’.

Da' 's den nagel op de' kop! Niet enkel voor sommigen uit ‘Den Standaard’ maar tevens voor 't meestendeel van al onze zoogezeide ‘degelijken’. Er bestaat een kwale die heet onder de menschen ‘de geluwe-zucht’; maar deze hier is eer ‘de fransche zucht’, en ze komt voort van het al te groote verlangen eigen aan die ‘degelijke’ Vlamingen naar ‘het voornààm-doen’! De droom dezer heeren? is uit te steken bij ‘Brussel’ door hun ‘degelijk nederlandsch’, en verder dan uit te steken bij de ‘Nederlanders’ zelf - laten we zeggen de Vlamingen - door hun Parijzer voornaamheid!... Daar ligt de knoop. 't En ware ('tgene dat werkelijk toch ook bij eenigen kan waar zijn) dat die kwale liever zou komen uit onwetendheid eerder, en 'n beetjen uit luiheid. Me' onderzoeke 't maar eens.

En ondertusschen hoort hier: àl wederom kerels uit Den Standaard gehaald (voor vandaag uit Den Standaard, maar

't en is in andere bladen niet beter): ‘Eene *rogatoire commissie* (*rogaloire*, nergens gevonden in een nederlandsch woordenboek); *Prairiebranden* in Australië; hij *was al de sporten der teleurstelling en der wanhoop opgeklommen*; eene *onwaarschijnlijke komedie* (= une invraisemblable comédie); de *avantgarde tooneelen* zijn kleine *laboratoria van een élite-publiek*; de leiders hadden *gevoel van politieke continuïteit*; een *zeldzame professor* (= un singulier professeur); *er heerscht een panische schrik* onder de bevolking; een boeiend *dispuut*; de zwoele *almospheer der amusementslokalen*; de toestand van *het meisje* Janssens; het *legerdebat*; *de variaties van de partij*; de *verdeelende rechtvaardigheid* (= la justice distributive); *faciliteiten voor de avonturen van een dictator*; de *les van 't verleden kan tot gidse* (in 't vrouwelijk!!) *van de toekomst strekken*; om de huldebewijzen te ontvluchten de redders hadden zich reeds *zedigheidshalve* (= par modestie!!) uit de voeten gemaakt; zij *ontsnapte zich* (= se révéla) als een vriendelijke gastvrouw; de *Souvereinen* (= les Souverains); Antwerpen *inviteert royaal*; *de nationale drache was ook van de partij*; *die partij diskwalifieert zich*; *discussieeren over het fenomeen*; en andere *lyrische tiraden*’!

...Is 't ermbarmlijk of niet? En, geven we toe dat 't kan zijn dat hier deze franschheden nu nog meest uit zorgeloosheid werden uitgebracht, naar eene slechte gewoonte,... maar wie kan nu betwijfelen of de volgende-toch niet al-werkelijk gewild zijn geweest, uit gepronk, uit geblaas, uit grootmakerij: ‘*Edison en pantoujles* (= in zijn dagelijksch gedoen - zòò zul' je, da' 's nederlandsch -); onze gewesten *en fonction* van Frankrijk's beleid; Leipzig de boekenstad *par excellence*; men zal hem *dare-dare* gouverneur maken; de *preludiën* van een nieuwen *Chantecler*; er was *entrain* en *enthousiasme*’ ...en andere en andere!

't Is schandelijk! Schandelijk.

Aai! onze schamele moedertaal, anders zoo schoone! zoo mooi in moeder's mond! en onder 't volk zoo onverbasterd nog!

Maar neen! Dat is nu het eenige vlaamsch dat nog deugt. 't Staat in het lied:

> Daar is maar één vlaamsch dat het ware kan zijn!
> Dat is niet het vlaamsche, zoo rijk en zoo rein!
> 't Is dàt wat al trekt op het fransch heelegansch!
> Daar is maar één vlaamsch, en... dat is 't fransch!

Blindemans!

BROM.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 282, 255, en de vorigen*).

WAT onkosten toch, aan een wiel, dat er zijn: de banden, de speeken, 't gesmout...
- Ja, en zegt er maar 't *blek* bij, zei 't wijf,.. en ze meende ‘de plaque’.
J.S.

De oorlog in Dickebusch en omstreken (*Vervolg van bl. 285*).

*1915. Woensdag den 9*n *in Zomermaand*. 't Schijnt dat 't niet best en zit aan den kant van de Russen.

Heden ontvang ik 2 zakken kleergoed ‘envoyé par la reine des Beiges’, om uit te deelen aan de arme liên.

Thans is er ten anderen nogal-wat geld te verdienen voor 't vrouwvolk, 't zij met te wasschen voor de mannen van 't leger, 't zij met te spellewerken. De engelsche overheden staan verzot op ons kantwerk, om er in Engeland te kunnen besteeksels mee doen. Een gewone spellewerkege wint nu van 2 tot 3 frank daags; en, die wel heur ambacht kennen en neerstig zijn, kunnen gaan tot tweemaal zoovele. 't Gebeurt hier-en-daar dat de Engelschen zelve nog 't garen voorniets toebezorgen.

Nognooit zooveel geweerkogels hooren-schuifelen als dezen avond ten achten. In den nacht het neemt uit.

*Donderdag, 10*n. Sedert eenige dagen is een verpleegstand op 't hof te Em. Vandenbroucke's. Daar herdert Father O' Connor (mee met de 14e afdeeling), de zielenherder van Manchester; die komt 'n keer tmijnent-benaar, en vertelt 't eene en 't andere. Van de vele gekwetsten; en van de duitsche bezetenheid om altijd-maar nieuwe-en-bij uit te vinden: kleine buischers b.v. om in de grachten te

schieten; nu ookal gooibommen, ‘grenaden’, om te gooien met de hand; dan gisternacht hadden ze 'n hol gesteken, zooverre dat 't uitkwam tusschen den eersten en den tweeden engelschen gracht, en daarvan-uit gaven ze 't hem in den nekke van de Engelschen vanuit den eersten gracht!

Met den avond krijg ik een anderen krijgsherder nog, 'n Franciscaan, Father Mc Cann die tmijnent komt thuiszijn.

11^{n} *in Zomermaand. Vrijdag en H. Hertendag*. 125 HH. Nuttingen.

12^{n}. *Zaterdag*. Gansch den nacht door, volle geweld van klein en van groot geschot. In den uchtend gevlieg, meest van Engelschen, en gedonder erachter om ze neêre te krijgen.

In den achterhalfdag ben ik te lande al Kemmelwaard op. En 't en is niet-geloovelijk wat 'n verschil, langs de bane van Yper op Belle, tusschen de landen van rechts en de streke van links. Links volle groeite: wat flauwer dan voordezen, ik wil het, uit reden van onvoldoende bemestinge, doch weinig vermoord; de hofsteden ook weinig beschadigd. Rechts echter: meer dan de helft ligt brake; land en weên ongebruikt, en we gaan zeggen onbruikbaar, door 't danig dooreen-getrek van peerden- en mannengeleger, van schuilkoten, grachten, en bovenal bijwegen; zoo loopt er een weg. aleens 50 tot 70 meter breed, dweers door het land van Coene Marcel's, vanaf den keizel, recht naar den Oûrdom; me' kan denken hoe de landen-daar-langs er uitzien: veel is vernield, en nog geen halve vrucht allegare.

De geschutstukken, eerst in de schure te R. Lamerant's, stonden nu op het hof. Ze waren aan 't levenhouden, rechts toen ik bijkwam. De oversten bekeken me ontrouwig, omdat ik geen deurelatinge 'n kon voorleggen. 'k Was in mijn recht, zoo zei ik toch tegen, dewijl ik op mijn ambtsgebied bleef En alles gerocht streke daarmee... uitgeweerd... dat er daar aanhoudende, boven ons hoofd, bommen aan

't joelen en aan 't gieren waren die gingen ontploffen aan 't Hallebast. In vollen dag waren daar gestadig maar-heele scharen volks langsgetrokken; geen keure of kreeg men ervan. Op àl die hoven ten anderen waren heel den voorhalfdag, tal van geweerkogels neeregekomen, immers vanuit de grachten naar de vliegers geschoten.

Deze laatste dagen, vele bommen op Kemmel, toch niet-meest-nog op Plaatse. Vijf menschen zijn ervan dood. Sedert 'n tweetal dagen ook nogal gesmijt langs de Vierstrate, en vele-meer onruste naar Wytschaete-toe.

Even vandage, in den avond, bommen op Vlamertinghe, en die komen van ievers-al Wytschaete. En 't is 'n geschot dat we hier nog niet gehoord hebben. 't Gaat met twee buischingen. De eerste is van 't afschieten zelf, doch gehoord alswanneer de bomme reeds boven ons hoofd huilt; 't is als 'n ontploffinge hoog in de lucht, zoo snel gaat dit tuig, sneller dus dan zijn eigen geruchte. En het ander gebuisch dan, lange daarna is de ontploffinge op 't einde. En dat is zoo-de eene bomme achter de andere, uitvallende al Vlamertinghe, -spoorhof en -kerk. Dat sleept aan tot den negenen. Dan volgen daarop, naar Vlamertingh-kerke, weer nog 3 bommen, uitgezonden van Boesinghe-entwaar; en de laatste sloeg in: 'n vreeselijk dingen. De bidsteê was onlangs vernieuwd met alle mogelijke schoonheid en pracht. Ineens lag zij in, en aan 't branden. Al en deed m' er geen dienst meer, en 'n bleef er Ons Heer nietmeer rusten, ze 'n was toch nog niet ontruimd - die 'n onvoorzichtigheid was -: gewaad, beelden, vanen, gerieven en dienstraad, 't brandde er allemaal in. De Geestelijken, al van voordezen, zijn: de eene aan den Brandhoek (doet er dienst, en begraaft er), en de andere op Plaatse (die er doet wat hij kan). Een tweetal dagen nadien ben ik de ramp gaan bekijken en... met àl die het zagen, betreuren. De toren is half-af, slacht van den onzen; de klokken lagen neer

in den ingang. Dan staan er daar brokken van wanden en zuilen. 'k Zag er blauwsteenen stukken, gesprongen van de hitte; den kruisweg, zoo heerlijk gebeiteld, nu gekraakt en gevlaad. Alleene de brandlâ nog toe.

(*'t Vervolgt*).

[A.V.W.].

Mengelmaren

Boekennieuws

UIT Opdebeek's Wetenschappelijke Reeks... door Herman De Roover (vgl. boven, bl. 31, en aangewezen vorigen).

G. DE GRAEVE. - R. EHNAM. *De Vlaamsche Kunstpottebakkerij*. 24 bl. met talrijke afbb.

Biekorf heeft van die kunst eens gesproken, en staat inderdaad vermeld in dit boekje, welke evenals Biekorf doet om de menschen leer- en lezing te geven. Maar dit boekje spreekt breeder, omslaat alle doeningen tijden en volken: *geschiedenis*; *de aarde* en hare samenstelling; *bewerkingen*, het kneden, den draaimolen, de vormen, het schilderen, den oven, het uitzetten; en valsche *oudheden*.

Nu of nooit 'n gelegenheid om met die smakelijke boekenreeks kennis te maken.

L.D.W.

[Nummer 11]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Wat gemak is er aan dat eeuwig gebruik thans van afdrachtelijke gezegden in 't vlaamsch? Voor 't meestendeel onzer Degelijken? Dat ze daarmeê spoediger weg het fransch wedergeven waarin zij immers gestadig denkende zijn. En 't ongemak? Is dat zij dan daarvoor niet altijd seffens vlaamsche woorden en vinden, dewijl het alledaagsch vlaamsch nooit erg aan afdrachtelijke gezegden geweest is. En vandaar: àl dat fransch in hun vlaamsch, meer en meer... Alzoo in ‘De Standaard’ (5-XI-28) die, doende-zijnde over Karel de Flou. heelemaal fransch-weg liet hooren dat ‘*zijne inspanning grenst aan het herodische*’; [recht zoo]!!! Als nu liever die Standaardige Steller gesteld had; ‘om zulk 'n inspanning uit te zien, was er de Flou meer dan heldenkracht noodig’, dan ging zijn zetter niet zoo vermakelijk heb ben kunnen verwarren tusschen ‘heroïsch’ en het lijk-tegenovergestelde ‘herodisch’!... Of deed hij het misschien om de Flou te vergeestigen?

De inteekeningen hernieuwen

BESTE Lezers, als 't U belieft, eer verder te gaan!

'n Keer seffens uw goê herte geraadpleegd: in uwen beugel geschoten, 'n ruime grepe gedaan, en maar-aanstonds ‘gestort’ of ‘overgeschikt’ op onze beschikrekeninge (t^{k} 66165 als aangewezen onder den Blok). Geen uitstel.

Toch? Ge stelt uit? Ha! uw gedacht is verloren! Uw herinteekeninge zal slepen, en uw blokgifte mede gaan-haperen of -minderen ergens aan 'n brame onderwege. Herpakt dat dan-nog van zoo milde te wezen, eenmaal dat de geestdrift verkoelde! Misschien komt het ervan dat gij verder op 't jaar U zult moeten aan uw oor laten trekken... wat toch altijd ook zeer doet; en hoe gaat dat dan? ongeren en lastig.

Gauwt! In een eerste genegenheid.

Luistert! We zijn met 't jaar '28 - voor '28 alleen -, in onkosten, al van meer dan 'n vierde verhoogd! Was het niet weer van bezondere Vrienden geweest, we leden nog 'n keer schipbreuk albij... En we hebben reeds - voor '29 - nieuwe bedreigingen gehoofd! Wat gedaan? De inteekeningen nu brengen op 25 frank? Dat? In 't jaar '30 misschien, als 't nietmeer anders zou gaan. Maar al voor '29? Neen, zeiden wij; wachten daarvan zoolang als wij kunnen: want, onder onze inteekenaars, is aller vermogen hetzelfde niet. We rekenen liever op eigen-geefsche verhooging, waarmee we totnu zoo heerlijk gevaren hebben.

Bijgevolg: voor nog eens, aanziet de nieuwe inteekeninge als gesteld op 20 frank voort. Maar legt er 'n geildige stortinge bij uit 'n eigen gedacht voor elk UWEN BIEKORF!

Maakt er u zelf maar eens warm voor. En binst dat uw ijzer aan 't gloeien is, smeedt het maar door, dat de gensters vliegen... tot hier in den Blok. Maar niet uitstellen, zul'-je!

VOOR ONS 35^{e} JAAR!

Dank op voorhand.

'T BEREK.

Aan heer Karel de Flou ter gelegenheid zijner hulde te Brugge op 4^{n} in Slachtmaand ll.

BIEKORF, hoever achter tijd nu (vermits het niet anders en kon), is hier ook en geren zijn woordeken schuldig.

In de bladen heeft eenieder gelezen hoe men in 't stille en in 't vriendelijke, toch heerlijk K. de Flou's verheffinge tot ‘eeredoctor’ in Wijsheid en Boekwezen heeft weten te huldigen. Elk las er medeen zijne verdiensten, ook zijne werken, in 't lange en in 't breê medegedeeld. Onnoodig dat alles hier te herhalen. (Vgl. boven, bl. 52-55).

Geestdriftig is er de geleerde man begroet en begiftigd geweest. Veleveel goeds is er van hem uitgegalmd geworden. Maar 't meeste dat inging bij allen, 't minste besproken maar 't meeste gevoeld, 'n waren daarom evenwel die schoone dingen nog niet welke men ter zijner eere betuigde; 't was dat heil in 't gemeen, 't was die vreugde op het wezen bij elkeen die sprak, dat monkelend genieten bij allen die luisterden, dat insmakelijk genoegen alom, dat algemeen geluk-daar van 'n keer een heelen namiddag aan onzen goeden gemeenzamen vriend te kunnen betoogen wat 'n deugd het ons doet te mogen bij hem zijn, te mogen van zijne bevindinge leeren, te mogen zijn woord en zijn voorbeelden indrinken. Hijzelf had er hertelijk zijn' deun in alzoo allen om hem gelukkig te zien: hij is als een levende boek, waarin hij zoo geren eenieder laat lezen; en 't zal hem hebben verkwikt al zijne ‘Lezers’ - en 't waren er van Oosten en Westen - te hebben tevreden bevonden.

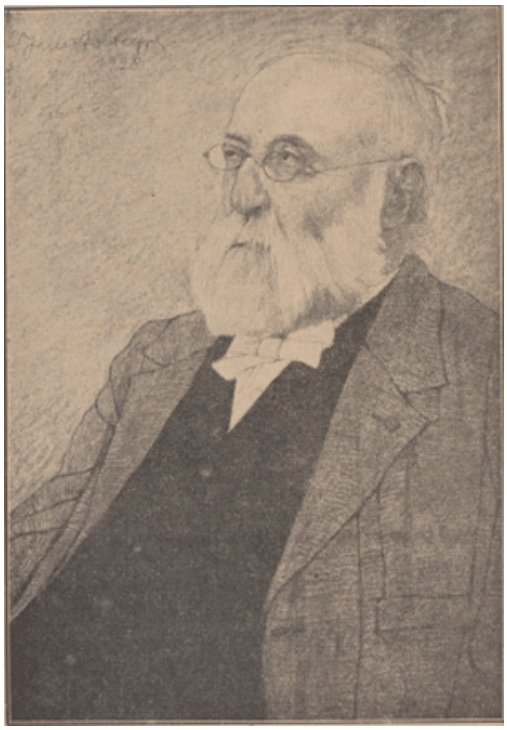

Wij? Destemeer genoten we ervan (we zaten 't in onszelven gestadig te herzeggen), niet alleenlijk uit genegenheid eerst, d.i. omdat K. de Flou voor ons

een bezondere vriend en een deugddoener is, maar een ziertjen uit preuschheid erbij, alsof zijne zege mee de onze was, immers omdat K. de Flou rechts als de man is, de ‘werker’, in den aard van dengenen waar wij eeuwig-en-altijd onze jonkheid naar wijzen. Hij is, toch zoo schoone: de Vlaming die, met 't kleinste geweld maar de grootste standvastigheid, datgene deed wat hij kon, die het deed zoo heftig dat 't uitnam, zoo prachtig dat hij en zijn werk tot in 't vreemde uitnemende schenen,... en dat hij daardoor ons Vlaanderen alom heeft verheerlijkt, meer heeft verheerlijkt alleen, alleen hij, dan al onze ‘werkers metter tonge’ tezamen. Iets op zijn Gezelle's? Welja, n' ‘Werk’, 'n ‘strijd’ opgevat op zijn westvlaamsch? Dat is 't. 'n ‘Strijd’, met den kop in den grond, jarenlang door wind en slecht weêre maar-voort, door het hoor en de vuiligheid voort, ongezocht, ongezien, ongesteund, of - nog erger - tegengewrocht, en toch, en toch immer-voort.

Dat iedere Vlaming het zóó deed elk met dàt wat hij kan, insteê van, op zijn eeuwig gemak, allenthenen altoos te loopen bedreigen met dàt wat hij nietkan!

Karel de Flou, welk een ‘Westvlaming’ alweer?

Met 'n eendelijke smaak en voldoeninge zaten we dat al te bedenken!... Vreugde kun'-je, meenen we, moeilijk duiken. En zoo zal het geweest zijn dat 't kwam, dat ineens ons toen iemand benaderde al zeggende:

- U lust het hier, 'ei?

- Of het!

Ten anderen die man was zelve verheugd; zijn wezen blonk van geluk. Hgl. H.J. Van de Wijer was het, de geleerde van Leuven, de werk- en de blijdzaamheid zelve, de deftige vriendelijke ingangsteker van hier-heel de hulde.

- Ha! zegde hij, met zijnen vinger uit leute omhoogegesteken, en al lachend berispend, ge zegt het zoo geren, nietwaar? Westvlaanderen boven!

- Dat! Ja'w zoo geren, taalden we tegen. Maar, Hoogleeraar, dat is nooit gezeid om iemand te kwetsen, dat is nooit om de andere Vlamingen met smaad te bejegenen, dat is om ten minste-onze eigene jonkheid wakker te krijgen, door alzoo haar trots in te jagen, door haar alzoo te weerhouden van het velegaan-luisteren, zooals ze nu doet, naar al het jammerìijk holle gezwets van de meesten van hen, die voor-óns zijn de ‘Oosterlingen’. Onze jonkheid alhier is goed; is té goed: zij en durft niet genoeg iemand-zelf zijn: ze meent tevele voornu, van genoegzaam te deugen wanneer zij heel-zwijgzaam gaat-zitten de schreeuwers aanhooren! Wij dan, wij zeggen, en zeggen, herzeggen alsan-maar: op, jongens, houdt u af van dat balk- en dat beurelgedoe; gij draagt in uzelven menschelijke krachten, gebruikt ze. Ziet naar uw voorgangers hier in Westvlaanderen zelve: durft wat zij dorsten, ge kunt wat zij konden; toe doet het; en deugen zult gij, nog meer dan die praters met hoevelen-ze ook zijn, die nooit niets en deden noch doen zullen. Levenhouders moeten er zijn, doch ge moet het niet allen gaan-zijn. Beter twee peerden die trekken tegen één man die juwt, dan één in den trek met twee voermans;... zelfs... met géén peerd en allemaal-voermans, de wagen bleef staan. Zoo is 't in Westvlaanderen toch,... en totnu zijn we ermee al de anderen Vlamingen vóór.

- Ja, waar is het wel, zei de Hoogleeraar, Uliê de Westvlamingen U zijt ons - de ‘Oosterlingen’ - immer-maar vóór, vóór in alles wat vast en wat schoon is. 't Is met liefde bekend. Maar...

...En dit zei hij met oolijk gemonkel, doch zonder hinder daarin.

- Maar, zei hij, is U immer ons vóór om de zaken te ontginnen, U is naderhand vriendelijk genoeg, zeide hij, om telkens aan ons de ‘methode’, de werkwijze over te laten!

We loechen verzoend naar malkaar; en we zwegen daarop. We zwegen. Waarom niet? Waarom

door verder bedil dien ingoeden man, dien vriend-van-Westvlaanderen z'n schoonen avond bedorven?

We zwegen. Maar toch! Wij hadden nog kunnen antwoorden, daar op die ‘werkwijze’ waarbij de Westvlamingen zoogezeid blijven-stroppen:

- De werkwijze! Maar wat is 't dat Gij huldigt vandaag in de Flou? Niet de werkwijze? Wat huldigdet gij nog-onlangs in dien anderen westvlaming, Vercoullie? De werkwijze? (Bij naam- en bij taalkunde alleene niet-blijvende:) wat roemt men op menig-andere gebieden, toch allemaal gebieden van enkel geleerdheid, bij weer andere westvlamingen, Van Hoonacker, Callewaert, Denys en De Wulf, Uw genooten uit Leuven? De werkwijze. Hier in Biekorf ‘ontdektet’ Gij Dassonville, hoelang hier-reeds doende: om ...de werkwijze, 'n doe'-je? En, alleenlijk ter wille der waarheid gezeid, wat pogen we al jaren - in Biekorf hier - ook te doen aannemen tuwent, en 'n kregen wij er totnu nog niet in, nl. voor Volkskunde? Is het niet 'n wetenschappelijke werkwijze? Dienaangaande men prààt ons wel achter aleens, zonder te gebaren vaneigen; maar doet ons-maar na tewege... na jaren: zoo in de Vlaamsche Wetenschappelijke Zitdagen, zoo in de Vlaamsche Taalvroedschap, en zoo in bezondere Kringen. Slacht van de Boekenschouwkunde: Westvlaanderen houdt hierin mede z'n steke, weliswaar naar den trant van Cauchie, maar, voor stipt- en geschiktheid in 't werken, toch niet minder totheden dan de Vlamingen tuwent. Uw voorbeeld zal 't beteren aldaar, Heer Hoogleeraar, maar de Westvlamingen - voor de werkwijze - 'n hebben, van hun broeders uit 't Oosten, nietveel licht nog gekregen! En nochtans, hier zitten ze in 't Westen, verst van de zonne: verst van de boeken, verst van de toelagen, verst van het loon. Wat maakt hun dit alles! Kom', dage 't algauw in den Oosten, we 'n vragen niet'-beter; bovendien, wil men er horken naar U, 't en zal niet-lange meer aanslepen. Ondertusschen

op ons moogt Ge rekenen ...zelfs om achter te komen desnoods.

***

Om te stoppen hier nu bij al die zoete en opwekkende beelden, herhalen we 'n woord dat geuit werd, daar op dien dag van die hulde-geweest ter eere van K. de Flou.

De Flou, zei er iemand, is een levende ‘anachronisme’, een levende stoore op zijn tijd... en dit, niet omdat hij z'n tijd niet kon volgen maar omdat, waar hij stond, zijn tijd is ontspoord. Thans is het alles geweld, overvlakkigheid, praat. Hij, hij is de geduldige diepgronder, immer zwijgende-bezig aan 't werk.

God gave dat hij 't lange nog kon.

Wij, Biekorfsche bie'n, jonge Westvlamingen al: van onzen onnoozelen tijd-nu scheuren we ons af mee-met-hem; doen wij onbeducht hem maar-na... van hoeverre dat 't weze... in zoovele wij kunnen.

BIEKORF.

Plaats- en Geslachtsnamen

Flusk-

BIJ Jacob Grimm, *Deutsche Grammalik*, vind ik de woorden *flusc* = fluxus, vloeiing, strooming, *framflusc* = profluvium, uitvloeiing. Men mag vermoeden dat *flusc* ontstaan is uit *fluisk*, dat is *flut*-, vlot, behoorende bij vlieten, + suff. *sk*. Voor *sk* moest de voorgaande tand- of keelklank wegvallen.

Ik meen dit woord te herkennen in het Luikerwaalsch *floxhe*. In de *Chronique de Jean de Stavelot à l'année 1442*, aangehaald door een dagblad, lees ik: En cel ain (an, année) fist ilh muit beauz esteis (été) et chaux et seche (sec) ... et partant sechont (sèchèreut) tant de puches (puits). de fontaines et *floxes* (étangs)... Bij Kurth, *Front. ling*. I. bl. 21. staat als plaatsnaam *En Floxhe*, onder Visé, en *Les Floxhes* is nog de naam van een gehucht onder Anthisnes (Luik). In de

oudere luiksche spelling beantwoordt *xh* regelmatig aan *sk*, vgl. *musca* = *moxhe*, enz.

Aan het andere uiteinde van het dietsch taalgebied duikt het woord op bij de Flou, *Top. Wdb*.:

Ante *Floscum* Sancti Petri, 1257, te Montreuil-sur-Mer.

Flocq, waarschijnlijk eene plaats in den omtrek van Calais: N. de Flocq, 1597.

Flos (le), meerschland te Blaringhem. - Aubert du Flos, 1348.

[*Flos* Baudr(i)el], een meersch te Desvres.

Flos Wiot (le), meerschen te Montr.-s.-M., 1366.

Flot de Wingles (le), een voormalige vijver, thans een meersch... in 1874 drooggelegd.

Bij Kurth, blz. 241, 246, vindt men nog vermeld *Le Flos*, à Elinghem, *Au Flos*, à Réty.

Het woord is bewaard in den plaatsnaam *Villers-au-Flos* (Pas-de-Calais), en waarschijnlijk ook in *Gorenflos* (Somme), vermoedelijk *Gor*(*e*)*-en-Flos*; zelfs kan *Gor*(*e*) beantwoorden aan ons *goor, gore* = slijk.

In het Oosten zijn mij geene geslachtsnamen voorgekomen samengesteld met dit woord; in het Westen zijn dergelijke namen talrijk: *Duflocq* (Oise); nog in het Noorden van Frankrijk en in Belgie: *Duflos* en *Duflot*; in 't herte van Westvl. *Flo, Duflo, Defloo, Dufloo*; in 't uiterste Westen en 't Noorden - met het Westen als vermoedelijk uitgangspunt - immers in de streken waar men *Duclou* spreekt voor *Duclos* - hoort men *Dufloucq, Duflou* en **Deflou**.

Busk.

Uit de geschiedenis en verschillende beteekenissen van het woord *bosch*, blijkt dat dit in oudere tijden niet in den zin van een hoogstammig woud, noch van een woud in het algemeen, gebruikt wierd. Ook vindt men het niet in de oudste plaatsnamen, maar wel *loo, hout, woud*. De ontwikkelingsgang schijnt te zijn; 1° Afgehouwen rijs en takken, voor het dagelijksch gebruik, vooral wellicht als brandhout, een bundel zulkdanig hout: 2° kreupelbosch; 3° woud, dit alleen op een deel van het germaansch en romaansch gebied.

Daarom acht ik niet vermetel *busk*-, uit *but-sk*-, in verband te brengen met een germaansche woordenreeks die de beteekenis heeft van ‘slaan’. Houwen en hakken beteekenen ook slaan. Alzoo *baut*- in het vl. *booten*, eng. *to beat* = slaan, mhd. *bôz* (*bôss*) = slag.

Afklank *but-* en *butt-*: on. *buta-* = in stukken slaan of houwen, *butr* - een kort stuk uit eenen boomstam, nnorw. *butt* = blok, tronk, mhd. *bulze* = afgehouwen klomp, *boz* (*boss*) = slag.

Klankgraad *bût-*, mhd. *bûz* (*bûss*) = slag, *búsch* = slag, *bûschen* = slaan kloppen, vl. *buisch* en *buischen*, fr. *bûcher* en pic. *buquer*, met de beteekenis van buischen, slaan, kloppen.

Ik neem dus *butsk* > busk in de beteekenis van eene hoeveelheid afgehouwen, afgehakt hout, een bundel hout. Deze is nog de beteekenis van het vl *busch* = ndl. *bos*, uit bosch = bundel hout, fr. fagot, vgl. fr. *bouquet*. = een bundel bloemen, een bloementuil. Verder hebben wij hd. *Busch*, eng. *bush* met de beteekenis struikgewas, kreupelbosch En eindelijk ons woord *bosch*, vl. *busch*, fr. *bois*, pic. *bos*, met de beteekenis woud, waarvan afgeleid *bouquet, bocage, boucquillon*, enz.

Van daar de gslnn. *Vandenbossche. Vandenbussche, Boschaert, Busschaert, Dubois, Dubos, Dubost, Dubosc, Duboscq, Dubosq, Duboc, Dubocq, Dubouchage*.

Doch nevens *bu*(*t*)*sk-* moeten wij ook *bûtsk-* > *bûsk-* veronderstellen, in den vl. gsln. *Buysschaert*, en in de fransche woorden *bûche, bûcher, bûcheron, Bucquoy, Bucaille*, de oordnamen *Bus* en *Buc*, de gslnn. *Dubus, Dubuc, Dubucq*. Men herinnere zich hier onze oude chroniekschrijvers sprekende van *Lidericus dictus de Li*(*s*)*-lez-Buc*.

Threusk.

Iemand verdrieten of verdriet aandoen, is iemand lastig vallen, vermoeien, uitmergelen. Het woord behoort tot eenen stam *thraut-*, *threut-*, *thrut-*. Germ. *thraut-*, on. *treyta* = fatigare en fatigari, ags. *thrietan* = vermoeien.

threut-, got. *us thriutan* = lastig vallen, on. *thriôta* = gebrek hebben, arm zijn; ags. *thréotan* = vermoeien, vl. *verdrieten*. Verder on. *thriôtr* = wederspannig.

Ik gis dat ons woord *driesch* beantwoordt aan een vorm *threut-sk-* > *threusk-*, ovl. dat. -loc. *thriusca*, beteekenende: grond lastig om te bebouwen, omdat hij uit zijn eigen arm, schraal, onvruchtbaar is en wederspannig aan alle pogingen tot uitbating, of niet meer bebouwbaar, omdat hij door vroegere bewerking vermoeid en uitgeput is. Deze verklaring schijnt mij aannemelijk; zij is natuurlijk niet zeker. Wil men, zooals gemeenlijk geschiedt, het woord *driesch* in verband brengen met de driejaarlijksche afwisseling in den landbouw, en bijgevolg met het woord *drie*, dan neme men

als uitgangspunt het onfr. onz. **thriu*, os. *thriu*, ohd. *driu*, + *sk*-. Of, meent men dit te moeten verwerpen, dan *thri*- + een *w*- suff. (indg. *wo*- of -$k^{w}o$-) + *sk*-; *thri*-*w sk*- wordt toch noodzakelijk **thriusk* = driesch.

In 't fr. *trieu*(*x*), zeer gewoon als plaatsnaam, vooral in Henegouwen; in 't Luikerwaalsch *trixhe*, als plaatsnm. mv. *Trixhes*, in Brabant (en Namen) *Try*; *Triche* (Namen). Van daar de gslnn. *Dutrieu*(*x*). *Dutry = Vandendries*, *-driesch -driessche = Driesschaert = Driesmans*.

A. DASSONVILLE.

Stilte

SNEEUW op de landen,
sterren die branden,
stilte over 't veld door geen adem gestoord,
zwijgende stonden,
sprekende monden,
'k hoore zoo duidlijk uw klanklooze woord!

Ver zijn de wegen,
ver is 't bewegen,
ver zijn de menschen en 't menschengedoe...
Donkere schaûwen,
avonds die grauwen
sluiten de ruimte als een Heiligdom toe.

O, zoo uitdruklijk,
o, zoo verruklijk
stil zal 't geweest zijn, lijk hier, op den dag,
toen onbetreden
zonder verleden,
't Aardsch Paradijs in zijn onschuld nog lag!

't Eden ontaardde
en, over de aarde,
klonk nu alomme gevloek en getier,
bitterder - banger,
wrokkiger - langer
dan het gebrul van het razende dier.

En sedert eeuwen
duurt reeds het schreeuwen,
woelen de menschen vol haat en vol lust...
Ver zijn ze, verre,
ver van de sterre,
ver van de sneeuw en de schuldlooze rust

Stil als een zegen
luidt wel daartegen
bedegemurmel in Slot en in Kerk;
kluizenaars zwijgen,
boetvrouwen nijgen
neêr over 't menschdom met stil-zachte vlerk.

Maar 't is verloren!...
Zingen de koren,
gallemt de stilte in de Huizen van God,
driften en zonden,
vloekende monden
huilen daarboven 't triumflied van spot!...

Hier zijn die kreten
dood en vergeten,
zelfs is de weêrklank door 't sneeuwen gesmacht;
stil is hier 't herte,
stil lijk de verte,
stil is de geest lijk de doodstille nacht!

Hier is er klaarheid,
hier is er waarheid,
helder lijk 't sterlicht dat, stille, dáár brandt;
glanzende deugden,
vreedzame vreugden
liggen verzinbeeld in 't sneeuwwitte land.

En uit het zwijgen
hoor ik nu stijgen
koren die zingen, harpen die slaan...
Niemand kan 't hooren,
niemand met de ooren,
't is een gezang dat de zielen verstaan...

Stille geruchten,
'k moet U ontvluchten,
weêr moet ik, mensch, in het menschengetier,
doch 'k zal U hooren,
zwijgende koren,
dààr in den warboel, en minnen lijk hier!

JOS. VANDEN BERGHE.

De Zondagrust in vroegere eeuwen

IN de Middeleeuwen was, onderander te Brugge en meer dergelijke steden, de winkelsluiting verplicht op de Zondagen, Vigeliedagen en 'Heylichdagen', mits hiervan enkele uitzonderingen.

Zelfs, over het algemeen, had men wat wij nu noemen de 'Engelsche week', want 's Zaterdagsnamiddags werkte men niet(1); en alsdan hadden de vergaderingen plaats van de verscheidene gilden en ambachten, om er hunne eigene bestuurlijke zaken te bespreken(2).

Voorbeelden (welke wij uitvoerig gesteld hebben in het vakblad 'De Belgische Beenhouwerij', XXXIV^en jg., 12-II-1928) vonden we, uit verschillende tijden vanaf 't begin der XIVe eeuw en tot op 't einde der XVIIIe, voor tal van ambachten in de volgende steden:

- Gent, voor de beenhouwers en vischverkoopers (*Placc. v. Vlaand*., bk. III, dl. I, bl. 13, art. 23; DE POTTER-BROUCKAERT *Gem. Oost-Vlaand*., dl. 16).
- S. Truiden (*Invent. Archief*, dl. I, bl. 412).
- Parijs, voor de beenhouwers (H. DE LESPINASSE. *Les Métiers de Paris*, dl. I, bl 293).
- Hazebrouck (EDW. GAILLIARD. *De keure van 1336*).

(1) J. GAILLIARD: *De Ambachten en Neringen te Brugge*, bl. 80.
(2) A. DUCLOS. *Bruges, Hist*. & *Souv*., bl. 61. - P. ALLOSSERY. *Het Gildeleven*, bl. 121.

- Antwerpen, voor vleeschverkoopers en vleeschhouwers (E. POFFÉ. *Gesch. der Antw. Beenhouwers*, een stuk van 12-IV-1455).

- Kortrijk, voor voerlieden en schippers, winkelhouders, bakkers, wasschers en bleekers (*Kleine keurboeken*; *Sententieboeken*; FR. DE POTTER. *Kortr. in het verleden*).

Deze zijn alleen voorbeelden.

Wie maakt er eens een heel boek daarover?

A. VERWAETERMEULEN.

Is Hosman dietsch?

Wat is die 'Hos-'?

DE kerkelijke geschiedenis van mijn geboorteland Saksen houdt mij gedurig bezig. Verleden jaar gelukte het mij een oud boekje te koopen, gedrukt in Venetiën 1571, en opgesteld door eenen bisschop van Meissen (Misnens.). Dit bisdom ging, gelijk menig ander in Duitschland, door de geloofsberoering ten onder, doch werd, Goddank, in 1922 door den H. Stoel hersteld. De bisschop, van wien hier spraak is, heet in alle geschiedboeken Hofmann ofwel Hoffmann. Bisschop Joannes H. was een der meestgeleerde en bestgewapende tegenstanders van Jan Hus, en heeft de rampzalige uitwassing van dezen ketter als tijd- en stadgenoot moeten meebeleven. Leeraar in de godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Praag, schreef hij eene reeks van werken die allen echter ongedrukt bleven buiten een waarvan ik thans dat exemplaar bezit.

Doch nu, reeds in de boekenlijst van eenen oudboekhandel in Rome, had ik waargenomen dat daarop de naam Hosman te lezen stond, niet Ho*f*mann. Ik hield zulks voor eene gewone drukfout, maar oen ik het boekske in handen kreeg, vond ik daar

inderdaad heel duidelijk te lezen, en wel met ronde s: HOSMAN.

Dit wekte mijne belangstelling, welke nog aangroeide toen Biekorf (dit jaar, bl. 129) begon te spreken over de *Familienamen uitgaande op -man*.

Het leven van den bisschop naspeurende, vernam ik dat hij omtrent 1380 in Schweidnitz geboren is. In den loop der XIIIe en XIVe eeuwen werd Schleziën grootstreeks bevolkt en verder ingeduitscht door land- en ambachtslui die op grond van aantrekkelijke beloften in de Nederlanden waren aangeworven. Ook uit Vlaanderen en Brabant die toen hun grootsten tijd doorleefden, toog een teveel van uitpuilende bevolking met eigen godsdienst en beschaving naar het Oosten, waar land en levensweelde in overvloed op hen te wachten stonden. Het is dus heel best mogelijk, dat bisschop H. daadwerkelijk Hosman heette, en dat hij was van vlaamsche of brabantsche of wat ook, in alle geval toch nederlandsche afkomst. De duitsche geschiedschrijvers die geenen zin wisten te vinden in den woordstam *hos*-, temeer dat het duitsche woord, er eenigszins op trekkend, 'Hose' (= broek) een ietwat kieschen klank heeft, stelden eenvoudig het veelgebruikte woord Hofmann of Hoffman = de man van de hoeve. Gis ik.

De uitgever van het eenigste-gedrukte werk van dezen bisschop kan zich onmogelijk zóóver verdwaald hebben, op het voorblad en boven elk van de 212 bladzijden, duidelijk te laten drukken Hosman, wanneer het hs. dat hij voorhad niet ook Hosman insteê van Ho*f*mann aanwees.

Maar heette hij werkelijk Ho*s*man, en was hij bijgevolg van vlaamsche-brabantsche- of nederlandsche afkomst, dan verzoek ik, onder de geleerde lezers van Biekorf, hem die het kan achterhalen, mij te laten weten wat de woordstam '*hos*-' in 't dietsch zou kunnen willen zeggen, en waar de naam in gebruik is of was? In Holland weet ik inderdaad 'n kapelaan die dienzelfden naam draagt.

Dan ‘*Hos*-’? Wat beteekent ‘*hos*-’?
Besten dank op voorhand.
D.-M. ZÖLLNER.
Sâo José do Ribeirâo, (Estado do Rio, Brazil).

Kent iemand de vorigbekende stelwijzen van den brabantschen naam *Van Os?*
B.

Nog de kave van Bladelin's

DANK aan die kave, waarvan sprake was boven (bl. 310-312), zijn we nu kunnen in kennisse komen met het ‘*Belfort*’ van Brugge die ons 'n beetjen aangaat daarover (vgl. ald. 17-XI-28), en we zeggen hem hier 'n woordeke weere.

Belfort, vriend, zeer vereerd met die kennisse. We hebben al dikwijls gepoogd U te naderen; b.v. 't eene en 't andere gezonden naar u, in 't gedacht ‘'t kan hem dienstig zijn, vermits het is over Brugge of hemzelf’; maar van uwentwege daarop nooit noch teeken noch antwoord. Misschien wist ge niet wie wij waren. 't Is lange nochtans dat Biekorf bestaat. Wist ge 't niet? 't Doet, 't doet... 't is... al in de dertig jaar, vriend, en, ookal lijk gij, altijd in de were voor Brugge. Nu da' 's 't verleden.

Thans kent gij ons. Maar... laat het ons zeggen, ge 'n kent ons niet goed nog. Ge aanziet ons 'n beetje als 'n nieuwsblad, woor U 'n mededinger misschien; en ge schoort U hiertegen: en ge zegt dat ons ‘nieuws steunt op niets, tenzij... op commerepraat of... uitstuiksels van belanghebbenden’! Och, believe 't u, vriend, zulke woorden 'n gebruiken wij niet, en uit zulke bronnen en putten we niet. Immers 'n nieuwsblad 'n zijn wij niet,... maar 'n leer- en 'n leesblad waarin we strevende zijn naar àl wat ons Land, en Brugge in 't bezonder, kan baten; we 'n spreken niet uit praat maar uit waarheidsmin (zulks bestaat ook, ge weet het toch wel); en steunen onderander voor kunst, op vaste beginselen eenerzijds, en anderzijds op de getuigenissen van deftige lieden. Vaneigen Biekorf, en daartegenover een van zijn opstellers, 'n zijn niet volkomen hetzelfde (al verwart gij de twee); maar b.v. hem die hier sprak van die kave betrouwen we toch als onszelven, daar hij eerlijk wil zijn en oprecht: en hij heeft ons gezeid op het woord van de waarheid, dat hij het ‘nieuwsje’ over heel die zaak van de kave niet ‘overnam’ van op strate, zooals gij het wilt; hij kon dat niet, aangezien het toen nog ‘de

ronde niet deed'! Niemand toen sprak ervan, vriend. Maar dat, wat hij vertelde daarover, zijn dingen, zegt hij, welke hij zelve gezien heeft, en waarover hij niet verplicht was aan iemand verderen uitleg te vragen. Bovendien de tijd is voorbij dat ge door te 'vragen' nog iets kunt vernemen op ingàngzijnde bouw- en herstellingen.

Wanneer er voorheen iets aan Brugge moest worden verdaan, eerst werd het ruchtbaar gemaakt, ttz. vanuit gekende winkels ten tooge gesteld, besproken dan weken naeen in de bladen;... alleman wist het, was ermee doende; rijke en arme schermde mee, ervoor of ertegen; 't volk leerde zijne stad grondig kennen, geren zien, en helpen instand houden of -wenschen. Maar nu, nu is 't anders: nu verneemt ge iets... als 't er staat; en aangezien spreken verboôn schijnt, de menschen leeren nu zwijgen en... gerust zijn in alles, zelfs ongelukkig diè menschen welke toch ook van de kunst iets geleerd hebben, en, welke van Brugge geboortig, ook Brugge kennen en liefhebben. Wij hier zijn misschien van de laatsten die soms nog eens zouden... op die... gedane werken terugkeeren, of die zouden roepen als er ergens schijnt iets te zullen gedaan worden: let op, eer dat er hier voor de kunst of den geest van de stad eenig gevaar mochte komen!... Vriend, voor u is 't wat anders. Gij, gemoogt nogeens iets vernemen (ook toch: als de werken gedaan zijn), omdat... omdat... enja waarom, ge weet het gij best.

Daarop, nu als vrienden, gesproken eens. We vroegen dus aan H. Cavievaghers een antwoord, nl. op uw zeggen van 17-XI-'28; en hij liet ons het volgende meedeelen:

'Belfort en heeft maar één dingen *bedoeld*: (niet de kave, maar) het Stadsbestuur schoone te maken. Wat deed hij *daartoe*? Toonen, als in 't grapje van "den Vent in 't water", hoedat de eene ambtenaar tegen den anderen plichtmatig gezeid heeft: "Gauw met spoed... met kloeken moed... daar ligt een kave in 't water. Haastig voort met haak en koord... zij is bijkans versmoord!" Zijne *bronnen* waren enkel en alleen de ambtelijke getuigenissen, (in oordeelkunde weet men wat die van beteekenis inhebben). En zijn *uitslag* is geweest, dat hij uitkwam op ambtelijke, niet op geschiedkundige waarheid. Het *voordeel* is, dat we nu weten welke stukken er allemaal over die zake bestaan. Maar 't *nadeel* is, dat wij anders niets weten van ervoor, en erbinst, en erachter. Zoo weten we b.v. niet wat er verleden jaar alreeds is besproken geweest. We weten evenmin of er thans iets zou gedaan-geweest-worden hadden "de goede zusters" het in Hooimaand ll. niet durven eens aanpakken ten minste toch eerst eene stelling te zetten (niet "om de herstellingswerken te be-

ginnen” naar het woord van het Belfort - “wat eene grove fout was” - maar om 'n keer van bij te gaan zien).... hetgene na 'n maand en half (“op 1^{n} Septemb.”) een “politie” toch eindelijk opgemerkt heeft. En we weten dan ook niet, of het er niet entwat aan en hielp, dat er in Biekorf iemand zijne tong heeft geroerd (om de zake vooruit te krijgen). En wat we alleszins niet en weten, is waarom Belfort zoo leelijk zijnzelven heeft tegengesproken, nl. met te zeggen dat de Stad schijnt te wachten op ontwerp en bestek alvorens 'n hand toe te steken, en (een klein eindeke verder) dat *intusschen de herstelling der schouw haast voleind is: nog enkel*, zegt Belfort, *de verscheidene lagen pannen die er moeten opkomen en de kave is teenemaal lijk ze was en moet zijn. Alles dus is orde*’!! Geen tegenspraak dat? Bovendien, daar 'n is van dit laatste niets waar! Niets, niets, niets! Ofwel men heeft in de Stadsdiensten Belfort bedrogen! Ofwel Belfort zelf... enja, we 'n zeggen 't niet geren! B. v.: wààr blijft dan de randsteen, 'n goê 20 cm. van dikte, ('tgene dat meest nog moet kosten), die toch éérst er moet komen vóór dat het goê honderdtal veursten erop kunnen?...

‘We 'n gaan de zaken verder niet ingaan... om, broederlijk-eensgezind, liever alleen op het voornaamste te denken, nl. op de herstelling der kave: 'n herstellinge zoodanig gedaan dat al zulke werk niet afhangen moet van *het geldelijk vermogen van menschen*, als arme zusters toch wel, *die tegen den onderhoud niet 'n kunnen van oude gebouwen waarvan zij door de omstandigheden de onbegoede bewaarsters geworden zijn*.

‘En 'n algemeene wensch; is dat er worde getracht, dat het volk niet stelselmatig blijve geweerd van alle medezeggenschap in Brugge's verfraaiing; ook dat er 'n beetje meer meegaandigheid moge ontstaan (we gaan niet zeggen bij de Heeren van Stad die het goed doen, maar) bij die menige berekken en diensten, welke, telkens dat er iets van vermaking of opbouw ter spraak komt, den goedwilligen borger zoo weiniglijk helpen opdat alle besprekingen, keuringen, wijzigingen spoedig en gemakkelijk gebeuren’.

Zoo sprak toch H. Cavievaghers.

BIEKORF.

De ‘Torre’ van Damme.

IK ga regelmatig naar het oude Damme, maar op Allerzielen vond ik voor den eersten keer het kerkhofhekken open. Het kerkhof is heel goed onderhouden, maar...

bij het kruis vond ik een stuk gebeeldhouwd steen dat nog van een vaute zal voortkomen; het weergade stuk ervan vond ik naderhand aan den voet van de torre tusschen anderen afval van steenen, waartusschen ook nog een beschadigd kapiteel lag.

Maar toen ik van op het kerkhof de torre bekeek, stond ik versteld Langs de drie kanten waarlangs men altijd de torre kan bewonderen, is ze redelijk goed onderhouden, doch langs den kant van het kerkhof, waar dat er nooit niemand komt zijne neus omhoogsteken, is ze deerlijk gesteld. Heele reken baksteen zijn eruit gevallen, vele zandsteenen aan den voet ervan zijn half of bijkans geheel uitgeëeten door regen en wind. Langs dien kant, die nochtans de westkant niet en is, ziet ze er oprecht lief uit, ttz. niet lief.

En zeggen dat ze dit jaar overal in West Europa Ch. De Coster gevierd hebben, die Damme met zijn stadhuis en zijn torre beroemd gemaakt heeft in de wereldletterkunde! Naar Damme's torre zelf, die de slankste en de hoogste is van al de stompe torren van het Noorden Oostvrije, en kijkt er nu niemand.

Als ge goed rondspeurt, ziet ge dat ze vroeger die torre gelapt hebben met al de soorten van steenen die ze hadden, want de stad zat er vroeger niet warmer voor als op heden, maar ze hebben haar toch gelapt, en nu laten ze haar stilaan afbrokkelen.

Toe heeren van het Koninklijk Berek voor Kunstgebouwen, peinst eens op Uilenspiegel en zijn torre,... en vergeet dan de oude schuilkelders niet aan den ingang van de stad, langs Vyve, waar dat de stukken ook uitvallen.

S. De Boer.

Gezelliana
Onuitgegeven verzen van G. Gezelle.

HIERONDER deelen we twee gedichten mede van G. Gezelle, welke we tot nu nergens hebben gedrukt gevonden, noch in de ‘Volledige werken’ noch in tijdschriften. Het handschrift ervan berust in het Gezelle-museum. Beide behooren tot die lange reeks gelegenheidsgedichten, liederen, heilwenschen bij huwelijk of naamdag, welke de Meester voor zijne ‘Kathrijntjes’ heeft gemaakt.

I. Het eerste is een heilwensch, uit naam der dochters, leden der Kathrijntjes, aan Clothilde Gernay, eene der jufvrouwen die Gezelle aldaar behulpzaam waren: een heilwensch bij haar huwelijk. Clothilde was de dochter van Antoon Gernay, bestuurder van den ‘Berg van Bermhertigheid’ te Kortrijk. Haar huwelijk met Aimé Verelst van Zonnebeke wierd ingezegend einde Juni 1894. Het stuk zal enkele dagen tevoren gemaakt zijn om afgelezen te worden den Zondag toen zij voor den laatsten keer bij de Kathrijntjes kwam.

Het handschrift op gewoon papier (215 × 170^{mm}) is eene kladde door Gezelle zelf geschreven, gereed om door een of ander op feestpapier afgeschreven te worden. Het werd aan 't Museum geschonken door E.H. Raph. Van Eeckhoutte.

II. Het tweede is een feestdagwensch opgedragen aan Anna Demets zaliger, nog eene dier trouwe medehelpsters van G. Gezelle in zijn bloeiende patronaat ‘de Kathrijntjes’. Het gedicht draagt al onder de namen van enkele meisjes: die meisjes waren van deze waarmede Anna vooral belast was en die dan het gedicht voordroegen[(1)]. Het jaar van het gedicht bepalen kunnen we niet. In *Gelegenheids-gedichten*, uitg. Veen, staan er nog dergelijke heilwenschen aan dezelfde Anna[(2)].

Het handschrift door Gezelle zelf geschreven is hetgeen gediend heeft in de feestelijkheid. Het staat op feestpapier (een nieuwjaarbriefje van 210 × 115 ^{mm}) met eenen bloemenkrans al boven; en wierd aan 't Museum geschonken door eene andere medewerkster van Gezelle, Marie Demets, zuster van Anna.

Enkele der bovenstaande bijzonderheden kregen wij van Cordelia Van de Wiele, de groote ‘dienaresse’ van Gezelle, waarvoor wij haar hier dank zeggen.

P. ALLOSSERY.

(1) Vgl. in *Gelegenheidsgedichten*, Amsterdam, L. Veen, bd. II, bl. 53-54. 59-60: feestdagwenschen aan Henriette Goemaere.

(2) Ibid., Bd. II, bl.55, 85-86.

I.

Clothilde lief,
in dezen brief
wordt U en Hem geschreven
hoe dat 't ons spijt
dat Gij niet zijt
ons langer bijgebleven.

Nu, daarvan uit:
Gij zijt de bruid,
en moge God u geven,
met Hem te gaar,
nog menig jaar
in peis en vreê te leven.

Aanveerdt daarom
van ons een' blom
of vijf of zes of zeven,
Clothilde, en laat
van zijden draad
't Geluk uw laken weven!

De Kathrijntjes.

II.

Joufvrouw Anna!

Wie kander Moeder Anna weerd vereeren,
die eens de grootevrouwe was ons Heeren,
en die eene onbevlekte blomme baarde
de schoonste blomme uit heel den hof der aarde!
Geen eene en kan 't, en wij nog minst van allen
die al te dikwijls zijn in schuld gevallen;
zoo komt dan, weerde vrienden van hierboven,
en helpt ons om die Moeder wel te loven!
Maar wilt gij ons verleenen dat wij vragen,
bevrijdt van alle rampe en alle plagen
die brave joufvrouw Anna, die wij vieren,
en wilt heur in den hemel eens versieren
met blommen die voor altijd blijven schoone,
en dat God in der eeuwigheid heur loone!

Van uwe kinders
Herminie, Juliette, Marde, Elisa
Marie en Bertha

geholpen en bijgestaan door G.G.

Vertelselkes van Tooverij uit het Fransch-Vlaamsche

(Vgl. boven, bl. 204, 277...).

Van de drie tonnekens[1].

't **W**AS op 'n boerhof al de kanten van Wormhoudt.

't Waren daar, buiten Vader en Moeder, drie ‘meisens’, snelle en felle vro'menschen... maar met 'n aardigen naam-aan, te weten dat ze-lijk entwat kosten meer dan 'n ander.

En 't waren dan drie jonkheden, we gaan zeggen Pijten Mollepakker's, en Lotten van Kotten's, en Sielten Pijkenheere. Deze waren der, die lijk 'n oogske erophadden, op die drie meisens. Zelfs ze gingen er reeds ten huize alle drie. En - jong zijn - ze hadden inwendig leute, toen ze 'n keer hoorden entwaar in 'n herberge, dat er lijk van dat vrouwvolk gekout wierd... zake van ziekte in 't gebuurte - wel mis schien door heur' schuld -, en van moeite die me' daar had met de melk.

Ze hadden gelachen, maar niettemin ze waren er onderwege mee doende dien avond; trouwens ze waren al-dat-hof aan het afdraaien, immers in 'n gedacht van er nog-eerst eens 'n pijpe te ontsteken.

- 't En schol-het anders niets aan dat hof! - Ja, 't doet entwat, in de grachten, hagedissegoed en padderij, vele, dat 't uitnam (inderdaad dat is iets

(1) Voorverteld door Emerentiene Claerbout (vgl. Biek. 1923, xxix, 134; 1926, xxxii, 112, o. 1).

dat niet deugt), maar uitgeweerd dàt, alles was er wel en goed onderhouden, 't mocht er al van-onder-tot-boven gezien zijn, en niemand en zou in iets moeten hebben-vermoed dat er entwaar gespuis onder schuilde.

Daarvanaangaande de drie jonkheden spraken ge[l]ijk. Slagwater.

Maar al met 'n keer, Pijten subbelde, en, met 'n schruwel erdoor, robbelde daar over zijn voeten.

- Wat? Wat schilt er? vroegen Lotten en Sielten.

- Lijk entwat dat rolde tusschen mijn beenen, zei Pijten; hoe! en mijn broekbeens beklijsterd met moze.

- Ja, den laten avond, en 'n beetje 't goê bier, greetten de anderen.

En weere vooruit.

De mane stak door de wolken. Maar 'ei! nu zagen ze vanverre entwat afkomen, zwart, bolde, en lijk al slierende over de gerzingen.

- 'n Weerwolf, zeiden Lotten en Sielten; sloegen een kruis, en kropen bevreesd in den dijk.

- Te leege van pooten en te dikke van balg, meende Pijten, om 'n weerwolf te zijn: 't is eer lijk een tonneke.

En een tonneke was 't! Pijten, boutrechte aan den kant van den weg, zag het rollen allangs hem. Hij schopte dernaar, dat het klakte en sprong.... en 't liep uit,... en 't was wit, 't was al hemel en melk!

- Dàt zal 't geweest zijn, zei Pijten, daareven tusschen mijn beenen. 't Was 't eerste tonneke dàt; hier is het tweede. Ha! dat vrouwvolk, die heksen. Da' 's de room, zie'-je wel. dien die meisens afhalen-zoo van hier heel het geweste.

- Ze gaan dus om met het kwaad!

- 'k Dacht-het nog, ik.

- En ik ook.

- Willen we ...frutten?

- Neen! We gaan zien hoe dat 't afloopt.

En ze naderden stille van 't hof.

En 't kwam nog een tonneke, 't derde, recht al de dreve 't hof in.

En ze zagen de drie meisens die 't benaarpakten.

- Nu is 't genoeg! Gauw! Derden keer goê' keer, zeiden de jonkheden; en ze trokken naar huis, elk naar het zijne, voorgoed.

Heel de streek heeft het geweten van d's anderendags, en de leute was dan ook allichte gedaan. Want de heksen werden overal buitengekeken. En ze hebben mogen verhuizen, verre, heel verre dat er nooitniet 'n mensch-meer nog-entwat van gehoord heeft.

[M.D.L.C.].

Eupagurus Bernhardus.

't **I**S springvloed geweest met tamelijk veel wind uit den Noorden. We zijn derbij om de versche reke zeedrift te onderzoeken, waarin 'n liefhebber van de zee, van heur gedoe en van heur bewoners, altijd 'n nieuwigheid kan vinden. Inderdaad: daar 'n leêge schaal van 'n zeeëgel, 'n zeldzaamheid op strange; 'n eindeke verder de rugschelp van 'n inktspuwer of saatse, zooals de visschers den gewonen inktvisch (Sepia) heeten; en hier onder 'n pak dooreengevlochten riemwieren de karkole van een zeeslek (Natica), een leêgen bruinbekorsten tepelhoren.

Goê vondste! op onze Oostkust spoelen groote tepelhorens zelden aan; maar 't is vooral de ruidige bruine korst die onze aandacht boeit. We mogen er immers uit die bruine ruidigheid besluiten dat de laatste eigenaar en bewoner van den horen niet het weekdier Natica geweest is maar wel 'n schaaldier 'n soort krabbe, Eremietkreeft of Kluiskrabbe genoemd: Eupagurus Bernhardus! Waarom? dat zullen we gaan

zien; maar 'n krabbe in 'n zeeslekhuis? Waarredig zoo en daarbij uittermate leerzaam!

Doch eerst eenige woordjes dierkunde. De rijkste afdeeling van 't dierenrijk wordt ingenomen door de ‘gelede dieren’, zoogenoemd omdat hun lichaam en lichaamsaanhangsels (pooten, voelers) in onderscheiden deelen geleed zijn. Vandaar ook hun wetenschappelijke naam: Arthropoda (= geleedpooters).

Daaronder zijn er die ademen in de vrije lucht bij middel van 'n stelsel adembuisjes welke meestal ongelooflijk veel vertakt zijn en tot in alle lichaamsweefsels dringen. Dat zijn de gekorvene dieren of insekten (kevers, vlinders, enz.), de spinachtige (kobben, mijten, enz.) en de duistpooters.

De overige Arthropoda ademen bij middel van kieuwen de in 't water opgeloste zuurstof in: dat zijn de Schaaldieren (kreeften, krabben, enz.) zoo genoemd omdat bij vele soorten het buitenste lichaams-bekleedsel als 'n vaste schulp of pantser met harde kalkstoffen doortrokken is.

De Eremietkreeft is zulk een schaaldier dat hoogstens 10 cm. lang wordt, en wiens lichaam gedeeltelijk ongepantserd is: alleen het voorlijf met pooten en nijpers is stevig ingekalkt terwijl het achterlijf week en onbeschut is. Zijne vijanden zouden dus licht werk hebben met hem, zoo de natuur voor onzen gast niet gezorgd 'n hadde. Op den bodem der zee zijn er genoeg leêge huizen, karkolen van weekdieren te vinden waartusschen Eupagurus van kindsbeen af 'n treffelijke woonst weet uit te zoeken.

B. v. om te beginnen 'n kleene tepelhoren rond en bollig, ofwel een wenteltrapje Scalaria (fraaie karkooltjes!) of ook 'n tolhorentje: Trochus. Ziet hem zitten: 't achterlijf naar binnen gewrongen in de wendingen van den horen, en 't voorlijf naar buiten loensch loerend naar 'n vette brokke als 'n dooden visch die 'n feestmaal is voor krabben en garnalen! Kan 't missen dat in 'n dergelijk rond geworden woonhuis zijn heele lijf kreupel en oneven

wijdig opgroeit? Zijn eene nijper wordt grooter en kloeker dan de andere; maar dat scheelt hem weinig als hij maar fatsoenlijk wonen kan.

't Is 'n ander spel wanneer zijn lijf te groot en meteen zijn huis te kleene wordt. Hoe uit die harde schale dan geraakt? Eerst groeit hij binnen in de schale, met als gevolg 'n samenpakking van het lichaam. Wanneer het al te spannend wordt, dan splijt de schale en kan het weeke en hulpelooze lichaam vrij komen nadat de lichaamsaanhangsels voorzichtig uitgetrokken zijn(1). Haastig nu ontspant hij zijn lijf, groeit bijderoogen en wacht niet lang om een nieuwen grooteren pantser af te krijgen. Deze verpantsering gebeurt 'n tiental keeren in zijn jonkheid en telkenmale zoekt hij 'n ruimere karkool tot woonst, om eindelijk als volwassen Eupagurus in 'n wullokhoren aan te landen: dat is de grootste weekdierhoren uit onze zee.

Men heeft wel aan Eupagurus den soortnaam Bernhardus gegeven om zijn kluizenaarsgebruiken, maar 'n eenzater in den waren zin 'n is hij niet: immers wordt zijn kluize nog door andere huisgenooten mee bewoond.

We hebben reeds de sierlijke zeeanemoon Adamsia leeren kennen (boven bl. 121) Men vindt heur dikwijls welig tierend op een wullokhoren door Eupagurus betrokken. Deze laatste scharrelt met de pooten in 't zand, en doet zoo de voedzame deeltjes opwarrelen tot in 't bereik van Adamsia-heur vangarmpjes. Als wederdienst wordt hij door de venijnige netelcellen van de zeeblomme goed beschermd. Eupagurus houdt dan ook geweldig van zijn tooverschoone vriendinne en als 't op verhuizen aankomt neemt hij heur voorzich-

(1) De krabben zijn heel ingesloten, en hebben 't natuurlijk 'n beetje lastiger dan Eupagurus. Hun schale splijt ruggelings open. Zulke weeke krabben vindt men langs de kust: 't volk heet ze ‘waterkrabben’, in tegenstelling met de ‘steenkrabben’. ‘Slagkrabben’ zijn zeer groote, sterke krabben die eetbaar zijn.

tjes in zijn armen of liever met zijn scharen en stelt heur behoedzaam op zijn nieuwe woonsteê. Wat verbazend vernuft zelfs bij de laagste dieren.

We hebben boven gewezen op de bruine korst die de karkool bezet wanneer ze 'n tijdeke door Eupagurus bewoond is: ze bestaat uit tal van dooreengevlochten pijpjes elk door 'n kleene witte zee-poliep bewoond Hydractinia in de wetenschap en 'n holzakdiertje; dus 'n verwant van de zeeanemonen. 't Is opvallend dat men de Hydractinia of Zeerasp nooit elders 'n vindt als op dergelijke karkolen. Wat zijn dan de bijzondere levensvoorwaarden die heur aan de Eremietkrabbe binden? In elk geval bewijst ze aan heur huisbaas groote diensten met de poort van zijn huis merkelijk te verruimen en te verlengen.

En ten slotte de huisknecht! Die woont van achter in den horen en is een fraaie ringworm Nereis, soms 15 cm. lang en met twee witte striepen op den rug. Hij zorgt op tijd en stond voor den kuisch, en krijgt als loon ruimschoots zijn aandeel in de smulpartijen van zijnen huismeester. Onbevreesd komt hij dan van onder dezen uitgekropen en waagt het onverschrokken tot dicht bij zijne kloeke kakescharen!

Is 't wonder allemaal! En hoedat God's schepping vol leerzame dingen zit, zoodat het altemets de nietigste. laagste wezens zijn die den mensch voor de moeilijkste raadsels stellen!

JOZEF DE LANGHE.

Ik lange mijn hert uit

tegen dat ze al dat zoogezeid voornaam vlaamsch 'n keer voorgoed gaan heeten gelijk hoe al was het nog ‘nederlandsch’, en... nooitnietmeer ‘vlaamsch’. ‘Vlaamsch’ zal dan zijn uitsluitelijk de taal van ons volk; en duidelijk voor eenieder zal dan ook het verschil wezen tusschen dat nieuw gebrabbel wangedrochtelijk en koud, en 't levende volksvlaamsch, warm, schilderachtig en schoon.

Aanhoor'-mij weer den volgenden bucht uit mijn dagblad: ‘*De méticulense stiptheid van elk détail*; genieten van 'n *cle-*

mentie-maatregel; 'n praatje *niet au sérieux te nemen*; een aantal autos uit *de Provincie*; en er waren veel *Provincialen* en Hollanders aanwezig (de Antwerpsche bladen zeggen dat ookal); dit alles *behoort tot het domein der toekomst*; kom', tot *deze constatatiën gaan wij ons bepalen*!...' Oprecht.

Want nog honderd zùlke, of geen-één meer, 't is al hemel-en-'tzelfde. Dwaas en bespottelijk.

't Slechtste is dat 't ook 'n gevaar wordt: niet die woorden alzoo, maar de gewoonte stilaan ons vlaamsch af te leeren.

En niemand 'n spreekt er daartegen, totzelfs niet de 'Vlaamsche Akademie', die beter zou heeten de 'Taalvroedschap' en ookal zoo handelen!

BROM.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 317, en de vorigen*).

'**M**ARCHE!' zeggen de Franschmans in de samenbewegingen, al was het om de armen alleen uit te strekken.

- 'Marsch!' zeggen dan achter onze fransch-nederlandschzuchtigen; of ook nogal: 'één!'... waarachter nooit twee komt.

- En de geleerden 'n vinden niet' beter.

- En 't volk? Te Halle aan de Vaart, waar ze nog geen 'kanaal' zeggen, zag ik eerdewerkers aan 't heffen in herhalende keeren, en telkens tot teeken riep er een: '*gauw*!... *e*(*n*)-*gauw*!... *a-gauw*!...' lijk in Vlaanderen allicht overal - invlaamsch, en ademkunstmatig heel rechts.

R. GH.

De oorlog in Dickebusch en omstreken (*Vervolg van bl. 320*).

1915. Zondag, den 13^{n} *in Zomermaand*. Aan de eerste misse Father Mc Cann. Aan de hoogmisse

ikzelve. En Fath. O'Connor ten 9^{n} voor 300, en ten 11^{n} voor 150 mannen uit 't leger. Father Mc Cann dien ik thuis liggen had, vertrekt na halfdag naar den Rozenhille.

In den voorhalfdag bommen bij de Potente.

Maandag, 14^{n}. Men begint te vreezen voor schaarschheid van water. Al menigen kant steekt men nu waterputten van verschillende meter diepe. De boorden dier putten worden met stevig houtewerk afgeschoord.

15^{n}, *den Dinsdag*. Vele gedrets van verslerkvolk, en weg- en weeregevlieg.. waarnààr dan geschot. Al geen goê teeken.

16^{n}, *Woensdag*. Vanaf den avond ervoor, alom veel gedruisch totzelfs van 't gewere. 't Is aanval volop: van de Duitschen al de kanten van Wulverghem, waar zij een van de grachten doen springen; en van de Engelschen ook, al den kant van het Hooghe. 't Meeste geweld is met den morgen ten drie'n, links van den steenweg op Meenen. Yper besmeten: in den voorhalfdag wel met 380 bommen.

'k Ga uit met ‘De Clytte’: we gaan onzen genoot van Dranoutre bezoeken die aan de beterhand is. Gestadig geschot; doch 't vermindert. Westnieuwkerke dagelijks onder 't gesmijt: toch zijn er de geestelijken nog, de eene alsan voort, de andere 's Zondags alleen. In 't weerekeeren hooren we 't... ‘schuifelen’ naar Kemmel.

Den Donderdag 17^{n}. De legerherder weet te vermonden dat de Engelschen 4 grachten inwonnen aan 't Hooghe op een 1250 meter van breedte; 160 krijgsgevangenen; maar vele gekwetsten: bij de Duitschers het meest.

Na eten van halfdag ben ik het op, naar Yper-Kruisstrate, immers om de kinders te manen, die morgen 't Fransche-in, naar de leergaarden, moeten. De drie laatste dagen is 't er aldaar erg toegegaan. Wel zijn daar nog menschen, doch àl meest vluchtelingen. 'k Ben tot aan de brugge gerocht, maar niet

verder: verboden. Vandaar Yper bekeken met moete. Wat ellendige dingen! Nog staat er het spoorgebouw, maar geweldig doorsmeten; verder in stad de torens zijn af, alle viere, tot goed onder de naalde; naar 'n schatten, wel de helft van de huizen zijn in, en van de overige geen-één niet-geschonden. Zoo is het ten anderen alreeds in de Kruisstrate. In de weê aan Van Hulle's tal van engelsche schietstukken.

Binst dat ik weg was, tusschen halftwee en halfdrie, 'n twintig schrootbommen bij en op Plaatse te Dickebusch, een op Thevelin's ast. Geen ongelukken anders.

(*'t Vervolgt*).

[A.V.W.].

Mengelmaren

Boekennieuws

E.H. Aug. Benoot. *Christus-Koning*, Bijbelsch tooneelspel. Oudenburg, Smis. 1928, in-8^{n}, 124 bl. = Fr. 12.

Vlaanderen is het land waar ze geren altijd allemaal ‘meedoen’, welverstaan dàárin waarin men werkelijk ‘doende’ is: niet in dracht of ander gepronk, maar in kunst of bedrijf, of verzet of geroer. Daarvandaan, hier de bloei eertijds-geweest van ‘Gemeenten’ ‘Rederijkers’ ‘Kermissen’, heden van ‘Wetenschap’. ‘Maatschappelijke zorge’ en weer laatst van ‘Tooneel’ of Vertoogkunst.

Hier is 'n stuk ten dienste van ‘'t meedoen’ in Volksvertoogkunde.

't Is 'n verdienstelijk stuk, want het strekt om den dorst van het volk, dorst die nu staat op ‘vertoogh’, heerlijk te laven aan 'n eeuwige bronne van schoon's, het koninklijk Lijden des Heeren.

Maar daar is 'n gevaar aan het laven van 't volk! Waar het volk werkt met de kele... het volk vraagt maaralsan en vele! En zoo komt het dat Stellers-voor 't volk leeren meer werken om zeere, en min voor de kunst. Meestendeel 't is geen jammer! Maar hier is het jammer. E.H.B. bewijst door zijn werk, dat er hem maar één dingen schortte, da' 's tijd: tijd om zijn vele gedachten,

zijn menige beelden en schetsen, zijne volksaardige wenken en woorden, zijn lust in 't gehandel der spelers, zijn smake in 't gewend van 't vertoon, zijn zoeken naar 'n rampspeligen band, met één woord, zijne kunststoffe en -krachten, vastegebonden te krijgen en met *eenheid* en *evenwicht* samen te snoeren.

Kon hij meer tijd daaraan steken: Nu staat zijn stuk, niet als 'n vertoog van 'n spel, maar als vertoog van spel...- middelen. Hij geriefde nu 't volk; kon hij 't stuk eens herwerken, met tijd, hij zou er mee ook de kunste gerieven.

Hij leerde van 't volk: hij zag en hij hoorde, hij voelde en hij leefde ongetwijfeld met 't volk. Hij leere nu nog: het schaven en 't schikken en het àl-aan-malkaar-doen-gelijken,... de tale zoowel als 't vertoog.

***

Uit Opdebeek's Wetenschappelijke Reeks voor de Jeugd... door Herman de Roover (vgl. boven bl. 320).

R. EHNAM. *De Verlichting door de Eeuwen heen*. 36 bl. met talrijke afbb. = Fr. 1,75.

Van in den ouden tijd tot heden, de Verlichting in huis en erbuiten. Gevonden verbeteringen. - Benevens de geschiedkunde, ook wetenschappelijke uitleg... gegeven door iemand die thuis toogt te zijn in 't brengen van licht dààr waar er meest bij behoort, te weten in zaak van verlichting.

***

P. A[llossery]. *Eerw. Heer Victor Van Coillie † onderpastoor van Ingelmunster*. - *Het Schelleken van Ingelmunster*, Parochieblad. Jg. x, t^{k} 14: 11-xi-1928.

V.V.C. was 'n leering van GG., en 'n leergenoot van Willaert, de Gheldere, Gustaf Verriest, R. Deryckere en meer. Hier, bondig en duidelijk, zijn deel in de roeringgeweest, zijne veerdigheid en zijne werken: De *Drie Verhalen De Kruisvaart der Kinderen, Lezingen*...; en hoe Gezelle hem heeft weten te schatten. Allemale zoodanig uiteengedaan dat dit 'leventje'-hier meehelpen zal tot de algemeene geschiedenisse van Gezelle-z'n tijd.

L.D.W.

Raapkermisse

IN Belle Ambacht meer, in 't Casselsche min, was dat vóór den oorlog bekend. Bestaat dat nu nog, 'k en wete dit niet.

Eenmaal dat 't àl van het land was, de hommel geplokt, de tabak aan 't droogen en de zaaitij'n gedaan of albij, dan was het kermis alom, en ommegang beurtelings in al de groote herbergen landewaard.

Ik herinner me nog de ‘raapkermisse’ van 't Rietveld achter den steenweg al gaande van Wormhoudt op Cassel, den tweeden zondag van Zaaimaand. De mei zat boven de deure. En de baas had rapen gekweekt in z'n lochting; en de schoonste daarvan wierd gepint en vastegehangen aan de zolderinge te midden in de herberge. En ik ben me toen laten uiteendoen dat er, 'n keer, zulk 'n groot-stuk-van een-rape was dat ze die voerden door de straten van Wormhoudt, hangende aan 'n bierboom waar twee mannen mee stonden vanboven op de karre.

Dat is leute van eertijds.

[M.D.L.C.]

Veriemandingen

(Vgl. boven, bl. 49). Hier nog een.

- 'k En ben maar-meer-goed om bij *zuster Bedje* te slapen (= om in *bedde* te zijn).

En men doe er ook bij: de Zegsmannen uit de Zeispreuken, zegt Loq, (o. 't w. ‘Gat en scharre’) b.v. *Scharre, Hoofd, Smout*, enz.

L.D.W.

OP 'T WOORD ‘SCHOL’ (boven, bl. 289-293). In oud en nieuw bertoensch luidt dit woord *Skolae* en beteekent goudvisch, in 't fr. dorade. Vgl. het bertoensch wdb. van LE GONIDEC. bl. 526.

J. VALCKENAERE.

[Nummer 12]

Om te weten wat Vlaamsch is.

De ‘Standaard’ die lijk-wil zijn leven beteren, begint alsoms te wijzen op slecht vlaamsch. Alzoo (10-XII-28) belaakt hij 't volgende, en met reden: ‘Bij een zeer net begrip der openbare interesten en der gemeentelijke voorrechten, kraamde hij eene stevigheid, een tact, eene handigheid en eene oordeelsverzekerheid, die de uitslagen van zijne bijzondere werkzaamheid veertienvoudigen...’ enz. Wie[n] houdt men voor den gek, zegt hij? En inderdaad, datzelfde in fransche woorden weergezeid blijkt louter fransch, niets anders. - Maar, Standaard vriend, wat is dan wel de schuld ervan dat dergelijk vlaamsch zijn franschen oorsprong niet kan loochenen? Gij zegt het niet. Wij meenen dat het is: het noodelooze nadoen daar van 'n gewone fransche beeldspraak (immers van ‘accoupler’, dat ongelukkig ‘kramen’), en bovenal het slaafschweg overnemen van heel dien franschgewijzen hoop afdrachtelijke woorden en begrippen. Zet eens toedrachtelijk zoo: ‘Helder zag hij altijd seffens waar het gold van 't algemeen belang en van het voorrechtswezen der gemeenten: en kon daarbij zoo krachtig, kiesch en handig, zoo oordeelveerdig inspringen, dat, dank zijn wondere werkzaamheid, hij tienmaal meer aldoor bekomen heeft dan anders eenderwie’. Zet dat eens nu in fransche woorden, en ziet of 't ook nog fransch is.

De molen der dagen

't **I**S Nieuwjaar! De molen
verdroei... maar aan 't waaien
is immer de wind
en de molen aan 't draaien
en heden, lijk gistren,
in innig akkoord,
zóó zingen de wind
en de molen maar voort!...
De molen draait sneller!
Hoe ouder de dagen
hoe vlugger de vlerken
hoe feller de slagen;
en janken de zeilen
en davert het hout
de winden slaan harder
door 't daavren verstout.
Ze rennen, de wieken
gevieren, ze roeien:
seizoenen gevieren,
ze buigen of groeien
en zijn de seizoenen,
de wieken, voorbij,
daar dagen ze weêr,
en daar schijveren zij!
Zij lijken, in 't zwaaien,
aan spelende ronden,
aan kindren die dansen
met zingende monden,
en toch is dit alles
maar schijn en gedruisch,
het teeken der vlerken
blijft immer een kruis...
En sneller, nog sneller
zal 't molenwiel draaien

tot dat er geen wind meer,
geen adem zal waaien,
en dan zal de molen,
de vierdubble vlerk,
daar staan zonder zeil,
als een kruis op een zerk!...
O mocht ik dan, mulder,
getuignis mij geven
dat 't graan, dat ik kreeg
van den Heer binst mijn leven,
Zijn gunsten, Zijn gaven,
al 'tgeen ik ontving,
ten volle, onvervalscht,
naar den molensteen ging;
en mocht, als de Heere
de bakte zal halen,
ik zeggen: 'k heb eerlijk
de terwe gemalen,
ach laat me nu eten,
o Heer van mijn graan
in 't Huis waar geen vlerken,
geen uren, meer slaan!

JOS. VANDEN BERGHE.

Hosman

(Vgl. boven, bl. 334)

HOSMAN is de nederduitsche vorm van een naam, dien ik zou gelijkstellen met *Hosemann*, naam van een duitschen schilder, gestorven in 1875, alsook met den belgischen naam *Hoosemans*, (Brussel, Antwerpen, Gent), met verouderde spelling voor **Hozemans*. Ook de Brusselsche naam *Dooseman* kan *De *Hozeman* zijn.

De spelling *Hosman*, voor dewelke men *Hoseman* zou verwachten, hoeft niet meer te bevreemden, dan de middelnederduitsche spelling *Hosvetel*, d.i. 'hose'-band, riem of snoer. Het middelnederlandsch schrijft *hoseveter, hoosveter* en

hosvetermaker. Ook de Theutonista schrijft *hosveter*. Zie Mnl. Wb.

Hose beteekent in het algemeen beenbekleeding, dan een deel, het bovenste of het onderste dezer beenbekleeding: mhd, mnd. en nnd.: 1e broek, 2e kous; nhd. alleenlijk broek, doch *Hoseband* = broek of kouseband; neng. *hose* = kous; nnl. *hoos* = kous in eenige deelen van Noordnederland; mnl. *hose* = 1o broek, 2o kous, 3o ook *lederhose*, d.i. leerze of laars; in het fr. heeft *hoese, huese*, thans *heuse*, van het begin der letterkundige tijden, de beteekenis van laars; in het nieuwvlaamsch is *hoze* de wagge die het bovendeel der schoenen en onderdeel der beenen bekleedt, fr. guêtron (alzoo DeBo).

Uit dit alles blijkt dat *Hosman* een maker en verkooper van 'hosen' is, een handelaar in 'hosen', dat is wel in broeken of kousen, of in beide deze waren. Vgl. *Schoemans*, bij de Walen *Scoumanne*, nevens (*De*) *Schoenmaeker*; *Schu*(*h*)*mann* nevens *Schu*(*h*)*macher*. En aangezien ons woord kous in de middeleeuwen de verschillende beteekenissen van hose had, zoo is *Hosman* nagenoeg synoniem met onze namen WVl. *De Coussemaeker*, OVl. *Decausemaeker*.

Men kan ook aannemen dat de eerste *Hoseman* zoo genoemd wierd, omdat het huis dat hij bewoonde en waar hij werkzaam was, als uithangbord eene 'hose' ten toon stelde, en dientengevolge den naam droeg van 'de Hose', of 'in de Hose'. Zoo kan *Belleman* beteekenen een bewoner van het huis genoemd de *Belle*; *Bollaert* den bewoner van een huis genaamd de *Bolle*, enz.

Deze naam *Bollaert* herinnert mij dat er, nevens de ndl., eng. en zoo talrijke duitsche namen op *-man*, *-mann*, in Belgie en Frankrijk gewoonlijk namen op *-aert*, *-art* bestaan met dezelfde beteekenis. Zoo vergelijk ik *Hosman* met het fransche *Heuzard*, jonge vorming rechtstreeks uit het moderne *heuse*, en met het Namensche *Housard*, uit *Hosardus. In WVl. berstaat de naam *Osaer* vermoedelijk uit een oudfransch **Hosart*, met weglating der uitgaande *t*, hetgeen in jonge ontleeningen veelal het geval is. Vgl. *Litaer, Bossaer* voor en nevens *Lietaert, Bossaert*, enz., enz.

Niet alleen aan het huis of winkel geeft het voorwerp van den handel of bedrijf zijnen naam, maar ook aan den persoon zelf. Van daar namen als *Heuse, Heuze*, vermoedelijk ook *D'Hose* in OVl., vgl. den gesln. *Lederhose* in Duitschl.; en de verkleinwoorden *Houzeau, Hosiau, Houszau*(*x*), *Houziau*. Zelfs kunnen de Brusselsche namen *Heuse* en *Henze* dialectische vormen zijn van *hoze*, en *Heusdin, Heusquin* synoniem

zijn met het waalsche *Houziau*. Ter vergelijking duitsch *Schuh Schuch*, nevens *Schuchardt = Schuhmann = Schuhmacher*.

Een oogenblik heb ik den Antwerpschen naam *Cortoos* willen vereenzelvigen met dezen van *Robert Courteheuse*, hertog van Normandie, maar waarschijnlijk behoort hij bij het fransche *Courtois*, een woord dat in WVl. als gesnl. voorkomt.

A. DASSONVILLE.

Gezelle's Gedenkteeken om te Brugge in 1930

UIT 'De Standaard' (15 en 16-XII-28) zijn we te wete gekomen dat er te Brugge onlangs eene vergadering is geweest, nl. van de Heeren van 't Gedenkteeken, waaronder A. Vermeylen, H. Teirlinck, J. Muls, J. Grauls, C. Verschaeve, J. Viérin, en verder nog andere Heeren uit Brugge.

Er was immers tevoren beslist geworden, Gezelle's beeld op te richten langs en beneden de Kruisvesten, t.w. daar in 'n boomgaard bachten zijn huis.

Henry Vandevelde had daartoe voorgestefd: in dien boomgaard of weide - die ligt 1 meter onder den straatweg, en die (hoe nat hij ook zij) zou naar z'n meening behooren te blijven zoo liggen - eenen *eeretuin* aan te leggen, dezen bestaande uit twee deelen: ten eerste, 'n deel in gevloer, voor het eerewerk trouwens; en ten tweede, al 't andere in hof, ttz. begersd en met boomen (die boomen uitheemsche, vrees ik). Dat gevloer in 't bezonder, schijnt te moeten zijn 'n witsteenen vlak van 'n goê 60 meter in lengten, gedeeld alvanvoor in drie vakken; allemale die vakken liggende in reke-achtereen langs de Vesten, vanaf entwaar aan den hoek van den Rolweg totaan 'n nieuwe strate tewege ('n verleng van de Peperstrate) waaruit men dan ook, als naar nog 'n vierde vak achterwaard-weg, 'n 30 meter verre naar binnen zou kunnen, om het werk van alachter te zien.

Deze zoogezeide 4 vakken zijn dan, voor wie staat met z'n rug naar de Vesten:

Eerst, halverlengte of zoovele, en met 'n drietal terden erhenen: 'n vierkantte *hoogvloer* (10 × 10 m.) met Gezelle daar vóór u, erop, rechts in den hoek, - Gezelle, 'n blauwsteenen stuk van 6 meter hoogte, op 'n voetblok van ook nog 1 meter, en gekeerd naar de Kruispoorte-waard -; 'n bank links in den hoek om te zitten kijken naar hem.

Ten tweede, rechts van den hoogvloer 'n *lochtingske*-lijk, in de vier hoeken begersd; waartusschen, al drie van de zijden, 'n zittinge; en al de vierde zijde, toe naar den hoogvloer, om vandaar in 't hofje te komen, 'n drietal terdjes weerom. ('t Lochtingske op zijn geheel: 'n 20 meter van lengte al de Vesten gezien, op 8 tot 9 van diepte).

Deze zijn de twee hoogste verdiepen.

Ten derde, weer voor iemand die intreedt daar op den hoogvloer, links een wad of vierhoekig *watertje*, met vanlangst-den-ende daarvan, lijk 'n schep, gelegen al den kant van de stad (alles 'n 32 m. in lengte naar den kant van de Vesten, tegen 15); dàt zou immers zijn 'n stil watertje met ondiepen grond [nevens dat groot van de Vaart-van-ernevens!!!]... met de weerspelinge erin van Vlaanderen's hemel, en ook van daareven het beeld van Gezelle!

Als-lijk 'n vierde verdiep noemden wij, vanuit de verlengde Peperstraat in, 'n *inweg* tewege albachten dat werk allemaal: gaande zoo ver als dat water, om, daar tenden-uit, oftewel, tusschen 't gewrikkel van hoekende wandjes, met 'n trapje te dalen tot neer op het schep (breed wel 'n 3 tot 4 meter), oftewel te zitten vertoeven links of rechts op 'n bank.

Heel dat geschik allegaar is omzet met steenen beschansingen: t.w. (van af de Veste gezien) 1 meter hooge om het water, 2 om het andere; en (gezien uit den dieperliggenden tuin) alles 1 meter nog hooger, dus 2 aan den inweg en 't water, 3 aan den hoogvloer en 't lochtingske. Al de beschansingen

binnen in 't werk, kijken-uit 'n 0.80 m.). Zoodat het gezamenlijk werk schijnt te zullen zijn 'n dooreen-wemeling van leegegehouden hoekjes en kantjes, van haaltjes en kaaitjes:... en lijk een gewriemel van wit en van watergeglinster, en groen: het wit wordt gewenscht altijd wit, en het groen altijd groen; en Gezelle zou staan dan, met z'n brevier, hoog en droomend daartusschen!

Oude menschen zouden wel zeggen - sit venia verbi -: Gezelle verzeild in 'n winkel met krinkels, of toch in een wegduikersheestertje!

O. Jespers uit Antwerpen en J. Lagae van Kortrijk gingen nu moeten een beeld vorenstellen bestemd om dien Gezelle te zijn daar. 'Tgene ze deden.

De twee ontwerpen zijn dan besproken geworden in de bovengemelde Vergaderinge: en dat van Lagae is verkozen. Aan Vandevelde nochtans, zegt De Standaard, schijnt: dat dit beeld van Lagae niet en gaadt op z'n tuin.

Daarop, ter wille van de Gezellemannen van Biekorf, zijn wij eens voorzichtig gaan uitkijken, hoe of die stukken althoope, nl. die tuin- en die beeldschetsen, er werkelijk uit zien.

Dat is geweest in 't gebouw van den Stadswerkdienst. In 't klein opgekneed, stond daar de tuin (als boven uiteengedaan) mitsgaders de voormaak van *de twee beelden*.

We vonden er 'licht te begrijpen waarom de Vergaderinge het ontwerp van Jespers, en waarom Vandevelde dat van Lagae niet gegeerd hebben. Te weten:

De tuin, op zijn eigen aanschouwd, schijnt een oostersch gedoente, iets om in zonnegebergten van 't Zuiden; immers waar vloeren en waterkes, vanuit alle hoogten schoon kunnen doen. Hier, in opze vlakke wakke gewesten waar de menschen meer op-, danwel neerewaard zien, en in 't bezonder dààr aan de Vesten, waar dat er reeds waarlijk water

genoeg ligt - trouwens voor menschen die dooreen de Stad uitgaan om meer entwat-anders dan water en vloeren te zien - werd dat al weinig geacht. Ten hoogste, zou dat in Vlaanderen bevallen in 'n Toogdag b.v., of ook in 'n stad als-lijk Antwerpen die gediend is met uitheemsche nieuwachtigheden. We laten dat zóó vooralsnu.

Welaan: op dien oosterschen tuinvloer, zou 'k wel gelooven dat 't beeld van Lagae aan Vandevelde niet aanstond. Het bleek hem, meen ik, te inheemsch: 'k wil zeggen te levendig-wikkelend, te knuistig, te waar - op z'n Lagae's - (alleen, voor ons, nog 'n beetje te plechtig van houdinge toch, en te waaiende wijd in zijn kleed). Lagae? Lagae wilde: werkelijk ‘Gezelle’; en oprecht bij 't zien van *zijn* beeld, zou men ‘Gezelle’ bekijken, niets als ‘Gezelle’... totzelfs maar den kop van Gezelle, verheven boven 't veredelde lichaam,... zou men dus bezig zijn met 't vernuft van Gezelle, en al 't ander vergeten,... en mede vergeten den tuin, waaraan deze Gezelle zoo weinig gelijkt;... ookal vergeten den schepper daarvan! Niet aangenaam voor Henry Vandevelde!

Integendeel het beeld van O. Jespers is enkel Gezelle-verdnoombeeld. Ookja, zooals van Lagae, staande in bedenking, met de rechterhand neer op 'n blok, en met de linkerhand òp, 'n boek houdend; maar hierin verschilt het vooral, dat het veelmin Gezelle is, en dat 't veelmeer ‘'n mensch’ toogt, 'n slag mensch in 't bezonder, een godsdienstigen denker aan 't zien - we 'n zeggen niet 'n priester -, 'n verkunstaardden man-van-den-geest.

Lagae betrachtte 't eeuwige schoone waarin? in 't *oneindig-diepe* geschets van 'n oogenblik roeringe in 't leven. Jespers? in 'n *oneindig-stijve* en onroerbare vastlegging (niet noodzakelijk 'n diepe) van dat oogenblik roering. Lagae echter bleef vlaamsch (door zijn *waarheidlievend* beginsel geleid); Jespers aan den anderen kant (door zijn meer *vastheidlievend*

beginsel gepord) is heelemaal vervallen in 'n oudoosterschen trant, verhedendaagscht eenigszins door jacht naar geschetter en oogenverblinding.

Daar stonden in die zaal van ons Stadswerkhuis, nog 'n drietal andere beelden, betrachtingen ook van Gezelle door Jespers, waar wij schoon aan bevonden hoe in de werkelijkheid Jespers aan de eindleest van z'n Gezellekop kwam. Een eerste kop staat er daar, af van Gezelle-z'n doodgezichte: te doodsch dus. Een tweede, 'n verbetering dan, verlevendigd meer, maar... minder gelijkend! Een andere verbetering verder, ongelukkig al meer-nog verschillend!! En ik vrage mij af, of de kunstenaar, aan zijn vierde beginnend, niet zal hebben gezeid (tot meerder gemak voor hemzelf, en tot 'n troost voor den toeschouwer - voor dezen althans die 't gingen willen gelooven -): ‘maar kom', waarom verder getracht? Het is best dat de kop niet gelijkend 'n weze, zelfs hoe minder gelijkend hoe beter!!! De kunst is te grooter als ze verder van 't eenlingsche blijft’! En hij is dan, af van dit eenlingsche, zoo verre en zoo verre gaan wijken, trouwens al zoekend naar het eeuwige-blijvend tewege, en al ditzelve betrachtend met behulp van het stijve, dat hij op 't einde 'n Gezelle heeft gemaakt die hem houdt als 'n beeld in versteven egyptischen trant: als 'n beeld van oniemandsche schoonheid, namelijk, welke niet iemandelijk-*schoon* 'n moet zijn, zelfs *leelijk* mag zijn als het maar liever eeuwig-gedachtelijk treffend 'n toogt;... dan, dat voor iets van dien aard ten tooge mag staan, alzoowel in den Kruidtuin te Brussel, in 'n zale van beelden te New-York, nog beter misschien, als hierwel te Brugge... aan de Vesten!

Vandevelde vaneigen, voor zijn oostersch gevloer had daar allicht zijn beschot in.

Mee met hem zullen hebben gedaan twee-drie groote mannen daar, uit Brussel en Antwerpen: van die hooggeborene geesten te weten, die meenen dat ze Vlaanderen's kunst, en Vlaanderen's leven en Vlaan-

deren zelve, grooter zullen maken alléénlijk, door het zoodanig ‘internationaal’ en ‘kolossaal-mondiaal’ te doen wezen, dat het, heelemaal onstreeksch en onstoffelijk bedegen, als 'n opgaande hangende-wasem geworde, voor welkes gewabber het gansche heelal nog te klein valt... in afwachting dat die verder vervliege!

Maar 't meestendeel der andere leden uit die Vergadering-daar die oordeelen moest, zullen gemeend hebben, dat er voor hen bij de zaak was te blijven, ttz. bij ‘Gezelle's’ verheerlijking; en zij zullen hebben gedacht dat het beeld van O. Jespers, voor 'n zulke verheerlijking veel te letter-Gezelle was, en ook Gezelle-te-leelijk. Wien ging men stichten daardoor, door die ongelijkende voorstelling? Met 'n Gezelle, zoo stijf in zijn vouden, zoo geplakt in zijn leên, zoo gewrongen aan de armen? En met een wezen! een wezen... àl kwabben en rimpels en gruwelijkheden, waarvan dat het zicht van-nader gezien, en met de oogen van ‘'t volk’ gezien (vanop den tuinvloer te weten, daartoe gemaakt) eerder ging zeerdoen dan voldoeninge geven! Het volk bovendien - en ‘'t volk’ dat is trouwens het algemeen oordeel, algemeene voor tijd voor ruimte en begrip - het volk ging het allicht voor bespottelijk houden, en - we leiden er onze hand voor in 't vuur - het ging er algauwe van zeggen: ‘dat is Gezelle, die, met z'n rechterhand aan z'n been peuterend, en met zijn andere hand zijn hijverend herte bedwingend, 'n ‘muile’ is aan 't maken van 't zeer, al doende wat we geleerd zijn te doen - nl. ‘scharten’ - waar en wanneer ‘dat het jeukt’! Kom'! We begrijpen dat dit beeld is versteken; en we wenschen daar de verstekers geluk mee: dergelijke indrukken helpen niet mee tot verheerlijking!

Maar, konden ze niet ook terzelfdertijde versteken heel dat oostersch gevloerte, dat hofje, dat dentje en dat plasje met water? Zulk 'n geheel is maar

schoone waar-dat het liefelijk afsteekt op het andere erom: als op een helling in bergen, op donkere en drooge steenachtige gronden; niet in Brugge,... dan-nog in de leegte aan de Vesten, gezien van hoog op den wal, en er doende als een klein bleekerijtje immers tusschen anders al leegten en gerzinge en lanen.

Heel tegen den zin van Brugge's gemaaksel.

In ons doel lag het niet ons in dat spel te gaan mengen. Maar aan een anderen kant, we 'n zijn ook niet geneigd al dat uitheemsch gekunstel te laten hier wederom binnensmokkelen. Brugge is geen toogveld waar elke vreemde kunstenaar moet komen zijn grillen in neerwerken. Brugge is 'n geworden ouddingen, oud op zijn geheel, als maar één oud verblijf waarin àl de bestanddeelen eerst, waarin ten tweede de bedeelinge zelf, zooveel mogelijk moeten worden bewaard. Niet alleen de huizen afzonderlijk, de hoven, de bruggen, de waters, de kleine zoowel als de groote gewesten dienen eerbiedig behouden, maar ook (wat men dikwijls vergeet) de ooroude schikking ervan, dit wil zeggen: met de groote gebouwen in 't herte van stad, met eromheen de straten der luidruchtige winkels, met de ‘doô straten’ dan, en met daarna de stille-menschengemeenten, met ten uitkante nog de land- en de gerzinggebruiken, en eindelijk de kortwonend-huizekes zittende met hunnen neuze tegen de Vesten. Och, dat men toch niet en kome met ooguitstekende pronkwerken, blindelinge ergens-daar tusschengesmeten, rechts alsof men kwam met 'n ijswagentje, allemaal klinkklank, om ermee te gaanstaan in de kerke. Geen nieuwerwetsche badsteêachtige tuintjes toch, om daar-entwaar tusschen... ja dan-nog om alzoo 'n Gezelle te huldigen, den man van het volksleven, alzoo bachten zijn ouderlijk huis, het eenigste landelijk huis nog in Brugge, 'n huis van 'n eenvoudigen boomkweeker!

Dit brengt ons ten anderen alweer 'n stap verder. Te weten. Wil men volstrekt nu 'n praalstuk ter

eere van G. Gezelle, waarom niet beter's gezocht dan daar aan die Vesten? Omdat Gezelle daar eens is geboren? Of omdat hij daar als kind heeft geleefd? Ja 't is *van* kind van aldaar dat hij groot werd; maar 't is niet *als* kind van-aldaar dat hij grootst is geworden. Als volwassene verwierf hij z'n roem! Maar dan kan hij ook aan S, Walburge' staan waar hij als volwassene leefde, aan de kerke b.v. waar hij dienst heeft gedaan. Men kan hem nog stellen, zoo sommigen wenschen, tegenaan Onze-Vrouwe': op 'n stap van Memlinc's verblijf-lijk, waarvan hij het christelijk volksschoon weer in de kunst ingebracht heeft;... ock waar meest vreemden hem kunnen gemoeten;... waar hij zelfs nog zelve kan dienen-tot-uitsteek, om de liên op zijn 'huis' te doen denken en om ze te doen derwaard gaan zien; ...aan Onze-Vrouwe', volop bij Brugge's eerste en mooiste verleden. Of men kan hem nog stellen in Gruuthuuse's hof onder de boomen aan 't Reitje. Of, wil men tòch op de Vesten, dan hoog op den top van den 'IJsput', ziende van 't Minnewater weg over Vlaanderen, en zelve gezien vanaan de brugge aan 't Begijnhof. Of: op nog honderd andere hoeken of kanten te Brugge. Hij sta er in beeld heel alleen, of omtuind, of omzet met àl wat men wil.

...Liever dan omleege aan de Vesten! Omleege aan de Vesten! Dat is niet enkel tegen 't gemaaksel van Brugge, dat is ook *tegen den geest van het volk*. Omleege aan de Vesten! Zulks is te zeggen in Brugge: op den achteruit van de stad; in den neerloop en 't vuil van de Vesten! Voor den geest van het volk, die strate-daar geldt als *de goot van den stadswal*. We kennen menschen in Brugge, liefhebbers nog, die vijf-en-twintig jaar daar op de Vesten gewaard hebben aleer zij voor de eerste maal neer in die strate get weest zijn! *Op* den wal gaat men wandelen, zonder daar alachter neerwaard te kijken. Wie wil wandelen in Brugge, gaat '*naar* de Vesten' om '*uit* stad' te zijn, hij gaat en keert '*op* de Vesten' al kijkend

naar buiten, naar Sinte Kruis toe en daar-verder, maar niet om naar binnen te schouwen, of 't en is, 't doet, naar de torens en de daken van stad, hooge en verre vooruit; alleszins met naar het kleine geweste beneên. Niet één Bruggeling of hij zal ons dit toegeven.

'n Vreemde misschien zal nu antwoorden; ‘jamaar, we kunnen dat geweste veranderen, verdeftigen, veredelen!...’ Hoor'-je dien afkomen? Eerst 'n beeld stellen waar dat het in Brugge niet schikt, en daarachter Brugge veranderen opdat het schikke op dat beeld! En waar zijn! Vandevelde heeft kotjes geschetst, platdakte woningen, oostersche zonnezaten, die-lijk zouden moeten erom staan! M'heet dat Brugge's schoonheid in stand houden, m'heet dat Brugge verschooneren zelfs, Brugge 'n kunststad doen worden!

En dat àl om Gezelle te eeren, den man die belachelijk vond dat 'n mensch ‘doet om groot’, dewijl toch het menschelijke altijd zoo klein is; en die ons liever bij de volmaaktheid van 't kleine deed houden, omdat wie het groote uit het kleine kan halen, alleen hij, een deel van God's almacht in hand heeft... zoo het was met hemzelf!

Wat is er voor slot daar-nog-allemaal aan te helpen? God weet het.

Misschien dat de Stad en de Gouwe, die beter dan vreemden Brugge verstaan, aannemen ja van Gezelle te huldigen, aannemen zelfs van 't schier àl te betalen (waar het toch zal op uitkomen, zul'-je), maar weigeren, erom te laten Brugge en zijn geheelheid door werken als bovenbesproken... verrakkelen.

Met alle welmeenende menschen, wenscht dit ook

BIEKORF.

Waar zal, o God?..

'*Oblivioni datus sum, tamquam mortuus a corde*'.
(Harpzang, 30-15).

WAAR zal, o God, waar zal de ziele zijn?
als 't lijf hier, 't lijf, ontlooverd en ontkracht,
en blind voor al dat elders licht en zonne is,
gevoel- en roerloos niet 'n hoort meer
wat boven hem nog suizelt of gerucht maakt;
gesuis, gerucht, dat zwakt en zwijgt,
dat onderspoelt bij 't wentelen van den tijdvloed! -
Gestorven, mensch,
verdwenen nu,
om ongezien, om andermaal te sterven,
t' hersterven, ach! in 't herte van de vrienden!
uw woord, uw laatste woord is uitgesproken,
uw ijdele ruimte wierd bezet,
en immer voort nog, immer draait de wereld,
en immer voort nog, immer woelt de diepte,
waar al dat mensch is
worstelt en vergaan moet! -
Dat donker plekske waar uw lijk uiteenvalt,
gehuurd! gehuurd! en daar ook komt enander,
en vezelt later aan uw bruin gebeente;
'Schuift!... 't is *ik* nu!'

***

O rustig hof!
o groene grond, gevuld gevoed met onmacht!
die steen misschien, waar niemand meer 'n treurt,
behalve Jesus,
stervend in zijn, liefde!
gij steen, waar blad en kruid, den rand bezijds,
hun woekerend vrijzijn mengen,
en waar de wind, dien trooster van de dooden,

voor velen, ach!
de wind alsen nog, ademt om te bidden!
't is hij de wind, de wind die daar,
gejaagd of stil, dat heilig oord beheerscht,
Gods macht doet roeren,
waar d'aardsche macht ontsierd ligt en ontbonden,
waar d'Oppermacht eens donderen zal:
'*Gij dooden op!... onthult 't geheim hier*,
dat ge meêdroegt!'
.....
Waar zal, o God, waar zal de ziele zijn?
na 't broos bestaan en 't krevelen op de wereld!
dat broos bestaan,
waar eere en roem, waar tijdelijk goudgewin,
geen grondeloos herte 'n vullen,
waar al 't genot vergaat in zijn genieten,
waar 't leven heet:
begoocheld zijn, verlangen en beklagen!
waar 't leven moet,
en stap voor stap, zijn eigen leeren leven,
zijn eigen leeren sterven!
***
En zal ik, God, uw Godzijn eens omhelzen,
die dolend hier, U gasloeg in uw schepsels?
en zal ik eens, bij 't duisteren van mijn oogen,
de kimme ontwaren, 't zaligend markgebied
van d'eeuwigheid?
en zal de geest, ontkleedseld van zijn stof,
dien God genieten
in 't onvergankelijk schoon
van 't Ongeschapen, Een, Drijvuldig Wezen?
't onpeilbaar Een en-Drij, dat Drij-en-Een,
'waar Elk in Elk is, Al in Elk,
waar Elk in Al, en Al in Al is,
waar 't Al te samen Een en 't Zelfde is!'[1]
O zal de geest,
en later 't lijf, herschepseld en verheerlijkt,

(1) H. Augustinus.

in 't Eeuwig ZIJN, zijn eigen zijn bezitten?
in 't hemelsch licht, zijn laatste licht aanschouwen?
in lumine tuo, God,
videbimus lumen?[1]

***

't Geloove leert, en d'Hope doet verwachten,
verwachten van 't Almogend Eindeloos Goedzijn,
't Getrouwzijn ook van Hem die 't ons beloofd heeft;
o zalig zoet van 't hoog verwachten!
't verwachten dat den naakten steen bezielt,
die anders dood, *steen-dood* blijft;
e wild geweste zonder speur of uitkomst,
en waar de vriend,
de vriend, die voor ne vriend, nog vriend wilt blijven,
naar iet moet zoeken dat hij niet 'n vindt,
naar iet dat troost, en troostend spreekt van hem
die stierf, die leeft,
en levend niet 'n sterft meer!...

***

En voele ik, ach! wat vreugd nog in mijn klanken,
en drijft er bloed nog, moed nog deur mijn vingeren,
't is dat mijn woord, o God, mijn hert naar u gaat,
mijn woord, mijn hert,
en dat ik eens, verwezen naar 't hiernamaals,
nog leven *kan*, en levend zeggen: ''*k ben*'
als hier beneên, hij *was*, 'n wordt vermond meer,
nog leven *moet*, als 't leven van de wereld,
de wereld zelve,
wegzinkt en voor altijd! -

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE.

(1) Harpzang 35-10.

Aan de Vlaamsche Kust onder het Fransche Keizerrijk

Het smokkelen, en 't ontvluchten van Engelsche krijgsgevangenen.

Bonifacius Van Windekens.

Toen de visscher Asaert van Blankenberghe op 12^{n} februari 1809 in de vroegte naar zijne sloep ging die op het strand vastlag, zag hij dat ze verplaatst was. De landvast was doorgesneden. In de sloep vond hij eenen lantaarn, een wit wollen slaaplijf, drie stokken met ijzeren pinnen, een ouden hoed en eenen zak in zwart wasdoek. Hij liep zijnen reeder verwittigen die het geval aan den burgemeester liet weten. Deze dacht dat het weerom ontvluchte engelsche krijgsgevangenen geweest waren, die met deze boot hadden wilìen oversteken tot aan de engelsche wachtschepen. De gendarmerie deed aanstonds opzoekingen in het veld, maar ze vond niemand.

Het kwam ter oore van den burgemeester dat er daags voordien vreemdelingen geweest waren in de herberg van Bonifacius Van Windekens, en dat ze er misschien nog waren. De politiecommissaris trok er heen met den veldwachter en zes man van de kustwacht. Vreemdelingen trof men er niet aan, maar toch werd de baas naar het gemeentehuis medegebracht; hij verklaarde er geen vreemdelingen geherbergd te hebben. Toen hem gevraagd werd of hij geen der voorwerpen kende die in de sloep aangetroffen waren herkende hij den lantaarn voor zijnen eigendom. Drie-vier weken voordien was de zoon uit de herberg de Catterogghe[1] op eenen namiddag eene boodschap komen brengen bij den bevelhebber der kustwacht en was daarna bij hem gekomen; daar

(1) Herberg nog heden langs den steenweg Brugge-Blankenberghe op 6 kilom. van Brugge. Uitspr.: de ‘Katteroche’.

het reeds donkerde, ging hij met den jongen mede naar de Catterogghe, en had zijnen lantaarn medegenomen om den weg te verlichten. In het terugkeeren had hij hem daargelaten omdat hij te zwaar was, en sindsdien had hij er niet meer van gehoord.

Een man van de kustwacht had nog een stuk brood langs het strand gevonden. De bakker ervan werd opgespeurd, maar verklaarde dat geen vreemdeling iets bij hem gekocht had.

Van Windekens werd gevankelijk naar Brugge gebracht voor den prefect van het Leyedepartement.

Het onderzoek van den prefect bracht uit dat de lantaarn 's avonds in de Catterogghe gestolen was door onbekenden. Niemand had het gezien daar hij buiten stond om de voerlieden te verlichten die hunne paarden moesten te drinken geven.

Van Windekens werd op 13^{n} februari in vrijheid gesteld en naar Blankenberghe teruggezonden, waar hij onder het oog der politie gesteld werd. De burgemeester moest trachten verder in de zaak licht te krijgen.

Op 21^{n} februari 1810 kwam Van Windekens een reispas vragen aan den burgemeester van Blankenberghe, die het hem weigerde maar toch aan den prefect te Brugge vroeg wat hij moest doen. Deze laatste gaf hem ten volle gelijk: enkel met zijn eigene toelating mocht een reispas aan Van Windekens afgeleverd worden, die daarvoor te Brugge gegronde redenen moest opgeven.

Op 21^{n} maart schreef de burgemeester aan den prefect dat Van Windekens zonder pas de gemeente verlaten had. De prefect zag daardoor zijne vermoedens bevestigd. De burgemeester moest onderzoeken wanneer en waarheen de verdachte vertrokken was, en vooral of zijne verdwijning niet samengeviel met den mislukten diefstal van eene visschersboot door drie engelsche krijgsgevangenen; van zoohaast hij terugkwam moest hij aangehouden worden, en zijn huis afgezocht; een onderzoek zou dan ingesteld worden

om te weten of hij niet in verbinding stond met het buitenland.

Op 26n april werd hij te Blankenberghe geklampt en voor den prefect te Brugge gebracht. Hij verklaarde er naar Vlissinghe te zijn geweest voor zijnen handel in levensmiddelen, om er eiers, boter, erwten en boonen te koopen, maar de papieren op hem gevonden lieten vermoeden dat hij zich met smokkelen inliet.

Bij gemis aan genoegzame bewijzen werd hij den 14n mei terug op vrije voeten gesteld.

De prefect had dit alles naar den minister van Politie geschreven, die voorzeker de zaak verder liet onderzoeken door den algemeenen commissaris der Staatspolitie te Antwerpen(1), want op 31n december werd Van Windekens door den bijzonderen commissaris der Staatspolitie van Oostende aangehouden en op bevel van den algemeenen commissaris naar Antwerpen overgebracht en er opgesloten.

Staatsarchief Brugge, Archives Modernes, liasses, 3e série, nr 1076.

JOS. DE SMET.

Uit het leven van Toontje Tuymelaere en Maatje Mus

TOONTJE en zijn wijf, wanneer ze boven op malkander stonden, 'n moesten nog niet stuipen om door 't deuregatje te kunnen van 't Klein Fortuintje. Ze hadden alle twee vergeten te groeien, dat was toch jammer! De menschen zeggen soms ‘versteende bukskes’, maar zulks en had er niets aan; en gewogen, pinne en pinne ze 'n gerochten nog aan honderd kilo niet, geslegen vleesch... Maar goe'

(1) Deze ambtenaren hingen rechtstreeks af van het Ministerie van Politie.

vleesch was het zul'-je, ingoed, infraai, en kristelijk-eenvoudig op zijn oudewetsch', zoo dat er van dat slag in Gods winkel niet vele meer te vinden is.

Toen het trouwde bracht Maatje - Emmaatje - 'n bruidschat mede: en dat waren al hoope-en-thoope de schamele kleertjes dat 't aanhad, en 'n Onzen-Heertjen-aan-'t kruise... 't was al! Zoo ge kunt peizen.

En Tuymelaertje 'n had het niet breeder: kruideniers-knecht bij den Trotten, wat kon die duts wel verdienen en dat over zeventig-tachentig jaar?

Nu, die menschen berustten in Gods wille, zeiden altijd ‘al wat God belieft’, en waren weeldig in hunne armoede omdat ze tevreden waren.

- Meisje, had Toontje gezeid, we gaan wij'nder altijd maar voortdoen, ons beste doen, en dat zal dan wel gaan! Ge gaat 't zien... en ga'-je 't zien!

En Maatje had daarop geantwoord:

- Ja-we, 'ei ventje?

Zoo ze trouwden den donderdag en twee dagen nadien 't was zaterdag. En 't wierd avond en 't wierd negen' me' mensch! En die niet thuis 'n kwam was Antonius. Toontje!

- E'-maar, waar zit die taartebakker nu? zei Emma ongeduldig.

Jamaar 't wierd negen-en-half... en 't wierd tiene:

- Sakkerdrijschen onnoozelare!... dat 'n is nu 'en keer géén-doen met hem!

En ongemakkelijk dat ze was!

- Naar de biechte misschien?... maar neen de Capucijntjes zijn al lange gesloten!

Vol spijt dan, reed ze de kamer rond.

- Och kom' naar huis! gij vervlektsche vent!... Zijn dat nu manieren! Pas getrouwd!...

En 't deurtje ging open en:

- Niet kwaad zijn, keppe, kijkt een keer hier! zei Tonen.

En Maatje: ineens was gestild, vloog op, en aan z'n nekke.

- 'Ei! 'Ei! ge gaat me versmachten, schreeuwde 't mannetje! Let op! let op, en 't ga' breken.

En heel voorzichtigtjes lei hij op tafel een paksken, in gazetten gedraaid.

- Wat is dat?

- Nu zijt gij ‘curieus’ 'ei! Enwel wat zoú dat kunnen zijn?

En 't touwtje ging eindelijk los. En 't pakske ging open en 't was: een schoon Heilig Hertje, een Onze Vrouwtje en een wijwatervat.

- Och ja, mannetje dat is een goê gedacht, dat hadden we nog te kort!

Zi', ze waren ineens de gelukkigste en weeldigste menschen van de wereld!

- 'k Heb hier voor àl mijn geld en g'heel mijn ‘pree’ vrouwe! En dat komt van Cazzen's aan de Kruispoorte.

... En wil men nu weten in wat een ding van een paleis dat ze gescheuteld zaten? Enwel... rechtover de ‘Taartebarriere’, den eerdeweg in, hadden ze 'n hutje gebouwd, gewillig 'n groote okkernote, gemaakt met leem en pompstokken. Mijnheer Boone had hun dat toegestaan op een voetje van z'n land.

- Mijnheere Boone, had Tone gezeid, zouden wij daar mogen, al was het maar een klein huizekotje zetten, ginder in 't hoeksken?

En mijnheertje Boone had seffens geantwoord:

- Al ha ja-je, omdat 't gij is; maar schoone proper houden.

- Gij weet dat wel, 'ei Mijnheere, en gij zijt wel honderd keeren ‘merci’, wij gaan heel ons leven alle dage voor je bidden, en God zal 't u loonen.

Daaraan moet men getuigen dat er nog altijd fraai-goed volk op de wereld is en dat Onz' Heere de zijnen helpt om ze te vinden.

Met die goede gevoelens bezield, viel ons koppel aan 't zorgen. Dat was nog vóór dat ze trouwden. Maatje liet een groot einde van heur haar afsnijden, en Tonen àl het zijne zoodat hij met een scharre

stond; van zoo gauw dat de stoppeltjes groeiden, en dat ze het ongeluk hadden weer een vingerled lang te toogen, vielen ze geregeld en in trappen onder de kromme botte schare van Emma; en dat een jaar lang, juiste 't jaar dat ze vrijden; 't en was toch niet noodig dat hij voor z'n lief nog schoone stond en ‘opgegenieverd’... z'n fortuine was toch gemaakt. En bovendien 'n ‘sakerficie’ van weerskanten, dat is ‘den éesch’ van de liefde. Zoo: al dat haar wierd zorgvuldig vergaard en gespaard in een grauwe-papierezak, van poersuiker dannog. En later gekort en gekleend en in de moortel gedraaid. Dat gaf vastigheid aan den bouw. En als men langs de muren keek zag men geheel-schoone aan de haartjes die uitstaken, of ze van den mannenkant of van den vrouwenkant kwamen. Tuymelaertjen immers was kastanjebruin, en Maatje Mus was geschoeperd blond.

Aan den ingang plantte Tone een wilden-wijngaard, en dat moeste wat willen-zeggen: als we opschieten lijk ‘den dienen’, zei 't ventje, 't zal wel zijn. En inderdaad, met den tijd, de ranken kropen allejare een eindetje verder, ronduit rondom het kotje, zoodat het allichte lijk een nestje bladeren wierd. En 't ‘mana'tje’ ook, kroop daarin daaruit daaronder lijk een mierelinge in de loovers; en Mijnheere Boone, wanneer hij kwam kijken naar zijn land, had er zuiver zijn leute mee: dat is hier mijn poret en mijn selderij, zeid' hij, en dat zijn ginder mijn keuns! Nu, niemand en was er jaloersch van die woonste. Ook zij, de Tuymelaers, en zij alleene waren erin gerechtigd.

't Dak was hier en daar een kleenbeetje-stijf doorluchtig, maar 't en was waarachtig maar als 't regende dat dit mishandde; en nòg, z' hadden veel leêge schardijndozen gekregen van den Trotten's, om den druip te vangen; en alzoo dat ging dan nog goed.

Kerkewerk 'n was dat allegare nu percies wel niet, want als het stormde, moesten ze beiden met al

hun handen, gebindte en wand 'n beetje tegenhouden, Tone rechts en Emma links volgens het recht van het huwelijk. Enja, hadden ze nu een keer met dat huizetje-van-Salette in de Buitenveste gevlogen, 'ei? 't Is dan dat de menschen zouden gelachen hebben! Maar 't gedoeftje 'n was niet hooge gelukkiglijk, en 't stond met z'n rugske geschoord tegen een blinden muur: dat was een goe' gebuur, en een kloeke.

De kloekste schoore van àl nochtans was hun betrouwen op God.

Hiermede kochten en kweekten ze zestien, 'k zegge wel, zestien goedgetelde Tuymelaertjes, alle jare teminsten eentje. Toontje kraaide van geluk bij iederen koop; en Maatje Mus vergat in 'n pink alle zeeren en ongemakken, om naar dat altijd nieuw en altijd wel-gekomen kleen boontje te kijken en te lachen.

Toen 't eerste kind op de wereld kwam:

- Onze Vrouwe! zuchtte Stine de minne, Emma je moogt toch niet verschieten, jong!

- Wat? Wat is 't? schruwelde Emma, en ze kroop rechte.

- Ehwel Maatje 't is verdeizie 'n rosten!

- Als 't maar dat 'n is, zei de moeder en ze strekte heur wederom neder, 't en is maar een kleen ‘mankaai’.

En Leerten - Hileer - moest nu ook maar zien door het leven te geraken. Doch zi', daar 'n was toen in de villa ‘Zoeten Inval’ geen de minste-kleenste wiege voor dien Leerten. Maar!... daar was 'n kommode: en de jongen wierd geleid in 't bovenste schof, en hij sliep er gelijk een koningskind.

't Jaar nadien kwamen Carline en Flippine in één ‘pardominei’; maar de ‘die’ waren zoo kleentjes dat ze wel te gare in 't tweede schovetje kosten... Daar lagen ze dichte bijeen, 't eene verwarmde 't ander en ze 'n hadden geen watte vandoen.

't Derde jaar kroop Fine in 't schof-alonder. En als moeder den vloer in gestampte eerde wat uitvagen wilde, gingen al de schoven eerst toe met al de

jongens daarin en 't kastje grolde dat 't een leute was om hooren.

't Vierde jaar nochtans was er een schof te kort. Zoo, ze vlogen met drie'n daaruit. Leerten bijzonderlijk stilletjes-aan ontgroeide zijn kinderbedde. Tone kreeg twee suikerkisten van Madam van den Trotten, en die kisten op klampen hout tegen de wakte van den grond, dat was panne! En met dat de orie niet groot 'n was en niet haastig in 't schieten, dat was zelfs panne tot aan den steert.

Alzoo groeide de bende lijk de wijngaard langs den gevel, pianewijsweg maar zeker, en 't wierd 'en wemelen, 'en wriemelen, 't wierd 'en mierennest; 't reuzelde jongens!

Al achterreke daar had'-je:

Leerten en Carline
met Flippine, Fine,
Stanse, Manse, Stine,
en Babetje, en Leon.

En dan nog Arjetje,
Falantijn, en Cletje,
Hippoliet, Suuljetje,
en Tuurtjen, en Zeron.

't Wierd entwat te zeggen. En geestig dat da' was.

Iedere dag echter bracht zijn hoofdbrekinge bij. 't Is stille waar dat 't nooit 'n waait, en in zulk een hoop kan 't missen! Liep er één met een koude, ha! al die beenen had ging aan 't hoesten: zat er hier een met den mol of de mazels, seffens lagen ze getienen getwaalven te klutsen van de koorts, te weten in tien kisten en koffers tegelijk.

Tuymelaere afgebeuld van sleuren aan de kruideniersware, en Emma even moe van tjolen, lagen met hun oogen half-open-half-toe op eenen kafzak, nachten aaneen, te beven en te lezen voor hun kroost. Had er ééntje willen bezwijken, God-Maria! wat zouden ze samen gekreschen hebben.

't Was toen dat Toontje aan 't schrijven viel een schoonen brief naar ‘dien engel van 'n heere, den apotheker van 't hoeksken’. Emma en tord, van gepijndheid, geen stap uit den huize; Tone moest schier vóór dag en dauw op z'n werk zijn, hij zou den brief in den apotheker-z'n busse steken en 's noens om antwoorde komen. Zoo, met de pluimpenne in de hand en de tonge uit den mond: ‘Mijnheere’ schreef Tone; Emma lag over tafel om te helpen zweeten en insteken:

> ‘Mijnheere
> ‘Gelieft eene goede metecine te geven voor een kindje van 3 maanden. Al 8 dagen lang zit de marulle lijk in mijn lijf en 'k en kan-ik-ik ons kin'etje niet voeden. Ongelukkiglik het word gevoet met koeiemalk holf water holf malk 1 stuksje suiker per keer het spuigt galik een pompe schreemt altemets geweldig en zijn buiksje grolt soms Als het drinkt t'gaat onregelmatig na bachten zoo groen of gas 't is galik 'n flameie Slaapt niet goed snachts Wij moeten altemei tot 3 maal opstaan In God-zijn name En drinken geven eer dat 't zwijgt Geeft 'n keer entwaar entwadde dat goed is daarvoor En God U mag zegenen (Een Moeder.) Dank op voorhand.
> ‘Pots krieptom Most het niet gedaan zijn zoemme nog meugen kommen osteblie: mijnheere en ge moet maar zeggen hoeveel het is. (Een Moeder.)’

En de apotheker loech toen stilletjes, spaarde het bladje gelijk 'en bankbriefje, en voelde inwendig de groote voldoening zulke brave dutsen te mogen helpen. Maar hij en mocht het niet voor nieten geven Toontje noch Maatje 'n wilden dat niet.

- Wa' peis'-je da' mijnheere, we winnen wij'nder geld, en daar zijn grooter sukkelaars dan wij. Onze lieve Heer vertrouwt ons vele toe, grooten kinderlast, 't is teeken dat Hij ons betrouwt; en dat doet deugd van dat te voelen mijnheere. We moeten zorgen

voor onz' kinders en daarom heeft Hij ons geld gegeven!

't Was lijk van een fortuine dat ze spraken, en de Apotheker moest dan, om niet te kwetsen, 'n kleenigheid vragen ‘of anders... 't en was niet goed.’

- Antoine toch, zei ‘den Trotten’ soms (die mensch was ievers van een vreemde fransche ‘noosion’ en niet stijf kerkachtig, - we moeten vele lezen voor z'n bekeering -) Antoine, hoe gij zendt toch al die kinders naar den duiv' niet? Hoe gij kunt simple garçon d'course met geheel die kooi groote mangeurs de twee bouts van 't jaar aan malkaar binden?

- Horkt, zei Toontje doodeenvoudig en welgemeend, mijnheere ge 'n hebt gij ongelukkiglijk maar één kind, en 't is Zorzetje; en 'k heb ik daar gevoelen in, dat moet oprecht spijtig zijn, maar ééntjen hebben. Maar Ons Heere heeft daarin voorzien, ziet? Uit compassie heeft Hij U geld gegeven in de plaatse. Bij ons is 't juiste ommegekeerd: zijn we niet rijke in goed we zij schatrijke in bloed. Ons' Heere is toch goed' ei? Maar, hoe wij de kosten dekken? wel... wel... enwel dat en weet ik niet; dat en hebben wij nog nooit vele zoeken te verstaan, Mijnheere, of liever nognooit daar vele meê bezig geweest. 't Is mijn vrouwe die de beurze houdt, en 'k zie ik wel dat ze allen nachte gerust slaapt en ik ook. Hoe meer kinders hoe gemakkelijker dat 't lijk gaat, oprecht waar! We 'n staan Goddank, nievers met schuld en 'n hebben nooit-zamais moeten een vinger uitsteken om te schooien. God spare ons daarvan, want dan zouden wij dat besterven van schaamte.

En Mijnheere Trottin schudde zijn hoofd:

- Est-ce possible? en Antoine qui est-c', wie le docteur van Emma? Comment zij is nog op de been? Ma femme moet drie maal par week naar le médecin.

Antoine keek lijk zot:

- Enmaar, w'he... we 'n hebben wij'nder geen ‘meitcin’, Mijnheere Mijn vrouwtje is zoo gezond als een bliekske in 't water; en nooit 'n heeft ze frisscher en

schooner roô kaken dan als we sparen. 'k Zie ik dat voor mijn oogen, Mijnheere. Daar 'n is er nog nooit geen ‘meitcin’ in ons huis moeten komen; die brave man zou ons zeker niet vinden. Maar we moèten wij kinders hebben: dat is al ons verzet, en we danken den Heere daarvoor; hoe meer er komen, hoe liever wij malkander zien, zoudt ge 't gelooven Mijnheere? Dat zijn de onze, da' 's onze vreugde en onze schat! En dat er toch kost, en Toontje's oogen glinsterden van verlangen, dat er toch kost, al-ha... al was 't maar één geestelijk-man tusschen zijn, 'ei? Al ware 't maar één, Mijnheere?

En Monsieur Trottin schudde nog meer z'n hoofd en ging z'n veerden.

- Jamais rencontré!... en toute tranquillité je confierais toute ma fortune à ce flamin!

Intusschen de snaken groeiden op: zes knechtebrokken en tien meisejongens, van moeders schoot op vaders knie, en vandaar achter 't huizekotje 's zomers in 't water en 's winters op 't ijs. Met veleveel zonne, ook met ‘ferme’ zwepen wind, regen en hagelsteenen; dan nog met ‘kerrepap’, poersuiker, korsten brood, brokken uit de vuist, ‘kazakken’ en droogen haring; ze wierden een geheelen ‘trop’ roste, bruine, blonde al dooreen; mager, taai en gezond!

Toontje allen avonde was lijk een pijl uit een boge gejogen naar huis om Maatje te zien en zijn ‘droevaards’. Dezen, zouden al ‘opgetrokken’ zijn, van als de ‘Wulveklokke’ lood. En inderdaad ten acht'-en-half, als vader thuis kwam, lagen ze al te doomen onder de dekkinge en te slapen lijk de mollen.

- Gauw, Vrouwe, laat ons zeere eten 'k en hebbe ze haast nog niet gezien vandage.

En op zijn tee'n vooruit, trok hij stilletjes een voor een de schoven der kommode wat verder open - die gerievige kommode die nog altijd dienst deed voor de kleensten - geen-één schof dat piepte: dat spel was voorzien immers, en ze waren op voorhand

goed met vet gesmeerd tegen 't kraken. Vader en Moeder trokken dan elk een stoel bij, en met de pap in den schoot zaten ze overvoldaan bij de slapende bende te kijken en te monkelen. En eerst ze 'n spraken dan geen woord, maar als de pap op- en uitgeslobberd was en 't kruisje geslegen:

- Maatje, dat is toch geestig 'ei? vroeg Tone, hoevele peis-je dat er gaan naar 't klooster gaan?

- 'k Weet niet van Leerten: 't is altijd bij hem van beenhouwer te worden...

- Ja jamaar, beenhouwer!... wat weet 'n kind aan die oude daarvan?... Maar kijkt 'en keer naar dat neuzetje.. en dat mondje hi! hi-hi! kijkt ginder; en dat armtje 't is lijk een moffeltje, drie kusjes vet met putjes in. Ons Heere is toch wonder in zijn werken...

- Weet'-je nog, vent, over acht jaar we meenden toen dat we malkander geern zagen 'ei? Was dat toch kalverliefde bij nu! al-ha, als ge dat ingaat

- Ja, vrouwe, we waren toen nog zoo groene. Verouderen is verbeteren, en oprecht, hoe langer getrouwd hoe betere liefde!

Daarop gaven ze malkander een warmen pieper, en Maatje die stijf-gevoelig was moest dan een traantjen afvagen en veel ‘spuigsel’... inzwelgen.

(*'t Vervolgt*).

K. DE WOLF.

A moi, Heeren, deux mots!

- Ik begin ookal 'n beetje ‘voornaam’ en ‘degelijk’ te spreken, zie'-je wel? Dat is: van dat danig te zien in mijn dagblad. Maar eerst zou ik willen weten van die Heeren die mij alzoo wijzen naar de Nederlandsche Paradijzen, wanneer (opdat ik nogmeer voornaam leere spreken) wanneer-rechts het behoort dat ik, in mijne tale, 'n fransch woord insteê van 'n vlaamsch steke? Is 't: als er daartoe in 't

vlaamsch geen woord en bestaat? Of is 't: als ikzelf in mijne schuldige onwetendheid geen vlaamsch woord en ken? - Anders gezeid: hoe is dat met U. Heeren?

Ik lees van U Edelgeleerden: ‘Een *tragisch-groteske farce; excusez du peu;* 't *avontuur van een caméléon; clowneske* vondsten; een *electorale manifestatie voor amnestie;* en men kan niet genoeg de *inconsequentie* der *nationale klachten* betreuren die eene walgelijke *compliciteit aan het activisme* hebben gegeven; hij ware beter *gegratificeerd* met twaalf kogels; eene *makabere evocatie*; wij hebben eerst *den artiest gesitueerd en familie*, nu over zijn *oeuvre*; dat is een *interpreleeren waarbij de tragiek den scalpel neemt der ironie;* en zeven minuten later gaf *de groote soldaat*-den geest...’ enz. enz., en al de citera's zou mijn loodgieter zeggen.

Ziet, Heeren, 't is om te weten; zijn dat allemaal woorden waarvoor geen vlaamsche bestaan? Zoo tóch, wilt deze vlaam sche dan liever gebruiken vermits. U in 't vlaamsch spreekt. Of zijn dat woorden waarvan *Gij* het vlaamsch niet en kent? Zoo ja 't: enwel ga'-leert het dan eerst?... En 'n brengt niet-nog-verder onze taal in gevaar en in schande.

't Is toch te dwaas en te dom, of Ge doet er lijk om.

BROM.

Taalvonken

(*Vgl. Biek. boven, bl. 348, en de vorigen*).

‘**V**ADER, zei de leerknaap in 't thuiskomen - hij had “projectiën” bijgewoond -, Vader 't was zoo schoone: ze hebben al de luiken toegedaan en de zale was geheel donker, en Mijnheere de Kapelaan heeft dan *lichtbeeldinge* gedaan’.

De knaap en zal het woord ‘lichtbeeld’ niet zelve gevonden hebben, maar wel (al steunende op ‘lichtbeeld’) het woord ‘lichtbeeldinge’. En deze vondste van hem, was nu-nog wel het schoonste van àl daar.

W.-J.D.

Mengelmaren

Boekennieuws

Vanwege ‘De Sikkel’, Kruishofstraat, 223, te Antwerpen.
- F. Timmermans. *Pallieter-Kalender*, 1929 = Fr. 40.

Deze ‘kalender’ wordt stilaan de dagwijzer van Vlaanderen: zoo rijkelijk is hij eenvoudigweg volksch. Dit ware als 'n reden om daarbij nu den wensch op te vatten, dat allejare een andere vlaamsche stad of gemeente er in de zichten verbeeld worde! Welk een lieve verzameling 'n werde dat niet; terwijl anders, van ‘Vlaamschen dagwijzer’ nu, hij soms nog eindigen zou met enkel een ‘Liersche’ te wezen.

Dit ook ware schoon, maar dat gewenschte nog beter.

- L.J.M. Philippen. *De vorming van het oud Antwerpsch Stadszegel*. (Uitgave van het Genootschap voor Antwerpsche Geschiedenis I). 1928, in-4^{n}, 48 bl. met menige afbb. = Fr. 24.

Geschiedkutiige navorsching, en uitkenning van den aard en den oorsprong der bekende stadszegels. Zeer leerzaam voor 't vak overal, en ook voor de algemeene geschiedenis van Antwerpen.

- H. Van Tichelen. *Sprookjes en Vertellingen uit den Vreemde*, met houtsneden van V. Stuyvaert, kl. in-8^{n}. (I en II. Vgl. Biek. 1927, xxxiii, 383). III. ‘*Prins Maximus*’ [1928] 72 bl. = Fr. 7,50.

Kattevelletje (uit Engeland); Prins Maximus (uit Montenegro); Van de vlooi, de prinses en de zeven broeders (uit Albaniën); De kater en het vossenvrouwtje (uit Rusland); De drie broeders en de bedelaar (uit Serviën); De hyena en de haas (uit Soedan).

Lief om lezen voor al wie wil ‘arm van geest’ en dus gelukzalig eens zijn. Maar, ondertusschen nog, 'n ware er geen doen aan, oprecht, om den geleerde ook 'n bladzijde- of twee voldoening en nut te verschaffen, met b.v. 'n beetje aanduidinge van ‘bronnen’ en besprekinge van boekstafkundig gehalte?

- Emmanuel De Bom. *Swane*. Een woud-legende in drie handelingen naar Stijn Streuvels, met houtsneden van Frans Masereel. [1928], in 4^{n}, 70 bl = Fr. 80.

'n Spel van ontrouw uit liefde, nl. uit 'n drift der onedele ziel in 't smachten naar 't edele; en 't einde daarvan, is 'n

moord. De gebeurtenis hangt, met 'n zweem van godsdienst-achtige drooming, in een omgevinge van woudlucht en akkergedoen... En is 't schoone? Och! Indien het niet schoon was, we'n zouden daarbij zoodanig niet treuren van immers te zien hoe veel onzer Kunststellers er oprecht lijk om doen, om liefst dàt ten tooge te brengen wat zij, uit het leven en de tale des volks, van ondeftigst bevinden!... Gevoelen zij niet dat het moeilijker, kunstiger is, het schoone meer dan het leelijke voor te stellen; en dat zij, met het schoone voren te trekken, eerst ja nog wat goed zouden doen - wat 'n zaligheid is -, maar ook nog hun eigene kunst als grooter zouden bewijzen? En 't volk? 't Volk en vraagt niet achter geilheid en halve-vloekwoorden, in kunst toch ten minste: 't volk is daar ùit achter schoonheid, en vond het er die schoonheid geheel onbezoedeld 't zou erom onze kunstenaars destemeer achten medeen.

- M. Thiery. *Een bezoek aan het Museum voor natuurlijke hisstorie* [in het Leopoldpark te Brussel; afd. Palaeontologie: de gewervelde dieren], [1928], in 8^{n} 56 bl., met talrijke afbb. en landschetsen. = Fr. 7.

Beter ware 't genoemd: 'n Geschiedenis van het oorspronkelijk gewas- en dierenleven op aarde, volgens de laatste gevindingen, en naar leeraarsche wijze... Voor 'n leerzaam boekje over 't vak, dit is nu wel een leerzaam boekje: en voor oud en jong: boeiend, duidelijk en toch beknopt. 't Is zooals het wil zijn ‘eene voorbereiding’ tot 'n bezoek op het bovengemelde Museum (bl. 8). 't Is meer dan 'n voorbereiding, 't is een leergang in 't vak. 't Deed zoowel in elk leerhuis. En niet kwalijker deed het bij al die ooit in een leerhuis geweest zijn, en die van dat vak toch een gedacht willen meehebben... Eén ding is er jammer: nl. dat in àl zulke werken over God's almachtige Schepping nooit de naam van dien God mag genoemd staan.

Uit Opdebeek's Wetenschappelijke Reeks voor de Jeugd ... door Herman De Roover (vgl. boven, 351 en de vorigen). - F. Bertijn. *De Aarde en haar Vorming*. 32 bl. met afbb. = Fr. 1,75.

Dit is maar de geschiedenis van de aardstofgewording, waarop het gewas- en dierenleven ontstond. Ter vergelijking gelegd nevens het werkje hiervoor, welke meer den uitslag der zoekingen aanbrengt, vertoont dit de zoekingen zelf, en is wel minder verhalend en schilderend, doch velemeer tuigen werkkundig.

L.D.W.

‘Bonhomme Noël’.

'k **S**TOND vóór 'n hoop met leerknapen, twaalfjarige, ui[t] het volk, te Brugge. En 'k vroeg aan één: Die witbesneeuwde grijsaard, met Kerstdag nu gevierd: wie is dat, zegt? - Noël, Petit Noël! - Jamaar Noël? Het Jesutje uit de Kribbe? - Neen-neen Noël! - In 't vlaamsch? - Noël.

En 'k vroeg het aan 'n anderen. - Dat is Saint-Nicolas!

Ik vroeg het aan een derden. - 't Is Jozef!

'k En vroeg het aan geen-één niet meer!... En 'k zei: wat zal voor u het schoonste zijn te Kerstdag? En allen antwoordden: - De kerstboom!

De Kerstboom en Noël! Thans is het àl daarmee. (Z. boven, bl. 7-8).

Nochtans. De ‘Kerstboom’? Is engelsch kettergoed. ‘Bonhomme Noël’? Is maar alleen de *Winterman*, 'n sneeuwman, misschien nogwel een oude Wintergod, vanher weer ingedreven door 'n beschavingsstroom - een heidenschen - die 't christendom opnieuw wil overspoelen... het christendom en Vlaanderen mee!

En... Vlaamsche kringen, vlaamsche bladen, gij? G'helpt mee daaraan?

M. KESTEMAN.

(Bijblad van Biekorf, 1929, t[k] 1).

Bladwijzer van Biekorf
- 1928 -

A. Opstelwijzer[(1)]

- Om te weten wat vlaamsch is. 1-2, 33, 65, 97, 129, 161, 193, 225, 257, 285, 321, 353
Oortijdsche Kustdorpen bij de Panne..... J. CLAERHOUT 2-6
- Iets van ‘Bonhomme Noël’ (7-8). - ‘Bonhomme Noël’ (384)..... T. RAEPAERT - M. KESTEMAN 7-8, 384
Atlantis ..... J. DE LANGHE - A.V. 8-11, 49
Een molen is duist menschen.. L. DE WOLF 11-13
De Volksoptelling in West-Vlaanderen in 1814-1815. [Arr. Brugge (15-59), Arr. Kortrijk (83-153), Arr. Veurne (153-169), Arr. Yper (215-270), Heel Westvlaanderen. - Vergissingen (270)]..... J. DE SMET 13-18, 56-59, 83-86, 152-155, 167-169, 215-218, 269-271
- Hoe 't met ons ‘Zaksken’ zit. (Vgl. in 1927). B. 18-19
- [De ‘Platse-Mollenburg’ (18-19)]. - Over de ‘Plaetse Maubert’ (50) .. B. - T.R. 18-19, 50
* Jaarlijksche Geestelijke Afzondering (19-21). - Vastenavondwijn (42-44). - Palmhout (65-68). - Meicommuniekantjes (106-108). - Corpus Christi-mis (146-148). - Verlaten Koeien (174-175). - Zijne Zee (253-254). - De Rozenkransprocessie (267-269). - Doodsgedachte in Allerzielen-Uren (301-302).
-

(1) Uitleg der teekens:
* = duidt aan dat 't aangewezen opstel een geschald of gedicht is;
[] = omvat een hoofdinge die niet uitgedrukt staat in 't gemeld opstel;
- = wijst op een mengelmare of tusschenwoordeken.

Stilte (331-333). - De Molen der Dagen. (354-355) JOS. VANDEN BERGHE 19-21, 42-44, 65-68 106-108, 146 148, 174-175, 253-254, 267 269; 301-302, 331-333, 354-355
- [Wantaal]. Kom', weer de vuilnis buiten... (21). - En mag ik nu ook nog wat zeggen? (55-56). - Wat fransch is... vlaamsch is! Slaat 't Vlaamsch dood! (82). - Het jongste kind van altemaal zwom in zijn bloed lijk in... 't kanaal (118). - 'n Sleutel op alle sloten (155-156). - Donderende zelfstandigheden!!! (184-185). - Alsof dit nu fransch was (218-219). - Alsan-maar beter (254-255). - Zonder fransch wat ware het ‘degelijk’ vlaamsch? (282-284). - Daar is maar één ‘vlaamsch’ dat het ware kan zijn (315-316). - Ik lange mijn hert uit... (347-348). - A moi, Heeren, deux mots! (380-381). - (Vgl. 257, 321) ..... BROM 21, 55-56, 82, 118, 155-156, 184-185, 218-219, 254-255, 282-284, 315-316, 347-348, 380-381, (257, 321)
Taalvonken: Uitklink (22), Scheers-op-e'-stokske (59), Zomerlaatte (91, vgl. 161), ['t Land] buizen (122), Moffeltjes (156), Vaderlandzot (185-186), Grondhuis (219), IJsje IJskarretje Koudzakske (255), [Nieuws]-kooien (282), ['t Wiel]blek (317), Gauw! (348), Lichtbeeldinge (381) ..... L.D.W. - B. - J. CLAERHOUT - V.R. - T.R. - K.D.F. - J. DE LANGHE - J.S. - R. GH. - W.-J. D. 22, 59, 91 (161), 122, 156, 185 186, 219, 255, 282, 317, 348, 381
Mowgli: ‘Laat de Jungle binnen’. (Vervolg van 1927) ..... W.-J. D. 22-28
De oorlog in Dickebusch en omstreken. (Vervolg uit 1922-1927). XIII. Op een her-ende-nieuw (.. 28-30, 60-61, 122-124, 157-159). XIV. Tusschenin een asemke (186-187, 219-222, 284-285, 317-320, 348-350). [A.V.W.] 28-30, 60-61, 122-124, 157-159, 186-187, 219-222, 284-285, 317-320, 348-350
- Hulde tewege aan A. De Cock.. BIEKORF 30-31

- Boekennieuws... L. DE WOLF - 'n VRIEND 31, (52), (64), 126-128, 285-288, 320, 350-351, 382-383
- Zeveneiken (naam- en volkskundig) .. J. CL 32
- Wild-e 'en muilpere... of 'en appel? [Stelwijze en echtheid]... J. VERCOULLIE - STIJN STREUVELS - BIEKORF - [PR. D.D.] 32, 61-63, 94-95
Nog over ‘den Eed’ en Vicaris Generaal J.F. De Gryse († 16-IV-1811).... A. DECOENE 34-42
- De stichting der Leuvensche Hoogeschool [hoe bekend gemaakt te Kortrijk).... A.V. 44, 75
De Duinheer Thomas Gabyt stierf hij den marteldood?..... A-J. FRUYTIER 44-49, 71-75
- Nog veriemandingen: Pieter Nauwynck (49); Meneere Verstraete en Madam Verpompe, Madam de Minnetesse (91); Zuster Bedje; Scharre, Hoofd, Smout... (352). (Vgl. Jan Vermortje, 71) .... N.L. - J.D.L. - K.D.F. - L.D.W. - LOQ. 49, 91, 352, (71)
Waar is dat naartoe? (50-52) - Ch. de Blende's Hofpoort en -huis (255-256) ..... B. DE BEER. - [BF.] 50-52, 255-256
- Van Kattekerkhoven. (Vgl. 1927). (Oordnaamkundig): [dat van Becelaere] .... L.D.W. 52-54
K. de Flou ‘doctor h.c.’ van Leuven (54-55). - Aan Heer K. de Flou ter gelegenheid zijner hulde te Brugge op 4^{n} in Slachtmd. ll. (323-328, met afb.)..... BIEKORF 54-55, 323-328
- En ken'-je Maderus? (klokname) .... M. 59
- 'n Nieuwe drinkmate: (een ‘pot’) .. N.L. 59
- Onder gevrienden (aan de Bksch. der AnEm.). 'n VRIEND 64
Wielsbeke (oordnaamkundig) .. J. CLAERHOUT 68-70
- Vloekmatige Schrikgezegden: [Jan Vermortje's huis] ..... [J. DE LANGHE] 71
- Oud leengebruik in Zeeuwsch Vlaanderen [keerse met penning te Lichtmisse] ..... A.V. 75
*Kraaie (75-78). - Kom meê! (138-141). - Staat, man... (181-184). - Arme Schapen (231-234). -

Spreeuwen (312-315). - Waar zal, o God?... (366-368) A. MERVILLIE 75-78, 138 141, 181-184, 231-234, 312 315, 366-368
- Moers Nieucapelle, Moers-Oudecapelle [?] ... K. DE FLOU 78
De sprekende Vogel... J. LEROY 78-81, 108-110, 142-144, 177-180
- [Trouwen] (eet menschen...) 81
- [Voor een 'si'] (zin en gebruik). K.D.F. 82, 125
Nog een woord over den 'Boeren' krijg in het Leyedepartement ..... J. DE SMET 86-91
Moorslede... of Brugge? ('t Eerste broederschap van O.L.V.-van-Lorette in Vlaand.). M. ENGLISH 92-93
- 'n Opsteldiefte (door den Duinengalm). [K.D.W.] 94
- Volkskunde op de as. 'Vl. Wetensch. Congressen' te Leuven den 14n-15n in Grasmaand ... L. DE WOLF 95-96
De Eerste Protestanten te Brugge..... C. EVERAERT 97-104
Skaldo ..... A. DASSONVILLE 104-106
- De naam 'Astride' in Vlaanderen (110-111). - 't Bestaan van 'Astride'n' in Westvlaanderen zal een verzinsel wezen (145-146). - Astri'n, geen Astride'n in Westvlaanderen (176-177) ..... VRAAGSTEERT - A.W. - I.D. - H.A. - R. DW. - A.D. - L.D.W. 110-111, 145-146, 176-177
S. Jacobskerk te Brugge, Grafschriften ..... K. DE FLOU 111-114
- En hoe gaan we die kerke nu heeten? (114-115) ...te Schipsdaele (148) .....,. T. RAFPAERT - [K.D.F.] 114-115, 148
Heer Herman Stekin van Scutdorpe (niet Zuiddorpe) A. VIAENE 115-116
- Voor Leuven (een schooiingske)..... J. VAN DE WIJER 117
* Dagen ..... MAR. GOD. VAN DEN IEP 117
- ['t Rapen van Paascheiers in 't Begijnhof te Brugge] ..... K.D.W. 118
Zee-anemonen..... J. DE LANGHE 119-121

Potjekari (woordafleidkundig) (125-126). - Pottekarie (157) .. J. CL. - L.D.W. - J. VE. 125-126, 157
- [Wie gaat er 't O.-Vrouwtje zijn...?]. T.R. 128
Familienamen uitgaande op -man (129-137) - Nog een... (176). - Nog een... (256) (Vgl. 334-336) .. K.D.F. - L.D.W. - J.D.S. 129-137, 176, 256, (334-336)
- Zwin en Zwijn ('t verschil) ... F.M. 137-138
- 't 'Stil Ende' (te Brugge).. B. DE BEER 141
- Ostade? (141). - 'n Weefsel... (176) ..... A.O. - A.V. 141, 176
O.L. Vrouwe van Napels te Kortrijk [en elders]. A. VIAENE 149-150
- De [straf]bedevaart naar O.L.V. van Halle [te Kortrijk] ..... A.V. 151
- O.L.V. van Halle en [eene gift van (?) of uit (?)] de stad Brugge (151). - [Liever uit...] (166-167). - [Gezocht en... gewacht] (256) ..... T.R. - R.A.P. - M.E. 151, 166-167, 256
- Hulde aan Hgl. J. Vercoullie .... B. 159-160
- De Visschers en Onze Vrouwe. [Morgenbeê] .. J. DE LANGHE 160
- 'De nieuwe laatte' (vgl. 91). [H.D.R.] - B. 161 Mgr. J.A. Brenart. 'L'idiome du diocèse' en zijne benoeming tot bisschop van Brugge (1777) ... H. NELIS 162-166
- [De schilderij van] O.L.V. van Halle te Haringhe: ['n nabootsing] ..... T.R. 167
- De eerste 'automobiel' te Brugge (1590) ... K.S. 170
- Hoe men te Brugge aan nieuws gerocht in 1543-1544 (Vgl. 264)..... K.S. 170, (264)
Weerspiegeling van het misdrijf in de middeleeuwsche straf ..... EG. I. STRUBBE 170-173
- De Hospitaalmolen te Kortrijk ... A.V. 173
G. Gezelle's 'hulde' as. in 1930 (184-185, vgl. 82). - (194-204). - (Vgl. 218, 255, 357) ..... BROM - AL. WALGRAVE - BIEKORF 184-185, 194-204 (82, 218, 255, 357.)

Lapnamen bij de Visschers. J. DE LANGHE 188-192
Vertelselkes van Tooverij uit het Fransch-Vlaamsche. I. Overgezonden beesterije (204-206); II. Slechte boeken die 't Kwaad verwekken (206-207); III. ...die de liefde verwekken (207-208); IV. Schaperskunsten: binden en stuiken (277-278); V. Schaperskunsten: paddenverwek (278-280); VI. Van de drie tonnekens (342-345) ..... [M.D.L.C.] 204-208, 277-280, 342-345
Een XIV^{d}eeuwsche afboeking van s. Jan's Gasthuis' ‘Regule’ te Yper. L. DE WOLF 208-215, 234 253
- Als 't U belieft [Paginae], de waarheid zeggen [in de beoordeelinge over ‘Lamphardnisse’ (Biek. 1927)] ..... B. 215
- Huwelijksgebruiken (Schoe der bruid, Wagenmarteel) ..... J. LEROY 222-223
- Aan de zee: hoe ze er rekenen! (‘Met de fersette’). J. DE LANGHE - L.D.W. 223
- Gezindheidsnamen (Negenwekers en Schuimers). [E.H.] 223-224
- Wijnspuigers (voordezen, nogheden) ..... J. VALCKENAERE 224
- ‘Den beer opeten’ (Uitleg?) .... E.M. 224
Guido Gezelle en zijne Engelschmannekens ... CAESAR GEZELLE 225-231, 272-277, 297-301
Een voorstel tot het inbrengen van een ‘Vry Meesterschap’ van ‘Medecyns’ en ‘Chirurgyns’ te Poperinghe, in 1698.. ERNEST HOSTEN 258-263
- Vonnis voor landlooperij (te Kortrijk in 1572) [Vgl. 170] ..... A.V. 264, (170)
Gedenksteen ter moordsteê van de drie Priestersmartelaars van Reninghelst (uitzicht, inhuldiging en * lied) 264-267
- Een blendemeur... (Spreuk) 271
Honden ‘cloppeeren’ (vgl. 279. o. 1) .. A.V. 281
- Den Uil, Het Paradys of De Vrede (als herbergsnaam in 1824) ..,..... J.D.S. 281-282
Het oud woord Schol ..... J. CLAERHOUT - J. VALCKENAERE 289-293, 352

* Alpenreize ..... ANT. VIAENE 294-296
- Het oude huwelijksboek van Langemark ... A. VERBOUWE 303
Iets over den Zeeoorlog ..... D.S. 303-309
- De kave van Bladelin's (te herstellen) .... H. CAVIEVAGHERS 310-312, 336-338
De inteekeningen hernieuwen .. 't BEREK 321-322
Plaats- en Geslachtsnamen (Flusk-, Busk, Threusk) A. DASSONVILLE 328-331
De Zondagrust in vroegere eeuwen ..... A. VERWAETERMEULEN 333-334
Is Hosman dietsch? Wat is die 'Hos-'? (334-336) - Hosman (355-357) .....
D.-M. ZÖLLNER. - A. DASSONVILLE 334-336, 355-357
- De 'Torre' van Damme.. S. DE BOER 338-339
* Gezelliana: onuitgegeven verzen van G. GEZELLE. I. Clothilde lief; II.
Joufvrouw Anna..... P. ALLOSSERY 339-342
Eupagurus Bernhardus ... J. DE LANGHE 344-347
- Raapkermisse (aan 't Rietveld). [M.D.L.C.] 351-352
Gezelle's Gedenkteeken on te Brugge in 1930 .. BIEKORF 357-365
Aan de Vlaamsche Kust onder het Fransche Keizerrijk. (Gesmokkel en
ontvluchting). Bonifacius van Windekens. ('t Vervolgt) .. JOS. DE SMET 369-371
Uit het leven van Toontje Tuymelaere en Maatje Mus. ('t Vervolgt) ..... K. DE
WOLF 371-380
Blok. 32, 64, 96, 128, 160, 192, 224, 256, 288, 320, 352, 384.

B. Zakenwijzer

I. Boekstelwezen

A. Scheppingen

1. *Geschald en gezang*: Bl. 19, 42, 65, 75, 106, 117, 146, 174, 181, 253, 266, 267, 294, 301, 312, 331, 354, 366. - G. Gezelle: 341.
2. *Verhaalwerk*: 22, 78-108-142-177, 371...

B. Schouwingen

1. *Boekzaken*:

Adriaen H. - Van... Poperinghe..... 126.
Allossery P. - Victor Van Coillie †.... 351.
AnEm. - Boekenschouw, 1926..... 64.
Benoot A. - Christus-Koning..... 350.
Bertijn F. - Aarde... Vorming..... 383.
(Boudewyns Kath.).-Van Belle H. - Prieelken... Wellusten ..... 127.
De Bom Em. - Swane..... 382.
de Flou K. - Wdb... Top. VII ..... 52.
De Graeve G.-Ehnam R. - Vl. Kunstpottebakkerij 320.
(de Harduyn Just.)-Dambre O. - Proefstuxkens. 127.
de Meyere V. - Vl. Vertelselschat, I-II ... 127.
(De Swaen Mich.)-Celen V. - Werken. I Tooneelspelen 1-2. ..... 127, 288.
Ehnam R. - Verlichting door de eeuwen heen. 351.
Longerstaey A. - Lobbe Sefa ..... 128.
O' Flanders A. - Irish Saints... Belgium... 31.
Philippen L.J.M. - Vorming... Antw. Stadszegel. 382.
Thiery M. - Bezoek... Museum nat. historie .. 383.
Timmermans F. - Pallieter-Kalender 1929 .. 382.
Uytterhoeven J.-Van Roosbroeck R. - Wandplaten 288.
Van Beugem I. - Katoen ..... 31.
(Van Bossche Jan)-Van Dooren E. - Liederen, Gedichten ..... 126.
Van de Wijer H.J. - Bibliogr. Vl. Plaatsnaamkunde 285.
Van Thichelen H. - Sprookjes... III. ... 382.
Wauters-Leurs-... - The Belgian Littoral .. 287.

2. *Beleeringen*: (over G.G.) 184-194-(82-218-255-357), 339.

II. Oorgeschiedenis

A. Algemeene

1. *Aardrijkskundig*: 3, 8-49.
2. *Tijdrekenkundig*: 11.
3. *Volksstamkundig*: 2, 290.

B. Eigenlandsche

Doening: 3.

III. Geschiedenis

1. *Geschiedgronden*: 3, 13-56-83-152-167-215-269-270, 38-42, 44-75, 111, 208-234, 260, 264, 303.
2. *Geschiedkundige aangelegenheden*.
    - Beginselen; 11, 86, 162, 170.
    - Gebeurtenissen: 18-50, 28...-348, 34, 44-71, 86, 97, 115, 162, 170, 264, 369.

- Inrichtingen: 11, 44, 92, 97, 115, 170, 173, 258, 280, 303, 333.

3. *Onthoudensweerdige mannen*: De Cock A. 30; de Flou K. 54-323; Vercoullie J. 159; - Gezelle G. 184-194-(82-218-255-357), 225-272-297.

IV. Geestelijk leven

1. *Heiligen*: 44-71, 92, 149, 151, 151-166-256, 167, (264).
2. *Wijdienstelijkheden*; 75.
3. *Geestelijke uitgalmingen*: 266.

V. Kunst en Wetenschap

A. Kunstwerken

1. *Groot werk*: 50-255, 111, 338.
2. *Klein werk*: 51, 149, 151-166-256, 167, 264.
3. *Géén werk*: 51, 114, 310-336, 357.

B. Bedrijf en Wetenschap

1. *Tuig*: 4, 170, 303.
2. *Wetenis*: 8-49, 119, 258, 303, 344.

VI. Volkskunde

A. Beleering

Bl. 7-384, 8, 95, 188.

B. Daadzaken

1. *Meening*.
   - Volkswetendheid: 11.
   - Volksgeloof: 32.

- Volksverbeelding: 49-91-352-(71), 53.

2. *Zegging*.
   - Volksspraakveerdigheid: 81, 271.
   - Volkszegsels: 49-91-352-(71), 128, 188, 223, 224.
   - Volksvertelsels: 53, 204-277-342.

3. *Doening*.
   - Volksgerief: 4.
   - Volkskunst: 128.
   - Volksgeplogenheden: 32, 75, 118, 160, 172, 173, 222, 223, 224, 280, 352.

VII. Taalkunde

A. Leerstellingen

1. *Spraakkunst*: 32.
2. *Taalkunst*: 1...-353.

B. Woordkennis

1. Oordnamen: 18, 50, 32, 52, 68, 78, 104, 137, 141, 281, 328.

2. *Eenling en eigennamen*: 63, 104, 110-145-176, 129-176-256 (334), 188, 328, 334-355.
3. *Zaaknamen*.
    - Tweelingwoorden (ongewoordenboekte): *Balk- en beurelgedoe, 326; *'n Guw en 'n gauw, 96; *Haaitjes en kaaitjes, 359; Zuur en zoet, 36.
    - Streektaal: 59, 223, 224; - Brugsch, 244.
    - Buurttaal: 32-61-94, 49-91-352 (71), 71, 223, 224, 284.
    - Oud vlaamsch: 82-125, 104, 141-176, 213... 235, 224, (279)-280, 289.

4. *Taaluitleg*.
    - Algemeene beleering: 1...-353.
    - Bijzondere; van woorden en klanken; 32, 71, 82-125, 125-157; ‘Cloppeeren’, 280; ‘Galle’, 120, ‘Klompers’, 119; ‘Pot’, 59; ‘Saatse’, 344; ‘Slag- en Steenkrabbe’, 346; ‘Vingeroen’, 213; ‘Zeepokken’, 119.

5. *Wantaal*: 18, 21...-380, 137.

VIII. Verdietschingen

1. *Bespreking*: 22...-381, 161, 225.
2. *Woorden* (*stelselmatig zoo louter-dietsch als 't kan*) *alhier voorgesteld of gaandeweg gebezigd* (immers ten gebruike van die wilt; of, ten minste, tot betoog dat verdietsching, insteê van uitheemsche woorden of van bastaardwoorden, in 't meestendeel der gevallen zeer wel mogelijk is):

A. Eenszins

Abri (*tranchées*) = strijdhol, 159.
Adhésion = meestemming, 201.
Administratif (*Document* -) = bestuurstuk, 250.
Adresse (*Coup d'* -) = slimte, 248.
Affiche = aanplak (m.), 220.
Affiches (*Cadre d'* -) = berichtenbord, 251.
Agentschap (*Pers*) = nieuwswinkel, 170.
Agitation (*collective*) = geroer, 350.
Agitation (*Fièvre d'* -) = roerzucht, 200.
Allongement = verleng, 357.
Anachronisme = stoore op z'n tijd, tijdstoore, 328.

B. Anderszins

Aanplak (m.) = affiche, 220.
Aansterkende = paragogisch, 146.
Aanvangstaf = initiale, 212.
Achterbladzijde = feuille d'arrière, 209.
Achterhalfdag = namiddag, 187.
Afdeelingsteeken = paragraafteeken, 212.
Afsteek = ennui, inconvénient, 285.
Band = pneu, 317.
Bedil = chicane, 327.
Beêgang = processie, 284.
Beginselverlokking = pétition de principe, 64.
Begraafgrond = kerkhof, 188.

[Vervolg Eenszins]

Appliquer (*S'* -) = stringtrekken, 160.
Apport = inbreng, 239
Aristocratique (*Familie* -) = hooggeslacht, 127.
Arrière (*Feuille d'* -) = achterbladzijde, 209.
Arrondissement = bestrek, 124. Vgl. *Canton, District*.
Artilleur = schietman, 186.
Arliste = kunststeller, 383.
Artistique (*Fantaisie* -) = gekunstel, 363.
Asseoir (*De quoi s'* -) = *zittinge*, 358.
Autorités supérieures = hooggezag, 124.
Baïonnette = stekker, 187.
Banal = blonkgewoon, 287.
Bastingage, clôture = beschansing, 358.
Bataillon = drom, 284.
Beurs(*De* -) = de Weerden, 282. Vgl. *Beursgebouw* = Weerdhalle; *Beursdag* = Weerddag; *Beurskoers* = Weerdgang; *Boursier* = weerdganger, weerdgangsch; *Complantmarkt* = Koopgang, Koop (m.); *Terme* = Dingelgang Dingel (m.).
Bibliographique (*Littérature* -) = boekwezen, 286.
Bibliographique (*Science* -) = boekenschouwkunde, 327.
Bienfaiteur = deugddoener, 325.
Bien pensant = welgemeend, 201.
Bluff = gewind, 160.
Bluffeur = windmaker, 118.
Bombardement = smijtsel, 123.
Bombe incendiaire = brandbom, 61.
Boute-en-train, entraîneur = ingangsteker, 325.
Braillard = levenhouder, 326.
Burgers tranchee - werkers = grachtmakers burgerlui, 29.

[Vervolg Anderszins]

Begripverwisseling = équivoque, 64.
Bekijkboek = livre à feuilleter, 287.
[*Beleed*] = district. Vgl. *Bestrek*.
Berdgerief = tafelservies, 239.
Berichtenbord = cadre d'affiches, ad valvas, 251.
Beschansing = bastingage, clôture, 358.
[*Bestek*] = canton. (Rechtsbestek = canton de justice de paix). Vgl. *Bestrek*.
Bestrek = arrondissement, 124. Vgl. *Bestek* = canton. (*Rechtsbestek* = canton de justice de paix); *Beleed* = district.
Bestrekheer, waarnemer van 't bestrek = arrondissementscommissaris, 124.
Bestuurstuk = document administratif, 250.
Betrachting = essai, 361.
Bevinding = sensation, 227.

Bevingervlekken = salir des doigts, 209.
Bidsteê = kerk, 319.
Binnenrand = marge intérieure, 235.
Binnenwetten = règlement d'ordre intérieur, 240.
Bladje met namen, naamblad = liste de noms, 285.
Blek = plaque, 317.
Blonkgewoon = banal, 287.
Boekenschouwkunde = science bibliographique, 327.
Boekstafkundig = littéraire, 382.
Boekwezen = art du livre, 127; letteren, 54; littérature bibliographique, 286.
Boekwijsde = à la façon d'un livre, 286.
Bommeling = canonnade, 123.
Bondiggezeid = en résumé, 194.
Bouw = hectare, 220.
Bovenbed = matras, 221.

[Vervolg Eenszins]

Cadre disciplinaire = tuchtraam, 230.
Calendarium = dagdienstwijzer, 221.
Calme = stilligheid, 31.
Canon = geschutstuk, 318.
Canonnade = bommeling, 123.
[*Canton*] = bestek (*Canton de justice de paix* = rechtsbestek). Vgl. *Bestrek*.
Cantonnement = geleger, 318.
Cataloguer = inschikken, 31.
[*Centigramme*] = wichthonderdste. Vgl. *Duistwicht*.
Centre = hert, 363.
Chicane = bedil, 327.
Chlore = groenaard, 157. (Vgl. Biek. I, bl. 194).
Claque = zwaaimakers, 96.
Clôture, bastingage = beschansing, 358.
Coffre-fort = brandlâ, 320.
Colle = plak, 210.
Commémorative (*Pierre* -) = gedenksteen, 30.
Commissaris (*Arrondissements*-) = bestrekheer, waarnemer van 't bestrek, 124
Commission des Monuments = kunstbonwberek; *membre*... = -berekker, 311.
Compartiment = verdiep, 358.
[*Comptantmarkt*] = Koopgang, Koop. Vgl. *Beurs*.
Compte = tel, 285.
Constructivement = gestelmatig, 5.
Continue (*De façon* -) = ringaaneen-voort, 60.
Conversation (*En style de* -) = praatvoerig, 197; praatmatig, 198.
Conviction (*Pièce à* -) = rechtsbewijs, 248.
Cordon littoral = kustdam, 2.
Correspondances (*Service des* -) = maregestuur, 123. Vgl. *Postes*.

[Vervolg Anderszins]

Brandbom = bombe incendiaire, 61.
Brandlâ = coffre-fort, 320.
Buisching = coup, 319.
Buitenwellen = Règlement d'ordre extérieur, 246.
Buizen = draineeren, 122.
Dagdienstwijzer = calendarium, 221.
Dagelijksch gedoen (*In zijn* -); *op zijn wekedagsche* = ...en pantoufles, 316.
Denkbeelding = réflexion, 200.
Deugddoener = bienfaiteur, 325.
Deungilde = société de musique, 224.
Deurelatinge, doorlating = laissez-passer, 318.
Dienstraad = (kerk)meubels, 319.
Doemmerken = marquer pour la mort, 232.

Doodgezicht = masque, 361.
Draai = formule, tournure, 289.
Drom = bataillon, 284.
‘*Duiker*’ = siphon, 138.
[*Duistwage*] = tien ton. Vgl. *Duistwicht*.
Duistwicht = kilo, 61. (In Biek. 1927, was verwarring met ‘*Wicht*’). Vgl. *Wicht* = gramme; *Wichttienste* = décigramme; *Wichthonderdste* = centigramme; *Wichtduizendste* = milligramme; *Weegte* = vijftig kilo, zak; *Wage* = honderd kilo; *Tienwage, Gelad* (o). = duist kilo; *Honderdwage, Vervoerte* (o.) = tienduizend kilo, ton; *Halfvervoerte* = vijfduizend kilo; *Duistwage, Tienvervoerte* = honderdduizend kilo, tien ton.
Dwangmacht = tyrannie, 76.
Eerebeeld = monument, 30.
Eeretuin = parc, 357.

[Vervolg Eenszins]

Coup = buisching, 319.
Cours = tel, 285.
Couvert = eetgerief, 239.
Crême à la glace = ijsje, 255, *Cornet de* - = ijshorentje; '*t Karretje met* - = ijswagentje, 363. Vgl. *IJsje*.
Dallé (*Carré - dans un parc*) = tuinvloer, 360.
Dallée (*Surface* -) = gevloer, 357; gevloerte, 362.
[*Décigramme*] = wichttienste. Vgl. *Duistwicht*.
Découverte = gevinding, 383.
Défense = sterkmakinge, 12.
Dégrossissage = ontruwing, 33.
Démener (*Se*-) = leelijkdoen, 28.
Dépenser (*Se* -) = stringtrekken, 31.
Désordonné = wanschikkelijk, 246.
Désordre = wangeschik, 247.
Devant (*Feuille de* -) = voorbladzijde, 209.
Dictionnaire (*Composer un* -) = woordenboeken, 65.
Diorite = groensteen, 70. (Vgl. VDale o. 'Dioriet').
[*Diplomatique*] = oorkondenleer. Vgl. *Paléographie*.
Distingué en apparence = schijnbeschaafd, 288.
District = beleed. Vgl. *Bestrek*.
Divisie = Legerschaar, schaar, 187.
Doctor = Leerman, Leerwijzer. Z. *Wijsheid en Boekwezen*. Vgl. *Magister*.
Draineeren = buizen, 122.
Dûment = schikkiglijk, 251.
Eclaireur (*Avion* -) = loertuig, 158.
Eclaté(*Non* -) = onverbuischt, 124.
Ecrit (*Témoignage* -) = stelmatige getuigenis, 246.
Effekt = geschetter, 361.
Ennui = afsteek, 285.

[Vervolg Anderszins]

Eerewerk = monument, 357.
Eetgerief = couvert, 239.
Effendakte = platdakte, à plateforme, 365.
Effenop = dans le privé, 206.
Eigengeefsch = spontanément généreux, 322.
Eigenvernuftig = (trouvaille) personnelle, 160.
[*Gangmaker*] = entraîneur. Vgl. *Zwaaimakers*.
Gasthofbaas = patron d'hôtel, 223.
Gauw = marche!, 348.
Gebruikelijk, [*gebruikwettig*] = officiel, 12.
Gedachtelijk (*Eeuwig*-) = idéalement, 361.

Gedenksteen = pierre commémorative, 30.
Gedonder [*van geschot*] = tir, 318.
Gedraaidte = tournure, 257.
Gekunstel = fantaisie artistique, 363.
[*Gelad*] o. = duist kilo. Vgl. *Duistwicht*.
Geldvak = question financière, 247.
Geleger = cantonnement, 318.
Geneesberek = Medicale Commissie, 260.
Geverigheid = zèle, 31.
Geroer = agitation (collective), mouvement, 350.
Gerzinggebruik = exploitation de prés, 363.
Geschetter = effekt, 361.
Geschulstuk = kanon, 318.
Gestelmatig = constructivement, 5.
Geteeken = illustration, 31.
Gevechtreke = gevechtslinie, 188.
Gevinding = découverte, 383.
Gevloer = surface dallée, 357.
Gevloerte = surface dallée, 362.

[Vervolg Eenszins]

Entraînement = voorgeleerdheid, 30.
Entraîneur = in-gang-steker, 325; [gangmaker. Vgl *Zwaai makers*].
Entrée (*Chemin d*' -) = inweg, 358.
Epanouissement = uitstraal, 7.
Equivoque = begripverwisseling, 64.
Essai = betrachting, 361.
Esthète = kunstkenner, 30.
Etage (*Maison sans* -) = grondhuis, 219.
Eté (*Heure d*' -) = zomerlaatte, 91; nieuwe laatte, 161.
Ethéré = onstreeksch, 362.
Etrangler = worgelen, 315.
Exploitation de prés = gerzinggebruik, 363.
Exploitation rurale et maraîchète = landgebruik, 363.
Expression (*linguistique*) = taaluiting, 289.
Façon = opmakinge, 21.
Façon (*A la - d'un livre*) = boekwijsde, 286.
Ferraille = ijzerbucht, 60.
Financière (*Question* -) = geldvak, 247.
Flamand (*Simulacre de* -) = schijnvlaamsch, 288.
Force = sterkmakinge, 12.
Formule = draai, 289.
Fossé d'arrosement = laan, 363.
Fusillade = schietjacht, 60.
Garage = inloop, rijtuigboeie, 51.
Gare = spoorhof, 29, 319.
Germaniser = induitschen, 335.
Gillette = scheers-op-e'-stokske, 59.
Gouvernement = Landbeheer, 220.
Graad = kerf, 188.
[*Gramme*] = wicht. (Z. VDale o. ‘Wichtje 2.’). Vgl. *Duistwicht*.

[Vervolg Anderszins]

Gevoegelijk = en ordre, 251.
Gewabber = vaporisation, 362.
Gewend (o.) = variation, 351.
Gewind = bluff, 160.
Gewonen mensch's huis = maison particulière, 30.
Gezindheid = parti, 223.
Gioelen = siffler, hurler, 124.
Gooibomme = grenade, 318.
Grachtmakers-burgerlui = burgers trancheewerkers, 29.
Grachtreke = trancheelinie, 188.
Grachtsteker = trancheewerker, 124, 221.

Groeite = souche, origine, 127.
Groenaard = chlore, 157. (Vgl. Biek. I, 194).
Groensteen = diorite, 70. (Vgl. VDale).
Grondhuis = maison sans étage, 219.
Grondstelling = thesis, 11.
Grootmakerij = pose, vantardise, 316.
Grootstreeks = grandement, en grande partie, 335.
[*Halfvervoerte*] = vijfduizend kilo. Vgl. *Duistwicht*.
Halverlengte = à mi-chemin, 358.
Handstel = manuscrit, 241.
Handvestkunde = paléographie, 240. Vgl *Oorkondenleer*.
Heeredoening = kasteel, 124.
Hert = centre, 363.
'*Hofman*' = jardinier, 103.
[*Honderdwage*] = tien duizend kilo, ton. Vgl. *Duistwicht*.
Hooggeslacht = familie aristocratique, 127.
Hooggezag = autorités supérieures, 124.
Hoogvloer = terrasse, 358.
Huldespel = scène d'hommage, 201.
Iemandelijk = personnel, 361.
[*IJshorentje*] = cornet de crême à la glace. Vgl. *IJsje*.

[Vervolg Eenszins]

Grandement, en grande partie = grootstreeks, 335.
Gratification = junste, 239.
Grenade = gooibomme, 318.
Grens = markgebied, 367.
Grossier = onhoffelijk, 94.
Guide du touriste = reismansboekje, 287.
Hectare = bouw, 220.
Hommage (*Scène d*' -) = huldespel, 201.
Hurler, siffler = gioelen, 124; joelen, 319.
Idéalement = eeuwig gedachtelijk, 361.
Idéaliser = verdroombeelden, 360.
Illustration = geteeken, 31.
Immobile (*L*' -) = het stijve, 361.
Immuable = oneindig-stijf, 360.
Impersonnel = oniemandsch, 361.
Inconvénient = afsteek, 285.
Initiale = aanvangstaf, 212.
Institutrice = leervrouwe, 1, 220.
Intercalation = invoeging, 210; inlasch, 245.
Interpolation = invoeging, 210; invoeg, 241.
Jardinier = 'hofman', 103.
Judiciaire (*Acte* -) = rechtsgetuig, 245.
Justification (*Essai de*-) = verweerwerk, 245.
Kasteel = heeredoening, 124.
Kasteelheer = slotheer, 110.
Kelder = koelruim, 123.
Kerk = bidsteê, 319.
Kerkhof = begraafgrond, 188.
Kilo = duistwicht, 61. *Vijftig k*. = weegte; *honderd k*. = wage; *duist k*. = tienwage, gelad; *tienduizend k*. = honderdwage, vervoerte; *vijfduizend k*. = halfvervoerte; *honderdduizend k*. = duistwage. Vgl. *Duistwicht*.

[Vervolg Anderszins]

IJsje = crême à la glace, 255. Vgl. *IJshorentje, IJswagentje*.
[*IJswagentje*] = karretje met 'crême à la glace', 363. Vgl. *IJsje*.
IJzerbucht = ferraille, 60.
Inbanding = reliure (action de relier), 209.
Inbreng = apport, 239.
Induitschen = germaniser, 335.
In gang-steker = boute-en-train, entraîneur, 325.
Inlasch = intercalation, 245.
Inloop = garage, 51.
Inschikken = cataloguer, 31.

Invoeg = interpolation, 241.
Invoeging = intercalation, interpolation, 210.
Inweg = chemin d'entrée, 358.
Joelen = siffler en hurlant, 318.
Junste = gratification, 239.
Kakescharen = pinces (de homard), 347.
Kerf = graad, 188.
Keurvraag [*loonvraag*] = prijsvraag, 30.
[*Klauwen*] = parenthèses. Vgl. *Parenthèses*.
Knuistig = noueux, 360.
Koelruim = kelder, 123.
Koorntijd = oogsttijd, 187.
Krankemaneteeken = parenthèse ouverte, 211.
Kruimeloos = superficiel, 1.
Kunstbouwberek = Commission des monuments; -*berekker* = membre..., 311.
Kunstkenner = esthète, 30.
Kunststeller = artiste, 383.
Kustdam = cordon littoral, 2.
[*Kwareden*] = sophisme. Vgl. *Wanredening*.
Laan = fossé d'arrosement, 363.
Laatte (*Nieuwe* -) = heure d'été, 161.
Landbeheer = gouvernement, 220.

[Vervolg Eenszins]

Labyrinthe (*Jardin*)- = wegduikersheester, 359.
Laissez passer = deurelatinge, doorlating, 318.
Latius hos = zinverrekking, 64.
Leerkrachten = leeraarschap, leerlui, 161.
Letteren = Boekwezen, 54.
Lettres (*Monde des* -) = leerwereld, 193.
Linie (*Gevechts*-) = gevechtreke, 188.
Linie (*Tranchee*-) = grachtreke, 188.
Liste de noms = bladje met namen, naamblad, 285.
Littéraire = boekstafkundig, 382.
Littérature bibliographique = boekwezen, 286.
Livre à feuilleter = bekijkboek, 287.
Livre (*Art du* -) = boekwezen, boekkunst, 127.
Livre de recherches = zoekwerktuig, 286; uitspeurboek, 287.
Logement de nuit = 't vernacht, 239.
Lyrique (*Poème*) = voelgezang, 127.
Machinalement = onbegeestdrift, 252.
[*Magister*] = Leeropperste. Vgl. *Doctor*.
Manuscrit = handstel, 241.
Maquette = voormaak (m.), 359.
Marchandises (*Service des* -) = waregestuur, 123. Vgl. *Stuurdienst*.
Marche! = gauw, 348.
Marge intérieure = binnenrand, 235.
Marquer pour la mort = doem merken, 232.
Masque = doodgezicht, 361.
Matière = lijfschap, 97.

[Vervolg Anderszins]

Landgebruik = exploitation rurale et maraîchère, 363.
Leelijkdoen = se démener, 28.
Leeraarschap = leerkrachten, 161.
Leeraarsche (*Op - wijze*) = sur un ton doctrinal, 383. Vgl. ‘op soldaetsche wijse’, bl. 264.
Leerlui = leerkrachten, 161.
[*Leerman*] = Doctor. Z. *Wijsheid en Boekwezen*. Vgl. *Leeropperste*.
[*Leeropperste*] = Magister. Z. *Leerman, Leerwijzer*.
Leerstijf = pédant, 201.
Leervrouwe = institutrice, 1, 220.
Leerwereld = monde des lettres, 193.
[*Leerwijzer*] = Doctor. Z. *Wijsheid en Boekwezen*. Vgl. *Leeropperste*.
Legergedrets = mouvement de troupes, 284.
Legerschaar = divisie, 187.
Levenhouden = tonner (canons), 318.

Levenhouder = braillard, 326.
Lichtbeeldinge = projections, 381.
Lijfschap = matière, 97.
Loertuig = (avion) éclaireur, 158.
[*Loonvraag*] = Z. *Keurvraag*.
Man-van-den-geest = penseur, 360.
Maregestuur = service des correspondances, 123. Vgl. *Stuurdienst*.
Markgebied = grens, 367.
Meestemming = adhésion, 201.
Mondmatige (*getuigenis*) = témoignage oral, 246.
[*Naamblad*] = liste de noms, 285.
Nagekondig = rappel, 201.
Nagestreef = poursuite, 199.

[Vervolg Eenszins]

Matras = bovenbed, 221.
Mécanique = tuigkundig, 383.
Medicale Commissie = Geneesberek, 260.
Métier (*façon*) = opmakinge, 21.
Meubels (*Kerk*-) = dienstraad, 319.
Mi-chemin (*A* -) = halverlengte, 358.
Militaire = oorlogsmanachtig, 161.
[*Milligramme*] = wichtdui zendste. Vgl. *Duistwicht*.
Mobilier = woonraad, 239.
Modèle (*Champ* -) = toogveld, 363.
Modeler = opkneden, 359.
Moderne (*Du* -) = 'n nieuwachtigheid, 360.
Monument = eerebeeld, 30; eerewerk, 357; praalstuk, pronkwerk, 363.
Monumental (*Témoignage* -) = stukmatige getuigenis, 246.
Mouvement, agitation (*collective*) = geroer, 350.
Mouvement de troupes = legergedrets, 284.
Musique (*Société de* -) = deungilde, 224.
Namiddag = achterhalfdag, 187.
Noueux = knuistig, 360.
Novice = nieuweling e, 239.
Nuit (*Logement de* -) = 't vernacht, 239.
Obligatoirement = verplichtend, 258.
Officiel = gebruikelijk, [gebruikwettig], 12.
Oogsttijd = koorntijd, 187.
Oral (*Témoignage* -) = mondmatige getuigenis, 246.
Ordonné (*Bien* -) = schikkig, 247.
Ordre (*En* -) = gevoegelijk, 251.
Origine, souche = groeite, 127.

[Vervolg Anderszins]

Nieuwachtigheid = du moderne, 360.
Nieuweling e = novice, 239.
Nieuwswinkel = persagentschap, 170.
Onbegeestdrift = machinalement, 252.
Onhoffelijk = grossier, 94.
Oniemandsch = impersonnel, 361.
Ons Heer = 't H. Sakrament, 319.
Onstreeksch = éthéré, 362.
Ontruwing = dégrossissage, 33.
Onverbuischt = non éclaté, 124.
Oogenverblinding = tape-à-l'oeil, 361.
Oordeelveerdig = sagace, 353.
[*Oorkondenleer*] = diplomatique, Vgl. *Handvestkunde*.

Oorlogsmanachtig = militaire, 161.
[*Openklauw*] = parenthèse ouverte. Vgl. *Parenthèses*.
Opkneden = modeler, 359.
Opmakinge = métier, façon, 21.
Opsteldiefte = plagiat, 94.
Praalstuk = monument, 363.
Praalmatig = en style de conversation, 198.
Praatvoerig = en style de conversation, 197.
Plak = colle, 210.
Pronkwerk = monument, 363.
[*Rechtsbestek*] = canton de justice de paix. Vgl. *Bestrek*.
Rechtsbewijs = pièce à conviction, 248.
Rechtsgetuig = acte judiciaire, 245.
Reismansboekje = guide du touriste, 287.
Rijtuigbocie = garage, 51.
Ringaaneen-voort = de façon continue, 60.
Roerzucht = fièvre d'agitation, 200.

[Vervolg Eenszins]

Paléographie = handvestkunde, 240. Vgl. *Diplomatique*.
Panloufles (*... En* -) = ...in zijn dagelijksch gedoen, op zijn wekedagsche, 316.
Paragogisch = aansterkende, 146.
Paragraafteeken = afdeelingsteeken, 212.
Parc = eeretuin, 357.
Pareil = zulkgelijk, 210.
Parenthèse ouverte = krankemaneteeken, 211; [openklauw, vgl. *Parenthèses*].
[*Parenthèses*] = klauwen; - *ouverte* = openklauw; - *fermée* = toeklauw. Vgl. *Parenthèse ouverte*.
Parquet = vloerblad, 20.
Parti = gezindheid, 223.
Particulière (*Maison* -) = gewonen-mensch's huis, 30.
Patriotard = vaderlandzot, 185.
Patron d'hôtel = gasthofbaas, 223.
Pêche = visschinge, 141.
Pédant = leerstijf, 201.
Penseur = man-van-den-geest, 360.
Personnel = iemandelijk, 361.
Personnelle (*Trouvaille* -) = eigenvernuftig, 160.
Pétition de principe = beginselverlokking, 64.
Peuplier = schaaiaard, 312.
Philosophie et Lettres = Wijsheid en Boekwezen, 54.
Pinces (*de homard*) = kakescharen, 347.
Plagiat = opsteldiefte, 94.
Plaque = blek, 317.
Plate-forme (*A* -), *platdakte* = effendakte, 365.
Plein (*Werk van 't Leger*) = krijgswerf, 124.
Pneu = band, 317.
Pose = grootmakerij, 316.
Postes (*Services des* -) = Stuur-

[Vervolg Anderszins]

Schaaiaard = peuplier, 312.
Schaar = divisie, 187.
Scheers-op-e'-slokske = gillette, 59.
Schietjacht = fusillade, 60.
Schietman = artilleur, 186.
Schijnbeschaafd = distingué en apparence, 288.
Schijnvlaamsch = simulacre de flamand, 288.
Schijnwetenschappelijk = faussement scientifique, 288.
Schikkig = bien ordonné, 247.
Schikkiglijk = dûment, 251.
Schuilkot = tente, 318.

Slimte = coup d'adresse, 248.
Slotheer = kasteelheer, 110.
Smijtklomp = shrapnell, 29.
Smijtsel = bombardement, 123.
Spoorgebouw, spoorhalle = station, 350.
Spoorhof = gare, 29, 319.
Stadswerkdienst = Service technique de la ville, 359.
Stadswerkhuis = Service technique de la ville, 361.
Stekker = baïonnette, 187.
Stelmatige (*getuigenis*) = témoignage écrit, 246.
Sterkmakinge = défense, force, 12.
Stijf (*Oneindig*-) = immuable, 360.
Stijve (*Het* -) = le rigide, l'immobile, 361.
Stilligheid = calme, 31.
Stoore op z'n tijd, tijdstoore = anachronisme, 328.
Streeklaag = zone, 291.
Strijdhot = abri (tranchées), 159.
Stringtrekken = s'appliquer, 160: se dépenser, 31.
Stukmatige (*getuigenis*) = témoignage monumental, 246.
Stuurdienst = service des Postes, 123. Vgl. *Mare*-, *Waregestuur*.

[Vervolg Eenszins]

dienst, 123. Vgl. *Correspondances, Marchandises*.
Poursuite = nagestreef, 199.
Préparatoire (*Instruction* -) = voorgeleerdheid, 30.
Prijsvraag = keurvraag, loonvraag, 30.
Princier (*Personnage* -) = vorstenwezen, 288.
Privé (*Dans le* -) = effenop, 206.
Priviléges (*Les* -) = 't Voorrechtswezen, 353.
Processie = beêgang, 284.
Projections = lichtbeeldinge, 381.
Raisonnement (*Mauvais* -) = wanredening, wanreden, 64.
Rappel = nagekondig, 201.
Réclame = uitklink, 22.
Réfléchissement, réflexion = weerspeling, 358.
Réflexion = denkbeelding, 200.
Reglement d'ordre extérieur = buitenwetten, 246.
Règlement d'ordre intérieur = binnenwetten, 240.
Reliure (*action de relier*) = inbanding, 209.
Renforts = versterkvolk, 349.
Répertoire = zoekwerktuig, 286; uitspeurboek, vindboek, 287.
Résumé (*En* -) = bondiggezeid, 194.
Rigide (*Le* -) = het stijve, 361.
Rond, environ = zoovele (halfdag of -), 188.
Sagace = oordeelveerdig, 353.
Sakrament ('*t H*. -) = Ons Heer, 319.
Salir des doigts = bevingervlekken, 209.
Satisfaisant (*En tout* -) = vriendelijk, 114.
Scène = vertoon, 331.
Scientifique (*Faussement* -). = schijnwetenschanpelijk, 288
Sensation = bevinding, 227.
Service technique = Stadswerk-

dienst, 359; Stadswerkhuis, 361.
Shrapnell = smijtklomp, 29.
Siége = zittinge, 358.
Siffler (*en hurlant*) = gioelen, 124; joelen, 319.
Siphon = ‘duiker’, 138.
Socle = voetblok, 358.
Solarium (*terrasse*) = zonnezate, 365.
Sophisme = kwareden. Vgl. *Wanredening*.
Sortie (*Moyen de* -) = uitkomst, 368.
Souche, origine = groeite, 127.
Spinazie = tuindokke, 158.
Spontanément généreux = eigengeefsch, 322.
Station = spoorgebouw, -halle, 350.
Styliser = verkunstaarden, 360.
Succession = verstervenis, 241.
Superficiel = kruimeloos, 1.
Suscitement = verwek, 278.
Tafelservies = berdgerief, 239.
Tape-à-l'oeil = oogenverblinding, 361.
Témoignage oral, écrit, monumental. Vgl. *Oral, Ecrit, Monumental*.
Temps (*Cours du* -) = tijdvloed, 366.
Tentacules = vangarmen, 120.
Tente = schuilkot, 318.
[*Terme*] = Dingelgang, Dingel (m.). Vgl. *Beurs*.
Terrasse = hoogvloer, 358.
Thesis = grondstelling, 11.
Tir = gedonder, 318.
Ton (*Sur un - doctrinal*) = op leeraarsche wijze, 383. Vgl. *Leeraarsche*.
[*Ton, tienduizend kilo*] = honderdwage, vervoerte. Vgl. *Duistwicht*.
Tonner (*Canons*) = levenhouden, 318.
Touriste = wandelreiziger, 287.

[Vervolg Anderszins]

Taaluiting = expression (linguistique), 289.
Tel = compte, cours, 285.
[*Tienvervoerte*] = tien ton, honderdduizend kilo. Vgl. *Duistwicht*.
[*Tienwage*] = Duist kilo. Vgl. *Duistwicht*.
[*Tijdstoore*] Vgl. *Stoore op z'n tijd*.
Tijdvloed = cours du temps, 366.
[*Toeklauw*] = parenthèse fermée. Vgl. *Parenthèses*.
Toogveld = champ modèle, 363.
Tuchtraam = cadre disciplinaire, 230.
Tuigkundig = mécanique, 283.

Tuindokke = spinazie, 158.
Tuinvloer = carré dallé dans un parc, 360.
Uitklink = réclame, 22.
Uitkomst = moyen de sortie, 368.
Uitspeurboek = livre de recherches, répertoire, 287.
Uitstraal = épanouissement, 7.
Vaderlandzot = patriotard, 185.
Vangarmen = tentacules, 120.
Verdiep = compartiment, 358.
Verdroombeelden = idéaliser, 360.
Verkunstaarden = styliser, 360.
Verleng (o.) = allongement, 357.
Vernacht (o.) = logement de nuit, 239
Verplichtend = obligatoirement, 258.
Versterkvolk = renforts, 349.
Verstervenis = succession, 241.
Vertoon = scène, 351.
[*Vervoerte*] o. = tienduizend kilo, ton. Vgl *Duistwicht*.
Verweerwerk = essai de justification, 245.
Verwek = suscitement, 278.
Vindboek = répertoire, 287.
Visschinge = pêche, 141.

[Vervolg Eenszins]

Tournure = draai, 289; gedraaidte, 257.
Trancheewerker = grachtsteker, 124, 221.
Triomphant = zeeghaftig, 199.
Tyrannie = dwangmacht, 76.
Valvas (*Ad* -) = op het berichtenbord, 251.
Vanlardise = grootmakerij, 316.
Vaporeux = waaiende, 360.
Vaporisation = gewabber, 362.
Variation = 't gewend, 351.
Vers (*7 heures*) = ten zevenenwaard, 124.
Victorieux = zegewinnend, 200.
Wijsbegeerte en Letteren = Wijsheid en Boekwezen, 54.
[*Zak*] = weegte. Vgl. *Duistwicht*.
Zèle = generigheid, 31.
Zone = streeklaag, 291.

[Vervolg Anderszins]

Vloerblad = parquet, 20.
Voelgezang = poème lyrique, 127.
Voetblok = socle, 358.
Voorbladzijde = feuille de devant, 209.
Voorgeleerdheid = instruction préparatoire, entraînement, 30.
Voormaak (m.) = maquette, 359.
Voorrechtswezen = les Priviléges, 353.
Vorstenwezen = personnage princier, 288.
Vriendelijk = en tout satisfaisant, 114.
Waaiende = vaporeux, 360.
Waard (*Ten zevenen*-) = vers (7 heures), 124.
[*Waarnemer van 't bestrek*]. Vgl. *Bestrekheer*.
[*Wage*] = Honderd kilo. (Z. DBo). Vgl. *Duistwicht*.
Wandelreiziger = touriste, 287.
Wangeschik = désordre, 247.
Wanredening, Wanreden = mauvais raisonnement, 64. Vgl. *Kwareden*.
Wanschikkelijk = désordonné, 246.
Waregestuur = service des marchandises, 123. Vgl. *Stuurdienst*.
[*Weegte*] = Vijftig kilo, zak. Vgl. *Duistwicht*.
Weerden (*De* -) = de Beurs, 282. *Weerdhalle, Weerddag, Weerdgang, weerdganger, weerdgangsch, Koopgang* of *Koop, Dingelgang* ot *Dingel*. Vgl. o. '*Beurs*'.
Weerspeling = réflexion, refléchissement, 358.
Wegduikersheester = jardin-labyrinthe, 359.
Welgemeend = bien-pensant, 201.
Werf (*Krijgs*-) = werkplein van 't leger, 124.

[Vervolg Anderszins]

[*Wicht*] = gramme (Z. VDale). Vgl. *Duistwicht*.
[*Wichtduizenste*] = milligramme. Vgl. *Duistwicht*.
[*Wichthonderdste*] = centigramme. Vgl. *Duistwicht*.
[*Wichttienste*] = décigramme. Vgl. *Duistwicht*.
Wijsheid en Boekwezen ([*Leerman, Leerwijzer in* -]) = Doctor in Wijsbegeerte en Letteren, 54.
Windmaker = bluffeur, 118.
Woonraad = mobilier, 239.
Woordenboeken = composer un dictionnaire, 65.
Worgelen = étrangler, 315.
Zeeghaftig = triomphant, 199.
Zegewinnend = victorieux, 200.
Zinverrekking = Latius hos, 64.
Zittinge = de quoi s'y asseoir, siége, 358.
Zoekwerktuig = livre de recherches, répertoire, 286.
Zomerlaatte = heure d'été, 91.
Zonnezate = solarium, 365.
Zoovele (*Halfdag of* -) = rond, environ, 188.
Zulkgelijk = pareil, 210.
Zwaaimakers = claque, 96. Vgl. *Gangmaker*.

IX. Vlaamsche belangen

A. Toestanden

1. *Voorheen*: 162.
2. *Van heden*: 63, 95, 184-194-(82-218-255-357).

B. Wenken

1. *Op 't vlaamsch*: 1...-353.
2. *Op Vlaanderen*: 7-384.

X. Vragen en antwoorden

Bl. 11, 18-50, 32 61-94, 52, 59, 70, 71, 78, 91, 104, 105, 110-145-176, 114, 114-148, 141-176; 151-166-256, 240 241, 334 355, 336.

XI. Afbeeldingen

Bl. 324.

XII. Huishouden

Bl. 63, 94, 117, 215, 321. Blok: 32...-384.

Vergissingen
Te verbeteren

BLADZ.	REEK:	INSTEE VAN:	STELT:
42	26	Die	die
86	16	*Vlg*.	*Vgl*.
95	24	14-15	14^{n}-15^{n}
102	21	lutersche	luthersche
121	37	keer.	keer (alhier bl. 346).
157	6	WdW.	WdV.
157	11	WdW.	WdV.
187	6	steker	stekker
196	33	gaat	zal
196	33	gaan	zullen
205	19	*Ivo Odo*	*Odo Ivo*
207	31	het	een
208	8	blaadjes	bladjes
209	6	XVIe	XVe
209	9	dan vervangen	dan nadien ter XVIe eeuw weerom vervangen
211	26	(5)	(6)
256	11	VERW.	VERW.
282	17	*219*	*255*
285	7	zijn ze naar	zijn naar
300	30	geestdrift	geestdrift
306	27	liggenden	rechtstaanden
306	28	rechtstaanden	liggenden
321	20	‘herodisch’	‘herodisch’

351	18	de	De
351	30	leering	leerling
352	18	49).	49, 91, (71)).
372	22	negen'	negen,
380	11	aan	in

En de reeks reeds aangewezen op bl. 271.